

Herinneringsboek aan de Joodse bewoners van Wijk C

Samengesteld door Hermann Meub

"Het hart van Wijk C bleef toch altijd de Willemstraat met het geroezemoes van zijn handel en waar het altijd zo gezellig druk kon zijn. Vooral op zaterdag en zondag. Dan kwamen ook de niet-buurtbewoners die de zaterdagse markt bezocht hadden meestal even door Wijk C wandelen. Deze drukte werd nog versterkt door talrijke Joodse kooplieden, die toen in Wijk C woonden, die allen hun negotie voor hun ramen hadden uitgestald en met een hels kabaal elkaar in het aanbevelen van hun artikelen zochten te overtreffen. 'Een cent een moot, zestien cent een hele,' dat waren de cocosnoten, waar ze veel in handelden." **Wijk C, het hart klopt door**, p. 8v

"Veel van de Wijk C-se joden werden weggehaald. Mannen werden gedwongen in Duitsland te gaan werken. De Duitsers hielden in de wijk razzia's naar onderduikers. Bij zo'n razzia vluchte in de Koningstraat een jongen op het dak achter een schoorsteen. De Duitsers hadden echter een uitkijkpost op het politiebureau gezet en schoten hem daarvandaan neer." **Wijk C, het hart klopt door**, p. 49

"Het realistische spel van de Wijk C-ers zorgde voor de herkenning bij het publiek. Piet 't Joodje bijvoorbeeld, die overdag achter de viskar liep en vis verkocht, reed 's avonds zijn kar het toneel op om nogmaals zijn 'spel' op te voeren. Nu wachte hem een open doekje bij het verlaten van het toneel." **Wijk C, het hart klopt door**, p. 88

"Piet 't Joodje – Piet Schoonhoven sr.

Naar zijn Joodse uiterlijk en handelsgeest. Zijn zoon werd eveneens zo genoemd." **Van der Zouw, Toon de Klompenneus**, p. 45

Inhoudsopgave (De mannelijke voornamen zijn de erbij horende patroniemen.)

Beer	04	Aankomst in Sobibor		Morpurgo	137
Bloemendaal		60		Mossel	139
Abraham	05	Izak	61	Nathan	142
Koen	09	Levie	65	Pappie	
Meijer	12	Mozes	68	Abraham H.	144
Bouwman	14	Salomon	71	Michael	146
De Transport	15	Hakkert	74	N.N.	150
Brilleman	18	Harschel	76	Pijpeman	153
Clarenburg		Herschel	79	Praag, van	160
Abraham	20	Hilversum	80	Querido	
Jacob	24	Jacobs		Levie	163
Levenstekens	32	Benjamin	82	Salomon	168
Coeverden	34	Juda, 1e Huw.	84	Roodenburg	171
Cohen		Juda, 2e Huw.	87	Simons	173
Abraham	35	Kindertransport	90	Swaab	
Razzia op 22/23 feb.		Moerdijk	92	Hartog	176
te Amsterdam	38	Klafter	96	Joseph	179
Alexander	39	Koperberg	97	Mijer	184
Razzia's in de Willem-		Laar van	99	Nathan	188
Arntsz-Stichting	40	Leeuw de	100	Joods onderwijs	190
Davidson	42	Leeuwe de	103	Philip	196
Falkenburg	44	Leeuwen van	106	Tromp	199
Goen van der	46	Lever		Winter de	201
Goudenburg	49	Benedictus	110	Zegerius	
Groot		Kindertransport	111	Hartog	203
Abraham	52	Hartog	115	Mijer	206
Israel Izak	55	Isaac	123	Kroniek	208
Israel Lev. I.	57	Samuel	126	Literatuurlijst	
Israel Lev. M.		Levi	132		
59		Meents	134		

De transport,

bron: Dr. Jules Schelvis, De geschiedenis van een transport 15

Levenstekens,

bron: Dr. Jules Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor 32

Razzia in Amsterdam van 22 en 23 februari,

bron: Albert Boer, Het kamp Schorl 38

Razzia's binnen de Willem Arntsz Stichting,

bron: S. Bottinga, De Willem Arntsz Stichting tijdens de Tweede Wereldoorlog 40

Dr. E.A.Cohen, Interview met Saartje (Selma) Wijnberg over de aankomst in Sobibor,

bron: Dr. E.A.Cohen, De negentien treinen naar Sobibor

Kindertransport,

bronnen: Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 8; Willy Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop 90

Moerdijk,

bron: Philip Mechanicus, In Dépôt, Dagboek uit Westerbork 92

Kindertransport,

bron: Jannecke de Moei, Joodse kinderen in het kamp Vught 111

Joods onderwijs in Utrecht tussen 1941 en 1943,

bronnen: Drs. C. van Dam, Jodenvervolging in de stad Utrecht;
Archiefstukken van Het Utrechts Archief 190

Familie- en meisjesnamen van gehuwde vrouwen

Berklou-Bloemendaal	Blom-Meents	Bril-Bouwman
Brouwer-Swaab	Buijtekant-Lever	Cohen-Bloemendaal
Coster -Clarenburg	Fransman-de Leeuw	Gobes-de Leeuwe
Goldsmid-Jacobs	Groot, de-Lever	Groot, de-Swaab
Hakkert-van der Goen	Halberstad-Tromp	Harschel-Clarenburg
Hilversum-Querido	Jacobs-Nathan	Jorksveld-Herschel
Lelie-Jacobs	Matteman-de Groot	Pappie-Harschel
Park-de Groot	Pezaro-de Groot	Pijpeman-Jacobs
Poppers-Clarenburg	Querido-Lever	Ritmeester-Lever
Rooselaar-Lever	Ruskolenker-Falkenburg	Salomons-Jacobs
Sanders-Lever	Stockvisch-Lever	Swaab-Lever
Veenendaal-Pijpeman	Veffer-Jacobs	Velleman-Swaab
Vigevano-Swaab	Waas-Zegerius	Winter, de-Winter, de
Zegerius-Pijpeman		

Kwartierblad van Helena Ganna de Beer			
8 Simon Israëls Beer (Behr), 06-01-1830 Hoogezand	10 Levy Alexander Salomons, 18-02-1825 Leek;	12 Carel Zwarts, 12-10-1838 Utrecht; 18-04-1925 Utrecht; Zandpad, graf C 10 K -.	14 Abraham de Leeuw, ± 1847 Leeuwarden;
9 Martha Elberg, 06-02-1832 Hoogezand	11 Henderkje Cohen, 4-01-1822 Winschoten;	13 Saartje Frank, ± 1835 Utrecht; 30-11-1917 Utrecht; Zandpad, C 10 L 1296.	15 Rijntje Mossel, ± 1846 Utrecht; 07-10-1891 Utrecht; Zandpad, graf A 1 E -.
Huwelijk 02-07-1857 te Hoogezand.	Huwelijk 14-08-1845 te Winschoten	Huwelijksakte 556, Utrecht 28-11-1866.	Huwelijksakte 492, Utrecht 07-12-1870.
4 Daniel de Beer, 10-3-1858 Hoogezand; 18-02-1942 Utrecht; begr. Kolham, steen 11.	5 Ganna Salomons, 30-3-1861 Winschoten; 27-11-1935 Utrecht; begr. Kolham, steen 10.	6 Hartog Carel Zwarts, 10-07-1869 Utrecht; 24-06-1928 Utrecht; Zandpad, graf C 15 F -.	7 Helena de Leeuw, 22-01-1872 Utrecht; 19-02-1943 Auschwitz.
Huwelijk op 12-04-1880 te Winschoten.		Huwelijksakte 299, Utrecht 07-07-1892.	
2 Mozes de Beer, 12-10-1899 Sappemeer; 18-11-1961 Groningen; begr. Zandpad, graf 27 C 30 I -.		3 Rijntje Zwarts, 31-05-1895 Utrecht; 04-05-1961 Utrecht; begr. Zandpad, graf 27 C 30 H -.	
Huwelijksakte 733, Utrecht 29-07-1920.			
1) Helena Ganna de Beer, 30-11-1921 Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Boon / Lettinck, De Joodse Inwoners van de stad Groningen en omstreken 1549-1945 en hun begraafplaatsen aldaar, deel IIb en IIc ■ In Memoriam ■ WieWasWie ■ Zandpad			

(2) Mozes de Beer

Komende van Vaals werd Mozes de Beer met zijn gezin op 20-08-1924 op het adres Lange Viehstraat 13bis ingeschreven, op 11-07-1928 werd het gezin uitgeschreven naar Groningen, Hereweg 21.

Kwartierblad van Elisabeth, Izaak en Marianna Bloemendaal			
8 Salomon Bloemendaal, 1832/33 Hilversum; 5-4-1906 's-Heerenberg	10 Abraham Joseph Goudenburg, 27-02-1835 Lith; 01-12-1914 Utrecht	12 Salomon Joseph van der Goen, 23-08-1818 Amsterdam	14 Hartog Mozes Aandagt, 16-4-1827 Amsterdam; 3-11-1906 Amsterdam; begr. 5-11-1906 Zeeburg, graf C.
9 Judig/ Judich/ Jette Goldstein/ Golstein, 1834/35 Leeuwarden; 21-11-1898 's-Heerenberg (Bergh)	11 Betje van der Goen ± 17-09-1833 Amsterdam; 16-10-1918 Utrecht	13 Rachel Rafaël 1816/17 Utrecht; 9-3-1892 Utrecht	15 Roosje Wolf Lelie, 1-03-1823 Amsterdam;
Huwelijksakte 14, Bergh 23-5-1863	Huwelijk 7-6-1865 Utrecht, akte 236, bijlagen fisch 888	Huwelijksakte 243, Utrecht 30-8-1843, bijlagen fiche 23	Huwelijksakte reg. 9; fol. 27, Amsterdam 21- 10-1857,
4 Meijer Bloemendaal, 1864/65 Bergh	5 Elisabeth Goudenburg, 25-1-1862 Arnhem; 14-1-1943 Auschwitz	6 Izaak van der Goen, 26-10-1856 Utrecht	7 Marianna Aandagt, 11-10-1858 Amsterdam; 13-3-1943 Sobibor
Huwelijksakte 8, Bergh 5-4-1889		Huwelijksakte reg. 15; fol. 13, 24 juni 1891 Amsterdam	
2 Abraham Bloemendaal [33], 23-11-1891 Utrecht; 21-5-43 Sobibor		3 Rachel van der Goen, 16-08-1892 Amsterdam; 28-9-42 Auschwitz	
Huwelijksakte 832, Utrecht 7-12-1910 Eerste huwelijksafkondiging op Zondag 20 nov 1910, tweede afkondiging op den Zondag daaraanvolgende en zonder stuiting zijn afgelopen. Amsterdam, den 30 November 1910.			
1a) Elisabeth Cohen-Bloemendaal [93], 22-02-1911 Bergstraat 14, Utrecht; 16-07-1943 Sobibor			
1b) Marianna Berklou-Bloemendaal [22], 2-10-1912 Willemstr. 26, Utrecht; 18-7-1942 Auschwitz			
1c) Izaak Bloemendaal [35], 26-06-1915 Willemstraat 26, Utrecht; 02-07-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ AKEVOTH, begraaf verlof ■ AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach) ■ http://www.maxvandam.info/humogen/family/humo9_/F25031/I84898/			

(1a) Elisabeth Cohen-Bloemendaal [93]

◀ Nieubouw op de plaats waar het geboortehuis van **Elisabeth Cohen-Bloemendaal** stond.

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Bl 4654 wijk II Willemstraat 26 of Willemstraat 24 bov ?

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Damstraat 41 bis, Utrecht

Echtgenoot: Abraham Cohen, geboren 05-04-1910 Leeuwarden; omgekomen 28-2-43 Auschwitz

■ **J. Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 214: Slechts haar meisjesnaam staat op de transportlijst van 13 juli 1943: "*Bloemendaal Elisabeth 22.2.11*"

P. 213: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van acht personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza en uit Silezië één. Niemand van het transport [1988 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1b) Marianna Berklou-Bloemendaal [22]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Willemstraat 26 bl 4654 wijk 2

■ **joodsmonument**: Adres in februari 1941: Christiaan de Wetstraat 53 I, Amsterdam

Echtgenoot: Isaac Berklou, Amsterdam, 16 maart 1911; Auschwitz, 16 augustus 1942

Kinderen: Judith Berklou, 25-5-1940 Amsterdam; 18-7- 42 Auschwitz,
Salomon Berklou, 23-5-1941 Amsterdam; 18-7-42 Auschwitz

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 250:

17. Juli 1942

"In twee transporten van het RSHA [Rijkssekerheidshoofdamt] zijn 2000 joden uit de Nederlandse kampen Westerbork en Amersfoort aangekomen. Met deze transporten zijn 1303 mannen en jongens alsook 667 vrouwen en meisjes gearriveerd. Na de selectie worden 1251 mannen en 300 vrouwen in het

kamp geplaatst. De mannen krijgen de nummers 47 088 tot en met 47 687, de vrouwen krijgen de nummers 8 801 tot en met 8 999 en 9 027 tot en met 9 127. De overige 449 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1c) Izaak Bloemendaal [35]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Willemstraat 26 bl 4654 wijk 2

■ **joodsmonument**: Adres in Amsterdam: Nieuwmarkt 3 II

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 182: Zijn naam staat op de transportlijst van 29 juni 1943: "*Bloemendaal Izaak 26.6.15*"

P. 181: "*Niemand van het transport [2397 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Abraham Bloemendaal [33]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: 24-11-1891, geboorteakte Nr. 2826, *aangever Joseph Goudenburg, koopman, oud 24 jaren, Wijk E Vischersteeg 19*

■ **Genlias / In Memoriam**:

Echtgenote: Huwelijksakte 832 Utrecht 07-12-1910,

Rachel van der Goen, 16-08-1892 Amsterdam; 28-9-42 Auschwitz

Ouders van Rachel van der Goen: Izaak van der Goen en Marianna Aandagt

■ **HUA** [Het Utrechts Archief], huwelijksbijlagen, Fiche 565:

"Nationale Militie.

Provincie Utrecht. Gemeente Utrecht.

De Burgemeester der Gemeente Utrecht verklaart, dat

Abraham Bloemendaal

geboren te Utrecht op 23 November 1891

zoon van Meijer

en van Elisabeth Goudenberg

te Utrecht, voor de militie is ingeschreven voor de lichte van het jaar 1911

onder no. 42, en dat hij tot dusver tot geen dienst bij de militie is verplicht

geweest.

Utrecht, den 4 November 1910.

De Burgemeester voornoemd,

onderschrijft niet leesbaar

[stempel] Gemeente Utrecht"

■ **joodsmonument**: Adres in februari 1941: Waterlooplein 53 I, Amsterdam. Beroep:

Koopman

Kinderen: [41] Salomon Bloemendaal

[34] Greta Bloemendaal

Inwonend: Weduwe Marianne van der Goen-Aandagt, 11-10-1858 Amsterdam; 13-3-43

Sobibor [**Schelvis**, ... Transportlijsten, p. 18: "*Goen van der-Aandacht Marianne 11.10.58*"]

Verwant [Schoonmoeder, vgl. huwelijksakte 832, Utrecht 7-12- 1910]

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 106: Zijn naam staat op de transportlijst van 18 mei 1943: "*Bloemendaal Abraham 23.11.91*".

P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(8) Overgrootvader **Salomon Bloemendaal** trad op 18-4-1860 te 's-Heerenberg voor de eerste keer in het huwelijk met Jette Heinemann (±1832 - 9-11-1860) uit Metelen.

(14) Overgrootvader **Hartog Mozes Aandagt** trad op 09-07-1851 te Amsterdam voor de eerste keer in het huwelijk met Roosje Wolf Lelie (ook bekend als Rosette Wolf Lelie), geboren 28-03-1824 Amsterdam, overleden 20-02-1857 Amsterdam, begraven 22-02-1857 Zeeburg, graf B, doodsoorzaak borstkwaal. Roosje of Rosette was dochter van Wolf Salomon Levie en Betje Emanuel van Sisteren.

Kwartierblad van Meijer Bloemendaal			
8 Salomon Bloemendaal geb. 1832/33 Hilversum; ovl. 05-04-1906 's- Heerenberg	10 Abraham Joseph Goudenburg, geb. 1834/35 Lith; ovl. 01-12-1914 Utrecht	12 Joseph Sjouwerman, 19-11-1835 Amsterdam; voor 1918 overleden; ver-moedelijk 15-6-1905 te Zeeburg begr., C.	14 Emanuel Batavier
9 Judig/ Judich/ Jette Goldstein/ Golstein, geb.1834/35 Leeuwarden; ovl. 21-11-1898 's- Heerenberg (Bergh)	11 Betje van der Goen geb. 1832/33 Amsterdam; ovl. 16-10-1918 Utrecht	13 Vrouwte van de Kar, ± 1838 Amsterdam; ovl. 07-04-1918 Amsterdam.	15 Judic Menist, geb. ± 1842; ovl. 24-12-1922 Amsterdam
Huwelijk 23-05-1863 Bergh	Huwelijk 07-06-1865 Utrecht	Huwelijk 19-12-1866	
4 Meijer Bloemendaal, 1864/65 Bergh	5 Elisabeth Goudenburg, 25-1-1862 Arnhem	6 Hartog Sjouwerman, 5-02-1876 Amsterdam;	7 Debora Batavier, 26-06-1875 Amsterdam;
Huwelijk op vrijdag 5 april 1889 te Bergh, registratienummer 6249		Huwelijk 02-12-1896 Amsterdam	
2 Koen Bloemendaal [37], 20-04-1899 Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz		3 Anna Sjouwerman 24-01-1901 Amsterdam; 19-10-1942 Auschwitz	
Huwelijksakte 177, Hilversum 02-08-1922			
1 Meijer Bloemendaal [39], 15-06-1923 Willemstraat 24, Utrecht; 10-02-1945 Buchenwald			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://www.levie-kanes.com/humogen_levie/family/humo_/F22300/I62547/ ■ http://www.levie-kanes.com/humogen_levie/family/humo_/F70304/I187386/ ■ AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach)			

(1) Meijer Bloemendaal [39]

◀ Geboortehuis van Meijer Bloemendaal in de Willemstraat 24 [14-04-2011]

■ **joodsmonument:** "*Adres niet bekend*"

Geachte heer Meub,

Meijer Bloemendaal is op 4-10-1942 in kamp Westerbork terecht gekomen en op 16-10-1942 vertrokken richting Auschwitz. Hij kwam uiteindelijk in Blechhammer terecht. Tijdens de dodenmarsen, op weg naar Buchenwald, tussen 21-1-1945 en 10-2-1945 is hij overleden.

Met vriendelijke groet,

Guido Abuys

■ **Endlich, Goldenbogen, Herlemann, Kahl, Scheer,** Gedenkstätten für die Opfer des

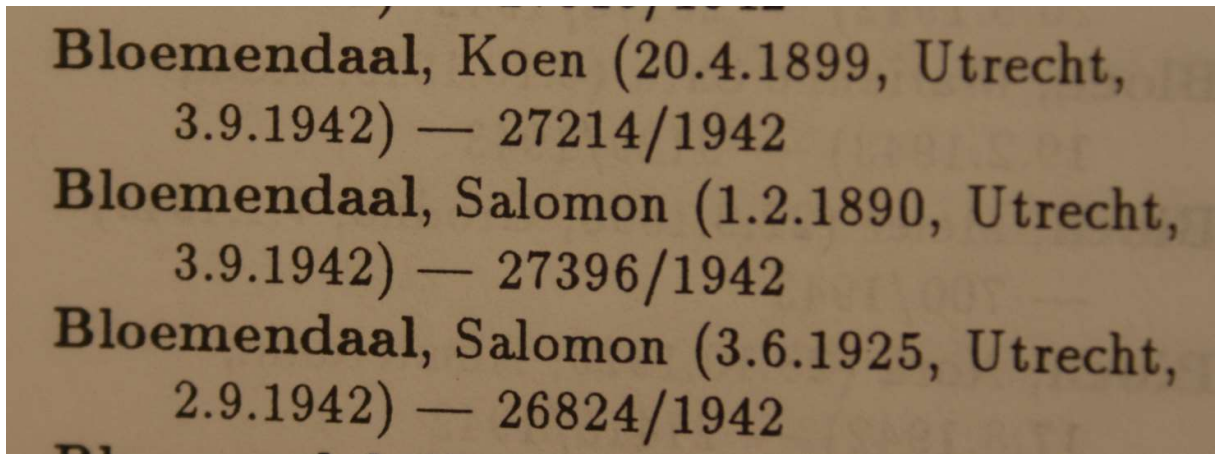
Nationalsozialismus, Eine Dokumentation, Band II, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, Berlin, Redaktionsschluss Herbst 1997/1998, Seite 895: "*Innerhalb von knapp 100 Tagen starben zu Jahresbeginn 1945 im KZ Buchenwald fast 14 000 Menschen.*" [Binnen van bijna 100 dagen stierven in het begin van het jaar 1945 haast 14000 mensen in het concentratiekamp Buchenwald.]

(2) Koen Bloemendaal [37]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 21-04-1899, geboorteakte Nr. 1063, *aangeefster Maria van Deudekom, bakker, 43 j., huisvrouw van Jacobus Arnoldus Mulder, Vischersteeg 2*

■ **Sterbebuch Auschwitz:** 3-9-1942)-27214/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** *Bloemendaal, Koen, Amsterdam, geb. 20-4-1899 (Utrecht), gest. 3-9-1942*

■ **joodsmonument:** Beroep: Meubelmaker - Adres: Achterom 11, Hilversum

■ **Genlias / In Memoriam: Echtgenote:** Anna Sjouwerman, 21 j., geb. op 24-1-1901 te Amsterdam. Huwelijksakte 177, Hilversum 2-8-1922; dochter van Hartog Sjouerman en Debora Batavier. Anna is op 19-10-1942 in Auschwitz van het leven beroofd.

(3) Anna Sjouwerman

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, pagina 321:

18. Oktober 1942

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1710 joodse mannen, vrouwen en kinderen aangekomen. Van hen worden na de selectie 116 vrouwen, die de nummers 22 669 tot en met 22 784 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1594 gedeporteerden werden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer neemt aan de vergassing deel. In zijn dagboek schrijft hij: 'Bij waterkoud weer vandaag op de zondag morgen bij de elfde zonderactie (Holländer) aanwezig. Afgrijpselijke scènes van drie vrouwen, die smeken om het vege lijf te redden.' "

*"** In het protocol van het verhoor op 18 juli 1947 te Krakau licht Kremer toe: '[...] wilden drie vrouwen uit Nederland niet in de gaskamers gaan en smeekten om hun leven. Het waren jonge en gezonde vrouwen, toch werd geen gehoor aan hun verzoeken gegeven, maar SS-mannen, die aan deze actie deelnamen, schoten de vrouwen ter plekke dood.' "*

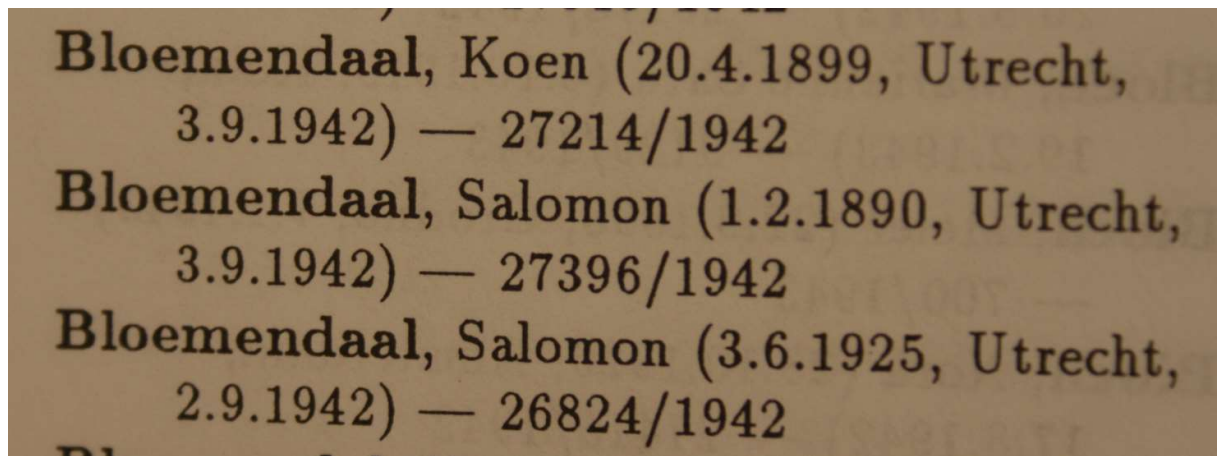
Kwartierblad van Salomon Bloemendaal			
8 Joseph Bloemendaal	10	12 Joseph Jacob Goudenburg	14 Joseph Salomon Zelig van der Goen, ± 1791 Amsterdam; ovl. 14-3-1867 Utrecht
9 Rachel Meijer Swart	11 Rebecca Golstein	13 Betje Joseph	15 Mariana (Marianne) Levie Kool, ± 1788 Amsterdam; 08-10-1872 Utrecht.
Huwelijk voor 1833			Huwelijk 30-04-1815 Amsterdam
4 Salomon Bloemendaal, geb. 1832/33 Hilversum; op 5-4-1906 te 's-Heerenberg overleden.	5 Judig/ Judich/ Jette Goldstein/ Golstein, 1834/35 Leeuwarden; ovl. 21-11-1898 's-Heerenberg (Bergh)	6 Abraham Joseph Goudenburg, geb. 1834/35 Lith; ovl. 1-12-1914 Utrecht	7 Betje van der Goen, geb. 1832/33; ovl. 16-10-1918 Utrecht
Huwelijksakte 14, Bergh 23-5-1863		Huwelijksakte 236, Utrecht 7-6-1865	
2 Meijer Bloemendaal ± 1865 Bergh; ovl. 04-07-1941 Hilversum.		3 Elisabeth Goudenburg, 25-1-1862 Arnhem; 14-1-1943 Auschwitz*	
Huwelijksakte nr. 8, Bergh 5-4-1889			
1 Salomon Bloemendaal [40], 01-02-1890 Vischersteeg 21 / Willemstraat 26, Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ http://akevoth.org/genealogy/ashkenazi/5960.htm ■ http://members.home.nl/w.brasse/jodasit/jodasit-0014.htm ■ WieWasWie			

(1) Salomon Bloemendaal [40]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 01-02-1890, geboorteakte Nr. 275

■ **Sterbebuch Auschwitz:** ... 3.9.1942)-27396/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** *Bloemendaal, Salomon, Amsterdam C, geb. 1-2-1890 (Utrecht), gest. 3-9-1942*

■ **Echtgenote:** Salomon trad op 01-05-1912 te Utrecht in het huwelijk met Cecilia Gans, geb. 1887 te Keulen [Genlias]; Cecilia is op 09-04-1943 in Sobibor van het leven beroofd. [Schelvis, ... **Transportlijsten**, p. 61: "*Bloemendaal-Gans Caecilie 24.9.87*"]

HUA, Het Utrechts Archief, huwelijks bijlagen, 1912, nr. 252, fiche 670 en 671:

Geburtsurkunde Nr. 4523, Köln, am 30. September 1887.

Vader van Cäcilie Gans: Inspektor Ludwig Gans

Geboortehuis: Glockengasse 35, Köln

Geboortedatum: 24-09-1887 "*vormittags um halbneun* [8.30]"

■ **joodsmonument:** Adres in Hilversum: Lorenzweg 40. Beroep: koopman

Kwartierblad van Rachel Bouwman			
8 Levie Abraham Bouwman, geb. voor 1783	10 Mozes Isaak Cohen van Aalst, geb. ± 1763; ovl. 13-4-1830	12 Alexander Elias van Praag (Sander), geb. ± 1780; ovl. voor 1848	14 Jacob Leon
9 Antje Nathans, geb. voor 1783; ovl. 23-5-1829 Dirksland	11 Judith Levin	13 Marianne Isaac Koe (Marretje Jonas Koe, Mariaantje van Lier) geb. ± 1776 Amsterdam; ovl. na 1850	15 Judith van Daniel Toledo
Huwelijk ± 1807		Huwelijk 14-12-1831 Amsterdam	
4 Abraham Levie Bouwman, geb. 07-10-1802 Dirksland; ovl. 1-11-1862 Utrecht	5 Saartje van Aalst, 1809/10 Hilversum, ovl. 11-11-1881 Utrecht	6 Marcus Alexander van Praag, geb. 1821/22; ovl. 24-10-1873 Utrecht	7 Rachel Leon, <i>geboren circa 1826 te Amsterdam, overleden voor 1922</i>
Huwelijksakte 24, Utrecht 6-2-1833, bijlagen fiche 662		Huwelijk op 26-7-1848 te Amsterdam	
2 Nathan Bouwman, geb. 5 feb 1848 Utrecht		3 Marianna van Praag, geb. 14 feb 1851 Amsterdam	
Huwelijksakte 401, Utrecht 10-9-1879, bijlagen fiche 1593			
1 Rachel Bril-Bouwman [61], 23-02-1882 Willemstraat 26, Utrecht; 04-06-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://www.rvanhetg.dds.nl/praag/eiframe2.htm			

(1) Rachel Bril-Bouwman [61]

◀ Rachel Bouwman is geboren in de Wilhelmstraat 26.

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 24-02-1882, geboorteakte Nr. 421

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 142, *Transportlijst 1 juni 1943*: "*Bril-Bouwman Rachel 23.2.82*".

P. 141: "*Eenentachtig [van 3006] personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Van daar zijn 25 berichten in Nederland ontvangen. Eén man, Jules Schelvis, heeft de oorlog overleefd.*"

■ **joodsmonument**:

Gezinsadres in februari 1941: Plantage Middenlaan 30 a-huis, Amsterdam

Echtgenoot:

Samson Bril, 15-10-1884 Amsterdam; 4-6-43 Sobibor [**Schelvis, ... Transportlijsten**, p. 142: "*Bril Samson 17.10.84*"]

Zonen:

Ephraim Bril, 16-4-1914 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz

Nathan Bril, 24-1-1921 Amsterdam; 30-11-43 Dorohusk [**Schelvis, ... Transportlijsten**, p. 142: "*Bril Nathan 24.1.21*"] Nathan is zo als zijn ouders op 1 juni 1943 op transport gesteld en in Sobibor voor werk in Dorohusk uitgekozen. [**Schelvis, ... Transportlijsten**, p. 141: "*Eenentachtig personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Van daar zijn 25 berichten in Nederland ontvangen. Eén man, Jules Schelvis, heeft de oorlog overleefd.*"]

■ **Dr. Jules Schelvis, De geschiedenis van een transport, Tricht 1986:**

P. 7: "*Op 1 juni 1943 werden 3006 Joodse vrouwen, mannen en kinderen vanuit Westerbork naar het oosten gedeporteerd. Vier dagen later waren van dit transport nog 81 jonge mannen in leven. De anderen werden op dag van aankomst in het vernietigingskamp Sobibor vergast.*"

P. 13: "*In stromende regen verlieten we met onze eigen gemaakte rug- en broodzakken barak 58.*"

P. 16: "*Op het moment dat wij in zouden stappen hield een handkar stil, waarop twee tonnetjes stonden. Een met drinkwater; de andere was leeg. Die was bestemd om onze behoeften in te doen. Ook werd voor iedereen een pakketje levensmiddelen afgegeven.*"

P. 17: *"In de wagon zelf was van enig comfort voor een lange reis geen sprake. Er was geen enkele voorziening voor mensen die meerdere dagen moesten reizen. Geen stroo, geen matrassen op de vloer voor de ouderen, invaliden en kindren, geen haken om iets aan op te hangen: niets van dit alles."*

P. 18: *"Nadat iedereen zoveel mogelijk wat gekalmeerd was hield De Vries een telling waaruit kwam vast te staan dat we met zijn tweeënzestigen waren en een kinderwagen. We stonden met al onze bepakking als haringen in een ton."*

... om bij de ton te komen moest iedereen zich nog verder inschikken. Nog voor de trein vertrok werd er al druk gebruik van gemaakt omdat velen hun zenuwen niet baas konden. Er werd afgesproken dat steeds twee vrouwen een jas zouden ophouden wanneer een andere op de ton most. Voor mannen die hun behoeften moesten doen gold hetzelfde. Binnen korte tijd verspreide zich een ondraaglijke stank."

P. 28: *"Vrijwel op hetzelfde moment dat we tot stilstand waren gekomen werden de deuren van de wagon opengegoid. Nu door mannen in overall gekleed, met zweepen in de hand. Ze klommen de wagon in en begonnen, onder toeziend oog van de SS, en voortdurend geschreeuw op ons in te slaan. Omdat ze half Duits, half Jiddisch spraken lieten ze ons merken dat ze Joden waren. Waar het niet snel genoeg ging werden SS-mannen actief. Zij hadden ook zweepen en sloegen erop los. Sommigen dreigden ons met pistolen."*

P. 29: *"Over een zandpad werden we in de richting van een paar barakken gedreven. We durften niet om te kijken om te zien wat er allemaal achter ons gebeurde. Wat zouden ze met de baby gedaan hebben? En wat met de mensen die niet konden lopen. En wat met de zieken en invaliden? Veel tijd om daar over na te denken werd ons niet gegund."*

P. 30: *"Als vee werden we door wijd geopende deuren in een barak gedreven, waar ons tijdens het doorlopen bevolen werd alles af te geven. Wat we bij ons hadden aan bagage kwam op grote hopen terecht."*

...
Het kwijtraken van ons bezit had mij zo overrompeld dat, toen ik eenmaal buiten de barak gekomen was, wel een SS-man had zien staan maar mij er niet van bewust was dat hij de mannen rechtdoor liet gaan, maar de vrouwen een andere richting opstuurde. Opeens zag ik dat Chel niet meer naast mij liep. Het ging alles zo vlug in zijn werk dat ik Chel niet meer kon kussen of 'tot straks' toeroepen. Toen ik wilde omkijken of ik haar nog uit de verte kon zien werd mij door een SS-er toegesnauwd dat ik alleen maar voor mij uit mocht kijken en verder was het 'Maul halten'."

P. 31: *"Wij moesten op het grasveld gaan zitten. Op de vierde juni 1943 scheen de zon fel boven ons hoofd. Het was heet geworden. Als we nog onze bagage hadden moeten meeslepen ..."*

De rijen werden dikker toen de mannen uit de volgende wagons het veld opkwamen. Zo zaten we te wachten op hetgeen de SS verder met ons voor had. Het veld grensde aan een deel van het kamp dat door prikkeldraad van ons gescheiden was. De barakken die we op afstand zagen maakten, door vrolijke gordijntjes en de bloeiende geraniums, een vriendelijke en geruststellende indruk. Dit werd nog versterkt, doordat een paar Nederlands sprekende gevangenen in behoorlijke kleren naar hun kant van het prikkeldraad waren gelopen en zo onopvallend mogelijk contact met enigen van ons zochten. Ik kreeg de indruk dat ze wilden zien of met dit transport familieleden waren meegekomen. Wij vroegen natuurlijk hoe

het hier in het kamp toeging. Misschien om ons gerust te stellen zeiden ze dat de omstandigheden best meevielen en dat niemand zich zorgen behoeft te maken. 'We hebben allemaal werk. Alles is nieuw en moet nog verder worden op- en uitgebouwd.' "

(2) Nathan Bouwman

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 1593: "[...]

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT verklaart, dat **Nathan Bouwman** geboren te Utrecht, den 5 February 1848, wonende te Utrecht, van beroep Sigarenmaker [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1867, voor lichting van het jaar 1868 is ingeschreven; dat hem bij loting is ten deel gevallen No. 299; dat hij op den 11 Mei is ingelijfd, en, uit hoofde van volbragde dienst op de 10 Mei 1873 uit de dienst is ontslagen.

[...]

Gegeven te UTRECHT, den 23 Augustus 1879.

[...]"

(4) Abraham Levie Bouwman

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 1593: "[...] *De Staatsraad Gouverneur van Zuidholland*, verklaart, dat **Abraham Levie Bouwman**

geboren te Dirksland, den 7 October 1802 [...] binnen de gemeente van Dirksland voor de Nationale Militie is ingeschreven; dat aan hem vervolgens, bij loting, is ten deele

gevallen No. 3, hetwelk hem tot de dienst verplichtende, hoij daaraan heeft voldaan door zelve in dienst te treden, bij de 9 afd. inf. en [...] tot de [...] overgegaan.

Gegeven te 's Gravenhage, den 22 November 1832.

[...]"

Kwartierblad van Schoontje Brilleman			
8	10	12 Levie Eliazer PINTO	14 Jacob de Aron NUNES VAZ, <i>geb. Amsterdam 03-05-1823; overl. voor 1908</i>
9	11	13 Duijfe Meijer TURFRIJDER (TURFKRIJER)	15 Ester Baruch BENAVENTE, <i>geb. Amsterdam 15-09-1822, overl. ald. 09-04-1908, begr. Ouderkerk aan de Amstel 12-04-1908</i>
4 Mijer Brilleman, 12-5-1864 Lonen; 5-10-1942 Auschwitz	5 Schoontje Aandagt, 14-3-1867 Amsterdam; 5-10-1942 Auschwitz	6 Meijer Pinto, <i>"geb. Amsterdam 31-01-1841, overl. voor 1914"</i>	7 Sara Nunes Vaz, <i>"geb. Amsterdam 16-08-1848, overl. ald. 16-03-1921"</i>
2 Simon Brilleman, geb. 17-04-1892 Amsterdam; ovl. 28-2-43 Schoppinitz		3 Mietje Pinto, geb. 20-7-1883 Amsterdam; ovl. 19-2-1925 Utrecht	
Huwelijksakte reg. 6H; fol. 38, Amsterdam 11 nov 1914			
1 Schoontje Brilleman [64], 13-05-1922 Hooipoort 43 ^{bov} , Utrecht; 05-03-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://home.hccnet.nl/r.bobbe/fuente/fuente.htm			

(1) Schoontje Brilleman [64]

◀ Links enkele huizen van de Hooipoort, rechts de omheining van het Oranjepark. Schoontje Brilleman is in de Hooipoort 43^{bov} geboren. **De rechten van dit foto*** berusten bij **Het Utrechts Archief** en het mag slechts zonder commercieel oogmerk gebruikt worden.

■ joodsmonument:

Adres in maart 1942: Huise Dina, Duinlustparkweg 60, Santpoort

Inboedellijst van 21-7-42

Beroep: Dienstmeisje

"In Santpoort was een tehuis waar meisjes uit achterstandsmilieus een veilige en deugdzame opvoeding

konden krijgen. Het tehuis was opgericht door de Vereniging tot bescherming van joodse meisjes. Begin jaren '40 waren 16 personen in het huis ingeschreven."

(4) en (5) "Volgens een lijst met winkels van joodse eigenaren, opgesteld door de Amsterdamse politie in 1940, had dit gezin [de grootouders van vaderskant] een kruidenierswinkel, adres: Lange Houtstraat 41 te Amsterdam.

Gegevens afkomstig uit het politiearchief berustend bij het Stadsarchief Amsterdam"

(1) ■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 8, *Transportlijst 2 maart 1943: "Brilleman Schoontje 13.5.22"*.

"Bij aankomst werden tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Van 14 personen zijn levenstekens ontvangen: 12 uit Lublin en 2 uit Silezië. Niemand van het transport[1105 personen] heeft de oorlog overleefd."

* Catalogusnummer 58623 datering 01/01/1925 - 31/12/1925 beschrijving Gezicht in de Hooipoort te Utrecht. N.B. De straatnaam Hooipoort is in 1963 vervallen verklaard. vervaardiger Deetman, J.W. (fotograaf) soort Fotografische documentennegatief C 8735 reproductienegatief;

Kwartierblad van Rachel Clarenburg			
8 Adolph Clarenburg, geb. ±1793 Maarssen; ovl. 12-11-1864 Utrecht	10 Samuel Lion	12 Nathan (Herts) Nathan(s)?, geb. 21-6-1798 Arnhem; ovl. 19-6-1863 Arnhem	14 Joseph Brandel
9 Claartje Coster, geb. ±1799 Maarssen; ovl. 13-3-1858 Utrecht	11 Hester Pardo, geb. ±1787; ovl. 10-12-1883 Utrecht	13 Judic (Jetje) Samuel Wolf (Speelman), geb. 4-6-1804 Rotterdam; ovl. 26-2-1873 Arnhem; begr. Moscowa A 03 15	15 Sara Valk
Huwelijksakte 7, Utrecht 10-1-1827			
4 Jacob Clarenburg, geb. 1831/32; ovl. 9-11-1909 te Utrecht Zandpad: 5 C 8 D 1267	5 Rachel van Samuel Lion, geb. 1827/28; ovl. 8-8-1916 Utrecht Zandpad: 5 C 8 D 1268	6 Wolf Nathan, geb. 8-4-1826 Arnhem; ovl 9-5-1891 Den Bosch.	7 Elisabeth Brandel, geb. 17-1-1832 Rotterdam; ovl. 7-3-1874 Den Bosch
Huwelijksakte nr. 193, Utrecht 21-7-1858		Huwelijk op 11-9-1851 te Rotterdam	
2 Abraham Clarenburg [74], geb. 22-7-1863 Utrecht; ovl. 31-8-1942 Auschwitz.		3 Clara Nathan, geb. 10-10-1863 's-Hertogenbosch ovl. 9-3-1928 Utrecht Zandpad: 10 C 15 C -	
Huwelijksakte 422 Utrecht 17-10-1888, bijlagen fiche 305			
1 Rachel Poppers-Clarenburg [407], 01-02-1890 Bergstraat 17 (C 926), Utrecht; 15-10-1942 Auschwitz*			
Bronnen: ■ Akevoth: .../nathans/58.htm ■ Akevoth: .../nathans/214.htm ■ Genlias			

(1) Rachel Poppers-Clarenburg [407]

◀ Bergstraat 17bis op 14-04-2011

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 01-02-1890, geboorteakte nr. 284

■ **joodsmonument**: Gezinsadres in juni 1942: Bemuurde Weerd Oostzijde 25, Utrecht

■ **Huwelijk**:

Rachel Clarenburg trouwde op 2 juni 1915 te Utrecht met **Louis Poppers**¹⁾, geb. op 23 maart 1886 te Winterswijk, ovl. op 15 okt 42 in Auschwitz, zoon van Mozes Simon Poppers en Sophia de Winter.

¹⁾ ■ **Van der Zouw, Toon de Klom-penneus**, p. 26 en 49:

"*Gekke Poppers – Louis Poppers Praatte wartaal doordat hij aan inbeeldingsziekte leed.*"

Poppers – Willem van Zuilen

Naar 'Gekke Poppers' omdat hij ook allerlei gekke streken uithaalde. Werd ook wel 'Poppers Twee' genoemd."

■ **Marja van der Wees, Wijk C, het verleden verteld**, p. 21: Meneer **Anton van de Brink** verhaalt: "*Naast ons woonden jodenmensen, Poppers heetten die. Ik ging daar als kind op vrijdagavond graag naar toe. Dan werd het begin van de sabbat ingeluid met koffie en gebak. Later zijn die mensen naar elders verhuisd, ze hadden daar een galanteriezaakje. Op een vrijdagavond gingen mijn oom en tante bij hen op bezoek, toen stonden de moffen voor de deur om ze op te halen. Mijn oom en mijn tante mochten niet eens naar binnen om afscheid te nemen. Uiteindelijk mochten ze toch even naar binnen om afscheid te nemen. Nou, ze kwamen helemaal overstuurd thuis, mijn oom en tante. Van de hele familie is er maar eentje terug gekomen, dat was Klaartje.*"

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, bladzijde 320
14. Oktober 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot en met 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die de nummers 22 562 tot en met 22630 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood."

(2) Abraham Clarenburg [74]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 24-07-1863, geboorteakte nr. 1169

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Bemuurde Weerd Oostzijde 25, Utrecht, inwonend bij het gezin van dochter [407] **Rachel Poppers-Clarenburg**

Huwelijk:

Abraham Clarenburg trouwde op 17 okt 1888 te Utrecht met **Clara Nathan**, geb. ± 1863 te 's-Hertogenbosch, dochter van Wolf Nathan en Elisabeth Brandel.

■ **HUA** [Het Utrechts Archief] **Huwelijksbijlagen, fiche 305:**

"NATIONALE MILITIE.

Provincie Utrecht.

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

verklaart, dat Abraham Clarenburg

geboren te Utrecht, den 22 Juli 1863

wonende te Utrecht, van beroep Koopman,

zoon van Jacob,

en van Rachel van Samuel Lion

wonende te Utrecht (of _____ overleden

te _____, den _____),

in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1882

voor lichting van het jaar 1883 is ingeschreven; dat hem bij loting is ten deel

gevallen No. 507; en dat hij vervolgens door den Militie-Raad,

*uit hoofde van **broederdienst**, van den dienst is vrijgesteld.*

(Den 7 Februari 1883 eene vrijwillige verbintenis is aangegaan bij het Koloniaal Werfdepot; den 20 Maart 1883 gepasporteerd uithoofde van daartoe gedaan verzoek)

Geregistreerd No. 1147

J.W. Otte

Gegeven te UTRECHT, den 20 September 1888.

DE COMMISSARIS DES KONINGS in de provincie Utrecht,

Bij afwezen,

Heet Lid van Gedeputeerde Staten

Onderschrift onleesbaar"

■ Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290

30. August 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst.*

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, worden gedood in de gaskamers. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

Kwartierblad van Abraham, Betje, Clara, Jetje en Louis Clarenburg			
8 Abraham Hartog Clarenburg, geboren rond 1766	10 Jacob Benjamin Coster geb. ± 1752; ovl. 10-2-1825 Utrecht	12 Hijman Lion	14 Levie Simon Pardo
9 Hedrikje Wolf	11 Jannetje Jacobs, ovl. vóór 1825 "Notitie bij Jannaetje: Naam bij huwelijksakte Clara: Judith Naphtalie."	13 Vrouwtje Josephs	15 Rachel Salomon (Salemon) Rubens
4 Adolph Clarenburg, geb. ± 1792 Maarssen; ovl. 12-11-1864 Utrecht	5 Claartje/ Clara Coster, geb. ± 1801; ovl. 13-3-1858 Utrecht	6 Samuel Hijman Lion	7 Hester/ Ester Levie Pardo, geb. ± 1787; ovl. 10-12-1863 Utrecht
Huwelijksakte 7, Utrecht 10-1-1827, bijlagen fiche 469			
2 Jacob Clarenburg, geb. 20 jan 1832 Utrecht; ovl. 9-11-1909 Utrecht; Zandpad: 5 C 8 D 1267		3 Rachel van Samuel Lion geb. 22 dec 1827 Maarssen; ovl. 8-8-1916 Utrecht; Zandpad: 5 C 8 D 1268	
Huwelijksakte 193, Utrecht 21-7-1858, bijlagen fiche 605			
1a) Clara Harschel-Clarenburg [237], 13-08-1859 Wijde Watersteeg C 504, Utrecht; 16-04-1943 Sobibor 1b) Louis Clarenburg [75], 31-01-1861 Willemstraat C 899, Utrecht; 21-05-1943 Sobibor 1c) Abraham Clarenburg [74], 22-07-1863 Willemstraat ?, Utrecht; 31-08-1942 Auschwitz 1d) Jetje Harschel-Clarenburg [238], 20-7-1865 Willemstraat C 899, Utrecht; 16-04-1943 Sobibor 1e) Betje Coster-Clarenburg [106], 20-12-1870 Willemstraat 29/29bis (C 883), Utrecht; 09-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad ■ http://www.genealogieonline.nl/stamboom_coster/I8080.php ■ http://www.genealogieonline.nl/stamboom_coster/I8080.php ■ http://home.kpn.nl/coste026/Coster%20tak%20utrecht%20benjamin%20coster.pdf			

(1a) Clara Harschel-Clarenburg [237]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 16-08-1859, geboorteakte Nr. 1109

■ **joodsmonument**: Adres in Amsterdam: Nieuwe Prinsengracht 12 huis

■ **Schelvis**, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 64: Haar naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "*Clarenburg Clara 13.8.59*".

Huwelijk: Clara Clarenburg trouwde op 24 dec 1879 te Utrecht met **Meijer Nathan Harschel**, geb. 10-12-1857 Utrecht, ovl. op 16 jan 1923 te Utrecht, zoon van Abraham Harschel en Leentje Pappie. [Genlias]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief] **huwelijksbijlagen, 1879, Nr. 570, fiche 1608**:
"Toestemming van het aangaan van een huwelijk.

Op grond der aanschrijving van het

Departement van Oorlog dato 26 Februari 1879 Ite Afd. Gen. Staf No. 32 verleent de commandeerende officier van opgemeld korps namens den Minister van Oorlog bij deze toestemming tot het aangaan van een huwelijk aan den Milicien

Harschel, Meijer, Nathan,

Der lichting van 1877, uit de gemeente Utrecht, provincie Utrecht.

De verlofganger wordt er aan herinnerd, dat het aangaan van een huwelijk, hem niet zal kunnen van het vervullen van eenige verplichting ten aanzien der Nationale Militie.

Utrecht, den 20 November 1879

De commandeerende officier vermeld,

De Kolonel.

Bij afwezen

De Luit Kolonel.

[onderschrift niet leesbaar]

NATIONALE MILITIE

Provincie UTRECHT

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

Verklaart, dat Meijer Nathan Harschel

Geboren te Utrecht, den 10 December 1857,

Wonende te Utrecht, van beroep Koopman

Zoon van Abraham

En van Leentje Pappie

Wonende te Utrecht (of de laatste overleden
Te onbekend den onbekend),
In het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1876
Voor de ligting is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel
gefallen No. 45; dat hij op den 7 Mei 1877 is ingelijfd,
en nog is dienende.

Geregistreerd No. 1441.
B. Reede

Gegeven te UTRECHT, den 8 December 1879
DE COMMISSARIS DES KONINGS in de Provincie Utrecht,
[onderschrift niet leesbaar]

(1b) Louis Clarenburg [75]

◀ Het geboortehuis van Louis Clarenburg is gesloopt, maar op de foto aan de huiswand van het café *Ouwe Dikke Dries* is het voormalige pand te zien.

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 02-02-1861, geboorteakte nr. 173

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 106: Zijn naam staat twee keer onder elkaar op de transportlijst van 18 mei 1943:

"Clarenburg Louis 31.1.61

Clarenburg Louis 31.1.61".

P. 105: " *Bij aankomst werden tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen: vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

Huwelijk: Louis Clarenburg trad op 26 mei 1891 te Utrecht in het huwelijk met Jetje Hamburger, geb. 21-1-1862 te Alkmaar, ovl. 22 sep 1927 Utrecht en aldaar begraven op de joodse begraafplaats aan het Zandpad, graf 9 **C 14 M** -. Jetje was dochter van Ezechiël David Hamburger en Betje Nias.

Van Louis en Jetje zijn vier kinderen bekend:

Ezechiël¹⁾ en **Jacob**, geb. 10 mei 1892 te Utrecht

Adolf, geb. 24 okt 1893 te Utrecht

Ezechiël, geb. 20 nov 1894 te Utrecht

¹⁾ op 21 juni 1894 overleden

■ **HUA** [Het Utrechts Archief] huwelijksbijlagen 1891, Nr. 216, fiche 451:
NATIONALE MILITIE
Provincie UTRECHT

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

verklaart, dat Louis Clarenburg

geboren te Utrecht, den 31 Januari 1861,

wonende te Utrecht, van beroep winkelbediende

zoon van Jacob

en van Rachel van Samuel Lion, -

wonende te Utrecht (of _____ overleden

Te _____ den _____),

In het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1880

Voor de ligting van het jaar 1881 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel

gefallen No. 117; dat hij op den 9 Mei 1881 is ingelijfd bij het 1^e Re-

giment Veld-Artillerie en vervolgens op de 11 November

1881 met eene vrijwillige verbintenis is overgegaan bij hetzelfde Regiment.

Geregistreerd No. 639.

[onderschrift niet leesbaar]

Gegeven te UTRECHT, den 25 April 1891

DE COMMISSARIS DES KONINGS in de Provincie Utrecht,

[onderschrift niet leesbaar]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 41: Catharijnesingel 84, Utrecht

■ **Wijk C-Komitee, Wijk C en de pomp**, Utrecht 1987, 26 : *"Ook is duidelijk dat de vrouwen vooral voor de etalage van de manufakturenzaak 'Clarenburg' te vinden zijn. Volgens verhalen had de eigenaar van deze winkel, Lowie Clarenburg, liever geen keuvelende Wijk C-ers voor zijn zaak. Menig manspersoon kouwde namelijk, naar de gewoonte van die tijd, op zijn portie pruimtabak. En daarbij was het gebruikelijk om zo nu en dan wat van het kouwsel naar de grond te spuwen. Dat vond Clarenburg niet leuk, en daarom probeerde hij de 'stoepvervuilers' aan de andere zijde van de straat te houden."*

Wijk C, het hart klopt door, J. Schoonhoven, beter bekend als Kobinski, bladzijde 6: *"... Men verenigde zich vaak op het trottoir voor het tegenwoordige café van wijlen Dikke Dries. Aan de overkant bevond zich de manufakturenzaak van Lowie Clarenburg. Ik zie hem nog staan in zijn zwarte satijnen jasje, steeds de handen voor de borst elkaar wrijvend ... 'Jochie, wat moet je hebben?'"*

(2) Jacob Clarenburg

Volgens pagina 22 van **Wijk C en de pomp** is zijn vader J. Clarenburg een van de 15 bewoners van Wijk C die in juni 1884 een "verzoek ... aan de gemeente Utrecht " ondertekend hebben "om de dubbele pomp aan te sluiten op de nieuwe waterleiding [p. 21] ."

■ **A. van Wersch, Oranjepark en Wijk C, een rijk verleden**, p. 11: *"Wakkere mannen als: J. Clarenburg, A. Vermeulen, P.J. van den Brink, P. van Schaijk, M. Pappie, A. Maas, W. Willemse, J.H.*

van der Valk, en nog vele andere meer, allen behorende tot de oudste bewoners der Wijk, wier hart warm voor het volk, en zijn belangen klopte. Zij hebben begrepen dat aan de jeugd een gepaste ontspanningsplaats toe kwam, om haar voor baldadigheid en uitspatting te behoeden, en zij hebben zich vele jaren achtereen, belangelos voor hun medewijkbewoners gegeven. Zij de pioniers van het Oranjepark hebben er zich met moed tegen aangezet, om het Oranjepark, voor de bevolking te doen zijn, wat men er van verwachten kon."

"NATIONALE MILITIE.

Provincie Utrecht.

Certificaat.

De COMMISSARIS DES KONINGS in de Provincie Utrecht

verklaart, dat Jacob Clarenburg

geboren te Utrecht, den 20 Januarij 1832

van beroep Sigarenmaker

Zoon van Adolph

en van Claartje Coster

van beroep Koopman wonende te Utrecht

in den jare 1851 binnen de gemeente van Utrecht

voor de Nationale Militie is ingeschreven, dat aan hem vervolgens

bij de loting is ten deel gevallen het nummer 540;

hetwelk hem tot den dienst verpligte, hij door den Militie-Raad

zitting gehouden hebbende te Utrecht, uit hoofde van enig

Kind te zijn

Voor een jaar is vrijgesteld geworden, als mede dat voornoemde

Vrijstelling aan hem in den jare 1852, 1853, 1854 en 1855

Is toegestaan.

Gegeven te UTRECHT, den 8 July 1858.

DE COMMISSARIS DES KONINGS in de provincie Utrecht,

Onderschrift onleesbaar"

"SIGNALEMENT.

Lengte 1 El 5 Pl 9 Dm 5 Sl.

Aangezicht ovaal

Voorhoofd rond

Ogen bruin

Neus gewoon

Mond id

Kin rond

Haar bruin

Wenkbrouwen id

Merkbare tekenen –

Handtekening

J. Clarenburg

Geregistreerd No. 871

Onderschrift onleesbaar"

(1c) Abraham Clarenburg [74]

■ HUA [Het Utrechts Archief]: Utrecht 24-07-1863, geboorteakte nr. 1169

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Bemuurde Weerd Oostzijde 25, Utrecht, inwonend bij het gezin van dochter [407] **Rachel Poppers-Clarenburg**

Huwelijk: **Abraham Clarenburg** trouwde op 17 okt 1888 te Utrecht met **Clara Nathan**, geb. 10-10-1863 te 's-Hertogenbosch, dochter van Wolf Nathan en Elisabeth Brandel.

■ HUA [Het Utrechts Archief]**huwelijksbijlagen 1888, nr. 422, fiche 305:**

“NATIONALE MILITIE.

Provincie Utrecht.

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

*verklaart, dat **Abraham Clarenburg***

geboren te Utrecht, den 22 Juli 1863

wonende te Utrecht, van beroep Koopman,

zoon van Jacob,

en van Rachel van Samuel Lion

wonende te Utrecht (of _____ overleden

te _____, den _____),

in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1882

voor lichting van het jaar 1883 is ingeschreven; dat hem bij loting is ten deel

gevallen No. 507; en dat hij vervolgens door den Militie-Raad,

*uit hoofde van **broederdienst**, van den dienst is vrijgesteld.*

(Den 7 Februari 1883 eene vrijwillige verbintenis is aangegaan bij het Koloniaal Werfdepot; den 20 Maart 1883 gepasporteerd uithoofde van daartoe gedaan verzoek)

Geregistreed No. 1147

J.W. Otte

Gegeven te UTRECHT, den 20 September 1888.

DE COMMISSARIS DES KONINGS in de provincie Utrecht,

Bij afwezen,

Heet Lid van Gedeputeerde Staten

Onderschrift onleesbaar”

■ **Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290**

30. August 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen.

*Van dit transport wordt niemand in het kamp geplaatst.**

**Kemper deelt mede, dat alle mensen, die met deze transport zijn aangekomen, in de gaskamers worden gedood. De Organisatie Schmelt! heeft mogelijkwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."*

¹⁾ ■ **Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog**, deel 8, p. 754: "*Speer wist in de zomer van '42 van Himmler gedaan te krijgen dat deze Schmelt machtigde, tienduizend aanvullende Joodse arbeidskrachten te putten uit de transporten welke van Westerbork, Mechelen en Drancy onderweg waren naar Auschwitz.*"

(1d) **Jetje Harschel-Clarenburg** [238]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 21-07-1865, geboorteakte nr. 1219

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 64: Haar naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "*Clarenburg Jetje 20.7.65*".

P. 63: "*Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er geen levenstekens ontvangen.*"

1204 personen moesten de trein instappen en kwamen op 16 april 1943 in Sobibor aan.

■ **joodsmonument**: Adres in Utrecht: Biltstraat 71

Huwelijk:

Jetje Clarenburg trouwde op 16 juni 1886 te Utrecht met **Hartog Harschel**, geb. 28-2-1863 te Utrecht, zoon van Abraham Harschel en Leentje Pappie.

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]**huwelijksbijlagen 1886, nr. 255, fiche 182:**
NATIONALE MILITIE
Provincie UTRECHT
DE COMMISSARIS DES KONINGS IN
DE PROVINCIE UTRECHT
verklaart, dat Hartog Harschel
geboren te Utrecht, den 28 Februari 1863,

wonende te Utrecht, van beroep slachter
zoon van Abraham
en van Leentje Pappie,
wonende te Utrecht (of _____ overleden
Te _____ den _____),

In het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1882
voor de ligting van het jaar 1883 is ingeschreven; dat hem vervolgens bij de loting
is ten deel gevallen No. 436; dat, buiten oproeping gebleven zijnde, hem tot geen dienst heeft
verplicht.

Geregistreerd No. 587.
[onderschrift niet leesbaar]

Gegeven te UTRECHT, den 29 April 1886
DE COMMISSARIS DES KONINGS in de Provincie Utrecht,
[onderschrift niet leesbaar]

(1e) **Betje Coster-Clarenburg** [106]

◀ Betje Clarenburg is geboren in de Willemstraat 29/29bis.

- **HUA** [Het Utrechts Archief]: Utrecht 22-12-1870, geboorteakte nr. 2199
- **joodsmonument**: Gezinsadres in juni 1941: Catharijnesingel 84, Utrecht

Huwelijk: Betje Clarenburg trad op 2 nov 1892 te Utrecht in het huwelijk met [101] **Bernard Coster**, geb. op 14 mei 1867 te Utrecht, ovl. op 9 april 1943 in Sobibor, zoon van Samuel Coster en Marianna Hamburg.

- **HUA** [Het Utrechts Archief]huwelijksbijlagen 1891, Nr. 494, fiche 538:

NATIONALE MILITIE

Provincie UTRECHT

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

verklaart, dat **Bernard Coster**

geboren te Utrecht, den 14 Mei 1867,

wonende te Amsterdam, van beroep slachter

zoon van Samuel

en van Marianna Hamburg,

wonende te Utrecht (of _____ overleden

Te _____ den _____),

In het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1886

voor de ligting van het jaar 1887 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel

gevallen No. 196; en dat hij vervolgens door de Heren Gedeputeerde Staten uit hoofde van lichaamsgebreken (No. 191.- van het reglement op het geneeskundig onderzoek) van den dienst is vrijgesteld.

Geregistreerd No. 1478.
[onderschrift niet leesbaar]

Gegeven te UTRECHT, den 20 Oktober 1892
DE COMMISSARIS DES KONINGS in de Provincie Utrecht,
[onderschrift niet leesbaar]

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 61: Haar bijder namen staan als *Häftlinge* op de transportlijst van 6 april 1943 onder elkaar:

"Coster Bernard 14.5.67

Coster-Clarenburg Betje 20.12.70"

P. 49: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen [van 2020 personen] hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen.*"

■ **Dr. Jules Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, vierde druk, Amsterdam 1997:

P. 151: "*Zonder dat men het vermoedde zijn er in september en november 1943, bij dezelfde Raad, kaarten uit Sobibor binnengekomen. Om de achterblijvers in Nederland te doen geloven dat alles in orde was moesten sommigen bij aankomst in het kamp een levensteken naar huis schrijven. De Joodse Raad kreeg die via de 'Zentralstelle für jüdische Auswanderung' aan de Amsterdamse Euterpestraat in zijn bezit. Omdat de naam Sobibor onder geen beding genoemd mocht worden, moesten de schrijvers op de adreszijde Wlodawa als plaats van verzending vermelden. Uit de kaarten kon niet worden opgemaakt dat er een kamp met de naam Sobibor bestond. En nog minder dat Wlodawa/Sobibor een vernietigingskamp was. Men werd verplicht op de adreszijde de volgende tekst te vermelden: naam, eventueel geboortedatum; Arbeitslager Wlodawa; Kreis Cholm; Distrikt Lublin; General-Gouvernement.*

In Nederland kwamen 163 berichten aan, afkomstig van 89 personen uit 8 transporten.⁴ Op een aantal van ruim 34 000 gedeporteerden bitter weinig. Voor het overgrote deel waren ze gericht aan personen in Amsterdam, vijftien in Den Haag, dertien in Rotterdam, veertien waren geadresseerd aan personen van wie men dacht dat ze nog in Westerbork waren en vier in Vught. De rest had een andere bestemming. De meeste geadresseerden droegen joodse familienamen. Na registratie bij de Joodse Raad werden de kaarten naar de aangegeven adressen in het land doorgezonden. Bij de kaarten die aan familie of kennissen in Westerbork of Vught waren gericht werd nagegaan of de geadresseerde nog in het kamp aanwezig was of dat hij inmiddels al was 'doorgestuurd'. Als dat zo was werd dit op de kaart aangetekend.

Ursula Stern verklaarde dat ze, nadat ze op 9 april 1943 voor werk in Sobibor was uitgekozen, eerst moest schrijven dat ze goed was aangekomen en dat het haar goed ging. Ze werd verplicht als adres het Arbeitslager Wlodawa op te geven. Frenzel stond naast haar en controleerde of alles wel volgens voorschrift geschreven was. Ze schreef aan haar vriendin in Utrecht.⁵ De Joodse Raad administreerde op 7 september 1943 inderdaad een bericht met de naam Stern in Utrecht, de plaats waar zij was ondergedoken."

⁴) [P. 332:] "*Drie van de vier kaarten die terug zijn gevonden, twee van Victor Bloemkoper en één van Elly Herschel, kwamen niet op de lijsten van de Joodse Raad voor.*

⁵) *Ilana Safran [alias Ursula Stern] op 8 november 1965 in Hagen. StA.Do-XI'65-504.*"

Ursula Stern woonde omstreeks 30 augustus 1947 te Utrecht op de Nieuwe Gracht 88. [■ Janneke de Moei, *Joodse kinderen in het kamp Vught*, Vught 1999, p. 92]

Kwartierblad van Levie Coeverden			
8 Israel Jacob Leizer van Coeverden,	10 Heiman Heimans	12	14
9 Rebecca Jonas, ± 1769 Albardersen; ovl. 03-03-1848 Coevorden	11 Antje Manuel	13	15
4 Levie Israel van Coeverden, 01-01-1800 Coevorden; ovl. 31-07-1868 Coevorden	5 Mietje Heimans, 01-01-1805 Coevorden	6 Levi Benjamin van Leer	7 Henderina Jacobs van der Woude
Huwelijksakte 12, Coevorden 09-08-1844			
2 Manuel van Coeverden, 07-06-1836 Coevorden		3 Judikje van Leer, 29-06-1842 Lippenhuizen (Opsterland)	
Huwelijksakte 17, Coevorden 11-06-1868, wettiging 1 kind			
1 Levie van Coeverden, 26-12-1868, Utrecht; ovl. 02-07-1937 te Utrecht.			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://akevoth.org/genealogy/ndbcore/192.htm ■ http://akevoth.org/genealogy/ndbcore/1344.htm			

(1) Levie van Coeverden

Levie van Coeverden was gehuwd met **Judith van der Goen**, geb. 25-09-1859 te Utrecht, ovl. 26-02-1943 Auschwitz*, dochter van Salomon Joseph van der Goen en Rachel Rafaël. Komende van Coevorden laat Levie zich, vrouw en dochter op 24-10-1912 op het adres Varkenmarkt 85bis inschrijven. Dit datum is ook voor Levie het datum van verhuizing, waartegen bij echtgenote Judith 24-04-1913 en bij dochter Judik 20-03-1914 onder de rubriek Dagtekening van Verhuizing geschreven staat. Dochter Judik is op 07-07-1904 te Coevorden geboren. Judik Klein-Coeverden is in Auschwitz, haar dochteren Gertrude Sonja en Josephina Louisa in Sobibor van het leven beroofd, echtgenoot Simon heeft zelfmoord gepleegd. Hij was door de *Sicherheitspolizei* in Den Haag gearresteerd.

Kwartierblad van Casper Philip en Philip Casper Cohen			
8 Jacob Casper Cohen, geb. ±1805 Winterswijk	10 Izak Levie de Groote geb. ± 1802 Amsterdam; ovl. 25-2-1877 Doesburg	12 Abraham Weijel, geb. ± 1809 Steenderen; ovl. 24-9-1866 Zutphen	14 Bernard Aussen, geb. voor 1822
9 Scheune Simon Schaap, geb. ±1807 Aalten;	11 Betjen Lijzer Levie	13 Eva Löwenstein, geb. ±1811 Rhede (D); ovl. 14-3-1859 Zutphen	15 Schoontje Meijer Dormits, geb. voor 1824
Huwelijk 7-12-1832 Aalten		Huwelijk 26-8-1857 Zutphen	
4 Casper Jacob Cohen, geb. 8-6-1838 Aalten; ovl. 20-6-1895 Doesburg	5 Saartjen de Groote, 28- 3-1837 Doesburg; ovl. 7-6-1889 Doesburg	6 Philip Weijel, geb. 1842/43 Groenlo; ovl. 25-5-1908 Zutphen	7 Mientje Aussen, geb. ±1843 Steenderen; ovl. 9-5-1887 Zutphen
Huwelijk op 15-11-1866		Huwelijksakte 1, Zutphen 3-1-1867	
2 Abraham Cohen [827a], geb. 2-7-1879 Doesburg; ovl. 13-6-44 Westerbork Zandpad: 30 C 27 L -		3 Marianne Weijel, 18-12-1879 Zutphen op 14-2-40 te Utrecht overleden. Zandpad: 47 C 23 K -	
Huwelijksakte 110, Zutphen 13-9-1905			
1a) Philip Casper Cohen [91], 27-1-1907 Willemstraat 55 (C 896), Utrecht; 30-03-1945 Kattowitz			
1b) Casper Philip Cohen [82], 29-03-1913 Willemstraat 24, Utrecht; 01-09-1941 Mauthausen			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad ■ http://www.levie-kanes.com/new-website/famtree/f_7c7.htm#1			

(1a) Philip Casper Cohen [91]

■ **joodsmonument:** Beroep: Broodbakker

Adres in juni 1941: Lange Elisabethstraat 17, Utrecht

Op hetzelfde adres wonend: Emanuel Cohen, 20-5-1921 Arnhem; 31-3-44 Midden-Europa

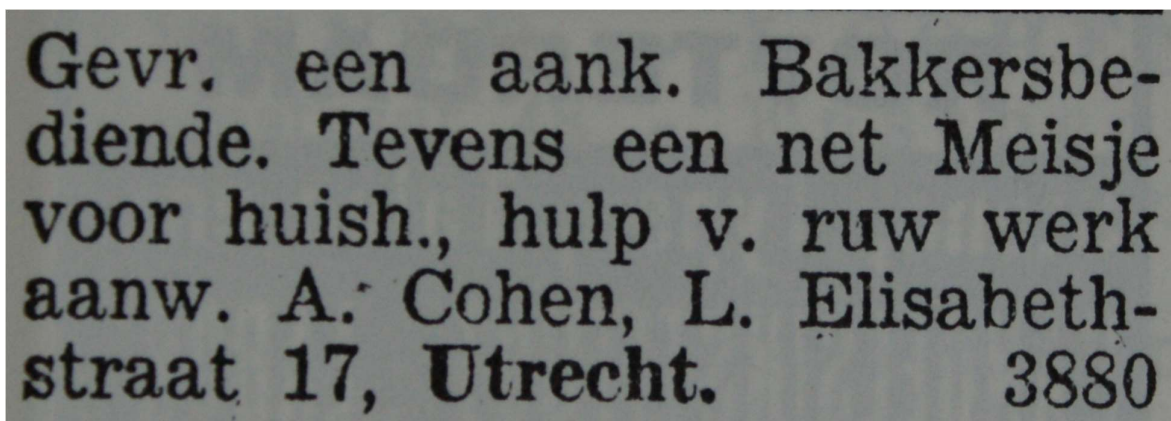
(2) Abraham Cohen [827A]

■ **Wijk C, het hart klopt door.** p. 49: *"In Wijk C woonden nogal wat joden, van wie bijvoorbeeld bakker Cohen uit de Willemstraat tot ver buiten de wijk bekend was om zijn verse brood op zondag."*

▲ De winkel van bakker Abraham Cohen op 14-04-2011 in de Willemstraat 55

Abraham Cohen heeft in *Het Joodsche Weekblad*, nr. 49, van 13 maart 1942 op bladzijde 9 een advertentie laten plaatsen:

Gevr. een aank. Bakkersbe-
diende. Tevens een net Meisje
voor huish., hulp v. ruw werk
aanw. A. Cohen, L. Elisabeth-
straat 17, Utrecht. 3880

■ **joodsmonument:** Adres in 1 juni 1941: Lange Elisabethstraat 17

Op hetzelfde adres woonden:

[91] Philip Caspar Cohen, 27-1-1907 Utrecht; 30-3-1945 Katowice

[829] Emanuel Cohen, 20-5-1921 Arnhem; 31-3-1944 Midden-Europa

"Abraham Cohen is op 13 juni 1944 in het kamp Westerbork omgekomen en op 15 juni 1944 gecremeerd. De urn met zijn as is op de Joodse begraafplaats in Utrecht bijgezet.

Register van joden die in het kamp Westerbork zijn gecremeerd, 1943-1944; archief van de gemeente Westerbork, opgenomen in het archief van de gemeente Midden-Drenthe te Beilen, inv. n 3789"

■ De grafsteen op de joodse begraafplaats aan het Zandpad is gefotografeerd op filmrol 30, het graf heeft de coördinaten **C 27 L -**.

(1b) Casper Philip Cohen [82]

◀ Het geboortehuis van Casper Philip Cohen in de Willemstraat 24 op 14-04-2011

Caspar Philip Cohen werd opgepakt bij de razzia die op 22 en 23 februari 1941 in Amsterdam plaatsvond.

■ **Henny E. Dominicus, Mauthausen, Een Gedenkboek**, Amsterdam (juni 1999, tweede druk) Uitgave van de Stichting Vriendenkring Mauthausen, p. 11: *"Op vrachtwagens werden zij vervoerd naar Schoorl, .. Op 27 februari al was het verblijf in Schoorl ten einde. Vanuit Alkmaar vertrok de ongeveer driehonderdnegentig personen tellende groep per trein naar Buchenwald. ... De rest werd, met uitzondering van één persoon, die in Buchenwald achterbleef en daar de oorlog overleefde, op 22 mei op transport gesteld naar Mauthausen. ...*

P. 182: De naam van Caspper Philip Cohen staat op de lijst van *"Slachtoffers van de razzia in Amsterdam van 22 en 23 februari 1941"*.

■ Deze razzia beschrijft **Albert Boer** in *Het kamp Schoorl* op bladzijde 36: *"Op 22 en 23 februari werden op de bruggen, toegangswegen tot de 'Joodse buurt', mitrailleurs geplaatst en begon de pogrom. Jonge mannen werden van straat opgepakt door de Ordnungspolizei, vaak met groot geweld: zij werden van de fiets getrokken en uit hun huizen gesleurd. Zij werden getrapt, geslagen en dikwijls van de trap gesmeten. De Duitsers gebruikten honden om mensen op te jagen. Er werd geranseld en geslagen; de Duitsers hadden het vooral voorzien op orthodoxe Joden en mensen met brillen. Vrouwen hingen huilend uit de ramen, de Duitsers bedreigden hen met geweren. Vaders met kinderen moesten de kinderen op straat achterlaten, waar ze vaak hartverscheurend stonden te huilen. De Joodse gevangenen moesten urenlang op hun knieën of op hun hurken in de versamelplaats op het Jonas Daniël Meijerplein doorbrengen, alvorens zij in grote legerauto's naar Schoorl werden vervoerd."*

De verdere gruwelijke lijdensweg van Caspper Philip Cohen gaat van Schoorl op 27 februari 1941 met 388 andere jonge Joodse mannen naar Buchenwald en van daar met ongeveer 340 mannen ... medio mei naar Mauthausen, pagina 40 tot 43.

De lijst is op de bladzijden 181 t/m187 in het **Mauthausen Gedenkboek** afgedrukt en bevat nog 338 namen van hen die op 22 en 23 februari 1941 te Amsterdam zijn opgepakt. De meesten van hen zijn in september 1941 vermoord of door uitputting overleden. Tijdens de zes eerste septemberdagen werd de dood van rond 150 mannen geregistreerd, in de hele september waren het er 191. De eerste man stierf op 24 mei 1941, dat was enkele dagen naar aankomst in Mauthausen, de laatsten vijf zijn op 5 februari 1942 overleden:

De slachtoffers van de razzia op 22 en 23 februari verloren hun leven in het concentratiekamp Mauthausen in de maanden:										
Jaar	1941									1942
Maand	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb
Aantal slachtoffers	5	5	41	35	191	42	2	6	6	5

Kwartierblad van Elisabeth Cohen			
8 Philip Cohen	10 Levie Alexander Cohen	12 Joseph Swaab, geb. 16-4-1838 Amsterdam; ovl. 14-11-1921 Utrecht; Zandpad 1 C 6 6 1247	14 Philip van Leeuwen, geb. 9-10-1849 Leeuwarden
9	11 Jansje Mozes Proler	13 Leentje de Groote, geb. ± 1853 Kampen; ovl. 9- 7-1914 Utrecht; Zandpad 2 C 7 12 60	15 Esther de Groot, geb. 12-4-1851 Amsterdam; ovl. 20-3-1928 Utrecht; Zandpad 10 C 15 B -
		Huwelijk 9-7-1873 Utrecht	Huwelijk 4-12-1872 Utrecht
4 Machiel Cohen,	5 Elisabeth Cohen, geb. 1853/54; ovl. 31-8-1926 Utrecht	6 Mijer Swaab, geb. 2-8-1877; ovl. 30-8-1934 Utrecht Zandpad: 44 C 20 N -.	7 Heintje van Leeuwen, geb. 20-2-1878 Zwolle; ovl. 10-12-1935 Utrecht Zandpad: 44 C 20 M -
Huwelijk op 19 juni 1878 te Amsterdam		Huwelijksakte 724, Utrecht 22-12-1897	
2 Alexander Cohen, geb. 3-7-1892 Amsterdam; ovl. 22-10-42 Auschwitz.		3 Leentje Swaab, geb. 6-4-1896 Utrecht; 11-11-1989 Amsterdam.	
Huwelijksakte 431 Utrecht 6-6-1917			
1 Elisabeth Cohen [83], 15-07-1918 Willemstraat 16 ^{bis} , Utrecht; 03-09-1943 Auschwitz*			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://www.genealogieonline.nl/genealogie-van-raam/I67148.php ■ Zandpad			

(1) Elisabeth Cohen [83]

◀ Willemstraat 16 op 14-04-2011

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]: Gezinskaart van A. Cohen: Vestiging te Zeist op 29-07-1938. Vertrokken naar Amsterdam op 19-03-1940

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Willem Arntsz Hoeve Dolderscheweg 164, Zeist

Beroep: Leerling-verpleegster

■ Bottinga, Willem Arntsz Stichting:

Pagina 10: Op 7-1-1943 wordt de geneesheer directeur der Stichting, dr. Engelhard, om inlichtingen gevraagd over het aantal Joodse patiënten. Dr. Engelhard weigerde die informatie te geven. De Beaufragte des Reichskommissars, Müller-Reinert, wendde zich tot het bestuur van de Stichting. Zonder te aarzelen vervaardigde het bestuur een lijst

met gegevens van 45 Joodse patiënten voor Müller-Reinert. Uit protest tegen deze maatregel diende dr. Engelhard zijn onslag in.

Ook dr. E. A. Meyling-Hylkema, W. A. C. van Essen, J. C. Boswijk en dr. H. van der Hoeven boden als protest hun ontslag aan. Op 2 februari 1943 werd voor de vijf aartsen, die protest aangetekend hadden, een arrestatiebevel uitgevaardigd.

[P. 11] Toevallig vond op deze dag *"de eerste drijffacht op Joodse patiënten binnen de Stichting"* plaats, waarbij 17 mensen zijn weggevoerd.

[P. 14] De tweede razzia op de Hoeve was op 27 november 1943, toen werden [p. 15] *"negen mannen en zeven vrouwen opgehaald."* Bij vergissing werd ook een niet-joodse vrouw meegenomen, *"die 's avonds werd teruggebracht"*. Mevrouw Slaakweg, de hoofdverpleegster van de mannenafdeling en dr. Boswijk, die geweigerd hadden bij die actie mee te werken, *"werden op transport naar Vught gesteld."* De hoofdzuster kwam na zes weken, Mevrouw Slaakweg na acht maanden vrij. Dr. *"Boswijk werd vanuit Vught naar ... Dachau gestuurd, waar hij tot de bevrijding gevangen bleef."*

[P. 16] Een derde keer kwamen leden van de *"Sicherheidsdienst"* op 13 december 1943 naar de Hoeve, *"om de overige patiënten op te halen. Nu pleegde zuster Roozeboom verzet, ook zij weigerde een patiënt aan te wijzen en ze werd dus opgepakt."* Wel werd ze weer vrij gelaten maar later ook ontslagen.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 593

2. September 1943:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1004 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 160 kinderen, 268 mannen en 381 vrouwen tot 50 jaar en 195 oudere mensen. Na de selectie worden 259 mannen die de nummers 145 279 tot en met 145 537 krijgen, en 247 vrouwen, die de nummers 57 897 tot en met 58 143 krijgen, als gedetineerden in het kamp geplaatst. De overige 498 mensen worden in de gaskamers gedood."

■ Danuta Czech, *Kalendarium Auschwitz*, Seite 595

3. September 1943:

"In het vrouwenkamp in Birkenau werd een selectie uitgevoerd, waarbij merendeel honderd vrouwelijke, joodse gedetineerden werden geselecteerd. Zij werden op dezelfde dag in de gaskamers gedood."

Gerald Reitlinger, Die Endlösung, Hitlers Versuch der Ausrottung der Juden Europas 1939-1945, Berlin 1956, S. 131"

(2) Alexander Cohen

■ Danuta Czech, *Kalendarium Auschwitz*, pagina 323

21. Oktober 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummers 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 830 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Cornelis en Jacob Davidson			
8	10	12 Isaac Davidson, geb. 3-1-1832 Zwolle; ovl. 31-3-1880 Zwolle	14 Victor Zilverberg, geb. 30-5-1824 Hoogeveen; ovl. 23-7-1868 Molendijk (Hoogeveen)
9	11	13 Sara /Saatjen/ Saartje Oppenheim/ Oppenheimer, geb. ± 1830 Borculo; ovl. 9-3-1900 Zwolle	15 Vrouwkje van der Horst, geb. 21-4-1832 Hoogeveen; ovl. 23-12-1897 Averest
		Huwelijk 22-8-1854 Goor	Huwelijk 10-2-1866 Hoogeveen
4	5	6 David Davidson, geb. 28-10-1859 Zwolle; ovl. 10-7-1907 Zwolle	7 Sientje Zilverberg, geb. 1867/68 Hoogeveen; ovl. 13-10-1918 Noord Eschmarke (Lonneker)
		Huwelijksakte 44, Averest 17-12-1886	
2		3 Schoontje Davidson, geb. 26-01-1898 Zwolle; 17-09-1942 Auschwitz.	
1a Cornelis Davidson [126], 16-03-1928 Oranjestraat 22 (adresboek 1928), Utrecht; 17-09-1942, Auschwitz			
1b Jacob Davidson [127], 04-12-1929 Oranjestraat 38 ^{ben (1)} , Utrecht; 17-09-1942, Auschwitz			
Bronnen: ■ Akevoth: .../regio/zwolle/15.htm ■ Genlias			

(1a) Cornelis Davidson [126]

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Sint Annastraat 16 I , Amsterdam

Broers: Louis Davidson, geb. 10-7-1922 Amsterdam, ovl. in 4-6-1943 Sobibor [**Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De Transportlijsten**, p. 144: "*Davidsohn Louis 10.7.22*"] en [127] Jacob Davidson

(1b) Jacob Davidson [127]

■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 302**

16. September 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 902 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij ongeveer 200 mannen zijn uitgezocht, heeft waarschijnlijk in Cosel plaats gehad. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 47 mannen, die de nummers 63 825 tot en met 63 871 krijgen, alsook 29 vrouwen, die de nummers 19 720 tot en met 19 748 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 626 mensen worden in de gaskamers gedood."

■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 304**

17. September 1942:

"De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw, blok 28, waarbij hij 98 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door Phenolinjecties werden gedood."

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 20 C, D"

"In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 147 gedetineerden biinengebracht."

APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 299-303"

Kwartierblad van Jansje Falkenburg			
8	10 Nathan Joel van Coevorden (geb. 13-5- 1820 London; ovl. 1-5- 1891 Groningen	12 Michel Wijngaard, geb. 3-10-1808 Maastricht; ovl. 2-4-1888 Maastricht	14
9 Vogeltje Falkenburg, geb. 16-1-1823 Groningen; ovl. 16-2-1882 Groningen; grafsteen 253	11 Duijfe Koekoek, geb. 18-3-1819 Groningen	13 Helena Vissers	15 Rika Markus Lantman
		Huwelijk op 4-6-1840 te Maastricht	
4 Isaäk Falkenburg, geb. 22-7-1852 Groningen, ovl. 3-8-1895 Groningen	5 Jansje van Coevorden, geb. 20-5-1847 Groningen	6 Jacob Wijngaard, geb. 1842/43; ovl. 21-1-1931 Maastricht	7 Helena Lantman, geb. 1842/43; ovl. 8-12-1928 Maastricht
2 Abraham Falkenburg, geb. 05-10-1880 Kampen; ovl. 7-3-43 Sobibor [datum klopt niet]		3 Rebecca Wijngaard, geb. 27-06-1878 Anderlecht (Belgie); ovl. vermoedelijk na 1945.	
Huwelijksakte 0, Maastricht 18-9-1902			
1 Jansje Ruskolenker-Falkenburg [435], 27-11-1903 Groenesteeg 27, Utrecht; 12-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Akevoth: .../regio/Groningen/4.htm ■ Genlias			

(1) Jansje Ruskolenker-Falkenburg [435]

■ D. Czech, *Kalendarium Auschwitz*, Seite 318

11. Oktober 1942:

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1703 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 344 mannen, die de nummers 67 362 tot en met 67 705 krijgen, alsook 108 vrouwen, die de nummers 22 282 tot en met 22 389 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1251 mensen worden in de gaskamers gedood. Deze actie vindt plaats in de nacht van 11 op 12 oktober. SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: '[...] in de nacht nog bij een zonderactie uit Holland (1600 personen) aanwezig. Gruwelijk toneel voor de laatste bunker! Dat was de 10de zonderactie. (Hössler!)**

** In het protocol van het verhoor van 18 juli 1947 te Krakau verklaart Kremer, dat SS-officier Hössler deze actie heeft uitgevoerd, hij wilde de hele groep in enkel en alleen een bunker driven. Op een man na is hij daarin geslaagd, hij konde hem volstrekt niet in de bunker duwen. Hössler heeft dan deze man met de pistool doodgeschoten.*

(APMO, Dpr. - ZO d/59/1, Bl. 13-26; zit. nach: KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 225, Anm. 54)"

(2) Abraham Falkenburg

geb. op 5 okt 1880 te Kampen, **ovl. op 7 maart 1943** in Sobibor. Op 7 maart 1943 is geen train vanuit Westerbork in Sobibor aangekomen. In geen van de negentien lijsten heb ik zijn naam kunnen vinden.

Kwartierblad van Jetje van der Goen			
8 Salomon van der Goen	10 Levie Kool	12	14
9 Judith N.N.	11	13	15
4 Joseph Hijman Salomons van der Goen, geb. 1793/94; ovl. 14-3-1867 Utrecht	5 Mariana Kool, geb. 1788/89; ovl. 8-10-1872 Utrecht	6 David Schmitz	7 Sibilla Furstenberg; ovl. 07-05-1845
2 Salomon Joseph Hijman van der Goen, geb. 1827/28; Te Utrecht op 9-6-1898 overleden.		3 Maatje Schmitz, geb. 1842/43 Zwartsluis; ovl. 19-07-1916 Utrecht.	
Huwelijksakte 314 Utrecht 2-8-1865			
1 Jetje Hakkert-van der Goen [211], 19-02-1877 Florastraat C 533, Utrecht; 12-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~herediasittig/pp/d0031/I45119.html ■ Genlias			

(1) Jetje Hakkert-van der Goen [211]

■ **HUA:** Utrecht 20-02-1877, geboorteakte nr. 350

■ **joodsmonument:** Adres in Utrecht: Houtplein 19 [vgl. 210]

Huwelijk: **Jetje van der Goen** trouwde op 27 dec 1907 te Utrecht met **Isaac Hakkert**, geb. 20 maart 1873 te Vianen, zoon van Mozes Isaac Hakkert en Betje Turksma. [Genlias]

■ **HUA** [Het Utrechts Archief]huwelijksbijlagen 1907, Nr. 852, fiche 348:

NATIONALE MILITIE

Provincie UTRECHT

DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT

verklaart, dat aan Isaac Hakkert,

geboren te Vianen, op 20 Maart 1873,

zoon van Mozes Isaac

en van Betje Turksma,

bij de loting voor de lichte der nationale militie van het jaar 1893 voor de gemeente Amsterdam is ten deel gevallen No. 2271; en dat hij vervolgens bij onherroepelijk geworden uitspraak van den militieraad, op grond van art. 55 no. 3 der Militiewet 1861 voor altijd van den dienst is uitgesloten.

Haarlem, den 7 December 1907

De Commissaris der Koningin voornoemd,
[onderschrift niet leesbaar]

Geregistreerd No. 9906.
[onderschrift niet leesbaar]

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 410f:

11. Februar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1184 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 476 Männer und Jungen sowie 708 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 113 Männer, die die Nummern 100 852 bis 100 964 erhalten, sowie 66 Frauen, die die Nummern 34 899 bis 34 964 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1005 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1184 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Met dit transport zijn 476 mannen en jongens alsook 708 vrouwen en meisjes gearriveerd. Na de selectie

worden 113 mannen, die de nummers 100 852 tot en met 100 964 krijgen, alsook 66 vrouwen, die de nummers 34 899 tot en met 34 964 krijgen, als gedetineerden in het kamp geplaatst. De overige 1005 mensen worden in de gaskamers gedood."

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 413:

12. Februar 1943

"In das Leichenhallenbuch des Stammlagers werden die Nummern von 39 verstorbenen Häftlingen eingetragen.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 66 f."

"In het lijkalboek van het Stammlager (Auschwitz I) worden de nummers van 39 overleden gedetineerden ingeschreven. "

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 66 f."

Kwartierblad van David Goudenburg			
8 Joseph Jacob Goudenburg	10 Joseph van der Goen	12 Joseph Hijman Salomons van der Goen (geb. ± 1794; ovl. 14-3-1867 Utrecht	14 David Schmitz
9 Betje Joseph	11 Mariana Kool	13 Mariana Kool, geb ±1789; ovl. 8-10-1872 Utrecht	15 Sibilla Furstenberg
4 Abraham Joseph Goudenburg, geb. Lith 1834/35; ovl. 1-12-1914 Utrecht	5 [zus van 6] Betje van der Goen, geb. 1833/34 Amsterdam; ovl. 16-10-1918 Utrecht	6 [broer van 5] Salomon Joseph Hijman van der Goen, geb. 1827/28 Amsterdam; ovl. 9-6-1898 Utrecht	7 Maatje Schmitz, 1842/43 Zwartsluis
Huwelijksakte 236, Utrecht 7-6-1865		Huwelijksakte 314, Utrecht 2-8-1865	
2 Joseph Goudenburg [185], geb. 02-03-1867 Utrecht; 02-04-1943 Sobibor		3 Marianne van der Goen, geb. 22-01-1874 Utrecht; op 06-11-31 te Utrecht overleden; Zandpad: 42 C 18 A –	
Huwelijksakte 540 Utrecht 31-10-1894.			
1 David Goudenburg [184], 30-11-1901 Willemstraat 14, Utrecht; 21-05-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad			

(1) David Goudenburg [184]

◀ Willemstraat 14 op 14-04-2011

■ **HUA:** Utrecht 30-11-1901, geboorteakte nr. 3100

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Holendrechtstraat 46 huis, Amsterdam

Echtgenote: Keetje Goudenburg-Grootkerk, 17-12-1901 Amsterdam; 21-5-43 Sobibor

Zoon: Jozef Goudenburg, 22-10-1930 Alkmaar; 11-6-43 Sobibor [**Schelvis**, ... transportlijsten, p. 172]

Vader: [185] Joseph Goudenburg

Huwwelijk: David Goudenburg trouwde volgens akte 490 op 31-5-1928 te Utrecht met

Keetje Grootkerk, dochter van Meijer

Grootkerk en Jane Spier. Keetje is op 17-12-1901 te Amsterdam geboren en op 21-5-1943 in Sobibor van het leven beroofd.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De**

transportlijsten, p. 109: Davids en Keetjes namen staan als volgt op de transportlijst van 18 mei 1943:

"Godenburg David 20.11.01 [zonder u achter o]

Grootkerk Keetje 17.12.01".

P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Joseph Goudenburg [185]

■ **HUA:** Utrecht 04-03-1867, geboorteakte nr. 334

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Holendrechtstraat 46 huis, Amsterdam

■ **HUA**, huwelijksbijlagen: "**Nationale Militie**. Provincie Utrecht. De commissaris der koningin in de provincie Utrecht verklaart, dat Josef Goudenberg, geboren te Utrecht, den 2 Maart 1867, wonende te Utrecht, van beroep koopman, zoon van Abraham Joseph, en van Betje van der Goen, wonende te Utrecht, in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1886 voor de lichting van het jaar 1887 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 178; en dat hij vervolgens door den Militie-raad, uit hoofde van **eenige wettige zoon te zijn**, van den dienst is vrijgesteld.

Geregistreerd No. 1399

Gegeven te UTRECHT, den 15 September 1894, DE COMMISSARIS DER KONIGIN in de provincie Utrecht, Bij afwezen [?], Het lid van Gedeputeerde Staten, [twee onleesbare handtekeningen]

■ **Joseph Goudenburg** trad op 31 okt 1894 te Utrecht in het huwelijk met **Marianne van der Goen**, geb. op 22 jan 1874 te Utrecht; op 6-11-31 te Utrecht overledenen aldaar op de joodse begraafplaats aan het Zandpad ter aarde besteld, graf 42 **C 18 A** -. Marianne van der Goen was dochter van Salomon Joseph Hijman van der Goen en Maatje Schmitz.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 42: Zijn naam staat op de transportlijst van 30 maaert 1943: "*Goudenburg Joseph 2.3.67*"

P. 40: "*Waarschijnlijk werden alle mensen [1255 personen] direct na aankomst vergast. Er werd niemand herkend, noch zijn er levenstekens ontvangen.*"

(4) Abraham Joseph Goudenberg

■ **HUA, huwelijksbijlagen**, fiche ?: De Kolonel Kommandant van het 5e Regiment Infanterie verleent aan den militien Abraham Joseph Goudenberg "*vergunning tot het aangaan van een huwelijk*".

■ **HUA, huwelijksbijlagen**, fiche ?: "[...] *De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht, verklaart, dat **Abraham Joseph Goudenberg** geboren te Lith den 27 February 1835, wonende te Utrecht, van beroep koopman [...], in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht van het jaar 1854 voor de lichte van het jaar 1854 is ingeschreven, dat hem bij de loting is ten deel gevallen no. 398, dat hij op den 28 April 1854 is ingelijfd, en, uithoofde van volbragte dienst op den 12 September 1860 uit de dienst is ontslagen.*

Den 30 April 1861 ingelijfd als plaatsvervanger bij het 5 Regiment Infanterie en daarbij nog dienende.

[...]

*Gegeven te **Utrecht**, den 13 Mei, 1865.*

[...]"

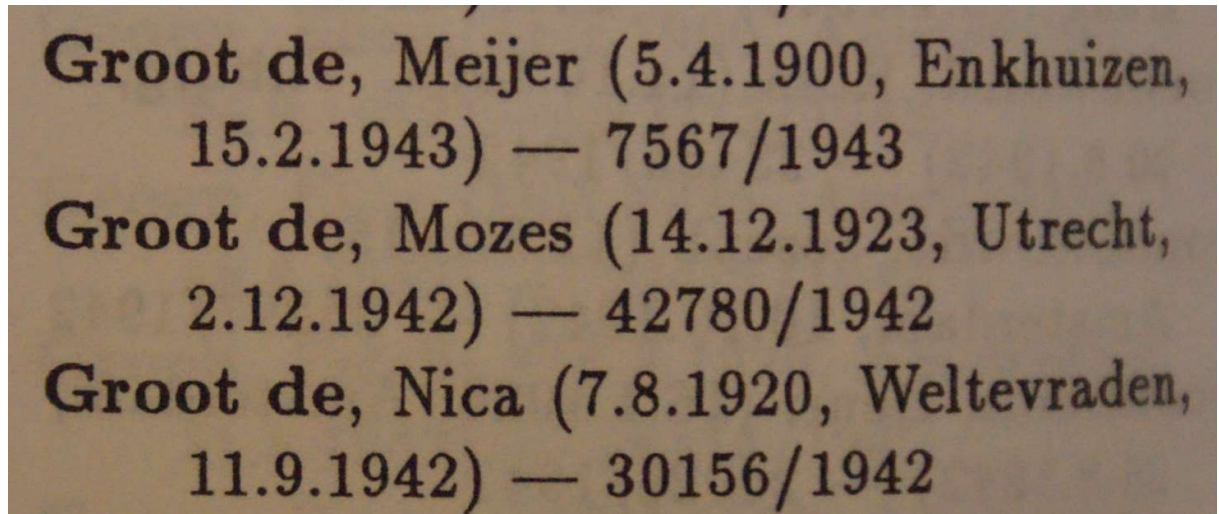
Kwartierblad van Mozes de Groot			
8 Israël de Groot, geb. ±1826; ovl. 25-6-1904 Utrecht	10	12 Jacob Meijer Klok	14 Jacob Emanuel Fles
9 Rachel Kosman, geb. ±1831; ovl. 3-4-1906 Utrecht	11 Kaatje Pappie, geb. ±1827; ovl. 10-9-1890 Utrecht	13 Elizabeth Catharina van Zoelen	15 Mirjam Rodrigues
Huwelijk 26-2-1851 Amsterdam			
4 Izak de Groot, geb. 26-4-1859 Utrecht	5 Hanna Pappie, geb. 8-3-1859 Utrecht; ovl. 23-1-1925 Utrecht; Zandpad: 8 C 13 E 1355 [?]	6 Mozes Klok, 1870/71 Amsterdam; vermoedelijk voor 1915 overleden.	7 Esther Fles, geb. 5-11-1875 Amsterdam; ovl. 28-5-1943 Sobibor
Huwelijksakte 63, Utrecht 3-3-1880		Huwelijksakte reg. 34; fol. 46, Amsterdam 11-12-1895	
2 Abraham de Groot [192] geb. 25-03-1899 Utrecht; ovl. 28-2-43 Auschwitz		3 Gratia Klok, 23-11-1900 Amsterdam; 15-10-42 Auschwitz	
Huwelijksakte 1272, Utrecht 1-11-1922			
1 Mozes de Groot [202], 14-12-1923 Groenesteeg 21, Utrecht; 28-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm			

(1) Mozes de Groot [202]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Nieuwe Achtergracht 115 II, Amsterdam Beroep: Leerling-kleermaker

■ **Sterbebuch Auschwitz**, S. 390: ...2-12-1942)-42780/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Groot de, Mozes, Amsterdam, geb. 14-12-1923 (Utrecht), gest. 2-12-1942

(2) Abraham de Groot [192]

■ **HUA:** Utrecht 27-03-1899, geboorteakte nr. 813

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Nieuwe Achtergracht 115 II, Amsterdam Beroep: Koopman

Zoon: [202] Mozes de Groot

Huwelijk: Abraham de Groot trouwde op 1 nov 1922 te Utrecht met **Gratia Klok**, geb. 23 nov 1900 te Amsterdam, ovl. op 15-02-42 in Auschwitz, dochter van Mozes Klok en Esther Fles.

■ **Sterbebuch Auschwitz**, S. 390: "...20-10-1942)-36725/1942"

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Groot de, Abraham, Amsterdam, geb. 25-3-1899 (Utrecht), gest. 20-10-1942

(3) Gratia Klok

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, bladzijde 320

14. Oktober 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot en met 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die de nummers 22 562 tot en met 22630 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Jozeph de Groot			
8 Israël de Groot, geb. ±1826; ovl. 25-6-1904 Utrecht	10	12 Mozes Glasbeek, geb. 14-4-1841 Amsterdam	14 Nathan Leendert Cohen, geb. ± 1830
9 Rachel Kosman (geb. ±1831; ovl. 3-4-1906 Utrecht	11 Kaatje Pappie, geb. ±1827; ovl. 10-9-1890 Utrecht	13 Saartje Brilleman, geb. 19-9-1841 Amsterdam	15 Rachel Meijer Menist, geb. ± 1830
Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam		Huwelijk 20-12-1865 Amsterdam	
4 Izak de Groot, 1859/60 Utrecht	5 Hanna Pappie, geb. 8-3-1859; ovl. 23-1-1925 Utrecht; Zandpad: 8 C 13 E 1355 [?]	6 Joseph Glasbeek, 29-11-1876 Amsterdam; 28-5-1943 Sobibor	7 Naatje Cohen, geb. ±1875 Amsterdam; voor 1915 overleden.
Huwelijk op 3-3-1880 te Utrecht		Huwelijk op 3 aug 1898 te Amsterdam	
2 Israel de Groot [195], geb. 07-03-1897; 16-04-1943 Sobibor		3 Saartje Glasbeek, geb. 19-04-1901 Amsterdam; 16-4-43 Sobibor	
Huwelijksakte reg. 3G; fol. 28v, Amsterdam 24-8-1921			
1 Jozeph de Groot [197], 24-11-1923 Willemstraat 12, Utrecht; 09-07-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~herediasittig/pp/I33690.html ■http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~herediasittig/pp/I33691.html ■http://www.maxvandam.info/humo-gen/gezin.php?database=humo18_&id=F17702&bronnen_weergeven=1&hoofdpersoon=I47255 ■http://88.159.165.240/wwwpondes/inddetail.php?inum=800154730 ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm			

(1) Jozeph de Groot [197]

◀ Willemstraat 12 op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Weesperstraat 21 II, Amsterdam

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 201: Zijn naam staat op de transportlijst van 6 juli 1943: "*Groot de Joseph 24.11.23*"

P. 197: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van één vrouw werd uit Lublin en van twee mannen uit Dorohuczka een levensteken ontvangen. Niemand van het transport [2417 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Israel de Groot [195]

■ **HUA:** Utrecht 08-03-1897, geboorteakte nr.

599

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 65: Zijn naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "*Groot de Israel 7.3.97*".

P. 63: "*Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er [van 1204 personen] geen levenstekens ontvangen.*"

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Weesperstraat 21 II, Amsterdam Beroep: Koopman

Echtgenote: Saartje de Groot-Glasbeek, 19-4-1901 Amsterdam; 16-4-43 Sobibor [**Schelvis, ...** Transportlijsten, p. 65: "*Glasbeek Saartje 19.4.01*"]

Zonen: [197] **Joseph de Groot** en **Abraham de Groot**, geb. op 19-7-1926 te Amsterdam; ovl. op 9-7-43 in Sobibor [**Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De Transportlijsten**, p. 201: "*Groot de Abraham 19.7.26*"]

Kwartierblad van Levi de Groot			
8 Israël Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht	10 Salomon Bloemendaal, geb. 1832 Hilversum;	12 Salomon Wolff Blok, geb. 23 aug 1820 's- Gravenhage	14 Alexander (Sander) Cosman
9 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 te Utrecht	11 Judich of Jette Golstein / Judig Goldstein, geb. 1834/35 Leeuwarden; ovl. 21 nov 1898 te 's- Heerenberg (Bergh)	13 Hesje Huisman geb. 30 april 1825 's- Gravenhage; ovl. 15-1-1886	15 Maria van Leeuwen
Huwelijk 26 feb 1851 Amsterdam	Huwelijk 23-5-1863 Bergh	Huwelijk 10-4-1850 's- Gravenhage	Huwelijk 29-6-1853 's- Gravenhage
4 Levie de Groot, 20-5-1865 Utrecht; ovl. 10-5-1904 Utrecht; Zandpad: 34 C 2 G 22;	5 Rachel Bloemendaal geb. 1869/70 Bergh, koopbvrouw	6 Jacob Blok, geb. 27-7-1850 's- Gravenhage	7 Fransje Cosman, geb. 14-4-1853 's- Gravenhage
Huwelijk te Bergh op 30-5-1890		Huwelijk op 29-10-1873	
2 Israel de Groot geb. 27-03-1891 Utrecht; op 5-10-1953 te 's-Gravenhage overleden en te Wassenaar begraven.		3 Duifje Blok, geb. 13-12-1898 's-Gravenhage; op 4-10-1958 te 's-Gravenhage overleden en te Wassenaar begraven.	
Huwelijksakte 670, Utrecht 17-8-1916			
1 Levi de Groot [198], 29-08-1917 Willemstraat 48 ^{bis} , Utrecht; 09-06-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../vantijn/124.htm ■ http://home.hccnet.nl/r.bobbe/huisman/huisman.htm ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ Akevoth: .../huisman/83.htm ■ http://home.hccnet.nl/r.bobbe/huisman/huisman.htm			

(1) Levi de Groot [198]

◀ Willemstraat 48/48bis op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942:
Badhuisweg 21, Den Haag

"Levi de Groot studeerde aan de Economische Hogeschool in Rotterdam. Hij woonde in Scheveningen. Hij was ongehuwd. Levi de Groot was tewerkgesteld op een vliegveld bij Amiens. Hij vluchte naar Parijs, waarschijnlijk in een poging naar Engeland te reizen. In Parijs is hij op 9 mei 1941 door verraad opgepakt en via Nederland naar Birkenau (Auschwitz) op transport gesteld."

"NIOD, Erelijst Verzet en Koopvaardij, database vervaardigd door dhr J. W. de Leeuw, B. Braber, Zelfs als wij zullen verliezen. Joden in verzet en illegaliteit in Nederland 1940-1945 (Amsterdam 1990) 54-55"

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager**

Auschwitz-Birkenau 1939-1945, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 516:

9. Juni 1943

"In die Leichenhalle des Stammlagers werden die Leichen von 21 Häftlingen eingeliefert; darunter zwei Tote aus dem Nebenlager Buna."

"In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 21 gedetineerden binnengebracht; daaronder twee dode uit het nevenkamp Buna."

Kwartierblad van Betje de Groot			
8 Meijer Isak or Isaacs de Groot, geb. 1754 Steenwijk; ovl. 16-4-1816 Leeuwarden	10 Israel Samuel-Hirsch Kinsbergen (geb. 1756 Amsterdam; ovl. 18-3-1815 Amsterdam	12 Wolf Hartog Hirts Leerman Lederwolf, 1759 Amsterdam; ovl. 05-02-1826 Amsterdam	14 Israel Samuel-Hirsch Kinsbergen, 1756 Amsterdam; 18-03-1815 Amsterdam
9 Judik Marcus Gombrechts	11 Sara Isaac Vet, ovl. 24-10-1808 Amsterdam	13 Vrouwte Mozes Oesterman, 1760 Amsterdam;28-04-1827 Amsterdam	15 Sara Isaac Vet, geb. ?; ovl. 24-10-1808 Amsterdam
	Huwelijk ± 1783	Huwelijk 12-12-1783 Amsterdam	Huwelijk 1783
4 Levie Meijer de Groot, ± 1787 Hindeloopen; op 4-7-1831 te Gersloot, Heerenveen overleden.	5 Esther Israel Kinsbergen, geb. 1791 te Amsterdam; ovl. 23-1-1832 Leeuwarden	6 Mozes Wolf Kosman / Koschmann, geboren 1790; ovl. 19-10-1872 Amsterdam	7 Betje Jochem Kinsbergen, geboren voor 1800; op 26-5-1864 op de joodse begraafplaats te Zeeburg begraven.
Huwelijk 1825, chuppa 13-5-1826 te Leeuwarden		Huwelijk 1816	
2 Israel Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht		3 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht	
Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam			
1 Betje Pezaro-de Groot [395], 27-03-1863 Zand C 364, Utrecht; 09-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Akevoth: .../Pruym/382.htm .../denbosch/733.htm ■ Akevoth: .../ndbeli/14477.htm ■ Genlias ■ http://akevoth.org/genealogy/ashkenazi/8256.htm ■ http://akevoth.org/genealogy/ndbcore/7595.htm ■ http://akevoth.org/genealogy/ndbcore/7593.htm ■ http://akevoth.org/genealogy/ndbcore/7596.htm ■ http://www.dutchjewry.net/genealogie/gezin/hum_ashken/F20703/I43270/ ■ http://www.dutchjewry.net/genealogie/gezin/hum_ashken/F11235/I26295/ ■ http://www.dutchjewry.net/genealogie/gezin/hum_ashken/F8352/I13527/			

(1) Betje Pezaro-de Groot [395]

■ **HUA:** Utrecht 28-03-1863, geboorteakte nr. 518

■ **joodsmonument:** Adres in Amsterdam: Van Muschenbroekstraat 19 II

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 55: Haar naam staat op de transportlijst van 6 april 1943: "*Pezero-de Groot Betje 27.3.63*"

P. 49: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen [van 2020 personen] hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen.*"

■ **Dr E.A.Cohen, De negentien treinen naar Sobibor**, Amsterdam 1979, p. 143: "*Ook Selma vertelt dat ze niet wist waar ze vanuit Westerbork heengebracht werd en dat ze geen idee van de jodenmoord in Sobibor had. Ze dacht dat ze naar het kamp zou gaan waar haar moeder en haar broers waren, en dat ze die terug zou zien. Bij aankomst in Sobibor in de middag van 9 april 1943 moest ze de bagage laten staan en zag ze oude en invalide mensen in de lorries stappen. De Oekraïeners stonden te schreeuwen met stokken in de hand. Er heerste een angstige sfeer, hoewel de SS niet wreed was. Zij mocht uit de menigte komen en met haar noch een dertig meisjes. Dit transport was het eerste Nederlandse transport waaruit meisjes voor een Arbeitsjudenkommando gehaald werden. Ze werden het kamp binnengebracht, dat een vriendelijke indruk maakte, en kregen een barak aangewezen om te slapen. De volgende dag ging ze naar het werk, dat bestond uit rugzakken uitsorteren, maar ze wist nog steeds niet wat zich in Sobibor afspeelde.*

Van Selma weten we dat de Nederlandse mannen na het uitkleden hard liepen en lachend tegen elkaar riepen: 'We gaan naar de douches'; zo verdwenen ze in de 'Schlauch' naar de gaskammer. En van Chajiem dat de vrouwen, ook toen ze kaalgeknipt werden, niet ongerust waren.

Op de avond van Selma's eerste werkdag kwam Maurits Zeehandelaar, die ze uit Zwolle kende, bij haar en vertelde dat allen die met haar waren aangekomen reeds vergast en verbrand waren. Hij wees op het grote vuur, zei: 'Mijn vrouw is ook vergast', maar toch wilde ze het niet geloven. Als ze aan haar moeder dacht, was ze ervan overtuigd dat die in een kamp was. Pas toen ze de spullen van een oom en zijn vijf kinderen in handen kreeg, moest ze die gedachte laten varen."

(14) Israel Samuel-Hirsch Kinsbergen

Israel Samuel-Hirsch Kinsbergen hertrouwde in 1809 te Amsterdam met Elsje Jonas Balm Turfrager, geb. 1775 Amsterdam, ovl. 31-10-1828 Amsterdam, dochter van Jonas Isaac Itsak Turfrager en Niesje Nissel Salomon Zanwil/ Peihe.

Kwartierblad van Abraham, Israel, Kaatje en Rebecca de Groot			
8 Levie Meyer de Groot	10 Mozes Wolf Kosman / Koschmann ovl. voor 26-6-1864	12	14 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1805 Amsterdam; ovl. 6-4-1847 Enschede.
9 Ester Israel Kinsbergen, geb. 1791 Amsterdam; ovl. 23-1-1832 Leeuwarden	11 Betje Jochem Kinsbergen; op 26-5-1864 op de joodse begraafplaats te Zeeburg begraven	13	15 Esther Hijman Lappeman, ± 1806 Amsterdam; 20-04-1863 Utrecht.
Huwelijk 1825, chuppa 13-5-1826			Huwelijk 16-07-1834 Amsterdam.
4 Israël Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht	5 Rachel Kosman, geb. 1830/31, ovl. 3-4-1906 Utrecht	6	7 Kaatje Pappie, geb. 1826/27; ovl. 10-9-1890 Utrecht
Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam			
2 Izak de Groot, geb. 26-04-1859 Utrecht; begr. 29-12-1935 Diemen, graf B 53 13.		3 Hanna Pappie, geb. 08-03-1859 Utrecht; ovl. 23-01-1925 Utrecht; Zandpad: 8 C 13 E 1355 [?]	
Huwelijksakte 63, Utrecht 3-3-1880.			
1a) Kaatje Park-de Groot [391], 10-02-1883 Koningstraat 9, Utrecht; 15-10-1942 Auschwitz			
1b) Rebecca Matteman-de Groot [345], 18-04-1892 Koningstraat 15, Utrecht; 08-10-1942 Auschwitz			
1c) Israel de Groot [195], 07-03-1897 Koningstraat 15, Utrecht; 16-04-1943 Sobibor			
1d) Abraham de Groot [192], 25-03-1899 Koningstraat 15, Utrecht; 28-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ http://www.dutchjewry.net/genealogie/gezin/hum_ashken/F17264/I36957/ ■ http://www.geni.com/people/Hester-Esther-Pappie/6000000009514497719			

(1a) Kaatje Park-de Groot [391]

■ **HUA:** Utrecht 12-02-1883, geboorteakte nr. 352

■ **joodsmonument:** Adres in januari 1942: Baljuwstraat 34 b, Amsterdam

Echtgenoot: Hartog Park, 7-2-1880 A'dam; 15-10-42 Auschwitz?

"Kaatje de Groot had twee kinderen uit een eerder huwelijk, die op een ander adres woonden. Dochter Rachel Blom-Meents [vgl. 44] werd tijdens de oorlog omgebracht. Het andere kind overleefde de oorlog."
(Bezoeker van de website)

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 320**

14. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1711 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 351 Männer, die die Nummern 67 802 bis 68 152 erhalten, sowie 69 Frauen, die die Nummern 22 562 bis 22 630 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1291 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot en met 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die de nummers 22 562 tot en met 22630 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood."

(1b) Rebecca Matteman-de Groot [345]

■ **HUA:** Utrecht 19-04-1892, geboorteakte nr. 977

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Derde Oosterparkstraat 18 I, Amsterdam

Echtgenoot: Levie Matteman, 2-9-1892 Amsterdam; 31-8-43 Midden-Europa

Kinderen: Salomon Matteman, 4-7-1920 Amsterdam; 31-8-43 Midden-Europa

Hanna Matteman, 8-11-1927 Amsterdam; 8-10-42 Auschwitz

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 316**

7. Oktober 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 2012 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Eine erste Selektion, bei der wahrscheinlich etwa 500 Männer für verschiedene Arbeitslager festgehalten worden sind, hat in Cosel stattgefunden. Nach der Selektion auf der Ausladerampe in Auschwitz werden 40 Männer, die die Nummern 67074 bis 67113 erhalten, sowie 58 Frauen, die die Nummern 22098 bis 22155 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Etwa 1414 deportierte Männer, Frauen und Kinder sowie aus dem Lager selektierte weibliche Häftlinge werden in den Gaskammern getötet.**

...

* SS-Lagerarzt Kremer schreibt in sein Tagebuch: 'Bei der 9. Sonderaktion (Auswärtige und Muselweiber)** zugegen.' (KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224)

** Extrem ausgezehnte Häftlinge werden in der Lagersprache 'Muselmänner' genannt."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 2012 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij vermoedelijk ongeveer 500 mannen voor verscheidene werkkampen zijn vastgehouden, heeft in Cosel plaatsgevonden. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 40 mannen, die de nummers 67 074 tot en met 67 113 krijgen, alsook 58 vrouwen, die de nummers 22 098 tot en met 22 155 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. Ongeveer 1414 gedeporteerde mannen, vrouwen en kinderen alsook uit het kamp geselecteerde vrouwelijke gedetineerden worden in de gaskamers gedood.*

... *SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: 'Bij de 9de zonderactie (Niet-ingezetene en Muselweiber)** aanwezig.' (KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224)

** Extreem uitgeteerde gedetineerde worden in het kampjargon 'Muselmänner' genoemd."

(1c) Israel de Groot [195]

■ **HUA:** Utrecht 08-03-1897, geboorteakte nr. 599

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 65: Zijn naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "Groot de Israel 7.3.97".

P. 63: "Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er [van 1204 personen] geen levenstekens ontvangen."

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Weesperstraat 21 II, Amsterdam

Beroep: Koopman

Echtgenote: Saartje de Groot-Glasbeek, 19-4-1901 Amsterdam; 16-4-43 Sobibor [Schelvis, ... Transportlijsten, p. 65]

Zonen: [197] Joseph de Groot,

Abraham de Groot, 19-7-1926 Amsterdam; 9-7-43 Sobibor [Schelvis, ... Transportlijsten, p. 201]

(1d) Abraham de Groot [192]

■ **HUA:** Utrecht 27-03-1899, geboorteakte nr. 813

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Nieuwe Achtergracht 115 II, Amsterdam

Beroep: Koopman

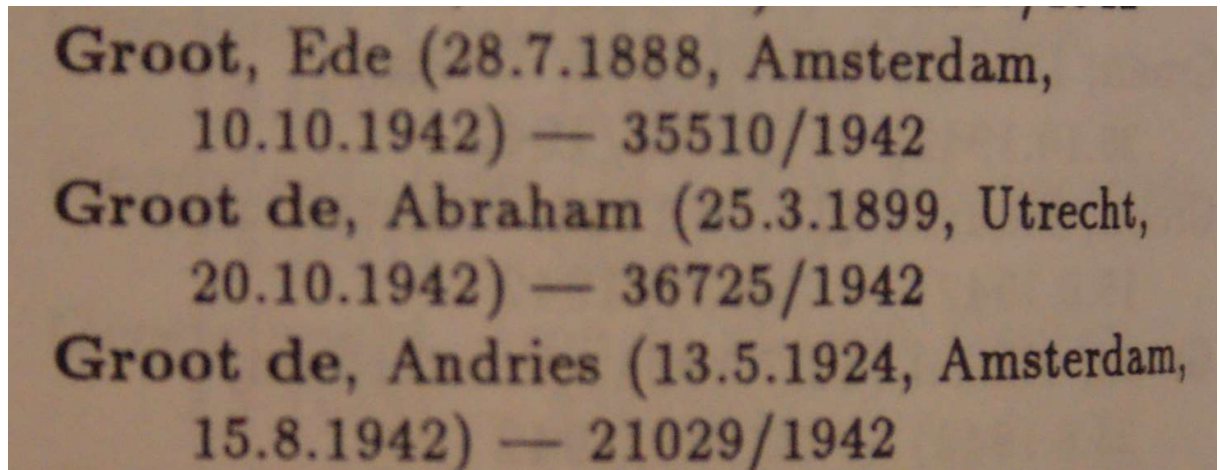
Zoon: [202] Mozes de Groot

Huwelijk: Abraham de Groot trouwde op 1 nov 1922 te Utrecht met Gratia Klok, geb. 23 nov 1900 te Amsterdam, ovl. op 15-02-42 in Auschwitz, dochter van Mozes Klok en Esther Fles.

Huwelijksbijlagen 1922, Nr. 1272, fiche 739

■ **Sterbeboek Auschwitz**, S. 390: ...20-10-1942)-36725/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Groot de, Abraham, Amsterdam, geb. 25-3-1899 (Utrecht), gest. 20-10-1942

(2) Izak de Groot

■ HUA, huwelijksbijlagen: "*DE COMMISSARIS DES KONINGS IN DE PROVINCIE UTRECHT* verklaart, dat Izak de Groot, geboren te Utrecht, de 26 April 1859, wonende te Utrecht, van beroep muzikant, zoon van Israël en van Rachel Kosman wonende te Utrecht in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1878 voor de ligting van het jaar 1879 is ingeschreven. [...] Uit hoofde van lichaamsgebreken [...] is hij van de dienst vrijgesteld."

Geregistreerd No. 155. Utrecht, 17-02-1880

Kwartierblad van Izak, Meijer, Mozes en Salomon de Groot			
8 Levie Meyer de Groot	10 Mozes Wolf Kosman / Koschmann; voor 26-6-1864 overleden	12 Joseph Bloemendaal	14
9 Ester Israel Kindsbergen (geb. 1791 Amsterdam; ovl. 23-1- 1832 Leeuwarden	11 Betje Jochem Kinsbergen; op 26-5-1864 op de joodse begraafplaats te Zeeburg begraven	13 Rachel Meijer Swart	15 Rebecca Golstein
Huwelijk 1825, chuppa 13-5-1826 Leeuwarden	Huwelijk 1816		
4 Israël Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht	5 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht	6 Salomon Bloemendaal, 1832 Hilversum.	7 Judich of Jette Golstein / Judig Goldstein, geb. 1834/35 Leeuwarden; ovl. 21-11-1898 's- Heerenberg (Bergh)
Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam		Huwelijksakte 14, Bergh 23-5-1863	
2 Levie de Groot, geb. 20-5-1865 Utrecht; op 10-5-1904 te Utrecht overleden. Zandpad: 34 C 2 G 22;		3 Rachel Bloemendaal geb. 1869/70 Bergh,	
Huwelijksakte 20, Bergh 30-5-1890			
1a) Salomon de Groot [204], 08-12-1893 Koningstraat 23, Utrecht; 31-03-1944 Midden-Europa			
1b) Mozes de Groot [201], 06-07-1895 Koningstraat 23, Utrecht; 31-08-1943 Midden-Europa			
1c) Meijer de Groot [200], 09-10-1897 Hooipoort 35 (?), Utrecht; 30-09-44 Auschwitz			
1d) Izak de Groot [196], 04-01-1900 Hooipoort 35, Utrecht; 28-05-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ Akevoth: .../ashkenazi/8256.htm .../Pruym/382.htm			

(1a) Salomon de Groot [204]

■ **HUA:** Utrecht 09-12-1893, geboorteakte nr. 2999

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Van Musschenbroekstraat 19 III, Amsterdam

Dochters en Zonen: [203] Rachel de Groot, [193] Hartog de Groot, [199] Levie de Groot Emmanuel de Groot, geb. op 27-5-1928 te Bussum; ovl. op 19-10-42 in Auschwitz
Judith de Groot, geb. op 15-10-1929 te Bussum; ovl. op 19-11-42 in Auschwitz

Huwelijk: Salomon de Groot trouwde op 11 okt 1922 te Utrecht met **Roosje Vrij**, geb. op 22-10-1898 te Veenendaal, ovl. op 19-10-42 in Auschwitz, dochter van Hartog Vrij en Saartje van der Hak.

(1b) Mozes de Groot [201]

■ **HUA:** Utrecht 08-07-1895, geboorteakte nr. 1653

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Zwanenburgerstraat 61 I, Amsterdam Beroep: Magazijnbediende

Echtgenote: Mina de Groot-Simon, geb. op 27-9-1897 te Winschoten, op 8-10-42 in Auschwitz overleden.

(1c) Meijer de Groot [200]

■ **HUA:** Utrecht 11-10-1897, geboorteakte nr. 2519

Echtgenote: [207] Sophia Swaab, geb. op 10 juni 1900 te Utrecht, ovl. op 22 mei 1944 in Auschwitz*.

■ **joodsmonument:** Adres in mei 1940: Rijnstraat 43, Arnhem - Beroep: Koopman

"... hij [Meijer de Groot] was van woonplaats veranderd zonder de dartoef vereiste vergunning te hebben verkregen." "Algemeen Politieblad, nr 48, 3 december 1942, 1352, bericht 2972"

Dochter: Rachel de Groot, 15-8-1927; 22-5-44 Auschwitz [van haar is een portret op de website]

■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 890

30. September 1944:

"Von den 1437 mit einem Transport des RSHA aus dem Arbeitslager Annaberg eingelieferten Juden werden nach der Selektion 411 Männer als Häftlinge ins Lager eingewiesen und mit den Nummern B-10 607 bis B-11 017 gekennzeichnet. Sie werden am 2. Oktober im Männer-Quarantänelager BIIa untergebracht. Die übrigen 1026 Männer werden in den Gaskammern getötet.

...

Mit einem Transport des RSHA werden 1500 jüdische Männer, Frauen und Kinderaus dem Lager des Ghettos Theresienstadt eingeliefert. Nach der Selektion werden die Jungen und Gesunden in das Durchgangslager eingewiesen und die übrigen Menschen in den Gaskammern getötet.

H.-G. Adler, a. a. O., S. 694; Adler gibt an, daß 76 Personen diesen [aus diesem] Transport überlebt haben"

"Van de 1437 joden, die met een transport uit het werkkamp Annaberg zijn binnengebracht, worden na een selectie 411 mannen als gedetineerde in het kamp geplaatst en met de nummers B-10 607 tot en met B-11 017 gekenmerkt. Zij worden op 2 oktober in het quarantainekamp BIIa ondergebracht. De overige 1026 mannen worden in de gaskamers gedood.

...

Met een transport van het RSHA worden 1500 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp van het getto Theresienstadt binnengebracht. Na de selectie worden de jongen en gezonden in het doorgangskamp geplaatst en de overige mensen in de gaskamers gedood.

H.-G. Adler, a. a. O., S. 694; Adler geeft aan, dat er 76 personen van dit transport hebben overleefd."

(1d) Izak de Groot [196]

■ **HUA:** Utrecht 06-01-1900, geboorteakte nr. 44

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 127: Zijn naam staat op de transportlijst van 25 mei 1943: "*Groot de Izak 4.1.00*".

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

■ **joodsmonument:** Adres in januari 1942: Hilvertsweg 101, Hilversum **Echtgenote:** [206]

Hanna de Groot-Lever, geb. op 12 april 1902 te Utrecht, ovl. op 28 mei 1943 in Sobibor

[**Schelvis**, ... Transportlijsten, p. 131: "*Lever Hanna 12.4.02*".

Zonen: Levie de Groot, geb. op 5-2-1925 te Hilversum, ovl. op 17-8-42 in Auschwitz

Israël de Groot, geb. op 22-8-1929 te Hilversum, ovl. op 28-5-43 in Sobibor [**Schelvis**, ...

Transportlijsten, p. 127: "*Groot de Samuel 22.8.29*"

Salomon de Groot, geb. op 10-7-1935 te Hilversum, ovl. op 28-5-43 in Sobibor [**Schelvis**, ...

Transportlijsten, p. 127: "*Groot de Salomon 10.7.35*"

Kwartierblad van Israel de Groot			
8 Levie Meyer de Groot	10 Mozes Wolf Kosman / Koschmann; voor 26-6-1864 overleden	12 Abraham b Mozes de Winter, geb. 1776 Leur, dichtbij Wijchen; ovl. 13-2-1827 Druten	14 Eliazar b Salomon van Zanten (Santen) (geb. 8 dagen voor 5-2-1789 Rotterdam; ovl. 12-4- 1872 Rotterdam) en
9 Ester Israel Kindsbergen geb. 1791 Amsterdam; ovl. 23-1-1832 Leeuwarden	11 Betje Jochem Kinsbergen; op 26-5-1864 op de joodse begraafplaats te Zeeburg begraven	13 Helena b Meijer (Voiss), geb. 1785 Ober Emt [D]; ovl. 19-3-1863 Nijmegen	15 Sara b Abraham Abrahams (de Bij), geb. 17-11-1790 Rotterdam; ovl. 30-3-1875 Rotterdam
Huwelijk 1825, chuppa 13-5-1826			
4 Israël de Groot, geb. 1825/26; ovl. 25-6-1904 Utrecht	5 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht	6 Hermanus de Winter, geb. 18-12-1816 Druten; ovl. 21-12-1870 Druten	7 Betje van Santen, geb. 24-4-1819 Rotterdam; ovl. 22-6-1896 's- Hertogenbosch
Huwelijk op 26-2-1851		Huwelijk op 21-9-1842 te Rotterdam	
2 Mozes de Groot, geb. 24-3-1853 Amsterdam; ovl. 30-5-1889 Utrecht		3 Catharina de Winter, geb. 1854/55 Tiel (Genlias), geb. 1-1-1855 Breda (Akevoth); ovl. 17-7-1929 's-Hertogenbosch	
Huwelijksakte 25, Utrecht 24-1-1877, bijlagen fiche 1877			
1 Israel de Groot [194], 14-12-1877 Koningstraat 10, Utrecht; 09-07-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ Akevoth: .../denbosch/1353.htm ■ Akevoth: .../Pruym/382.htm ■http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_078.htm ■http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_071.htm ■http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_109.htm ■http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_110.htm ■http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_111.htm			

(1) Israel de Groot [194]

■ **HUA** : Utrecht 14-12-1877, geboorteakte nr. 2362

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Sint Jorisstraat 7, Amersfoort Beroep:
Koopman Inboedellijst van 22-9-42

Echtgenote: Grietje de Groot-Hilversum, geb. op 22-12-1880 te Amersfoort; ovl. op 9-7-1943 in Sobibor

■ **Gedenkboek in het Museum Flehite** te Amersfoort: Aankomst in Westerbork: Op 26 mei 1943 werden **Israel de Groot** en Grietje de Groot-Hilversum naar Westerbork gebracht. Daar verblijven ze haast zes weken, voordat ze op 6 juli 1943 op transport naar Sobibor werden gesteld, waar zij op 9 juli 1943 van het leven werden beroofd.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 201: Hun bijder namen staan onder elkaar op de transportlijst van 6 juli 1943: "*Groot de Israel 14.12.77*" en "*Groot de-Hilversum Grietje 22.12.80*".

P. 197: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van één vrouw werd uit Lublin en van twee mannen uit Dorohucz a een levensteken ontvangen. Niemand van het transport [2417 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Mozes de Groot

■ **HUA, huwelijksbijlagen fiche 1877**: Op 28-08-1876 geeft de commandeerende officier van het regiment infanterie Mozes de Groot - loteling van de lichting van 1873 uit de gemeente Utrecht - toestemming tot het aangaan van een huwelijk.

■ **HUA, huwelijksbijlagen fiche 1877**: "[...] *De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht verklaart, dat Mozes de Groot geboren te Amsterdam den 26 Maart 1853, wonende te Utrecht, van beroep Muzikant [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1872 voor de lichting van het jaar 1873 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 410, dat hij op den 26 Mei 1873 is ingelijfd, en nog is dienende*

[...]

Gegeven te Utrecht, den 5 Januari, 1877.

[...]"

(3) Catharina de Winter

HUA, huwelijksbijlagen fiche 1877:

De BURGEMEESTER der gemeente UTRECHT verklaart op de
getuigenis ten dezen ontvangen, dat

Catharina de Winter
van beroep _____ wonende alhier, Wijk *C* No. *902*
onvermogen is tot het betalen der bewijsstukken, welke gevorderd worden bij
het aangaan van *haar* voorgenomen huwelijk.

Utrecht, den *2 December* 1876.

De Burgemeester voornoemd

25.04.2013

Kwartierblad van Hartog, Levie en Rachel de Groot			
8 Israël Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht	10 Salomon Bloemendaal, geb. 1832 Hilversum;	12 Emanuel Jacob Vrij (Vreeij) (geb. 11-4- 1830 Doetinchem; ovl. 7-11- 1920 Veenendaal	14 Hartog van der Hak, geb. 12-3-1822 Sappemeer; ovl. 25-1-1904 Noordbroek
9 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht	11 Judich of Jette Golstein / Judig Goldstein, geb. 1834/35 Leeuwarden; ovl. 21 nov 1898 's- Heerenberg (Bergh)	13 Judith Franken, geb. 18-9-1825; ovl. 9-12-1905 Veenendaal	15 Roosje Dalsheim, geb. 21-1-1835 Noordbroek; ovl. 12-5-1920 Noordbroek
Huwelijk 26 feb 1851 Amsterdam	Huwelijk op 23-5-1863 te Bergh	Huwelijk 18-12-1857 Tiel	Huwelijk 21-5-1864 Noordbroek
4 Levie de Groot, geb. 20-5-1865 Utrecht; ovl. 10-5-1904 Utrecht Zandpad: 34 C 2 G 22;	5 Rachel Bloemendaal, geb. 1869/70 Bergh	6 Hartog Vrij, geb. 1866 Veenendaal; ovl. 14-04-1942 Veenendaal	7 Saartje van der Hak, geb. 1864/65 Sappemeer; ovl. 13-09-1931 Veenendaal
Huwelijksakte 20, Bergh 30-05-1890		Huwelijksakte 38, Veenendaal 8-11-1895	
2 Salomon de Groot [204], geb. 08-12-1893 Utrecht; 31-03-44 Midden-Europa		3 Roosje Vrij, 22-10-1898 Veenendaal; 19-10-42 Auschwitz	
Huwelijksakte 1192, Utrecht 11-10-1922			
1a) Rachel de Groot [203], 28-02-1923 Willemstraat 48, Utrecht; 30-9-1942 Auschwitz			
1b) Hartog de Groot [193], 01-08-1924 Willemstraat 48, Utrecht; 30-9-1942 Auschwitz			
1c) Levie de Groot [199], 04-01-1927 Willemstraat 48, Utrecht; 31-03-1944 Midden-Europa			
Bronnen: ■ Genlias			

(1a) Rachel de Groot [203]

◀ Willemstraat 48/48bis op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Van Musschenbroekstraat 19 III, Amsterdam

Broers en zussen: [193] Hartog de Groot
[199] Levie de Groot

Emmanuel de Groot, geb. op 27-5-1928 te

Bussum; ovl. op 19-10-42 in Auschwitz

Judith de Groot, geb. op 15-10-1929 te Bussum;

ovl. op 19-11-42 in Auschwitz

■ **Sterbebuch Auschwitz:** "... 30.8.1942)-
25957/1942"

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** *Groot de,
Rachel, Amsterdam, geb. 28-2-1923 (Utrecht), gest. 30-
8-1942*

Groot de, Rachel (28.2.1923, Utrecht,
30.8.1942) — 25957/1942

(1b) Hartog de Groot [193]

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Van Musschenbroekstraat 19 III, Amsterdam

Beroep: Magazijnbediende

Broers en zussen: [203] Rachel de Groot

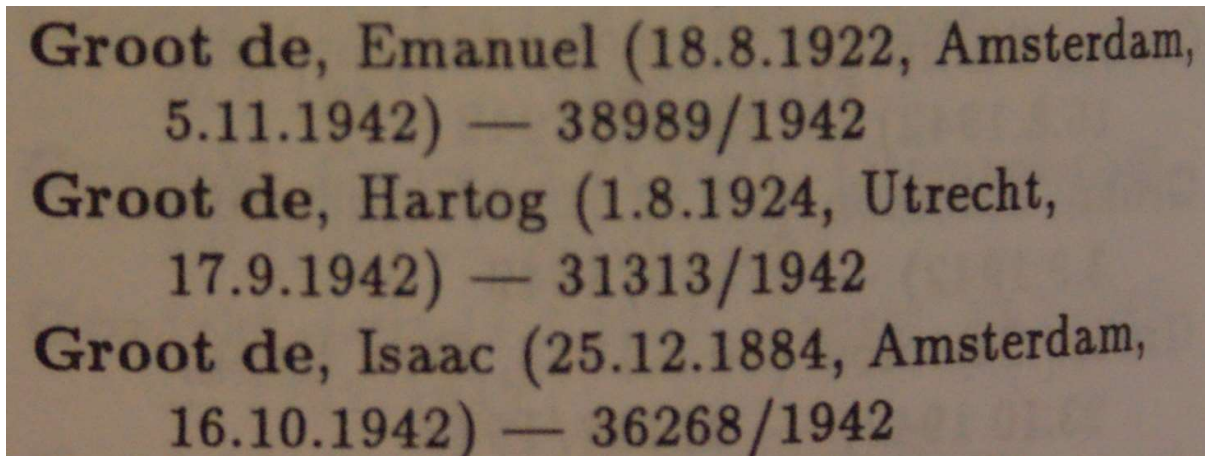
[199] Levie de Groot

Emmanuel de Groot, geb. op 27-5-1928 te Bussum; ovl. op 19-10-42 in Auschwitz

Judith de Groot, geb. op 15-10-1929 te Bussum; ovl. op 19-11-42 in Auschwitz

■ **Sterbebuch Auschwitz:** 17.9.1942)-31313/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Groot de, Hartog, Amsterdam, geb. 1-8-1924 (Utrecht),
gest. 17-9-1942

(1c) Levie de Groot [199]

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Van Musschenbroekstraat 19 III, Amsterdam

Broers en zussen: [203] Rachel de Groot, [193] Hartog de Groot

Emmanuel de Groot, geb. op 27-5-1928 te Bussum; ovl. op 19-10-42 in Auschwitz

Judith de Groot, geb. op 15-10-1929 te Bussum; ovl. op 19-11-42 in Auschwitz

Kwartierblad van Maurits Hakkert			
8 Isaac Jacob Hakkert, geb. 17-3-1793 Vianen; ovl. 6-10-1848 Meerkerk	10 Leip Salomon Turksma	12 Joseph Hijman Salomons van der Goen	14 David Schmitz
9 Lea Mozes Blok, geb. ± 1808; ovl. 9-8-1887 Vianen	11 Mietje Jonas Turksma	13 Mariana Kool, geb. ±1789; ovl. 8-10-1872 Utrecht	15 Sebilla Furstenberg
4 Moses Isaac Hakkert, geb. 7-12-1837 Vianen; ovl. 7-4-1904 Rotterdam en aldaar op 10-4-1904 op "Toepad" (vak C rij 4 graf 13) begraven.	5 Betje Turksma, geb. 25-6-1838 Leeuwarden; ovl. 20-7-1875 Vianen en aldaar begraven.	6 Salomon Joseph Hijman van der Goen, geb. 1827/28, ovl. 9-6-1898 Utrecht	7 Maatje Schmitz, 1842/43 Zwartsluis
Huwelijksakte 7, Vianen 19-4-1872		Huwelijksakte 314, Utrecht 2-8-1865	
2 Isaac Hakkert, 20-03-1873 Vianen; Overleden op 9-5-1936 te Utrecht.		3 Jetje van der Goen [211], geb. 19-2-1877 Utrecht; ovl. 12-2-43 Auschwitz	
Huwelijksakte 852 Utrecht 27-12-1907, bijlagen fiche 348			
1 Maurits Hakkert [210], 11-09-1912 Hooipoort 9 ^{bov} , Utrecht; 28-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../hakkert/240.htm ■ Akevoth: .../hakkert/21.htm			

(1) Maurits Hakkert [210]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Houtplein 19, Utrecht

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 425:

28. Februar 1943

"In die Leichenhalle des Stammlagers werden die Leichen von 28 Häftlingen eingeliefert.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 82"

[In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 28 gedetineerden binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/2, Lijkhalboek, p. 82]

(2) Isaac Hakkert

HUA, huwelijksbijlagen, fiche 348: "*De Commissaris der Koningin der Provincie Noordholland verklaart, dat aan Issac Hakkert [...] bij de loting voor de lichting der nationale militie van het jaar 1893 voor de gemeente Amsterdam is ten deel gevallen No. 2271, en dat hij [...] voor altijd van den dienst [...] uitgesloten.*

Haarlem, den 7. Dezember 1907.

[...]"

(3) Jetje van der Goen [211]

■ HUA: Utrecht 20-02-1877, geboorteakte nr. 350

■ joodsmonument: Adres in Utrecht: Houtplein 19

■ Danuta Czech, *Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945*, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 410f:

11. Februar 1943

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1184 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Met dit transport zijn 476 mannen en jongens alsook 708 vrouwen en meisjes gearriveerd. Na de selectie worden 113 mannen, die de nummers 100 852 tot en met 100 964 krijgen, alsook 66 vrouwen, die de nummers 34 899 tot en met 34 964 krijgen, als gedetineerden in het kamp geplaatst. De overige 1005 mensen worden in de gaskamers gedood."

■ Danuta Czech, *Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945*, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 413:

12. Februar 1943

"In het lijkkalboek van het Stammlager (Auschwitz I) worden de nummers van 39 overleden gedetineerden ingeschreven."

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 66 f."

Kwartierblad van Hartog en Henriette Harschel			
8 Samuel Levi Harschel	10 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1806 Gruneveld	12 Adolph Clarenburg, geb. ±1793 Maarssen; ovl. 12-11-1864 Utrecht	14 Samuel Lion
9 Johanna Kortenhout	11 Hester Heijman Lappeman, geb. ± 1806 Amsterdam	13 Claartje Coster, geb. ±1799 Maarssen; ovl. 13-3-1858 Utrecht	15 Hester Pardo, geb. ±1787; ovl. 10-12-1883 Utrecht
		Huwelijksakte 7, Utrecht 10-1-1827	
4 Abraham Harschel, geb. 1835/36 Utrecht; ovl. 25-3-1905 Utrecht Zandpad: 4 C 5 C 1225	5 Leentje Pappie, geb. 1840 Utrecht; ovl. 27-5-1874 Utrecht	6 Jacob Clarenburg, geb. 1831/32; ovl. 9-11-1909 Utrecht Zandpad: 5 C 8 D 1267	7 Rachel van Samuel Lion, geb. 1827/28; ovl. 8-8-1916 Utrecht Zandpad: 5 C 8 D 1268
Huwelijksakte 328, Utrecht 19-09-1860; wettiging Meijer Nathan.		Huwelijk op 21-7-1858 te Utrecht	
2 Meijer Nathan Harschel, geb. 10-12-1857 Utrecht		3 Clara Clarenburg [237], geb. 13-08-1859 Utrecht; ovl. 16-04-43 Sobibor	
Huwelijksakte 570 Utrecht 24-12-1879, bijlagen fiche 1608			
1a) Hartog Harschel [230], 26-02-1890 Jacobskerkstraat 1, Utrecht; 28-05-1943 Sobibor			
1b) Henriette Pappie-Harschel [390], 15-06-1894 Jacobskerkstraat 3, Utrecht; 21-05-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../nathans/214.htm			

(1a) Hartog Harschel [230]

■ HUA: Utrecht 26-02-1890, geboorteakte nr. 473

■ joodsmonument: Adres in Amsterdam: Hunzestraat 65 huis - Beroep: Grossier in rundvlees

■ Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 128: Zijn naam staat op de transportlijst van 25 mei 1943: "Harschel Hartog 26.2.90".

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1b) Henriette Pappie-Harschel [390]

■ **HUA:** Utrecht 18-06-1894, geboorteakte nr. 1466

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Nieuwendijk 158 huis, Amsterdam Beroep: Directrice NV

Huwelijk: **Henriette Harschel** trouwde op 20 maart 1918 te Utrecht met [386] **Meijer Pappie**, geb. 19 april 1893 te Utrecht, ovl. op 21 mei 1943 in Sobibor [Schelvis, ... Transportlijsten, p. 115]. Meijer Pappie was zoon van Michaël Pappie en Hanna Cohen.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.110: Haar naam staat op de transportlijst van 18 mei 1943: "*Harschel Henriëtte 15.6.94*".

P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden levenstekens ontvangen; vanuit Dorohuczka drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Meijer Nathan Harschel

■ **HUA, huwelijksbijlagen**, fiche 1608: De commanderende officier van de **I^e Afdeling Vesting Artillerie** "*verleent toestemming tot het aangaan van een huwelijk aan den milicien*

Harschel, Meijer Nathan

der lichting van 1877, uit de gemeente Utrecht [...].

Utrecht, den 20 November 1879.

[...]"

"De Commissaris des Konings in de provincie Utrecht verklaart, dat Meijer Nathan Harschel geboren te Utrecht den 10 December 1857 [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1876 voor de lichting van het jaar 1877 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 45; dat hij op den 7 Mei 1877 is ingelijfd, en nog dienende [...]

Gegeven te UTRECHT, den 8 December 1879

[...]"

(3) Clara Clarenburg [237]

■ **HUA:** Utrecht 16-08-1859, geboorteakte Nr. 1109

■ **joodsmonument:** Adres in Amsterdam: Nieuwe Prinsengracht 12 huis

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 64: Haar naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "*Clarenburg Clara 13.8.59*".

P. 63: "*Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er [van 1204 personen] geen levenstekens ontvangen.*"

Huwelijk: Clara Clarenburg trouwde op 24 dec 1879 te Utrecht met **Meijer Nathan Harschel**, geb. ± 1857 Utrecht, ovl. op 16 jan 1923 te Utrecht, zoon van Abraham Harschel en Leentje Pappie. [Genlias]

Kwartierblad van Mietje Herschel			
8 Levie Abraham Herschel	10 Hartog Kortenhoud	12 Isaak Levie Poortje, ± juni 1766 Scheemda; 27-11-1852 Hoogeveen.	14 Salomon Eljakim Mendels van Rhijn, 1777 Hoogeveen; 26-11-1862 Gorredijk.
9 Sara Hartog, ± 1755; 31-01-1845 Utrecht.	11 Marcus Levie	13 Martha-Mattje Cohen, okt. 1783 Veendam; 22-05-1821 Delfzijl.	15 Betje Sebilla Marcus van Zuiden, 1781 Hoogeveen; 22-8-1854 Hoogeveen.
		Huwelijk op 10-09-1811 te Delfzijl	Huwelijk op 14-5-1809, 'Ondertrouw in The Hague'
4 Samuel Levie Herschel, ± 1798 's-Gravenhage; 04-11-1879 Utrecht.	5 Johanna Kortenhoud, ± 1800 Utrecht; 22-10-1878 Utrecht;begr. Zandpad, graf 40 B 4 A 939.	6 Lazarus Izaks Poortje, 05-05-1816 Delfzijl; 22-02-1881 Veendam.	7 Mietje Salomons van Rijn, 26-12-1820 Hoogeveen; ovl. na 1881.
Huwelijksakte 179, Utrecht 05-09-1821.		Huwelijk op 16-08-1843 te Hoogeveen.	
2 Hartog Herschel, ± 1833 Utrecht		3 Mariana (Maxiana-Magna) Lazarus Poortje, 30-11-1844 Delfzijl; 28-06-1927 Utrecht.	
Huwelijksakte 318, Utrecht 14-08-1878.			
1) Mietje Jorksveld-Herschel , geb. 09-08-1885 Utrecht; ovl. onbekend			
Bronnen: ■ WieWasWie ■ Akevoth: .../ndbeli/744.htm .../ndbeli/9627.htm .../ndbeli/7870.htm			

(1) Mietje Herschel

■ HUA, gezinskaart **Johannes Josephus Jorksveld** / **WieWasWie**: Mietje Herschel trad op 27-04-1922 te Utrecht in het huwelijk met **Johannes Josephus Jorksveld**, zoon van Gerrit Johannes Jorksveld en Cornelia Maria Hulstein; documentnummer 387. Johannes Josephus Jorksveld, geb. ± 1872 te Jutphaas, was toen weduwnaar van Aaltje van Kreel. Vermoedelijk was Johannes Josephus niet Joods, de achternaam van zijn vader en de meisjesnaam van zijn moeder komen nog op de website www.joodsmonument.nl nog in het boek *In Memoriam* voor. Johannes Josephus is op leeftijd van 72 jaar op 27-05-1944 te Utrecht overleden. Omtrent Mietjes overlijden is niets te vinden. Het echtpaar Jorksveld-Herschel is op 02-05-1922 op het adres Damstraat 5bis ingeschreven, tenminste Johannes Josephus heeft eerder in de Lange Vichstraat 13bis gewoond.

Kwartierblad van Manuel Hilversum			
8 Jacob Hilversum	10 Jacob Wijnschenk [Jacob Elias Wijnschenk], geb. 1781 Amsterdam	12	14
9 Betje N.N.	11 Kaatje Rokkestikkert [Kaatje Chaya Hijman Chaim Rokkenstikker Ameland], geb. 1788 Amsterdam	13	15
	Huwelijk 1806 Amsterdam, dtb 654/444.		
4 Manuel Jacob Hilversum, ook: Jacob Manuel Hilversum, geb. ±1813; ovl. 6-1-1870 Utrecht	5 Clara Jacob Wijnschenk, ook: Klaartje Wijnschenk ook: Klaartje Jacob Wijnschenk, geb. ± 1818; ovl. 3-4-1862 te Amersfoort	6	7 Betje Zwaab
2 Salomon Hilversum, geb. 10-9-1850 Schoterland		3 Johanna Zwaab, 16-3-1853 Elburg	
Huwelijksakte 15, Almelo, Stad 23-5-1878			
1 Manuel Hilversum [250], 03-08-1878 Koningstraat 60 (C 399), Utrecht; 02-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../ashkenazi/3508.htm			

(1) Manuel Hilversum [250]

■ **HUA:** Utrecht 05-08-1878, geboorteakte nr. 1464

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 42: Zijn naam staat op de transportlijst van 30 maaert 1943: "*Hilversum Manuel 3.8.78*"

P. 40: "*Waarschijnlijk werden alle mensen [1255 personen] direct na aankomst vergast. Er werd niemand herkend, noch zijn er levenstekens ontvangen.*"

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Afrikanerplein 22 II, Amsterdam Beroep: Paraplumaker

Kinderen: Lena Hilversum, 16-7-1911 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz

Hartog Hilversum, 6-3-1917 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz

Bertha Hilversum, 22-6-1919 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz
Jacob Hilversum, 17-3-1923 Amsterdam; 31-1-44 Auschwitz

Kwartierblad van Juda Jacobs			
8	10 Juda Jacob Jacobs, geb. 1768 Erfuerth (Neurenberg); ovl. 18-5-1826 Hilversum	12 Barend Simons Slagter, geb. 1754; ovl. 1-5-1811 Thamen (Uithoorn); begraven op de joodse begraafplaats te Zeeburg	14 Levie Hartog
9	11 Rebecca Levij Bodding, geb. 1769; ovl. 9-10-1820 Hilversum	13 Judith (Judik) Heijmans, geb. 1752 Maastricht; ovl. 2-3-1838 Uithoorn	15 Clara Dietz
4	5 Sara Juda Jacobs, geb. 1800; ovl. 23-7-1848 Hilversum	6 IJzak / Yzak Barend Slagter, geb. 8-1-1787 Nieuwer Amstel; ovl. 22-12-1852 Uithoorn	7 Hilletje Hartog, geb. 1792 Wilnis; ovl. 9-8-1830 Uithoorn
		Huwelijk op 24-12-1815 te Mijdrecht	
2 Benjamin Juda Jacobs, geb. 2-6-1819 Hilversum; ovl. 25-8-1887 Hilversum		3 Klara (Yzak) Slagter, 26-10-1824 Uithoorn; op 16-2-1915 te Amsterdam overleden	
Huwelijksakte 39, Hilversum 9-7-1851			
1 Juda Jacobs [1112], 27-10-1856 Hilversum; 31-08-1942 Auschwitz. Hij woonde in juni 1941 nog in de Orangestraat 2, Utrecht.			
Bronnen: Akevoth: .../slagter/30.htm .../slagter/336.htm .../slagter/657.htm .../slagter/1211.htm .../slagter/1279.htm ■ Genlias			

(1) Juda Jacobs [1112]

■ **Genlias:** **Juda Jacobs**, geb. op 27 okt 1856 Hilversum, was voor de eerste keer gehuwd met **Lena Os** [moeder van 316], geb. in 1860/61 te Eibergen; haar ouders waren Bernard Os en Marianna Lamelo; huwelijksakte 62, Utrecht 26-2-1880.

Voor de tweede keer was **Juda Jacobs** gehuwd met [1116] **Flora Nathan**, geb. op 20 feb 1873 te 's-Hertogenbosch; zijn ouders waren Benjamin Jacobs en Klara Slagter; haar ouders waren Wolf Nathan en Elisabeth Brandel; Juda Jacobs was weduwnaar van Lena Os [moeder van 316]; huwelijksakte 426, Utrecht 22-8-1894.

■ **joodsmonument:** Adres: Oranjestraat 2

Wijk C, het hart klopt door, p. 87:
"Meneer van Dijk: '... en toen ben ik in de Oranjestraat komen wonen. Dat was een kamer met een eigengemaakte, aangebouwde keuken en dan boven een zolder en een heel klein slaapkamertje. Ik heb een dochter, die had een eigen slaapkamertje, wat je amper een slaapkamertje kan noemen, hoor.' "

◀ Oranjestraat 2 op 14-04-2011

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Seite 290

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Niemand uit dit transport wordt in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner deelt mede dat alle mensen van dit transport in de gaskamers worden gedood. Mogelijkerwijze heeft de Organisatie van tevoren een deel van de mannen overgenomen."*

Kwartierblad van Bernard en Sara Jacobs			
8	10 IJzak Barend Slagter, 8-1-1787 Nieuwer Amstel; 22-12-1852 Uithoorn	12 Levi Os	14 Abraham Levie Lamelo, geb. ± 1795 Amsterdam; ovl. 27-3-1842 Veenhuizen (Norg)
9 Sara Jacobs	11 Hilletje Hartog, 1792 Wilnis; 9-8-1830 Uithoorn	13 Rachel Lappeman; na 1887 te Maastricht overleden	15 Liebe Juda de Leeuw
	Huwelijk 24-12-1815 Mijdrecht		
4 Benjamin Juda Jacobs, 2-6-1819 Hilversum; 25-8-1887 Hilversum.	5 Klara (Yzak) Slagter , 26-10-1824 Uithoorn; 16-2-1915 Amsterdam.	6 Bernard (Jeme) Os, 1824/25 Leenwenouw (Hannover) (D)	7 Marianna Lamelo, geb. 1826/27 Amsterdam
Huwelijksakte 39, Hilversum 9-7-1851		Huwelijksakte 29, Zutphen 27-4-1859	
2 Juda Jacobs [1112], 27-10-1856 Hilversum; 31-8-42 Auschwitz.		3 Lena Os, geb. 6-6-1860 Eibergen; ovl. 27-11-1891 's-Hertogenbosch	
Huwelijksakte 62, Utrecht 26-2-1880, bijlagen fiche 1614			
(1a) Bernard Jacobs [266], 27-05-1882 Hooipoort C 373, Utrecht; 23-11-1942 Auschwitz			
(1b) Sara Lelie-Jacobs [316], 16-12-1887 Jacobskerkhof 15 (C 569), Utrecht; 04-06-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../slagter/1196.htm .../nathans/58.htm .../nathans/44.htm ...//denbosch/594.htm			

(1a) Bernard Jacobs [266]

■ HUA: Utrecht 29-05-1882, geboorteakte nr. 1128

■ **Wijk C, het hart klopt door**, p. 87: "*Meneer van Dijk: 'Ik ben geboren in de Hooipoort. Daar hadden we één kammertje en een zolder, geen keuken en ook geen wc. In het gangetje had je een kraan zitten en in de kamer stond een groot fornuis en daar werd op gekookt en gedaan. Er was ook geen gas en zo. Je had drie wc's buiten, dus als je naar de wc moest, moest je altijd naar buiten. De plee noemden ze dat, met een droogcloset. Je kon niet doortrekken, er moest altijd een emmer water ingegoooid worden. Mijn vader en moeder sliepen in de bedstee beneden en mijn vier broers en ik en de ome die bij ons in de kost was sliepen op het ene zoldertje.'*"

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in april 1942: Mijdrechtstraat 16, Den Haag Beroep: Koopman

Tweede¹⁾ echtgenote: **Naatje Keizer**, geb. 18-1-1881 te Hasselt; ovl. op 23-11-42 in Auschwitz

¹⁾ ■ <http://akevoth.org/genealogy/denbosch/597.htm>: Eerste echtgenote van Bernard Jacobs was **Susanne Fransman**, geb. op 7 sep 1875 te 's-Gravenhage, ovl. op 3 juni 1938 te 's-Gravenhage.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 342

21. November 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 726 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 47 Männer, die die Nummern 77194 bis 77240 erhalten, sowie 35 Frauen, die Nummern 25621 bis 25655 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 644 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 726 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 47 mannen, die de nummers 77 194 tot en met 77 240 krijgen, alsook 35 vrouwen, die de nummers 25 621 tot en met 25 655 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 644 mensen worden in de gaskamers gedood."

(1b) Sara Lelie-Jacobs [316]

■ **HUA:** Utrecht 17-12-1887, geboorteakte nr. 2878

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Vechtstraat 140 I, Amsterdam

"Sara Jacobs was een hardwerkende vrouw die geloofde de oorlog te overleven door in Duitsland hard te werken. Van een concentratiekamp had ze nog nooit gehoord. Voordat ze gedeporteerd werd naaide ze de sieraden in haar mantel."

Toevoeging van een Bezoeker van de website"

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.150: Haar naam staat op de transportlijst van 1 juni 1943. In plaats van 16-12-1887 is haar geboortedatum met 13.12.87 aangegeven: "*Lelie-Jacobs Sara 13.12.87*"

P. 141: "*Eenentachtig personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Van daar zijn 25 berichten in Nederland ontvangen. Eén man [van 3006 personen], Jules Schelvis, heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Juda Jacobs [1112]

■ **joodsmonument:** Adres: Oranjestraat 2

■ **Genlias: Juda Jacobs**, geb. op 27 okt 1856 Hilversum, was voor de eerste keer gehuwd met **Lena Os** [moeder van 316], geb. in 1860/61 te Eibergen; haar ouders waren Bernard Os en Marianna Lamelo; huwelijksakte 62, Utrecht 26-2-1880.

Voor de tweede keer was **Juda Jacobs** gehuwd met [1116] **Flora Nathan**, geb. op 20 feb 1873 te 's-Hertogenbosch; zijn ouders waren Benjamin Jacobs en Klara Slagter; haar ouders waren Wolf Nathan en Elisabeth Brandel; Juda Jacobs was weduwnaar van Lena Os [moeder van 316]; huwelijksakte 426, Utrecht 22-8-1894.

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Seite 290

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Niemand uit dit transport wordt in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner deelt mede dat alle mensen van dit transport in de gaskamers worden gedood. Mogelijkerwijze heeft de Organisatie van tevoren een deel van de mannen overgenomen."*

Kwartierblad van Benjamin, Carolina, Elisabeth, Henrietta, Martha en Willem Jacobs			
8	10 IJzak Barend Slagter, 8-1-1787 Nieuwer Amstel; 22-12-1852 Uithoorn	12 Nathan (herts) Nathan(s), 21-6-1798 Arnhem; 19-7-1863 Arnhem	14 Joseph Samuel Brandel; ovl. 14-01-1853.
9 Sara Jacobs	11 Hilletje Hartog, 1792 Wilnis; 9-8-1830 Uithoorn	13 Judic (Jetje) Samuel Wolf (Speelman), 4-6-1804 Rotterdam; 26-2-1873 Arnhem	15 Sara (Saartje) Valk; ovl. 13-04-1866.
	Huwelijk 24-12-1815 Mijdrecht		
4 Benjamin Juda Jacobs, 2-6-1819 Hilversum; 25-8-1887 Hilversum.	5 Klara (Yzak) Slagter , 26-10-1824 Uithoorn; 16-2-1915 Amsterdam.	6 Wolf Nathan / Wolf Nathans (Herts) , 8-4-1826 Arnhem; ovl. 9-5-1891 's- Hertogenbosch.	7 Elizabeth Brandel, 17-1-1832 Rotterdam; 7-3-1874 's- Hertogenbosch.
Huwelijksakte 39, Hilversum 9-7-1851		Huwelijk 11-9-1851 Rotterdam	
2 Juda Jacobs [1112], 27-10-1856 Hilversum; 31-8-42 Auschwitz.		3 Flora Nathan [1116], 20-2-1873 's-Hertogenbosch; 31-8-42 Auschwitz	
Huwelijksakte 426, Utrecht 22-8-1894, bijlagen fiche 650 en 651			
1a) Benjamin Jacobs [265], 12-12-1894 Koningstraat 17, Utrecht; 31-03-1944 Auschwitz			
1b) Elisabeth Veffer-Jacobs [517], 15-09-1896 Koningstraat 17, Utrecht; 01-10-1942 Auschwitz			
1c) Martha Goldsmit-Jacobs [181], 25-02-1898 Koningstraat 17, Utrecht; 14-01-1943 Auschwitz			
1d) Henrietta Pijpeman-Jacobs [421], 01-04-1900 Koningstraat 22, Utrecht; 11-06-1943 Sobibor			
1e) Willem Jacobs [268], 03-11-1901 Oranjestraat 1, Utrecht; 19-07-1945 Auschwitz*			
1f) Carolina Salomons-Jacobs [441], 08-08-1909 Oranjestraat 2, Utrecht; 16-07-1943 Sobibor			
Bronnen:			
■ Genlias, ■ Akevoth: .../ndbeli/17207.htm, .../speelman/173.htm, .../slagter/1196.htm .../nathans/58.htm .../nathans/44.htm			

(1a) Benjamin Jacobs [265]

■ HUA: Utrecht 13-12-1894, geboorteakte nr. 3009

■ joodsmonument: Gezinsadres in februari 1941: Nieuwe Achtergracht 109 I, Amsterdam
Beroep: Koopman

Huwelijk: Benjamin Jacobs trad op 18 april 1922 te Nijmegen in het huwelijk met **Jet Zadick**, geb. op 25 aug 1901 te Amsterdam, ovl. op 10 sep 43 in Auschwitz. Jet was dochter van Leon Zadick en Rebecca Cohen.

Dochter: Rebecca Jacobs, geb. op 14-12-1924 te Nijmegen, ovl. op 11-6-43 in Sobibor
[Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 164: "Jacobs Rebecca 14.1.24"]

(1b) Elisabeth Veffter-Jacobs [517]

■ **HUA:** Utrecht 16-09-1896, geboorteakte nr. 2323

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in februari 1941: Zandstraat 27 III, Amsterdam

Kinderen, die op hetzelfde adres woonden:

Philip Veffter, 22-12-1927 Amsterdam; 1-10-42 Auschwitz

Flora Clara Veffter, 1-4-1930 Amsterdam; 1-10-42 Auschwitz

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 311

30. September 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot en met 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot en met 21 305 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer (kampleider voor de preventieve hechtenis) Aumeier nemen aan de selectie en de aansluitende vergassing deel."

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 312

1. Oktober 1942:

"Im Frauenlager B Ia in Birkenau wird eine Selektion durchgeführt, wo 2000 weibliche Häftlinge ausgesucht werden. Die selektierten Häftlinge werden in den Gaskammern getötet."

APMO, Höß-Prozeß, Bd. 16, Bl. 55"

"In het vrouwenkamp BIa in Birkenau wordt een selectie uitgevoerd, waarbij 2 000 vrouwelijke gedetineerden worden uitgezocht. De geselecteerden gedetineerden worden in de gaskamers gedood."

APMO, Höß-Prozeß, Bd. 16, Bl. 55"

(1c) Martha Goldsmit-Jacobs [181]

■ **HUA:** Utrecht 26-02-1898, geboorteakte nr. 525

Huwelijk: Martha Jacobs trouwde op 12 jan 1921 te Utrecht met **Philip Goldsmit**, geb. op 24 aug 1899 te Dieren (gem. Rheden), ovl. op 7 mei 1943 in Sobibor [Schelvis, ...

Transportlijsten, p. 89: "Goldsmit Philip 24.8.99"]. Philip was zoon van Jacob Goldsmit en Kaatje Levie.

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in mei 1940: Karel van Gelderstraat 2, Arnhem

Kinderen: Juda Goldsmit, 18-10-1925 Rheden; 30-4-43 Auschwitz

Flora Goldsmit, 18-12-1926 Arnhem; 7-5-43 Sobibor [Schelvis, ... Transportlijsten, p. 89:

"Goldsmit Flora 18.12.26"]

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 382:

13. Januar 1943

"In einem Transport des RSHA aus Holland sind 750 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 346 Männer und Jungen sowie 404 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 88 Männer, die die Nummern 86 694 bis 86 696, 86 698 bis 86 715, 86 717 bis 86 729 und 86 731 bis 86 784 erhalten, sowie 101 Frauen, die die Nummern 28 524 bis 28 624 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 561 Menschen werden in den Gaskammern getötet.

Die Nummern 86 697, 86 716 und 86 730 erhalten drei aus Den Haag eingelieferte Häftlinge."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 750 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Er zijn 346 mannen en jongens alsook 404 vrouwen en meisjes aangekomen. Na de selectie worden 88 mannen, die de nummern 86 694 tot en met 86 696, 86 698 tot en met 86 715, 86 717 tot en met 86 729 en 86 731 tot en met 86 784 krijgen, alsook 101 vrouwen, die de nummern 28 524 tot en met 28 624 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 561 mensen worden in de gaskamers gedood.

De nummern 86 697, 86 716 en 86 730 krijgen drie uit Den Haag binnengebrachte gedetineerde."

14. Januar 1943, Seite 383f.:

"Der SS-Lagerarzt führt eine Selektion im Häftlingskrankenbau, in den Blöcken 28 und 20, durch, wobei er 57 Häftlinge, die keine schnelle Genesung erwarten lassen, aussucht. Diese Häftlinge werden am selben Tag durch Phenolspritzen getötet.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 41"

"De SS-kamparts voert een selectie uit in de blokken 28 en 20, waar de zieken zijn ondergebracht. Hij zoekt 57 gedetineerde uit, die geen spoedige genezing laten verwachten. Deze gedetineerden worden op dezelfde dag door Phenolinjecties gedood.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 41"

(1d) Henrietta Pijpeman-Jacobs [421]

■ **HUA:** Utrecht 02-04-1900, geboorteakte nr. 839

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in Utrecht: Verenigingsstraat 48

■ **Huwelijk:** Henrietta trouwde op 9 april 1930 te Utrecht met Wolf Pijpeman, zoon van Juda Jacobs en Flora Nathan. Uit dit huwelijk zijn volgens het Digitale Monument van de Joodse gemeenschap in Nederland drie kinderen geboren:

Meijer Pijpeman, Utrecht, 9 november 1932

Juda Pijpeman, Utrecht, 17 mei 1937

Flora Pijpeman, Utrecht, 17 mei 1937

Samen met haar moeder zijn alle drie op 11 juni 1943 in Sobibor van het leven beroofd.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.167: Haar naam staat op de transportlijst van 8 juni 1943:

"Pijpeman-Jacobs Henriëtte 1.4.00

Pijpeman Meyer 9.11.32

Pijpeman Flora 17.5.37

Pijpeman Juda 17.5.37".

P. 161: *"Enige tientallen personen werden voor werk in het district Lublin uitgezocht. Van één vrouw [van 3017 personen] werd van daar een levensteken ontvangen. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd."*

■ **Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog**, deel 8, p. 681:

*"Op zaterdagochtend 5 juni [1943] werden Süsskind en Lehmann er van in kennis gesteld dat alle kinderen tot ca. zestien jaar, ook de zieken, ook de doodzieken, het kamp zouden moeten verlaten, en wel nagenoeg onmiddellijk: op zondag 6 juni de zuigelingen en kleuters die door hun moeders vergesezeld moesten worden, op maandag 7 juni de kinderen van vier tot ca zestien, en met hen mocht òf de vader òf de moeder meegaan, beide ouders alleen dan wanneer zij in het kamp geen werk hadden. Dat laatste kwam slechts in een beperkt aantal gevallen voor en dit betekende dat in de regel òf de man zijn vrouw en kindren òf de vrouw haar man en kindren allèen moest laten vertrekken. Erger nog: met de mannen die kinderen beneden de ca. zestien jaar hadden en die zich in de **Aussenkommandos** bevonden, was geen overleg mogelijk, van hen kon men niet eens afscheid nemen. Ja, Süsskind en Lehmann maakten in een mededeling aan alle Joden in het **JDL** op gezag van de **SS** wel bekend, 'dat de goede hoop bestaat, dat de kinderen hier in het land ondergebracht zullen worden en de ouders kunnen dan, indien zij dit wensen, nog terugkeren', maar wie geloofde dat? Door de **Lagerälteste** en zijn naaste medewerker werd in dezelfde mededeling acht dagen rouw afgekondigd – dat gaaf aan hoe zij de transporten van zondag en maandag beschouwden: 'Polen' was de bestemming van de ruim drieduizend personen (grotendeels kinderen) die het kamp moesten verlaten.*

Op zaterdagavond riepen Süsskind en Lehmann de barakleiders bijeen. Hun vertelden zij wat er te geschieden stond, zij kregen elk een exemplaar van de mededeling mee. In de barak waar Koker

haar te horen kreeg, kon de baraklijder af en toe niet verder van het huilen, 'de mensen', schreef Koker, 'reageerden er op met gebrul zoals ik niet licht weer zal horen' – het was of hun het hart uit het lijf gereten werd. Zondagochtend verdrongen honderden zich op de **Schreibstube**: 'schreeuwen, dreigen, huilen, alles om maar weg te komen', d.w.z. dat mannen en vrouwen die volgens de afgekondigde regels moesten achterblijven, hemel en aarde bewogen om toch in de twee transporten te worden ingedeeld. Vergeefs.

Er was aan Süsskind en Lehmann gezegd dat als **zij** niet voor een ordelijk vertrek konden zorgen, de **SS**'ers zelf de zaak zouden regelen. Dat leidde er toe dat in het **JDL** haastig een speciale Ordedienst (OD) gevormd werd, bestaande uit vijftig mannen die geen kinderen hadden; zij kregen rode armbanden om – 'bloedbanden' zei men en men sprak ook van de 'Bloed-OD'. Ieder was er van overtuigd dat het (in 'Polen') 'mis zou gaan', aldus een gevangene,

'en de mensen hebben toch gevochten, vreselijk, om mee te komen. Dit is niet laf, alleen een andere vorm van heldenmoed, en een betere, dan van een soldaat die vijfhonderd vijanden doodschiet. Bij Joden is het gezin juist zo belangrijk, zodat zij getracht hebben, ook onder ergste omstandigheden samen te blijven'

- vergeefs bij de transporten van 6 en 7 juni.

Toen de Joodse mannen in de **Aussenkommandos**, voorzover zij gezinnen met jonge kinderen hadden, een of twee dagen later hoorden dat hun vrouwen en kinderen naar 'Polen' doorgezonden waren, 'onstond er', aldus een lid van het **Aussenkommando-Moerdijk**, Arthur Pop, 'een ontzettend tumult: dáár lag er een te huilen, dáár een te schreeuwen – was ontzettend; dit was een van de ergste dagen van mijn gevangenschap' – een gevangenschap welke Pop nog uit de verschrikking van Birkenau naar de verschrikking van een van de zwaarste **Aussenkommandos** van het Auschwitz-complex gebracht heeft: de steenkolenmijn van Jawischowitz. En toch: de dag waarop in het **Aussenkommando-Moerdijk** het onheils-bericht binnenkwam, was 'een van de ergste dagen' geweest.

Met ontzetting hadden ook de andere gevangenen in Vught gehoord wat ten aanzien van het **Judendurchgangslager** bepaald was. Ze zagen op zondag 6 juni de grote stoet voorbijtrekken: 'moeders met zuigelingen op de armen', schreef een politieke gevangene, mr. J.H. van Wijk,

'soms gewikkeld in dekens, soms nauwelijks in iets gewikkeld, soms hangend in maanden; dreinende kleuters, luchtig huppelnde kleuters ..., hollende OD'ers, hollende verpleegsters, alles haastig, gejaagd, opgejaagd ... Deze situatie kan niemand verwerken, zelfs de ruwste door jarenlange, mishandeling versteende **Kapo's** kunnen het niet aan: 'Wij zijn weer week geworden, dat is harteloos; wat zullen onze vrouwen en kinderen moeten verdragen wanneer dit allemaal bekend wordt.' En dat leidt er toe dat het gehele kamp probeert, zich duidelijkwenst, te désolidariseren met de organisatoren van dit bedrijf en allerlei levensmiddelen gaan door en over het draad naar de ongelukkige deportanten.'

Zij waren de laatsten niet."

■ **Willy Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop**, Amsterdam 1990, p. 44: *"Er werden vanuit Westerbork wel vaker vrouwen en kinderen op transport gesteld naar vernietigingskampen zonder dat hun echtgenoten hiervan op de hoogte waren de kans kregen om vrijwillig mee te gaan. Op 8 juni 1943 werd een groot aantal vrouwen en kinderen vanuit het concentratiekamp Vught naar Westerbork op transport gesteld en op diezelfde datum gedeporteerd naar Sobibor. Hun echtgenoten waren te werk gesteld bij de bouw van de Moerdijkbrug. Hun was toegezegd dat ze zich op een gegeven moment bij hun familie in Westerbork konden voegen. Toen de mannen in Vught tijdens een appel te horen kregen dat hun familie in Westerbork direct was doorgestuurd, heerste er een onbeschrijfelijke paniek. Vele begonnen te huilen of vielen flauw."*

■ **Philip Mechanicus, In Dépôt, Dagboek uit Westerbork**, Amsterdam 1985, p. 31: *"ZONDAG 6 JUNI ... Gisteravond algemene verhuizing in drie grote barakken naar andere: binnen tien minuten ontruiming. Jachtig gesjouw met bedden, beddegoed, sjofele tafels en koffers, rugzakken en wat levensmiddelen. Het verstoorde mierennest. Plaats moet worden gemaakt voor twee grote transporten van zestienhonderd man elk uit Vught, dinsdag naar het Oosten worden doorgezonden. ...*

MAANDAG 7 JUNI ... Midden in de nacht, tegen half vijf, is een transport van zeventienhonderdvijftig Joden in veewagens aangekomen: op een honderd mannen na, niet anders dan berooide vrouwen met haar kinderen en zuigelingen. Vrouwen en kinderen van mannen, die aan de Moerdijk te werk zijn gesteld bij het opwerpen van verschanzingen en die van Duitse autoriteiten de verzekering hadden gekregen, dat hun vrouwen niet naar het Oosten op transport zouden worden gesteld. De vrouwen gaan dinsdag a.s. op transport naar het Oosten. Zij kwamen broodmager, geraadbraakt aan, na een reis van tien uur. Ze spuwden vuur en vlam over de gemene behandeling in Vught, de afmatting en de vernedering: des morgens om vier uur op, half vijf appèl, tot zes uur staan, half zeven aan het werk, vaak met honden achter zich aan; met een uur schafttijd tot 's avonds half zeven, soms half acht. Onder de babies zijn verscheidene zieke, roodvonk en mazelen: op mijn zaal is een baby, een krullebol van nog geen jaar, tussen de andere kinderen neergelegd. 'Polizeilicher Arbeitseinsatz', hoont men.

...

DINSDAG 8 JUNI ... Midden in de nacht is het tweede transport uit Vught gekomen, om-en-de-bij dertienhonderd mensen, mannen, vrouwen en kinderen. Zij zijn, moe en uitgeput, ziek en vervuild, voor een deel uit de vuile vee- en goederenwagens waarmee zij gekomen zijn, eenvoudig met gesnuw, gedonder en slagen en stompen overgeheveld in de vuile vee- en goederenwagens, die hen naar het Oosten overbrengen."

(1e) Willem Jacobs [268]

■ **HUA:** Utrecht 04-11-1901, geboorteakte nr. 2851

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in juni 1941: Adelaarstraat 70, Utrecht

(1f) Carolina Salomons-Jacobs [441]

■ **joodsmonument:** Gezinsadres in juni 1941: Vredenburg 29 bis, Utrecht

Echtgenoot: Joseph Salomons, 1-9-1908 Leiden; 31-1-44 Auschwitz

■ **J. Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 218: Slechts haar meisjesnaam staat op de transportlijst van 13 juli 1943. In plaats van a is haar voornaam aan het eind met e gespeld en in het geboortedatum zit een verschil van een dag: "Jacobs Caroline 9.8.09"
P. 213: "Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van acht personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza en uit Silezië één. Niemand van het transport [1988 personen] heeft de oorlog overleefd."

(2) Juda Jacobs [1112] en (3) Flora Nathan [1116]

◀ Oranjestraat 2 op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Adres: Oranjestraat 2

■ **Genlias:** **Juda Jacobs**, geb. op 27 okt 1856 Hilversum, was voor de eerste keer gehuwd

met **Lena Os** [moeder van 316], geb. in 1860/61 te Eibergen; haar ouders waren Bernard Os en Marianna Lamelo; huwelijksakte 62, Utrecht 26-2-1880.

Voor de tweede keer was **Juda Jacobs** gehuwd met [1116] **Flora Nathan**, geb. op 20 feb 1873 te 's-Hertogenbosch; zijn ouders waren Benjamin Jacobs en Klara Slagter; haar ouders waren Wolf Nathan en Elisabeth Brandel; huwelijksakte 426, Utrecht 22-8-1894.

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Seite 290

30. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Niemand uit dit transport wordt in het kamp geplaatst. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner deelt mede dat alle mensen van dit transport in de gaskamers worden gedood. Mogelijkerwijze heeft de Organisatie van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

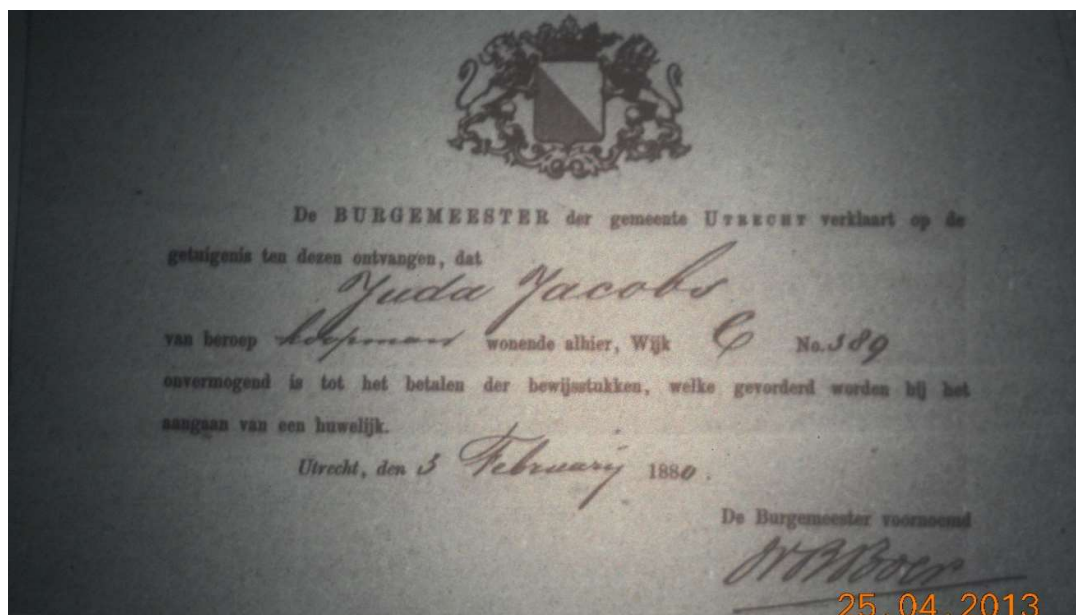
(2) Juda Jacobs [1112]

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 650 en 651: Juda Jacobs was eerder gehuwd met Leentje Os, die op 27-11-1898 te 's-Hertogenbosch is overleden.

"*De Commissaris der Koningin in de Provincie Noordholland verklaart, dat Juda Jacobs, geboren te Hilversum den 27 October 1856, wonende te Utrecht van beroep winkelbediende [...] in het inschrijvingsregister van de gemeente Hilversum van het jaar 1875 voor de lichting van het jaar 1876 is ingeschreven; en dat hem vervolgens bij de loting is ten deel gevallen No. 55, dat, buiten oproep gebleven zijnde, hem tot geen dienst heeft verplicht.*

Gegeven te Haarlem den 5 Juni 1894."

(3) Flora Nathan [1116]

- HUA, huwelijksbijlagen, fiche 650 en 651:

Kwartierblad van Izaak Klafter			
8	10	12 Abraham Emanuël Mok,	14 Moses Wurms
9	11	13 Matje de Jong,	15 Esther Prenselen
4 Hermann Klafter	5 Bertha Braun	6 Isaac Mok, ± 1868 Amsterdam	7 Aaltje Wurms, 04-03-1871 Amsterdam; 17-09-1943 Auschwitz
		Huwelijksakte reg. 4 fol. 22v, Amsterdam 14-02-1894	
2 Izaak Klafter, geb. 20-09-1894 Rabka (Oostenrijk); ovl. 28-02-1945 Midden-Europa.		3 Esther Mok, geb. ± 1897 Amsterdam;	
Huwelijksakte reg. 5G fol. 24, Amsterdam 28-08-1918			
1 Manfred Klafter , geb. 04-09-1919 Amsterdam			
Bronnen: ■ WieWasWie			

(2) Izaak Klafter, (3) Esther Klafter -Mok en (1) Manfred Klafter

De familie werd komende van Amsterdam op 26-06-1920 te Utrecht ingeschreven en ging in de Lange Viehstraat 1bis wonen, allen zijn op 01-01-1921 afgeschreven. Op de gezinskaart van Izaak Klafter staat niet of de familie op deze datum is vertrokken of niet; onder de rubriek aanmerkingen staat een voor de samensteller niet te ontcijferen afkorting en het woord Volkstelling. In Memoriam noemt als laatste adres voor Izaak Klafter Oude Gracht 111.

Kwartierblad van Marcus Koperberg			
8	10	12 David Mozes de Roode, geb. 21-6-1764; ovl. 15-1-1826	14 Joseph Sanders
9	11	13 Fronika Koster, geb. ± 1768; ovl. 13-10-1836	15 Judith Isaac van Weenen
4 Jacob Hertog Koperberg, geb. 17-10-1783 Woensel; te Uerdingen (D) overleden	5 Eva Andriessen, geb. 24-5-1801 Bladel; ovl. 11-2-1870 's-Hertogenbosch	6 Mozes de Roode, geb. 22-12-1799, Besnijdenis op 29-12-1799; ovl. 25-10-1858	7 Rijntje Joseph Sanders, geb. februari 1802; ovl. 3-8-1875
Huwelijk op 7-5-1827 te Bladel		Huwelijk op 23-11-1825	
2 Hartog Koperberg, geb. 8-9-1829 [Akevoth 8-8-1829] Oosterhout; op 4-11-1896 te Breda overleden en te Oosterhout begraven		3 Engelina de Roode, geb. 20-12-1844 Rotterdam; op 27-8-1913 overleden en te Oosterhout begraven.	
Huwelijksakte 151, 's-Hertogenbosch 22-9-1876			
1 Marcus Koperberg [1200], 13-04-1881 Den Bosch; 31-08-1942 Auschwitz. Hij woonde in de Willemstraat 56, Utrecht.			
Bronnen: ■ Akevoth: .../denbosch/1093.htm .../denbosch/57.htm .../denbosch/1093.htm .../denbosch/306.htm ■ Genlias ■ http://www.joodse-voorouders.eu/van%20arend/33.htm ■ http://www.joodse-voorouders.eu/van%20arend/463.htm ■ http://www.joodse-voorouders.eu/van%20arend/523.htm			

(1) Marcus Koperberg [1200]

■ **joodsmonument:** Adres: Willemstraat 56

■ **Genlias: Marcus Koperberg** was gehuwd met **Betje Swaab**, geb. op 12 april 1879 te Utrecht, dochter van Joseph Swaab en Leentje de Grootte; huwelijksakte 777, Utrecht 20 dec 1905.

▲ Willemstraat 56, het kleine witte huis achter de bloembak

Echtgenote Betje Swaab is op 11 feb 1935 te Utrecht op leeftijd van 55 jaar overleden; overlijdensakte 274, Utrecht 12-2-1935.

In de Index van grafstenen van de joodse begraafplaats aan het Zandpad te Utrecht wordt haar voornaam "*Netje*" geschreven, haar graf heeft de coördinaten (film nr. 44) **C 20 J -**.

■ **Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 290

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Niemand uit dit transport wordt in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner deelt mede dat alle mensen van dit transport in de gaskamers worden gedood. Mogelijkerwijze heeft de Organisatie van tevoren een deel van de mannen overgenomen."*

Kwartierblad van Eliazar van Laar			
8 Mozes Wolf van Laar, ± 1785; ovl. 17-10-1869 Hilversum	10 Wolf Seckendorff	12 Levie David Pach	14 Marcus Jacob Polak, ± 1772; ovl. 15-12-1831 Maarssen
9 Sijbilla Meijers	11 Grietje Davids Laag	13 Annatje Eliazer Baggerag	15 Kaatje Machiel Druif
4 Wolf Mozes van Laar, ± 1806; ovl. 27-04-1863 Utrecht; begr. Zandpad, 38 A 8 B -.	5 Judie Wolff Zeckendorf (Judic Seckendorff), ± 1807 Hilversum	6 Eliazer Levie Pach, ± 1805 Amsterdam;	7 Betje Marcus Polak, ± 1809 Maarssen
Huwelijksakte 15, Hilversum 25-08-1824		Huwelijksakte 69, Utrecht 14-04-1841	
2 David van Laar, ± 1833 Utrecht; ovl. 20-12-1884 te Utrecht; begr. Zandpad, graf 13 A 4 C 1034.		3 Cateau Pach, ± 1845 Utrecht; ovl. 06-08-1873 te Utrecht; begr. Zandpad, graf 52 A 33 D -.	
Huwelijksakte 341 Utrecht 09-08-1865, bijlagen fiche			
1 Eliazar van Laar , 08-11-1869, Utrecht; ovl. onbekend. De koopman Eliazar van Laar werd op 10-10-1922 komende van Oude Gracht 5bis op het nieuwe adres Oude Gracht 49 ingeschreven. Op 23-03-1926 werd hij uitgeschreven naar 's Hage Jac. v. d. Doestraat 61.			
Bronnen: ■ WieWasWie en ■ HUA, gezinskaart Mej. Elzenaar, Oude Gracht 49			

Kwartierblad van Rachel de Leeuw			
8 Simon Marcus de Leeuw, geb. 1770 Steenwijk; ovl. 17-8-1837 Steenwijk	10 Salomon Alexander Stern	12 Moises Schmitz	14 Samson Pinchas Abas, geb. 1764 Amsterdam
9 Stina Israels Themans/ Theijmans geb. 1771 Oldenzaal; ovl. 21-5-1846 Steenwijk	11 Vrouwtje Alexander Simon	13 Magdalena Rosenthal	15 Dina Samuel Braatbaard, geb. 1777 Amsterdam
			Huwelijk 1806 Amsterdam
4 Izak Simon de Leeuw, 1806/07 Steenwijk	5 Apolonia Stern, 18-8-1813 Mijdrecht; ovl. 23-5-1857 Zaandam	6 David Schmitz, 1814/15 Norf; ovl. 22-4-1890 Utrecht	7 Rachel Abas, 1812 Amsterdam; ovl. 22-12-1897 Utrecht
Huwelijksakte 19, Zaandam 23-4-1843		Huwelijk 10-11-1858	
2 Nathan de Leeuw, 03-10-1847 Zaandam; ovl. 20-4-1893 te Utrecht		3 Henriette Schmitz, 1851/52 Ophemert	
Huwelijksakte 210 Utrecht 2-6-1880, bijlagen fiche 1627			
1 Rachel Fransman-de Leeuw [153], 19-11-1883 Oranjestraat 59 (C 310), Utrecht; 01-02-1943 Auschwitz*			
Bronnen: ■ Genlias			

(1) Rachel Fransman-de Leeuw [153]

■ **HUA:** Utrecht 20-11-1883, geboorteakte nr. 2534

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Christiaan de Wetstraat 59 II, Amsterdam

Huwelijk: **Rachel de Leeuw** trouwde op 24 juli 1912 te Amsterdam met **Hartog Fransman**, geb. op 19-12-1886 Hoozeveen; ovl. op 1-2-1943 in Auschwitz, zoon van Salomon Fransman en Juda Goldsteen. [Genlias]

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 399:

31. Januar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 659 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. In dem Transport befinden sich 240 Männer und Jungen sowie 419 Frauen und Mädchen. Nach der Selektion werden 50 Männer, die die Nummern 96 516 bis 96 520 und 98 274 bis 98 318 erhalten, sowie 19 Frauen, die die Nummern 33 253 bis 33 271 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 590 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 659 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 240 mannen en jongens alsook 419 vrouwen en meisjes. Na de selectie worden 50 mannen, die de nummers 96 516 tot en met 96 520 en 98 274 tot en met 98 318 krijgen, alsook 19 vrouwen, die de nummers 33 253 tot en met 33 271 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 590 mensen worden in de gaskamers gedood."

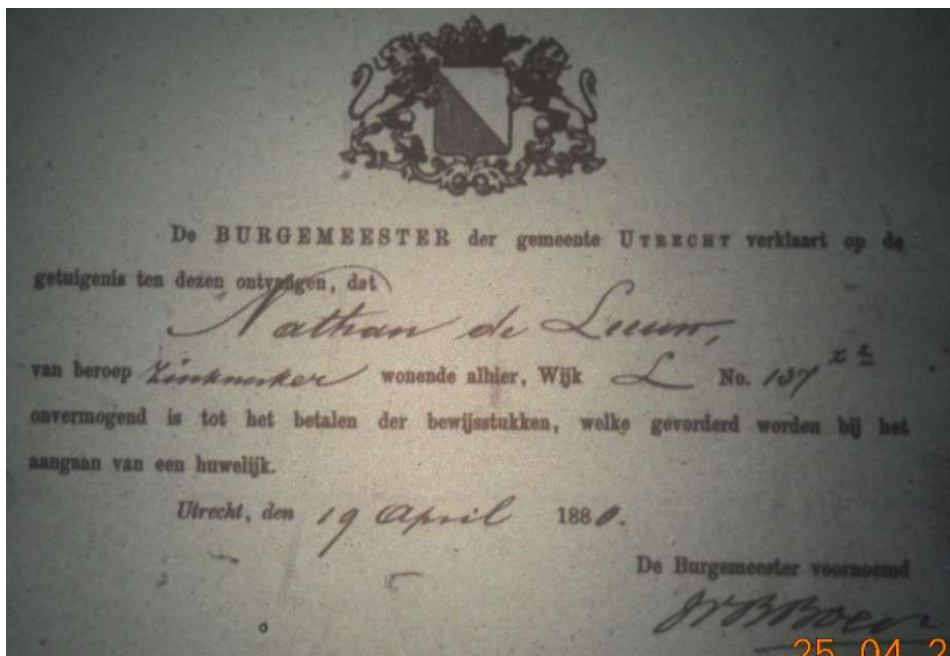
■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 401

1. Februar 1943:

"In die Leichenhalle des Stammlagers werden die Leichen von 46 Häftlingen eingeliefert; zehn Tote kommen aus dem Lager Birkenau."

"In de lijkhall van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 46 gedetineerde binnengebracht; tien dode komen uit het kamp Birkenau."

(2) Nathan de Leeuw

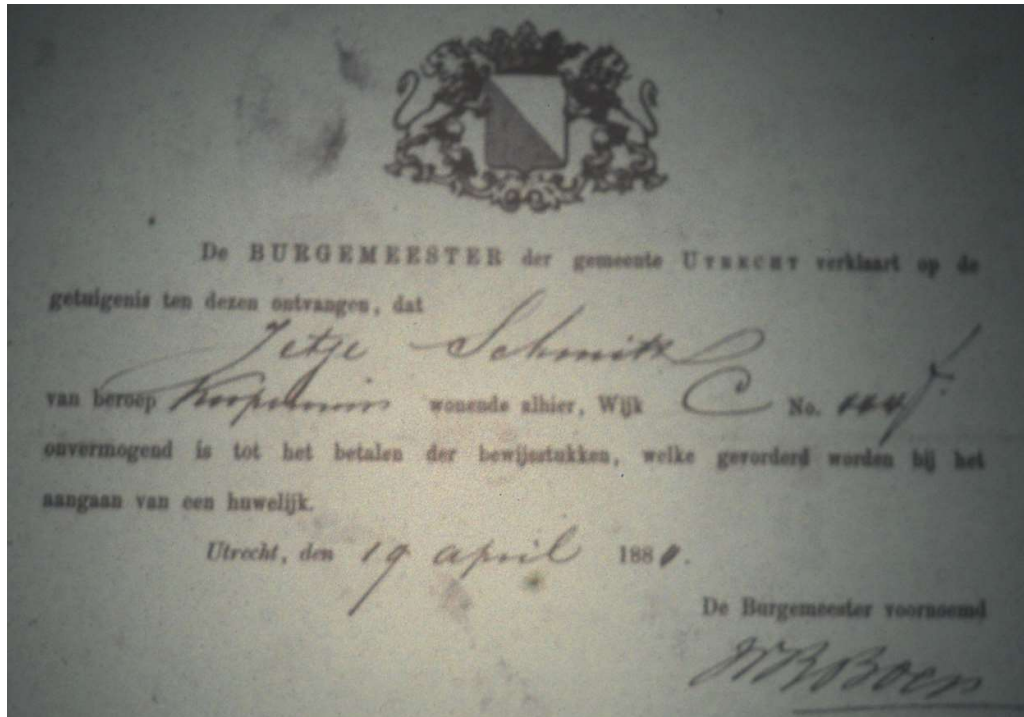

"De Commissaris des Konings in de Provincie Noordholland verklaart, dat Nathan de Leeuw geboren te Zaandam den 3 October 1847 wonende te Zaandam [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Zaandam van het jaar 1866 voor de lichting van het jaar 1867 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 52, en dat hij vervolgens door den militieraad uithoofde van te zijn enige wettige zoon van de dienst is vrijgesteld.

Gegeven te Haarlem den 10 Mei 1880.

[...]"

(3) Henriette Schmitz

Kwartierblad van Isaac en Rachel de Leeuwe			
8 Levie-Levij Isaac de Leeuwe, besneden 4-3-1768 Rotterdam; ovl. 21-7-1830 Rotterdam	10 Peter Strous	12 Samuel Jacobson	14 Samson Pinchas Abas
9 Joanna Petronella Schenk, op 12-6-1765 gedoopt te Rotterdam; ovl. 13-9-1833 Rotterdam	11 Betje Davids	13 Rebecca Levie Polak	15 Dina Samuel Braatbaard, geb. 1777 Amsterdam
		Huwelijk ± 1799 Kampen?	Huwelijk 1806 Amsterdam
4 Abraham de Leeuwe, geb. 5-12-1805 [geschat] Geervliet, besneden op 13-12-1805; ovl. 27-8-1866 Den Haag	5 Roosje Strous, Juli 1817 Minden (D); ovl. 23-11-1885 Amsterdam	6 Levie Samuel Jacobson, geb. ± 1804 Hasselt; voor 1858 overleden.	7 Ragel Abas, geb. 1811 Amsterdam; ovl. 22-12-1897 Utrecht
Huwelijk 13-11-1844 Amsterdam		Huwelijk op 14-9-1836 te Amsterdam	
2 Jacob de Leeuwe, geb. 16-9-1843 Amsterdam; ovl. 16-8-1938	3 Rebecca Jacobsen, 25-8-1837 Amsterdam; ovl. 20-8-1886 Utrecht		
Huwelijksakte 43 Utrecht 17-2-1869, bijlagen fiche 1076 en 1077			
1a) Rachel Gobes-de Leeuwe [180], 16-03-1873 Koningstraat 9 (C 364), Utrecht; 9-04-1943 Sobibor 1b) Isaac de Leeuwe [305], 08-06-1879 Jan Meijenstraat 30 / Meipoort C 444, Utrecht; 12-10-1944 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../deleeuwe/304.htm			

(1a) Rachel Gobes-de Leeuwe [180]

■ **HUA:** Utrecht 17-03-1873, geboorteakte nr. 500

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Vrolikstraat 72 II, Amsterdam

■ **Genlias/ Akevoth: .../deleeuwe/241.htm:** Rachel de Leeuwe trouwde op 4-7-1894 te Amsterdam met **Andries Gobes**, geb. 30 nov 1873 te Amsterdam, ovl. op 17 maart 1942 te Amsterdam en aldaar op 19 maart 1942 begraven. Andries was zoon van Abraham Gobes en Bloeme Gosler.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.51: Haar naam staat op de transportlijst van 6 april 1943: "*Gobes-de Leeuwe Rachel 16.3.73*"

P. 49: "*Bij aankomst werden enige tieltallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen [van 2020 personen] hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen.*"

(1b) Isaac de Leeuwe [305]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Tugelaweg 63 III, Amsterdam Beroep: Behanger

Echtgenote: Isaac de Leeuwe trouwde op 6 sep 1917 te Zaandam met Elisabeth Santilhano, geb. op 30-5-1892 te Amsterdam, ovl. op 12 okt 44 in Auschwitz. Elisabeth was dochter van Jacob Santilhano en Elisabeth Stokking [Genlias].

Zonen: Jacob de Leeuwe, 17-6-1918 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz
Abraham de Leeuwe, 15-3-1923 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 904

12. Oktober 1944:

"*Von den mit einem Transport des RSHA aus dem Ghetto Theresienstadt eingelieferten 1600 Juden werden nach der Selektion mehrere hundert junge und gesunde Menschen in das Durchgangslager eingewiesen; darunter befinden sich 181 Frauen. Die übrigen Menschen werden in den Gaskammern getötet.*"

"*Van de 1600 joden, die met een transport van het RSHA uit het Ghetto Theresienstadt zijn binnengebracht, worde na de selectie meerdere honderd jonge en gezonde mensen in het doorgangskamp geplaatst; daaronder bevinden zich 181 vrouwen. De overige mensen worden in de gaskameren gedood.*"

(2) Jacob de Leeuwe

"*De Commissaris des Konings in de Provincie Noordholland verklaart, dat Jacob de Leeuwe geboren te Amsterdam den 16 September 1843 wonende te Amsterdam [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Amsterdam van het jaar 1862 voor de lichte van het jaar 1863 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 904, en dat hij vervolgens door den militieraad uithoofde van broederdienst van de dienst is vrijgesteld.*"

Gegeven te Haarlem den 23 December 1868.

[...]"

Kwartierblad van Nathan van Leeuwen			
8 Philip Jacob van Leeuwen	10 Mozes Abraham Krammer, geb. 1795 Leeuwarden; ovl. 24-6-1853 Leeuwarden	12 Levie Meyer de Groot	14 Mozes Wolf Kosman / Koschmann; voor 26-6-1864 overleden
9 Henriette Flesch / Fles / Vles	11 Mietje Jacobs, geb. 1798 Amsterdam; ovl. 27-12-1872 Leeuwarden	13 Ester Israel Kindsbergen, geb. 1791 Amsterdam; ovl. 23-1-1832 Leeuwarden	15 Betje Jochem Kinsbergen; op 26-5-1864 op de joodse begraafplaats te Zeeburg begraven
	Huwelijk 29-7-1821 Leeuwarden	Huwelijk 1825, chuppa 13-5-1826 Leeuwarden	
4 Nathan Philip van Leeuwen, geb. 1819/20; ovl. 17-2-1887 Amersfoort	5 Jacomina Mozes Krammer, geb. 10-10-1822 Leeuwarden; ovl. 26-6-1893 te Amerfoort	6 Israel de Groot, geb. 1825/26; ovl. 25-6-1904 Utrecht	7 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht
Huwelijksakte 38, Leeuwarden 27-4-1845			
2 Philip van Leeuwen 9-10-1849 Leeuwarden		3 Esther de Groot, geb. 12-04-1851 Amsterdam; ovl. 20-03-1928 te Utrecht; Zandpad: 10 C 15 B –	
Huwelijksakte 562 Utrecht 4-12-1872, bijlagen fiche 1253			
1 Nathan van Leeuwen [309], 14-02-1881 Willemstraat 54, Utrecht; 19-02-1945 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../regio/leeuwarden/21.htm			

(1) Nathan van Leeuwen [309]

■ **HUA:** Utrecht 15-02-1881, geboorteakte nr. 326

■ **HUA:** Gezin Nathan van Leeuwen [309] vertrokken naar: Hekelsteeg 14, blad 1329 wijk 2; Korte Elisabethstraat 1, blad 740 wijk 2; Buurkerkhof 5 blad 453 wijk 2. Er zijn daar twee

dochter geboren: Esther 8-10-1907 Utrecht; ovl. 13-02-1909 (overlijdensakte nr. 249) en Betje 16-10-1905 Utrecht; ovl 31-12-09 (overlijdensakte nr. 1881)

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942: Wagenstraat 143, Den Haag. Beroep: Koopman.

Echtgenote: **Nathan van Leeuwen** trad op 24 feb 1904 te 's-Gravenhage in het huwelijk met **Saartje Blok**, geb. op 21 jan 1884 te Den Haag, op 19 feb 1943 in Auschwitz. Saartje was dochter van Wolff Salomon Blok en Betje van den Berg. [http://home.Hccnet.nl/r.bobbe/huisman/huisman.htm]

Zonen: [307] Abraham van Leeuwen en [308] Joseph van Leeuwen

◀ Willemstraat 54 op 14-04-2011

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, bladzijde 995
27. Januar 1945:

"Tijdens het binnenrukken van de Rote Armee bevinden zich in de kampen Auschwitz – Birkenau – Monowitz meer dan 7000 kranke en uitgeputte gedetineerde. Dr. Otto Wolken blijft in het vervolg op het kampterrein en is als arts een van de organisatoren van de hulpmaatregelen voor de gevangenen. Gelijktijdig verzamelt hij ook de verscheidenen kampdocumenten, die ter opheldering dienen over de

misdaaden, die de SS-mannen hebben begaan in de concentratiecampen Auschwitz-Birkenau. Hij geeft volgende aantallen van gedetineerden aan, die nog in de kampen zijn verbleven: Auschwitz – 1200 kranke gevangene, Birkenau – 5800 gedetineerde, ervan 4000 vrouwen, en Monowitz 600 kranke gevangene.
APMO, Dpr.-Hd./6, Bl. 89"

(2) Philip van Leeuwen

■ **HUA**, huwelijksbijlagen, fiche 1253: "**7e Regiment Infanterie** [...] *Krachtens magtiging van het Ministerie van Oorlog den 21en Augustus 1872 No. 41 P, verleent de kommanderende Officier van opgemeld Regiment bij deze toestemming tot het aangaan van een Huwelijk aan den Milicien van Leeuwen Philip van de lichting van 1869, uit de Provincie Utrecht. Het bestuur der gemeente waar dit Huwelijk is voltrokken, wordt verzocht daarvan kennis te geven aan de Hoofd-Administratie des Regements te Amsterdam*
Amsterdam den 24en October 1872
[...]."

"De Commissaris de Konings in de Provincie Utrecht verklaart, dat Philip van Leeuwen geboren te Leeuwarden den 9 October 1849 wonende te Amersfoort, van beroep venter [...] is in het inschrijvingsregister van de gemeente Amersfoort, van het jaar 1868 voor de lichting van het jaar 1869 is ingeschreven,

dat hem bij Nummervervisseling is ten deel gevallen No. 7 in Utrecht, dat hij op den 11 Mei is ingelijfd,
en nog dienende
[...] Gegeven te Utrecht, den 26 October 1872.
[...]"

(zus van 1) Mariana van Leeuwen [zus van 309]

■ **Genlias:** Marianne van Leeuwen is op 29 aug 1890 te Utrecht geboren, haar ouders waren
(2) Philip van Leeuwen en (3) Esther de Groot; geboorteakte nr. 1999, Utrecht 30 aug 1890.

Marianne van Leeuwen, geb. op 29 aug 1890 te Utrecht, was gehuwd met **Petrus Alphonsus Nafzger**, geb. in 1887/88 te Maastricht; huwelijksakte 790, Utrecht 22-10-1913. Ouders van Petrus Alphonsus Nafzger waren Reinier Nafzger en Maria Elisabeth Nijs.

■ **Marja van der Wees, Wijk C, het verleden verteld, Een beetje Joods**, p. 88 t/m 95:

"Nathan (Nico) Nafzger ... geboren op 4 maart 1914 in de Achterstraat" is de zoon van Mariana van Leeuwen en de neef van (1) **Nathan van Leeuwen**. In het interview dat met hem over zijn leven in Wijk C werd gehouden komt natuurlijk ook zijn moeder meerdere keren ter sprake:
" 'Mijn moeder heette van haar eigen naam Mariana van Leeuwen, maar ze noemden haar Mariana de Jodin. ... Mijn moeder is geboren in de Willemstraat, daar had mijn grootmoeder een galanterieënwinkelje. ... Mijn moeder en grootmoeder gingen vroeger samen de kermissen afmet pakjes met een souvenirje erin. Dan gingen ze met een handwagen met alles er op en een zeil erover, ze sliepen zelfs in die wagen. Later verkocht mijn moeder samen met vrouw Lemaitre sinaasappelen op het Vreeburg. Ze hadden met hun tweeën het alleenrecht hiervoor, oudrecht noemden ze dat. Alleen zij twee mochten daar staan, dat was voor de Korenbeurs. Daar heeft mijn moeder mijn vader leren kennen, die kwam uit Maastricht en was overgeplaatst naar het Militair Hospitaal op de Springweg. Mijn moeder was een vrolijk mens, altijd opgeruimd, ze hield van zingen en dansen. Ze was kort en stevig met een grote moedervlek op haar wang en een litteken in haar neus. Als kind is ze gevallen met een flesje dropwater en had ze zich in haar neus gesneden. '

... Mijn moeder en mijn tante hebben nog een week in Theresienstadt [vermoedelijk is er Westerbork mee bedoeld], een doorgangskamp van de Duitsers, gezeten. Ze hadden zich op een bepaalde dag moeten melden bij de Ortscommandant en dat hadden ze niet gedaan, omdat mijn tante toen ziek was. Toen kwamen ze m'n moeder de volgende nacht ophalen en toen werd ze naar Theresienstadt gebracht. In die week is mijn vader naar de Ortscommandant op de Malibaan gegaan met de verklaringdat ze allebei katholiek waren en toen mochten ze weer huis. Ja, wat denk je, die is bang geweest! Het had geen twee of drie dagen langer moeten duren, want dan had ze op transport gezeten. Bijna de hele familie van mijn moeder is vergast, er zijn maar twee nichtjes overgebleven. '

... 'Als kind hadden we wel een aantal joodse gebruiken. Als we gegeten hadden, zei mijn moeder: "Goed Jomtum." En met Pasen, **Pesach** noemden ze dat, kregen we **matzes** met boter en bruine suiker. En we mochten nooit melk gebruiken bij het eten. Alles moest **koosjer** zijn: met Pasen hadden we een nieuwe pan. ... '

... 'Mijn moeder ventte met groente en fruit en vis. Vrijdags ging ze de straat op met verse vis. 's Zaterdagsmorgens met garnalen en 's middags weer met gerookte paling. '

'... Toen ik vijftien werd, toen zei mijn moeder: "Jij gaat niet meer naar die baas. Daar staat de wagen: 100 rode kooltjes, 100 savooiekooltjes en een kist koolraap: daar ga je mee op weg!" ... Mijn moeder kocht de spullen in, op de markt. Zij bepaalde de prijzen, dan zei ze: "Verkoop het maar voor zoveel." Zij was de derectrice. We hebben het gedaan tot de oorlog uitbrak, toen mochten joden niet meer inkopen. Daar moest je een toewijzing voor hebben en die stond op haar naam, dus wij konden dat niet overnemen. ...'

Nico Nafzger is in 1998 overleden. "

■ Van der Zouw, Toon de Klompenneus, p. 17 en 40:

*"**Alphons de Behanger** – Alphons Nafzger*

Was behanger van beroep en naar zeggen de beste van Wijk C. Ook wel 'De vliegende Behanger' genoemd. Man van 'Mariana de Jodin' vader van 'Rooie Nafzger'.

***Mariana de Jodin** – Mariana Nafzger-Van Leeuwen*

Was een Joodse vrouw, getrouwd met 'Alphons de Behanger'. Moeder van 'Rooie Nafzger'."

Kwartierblad van Abraham Hartog en Judith Lever			
8 Levie Lever	10 Samuel Spijer	12 Bernard (Jerme) Os, geb. ± 1821 Leenwenouw (Hannover) (DTL); ovl. na 1911 Zwolle ?	14 Israel Levie de Groot, geb. 13-5-1826 Leeuwarden; ovl. 25-6-1904 Utrecht
9 Roosje Berklou	11 Jennie van der Kar	13 Marianne Lamelo, geb. ± 1827 Amsterdam; ovl. na 1890 Zwolle	15 Rachel Kosman, geb. 1830/31; ovl. 3-4-1906 Utrecht
		Huwelijk 27-4-1859 Zutphen	Huwelijk 26-2-1851 Amsterdam
4 Hartog Lever, 16-2-1848; op 28-9-1933 te Utrecht overleden. Zandpad: 42 C 18 N -	5 Judith (Judick) Spijer / Spyer (Speyer), geb. 4-5-1847; ovl. 22-11-1929 Utrecht; Zandpad: 42 C 18 O -	6 Abraham Os, geb. 22-7-1850 Zutphen; op 3-1-1890 te 's- Hertogenbosch overleden.	7 Heintje de Groot, geb. 3-1-1855 Amsterdam;
		Huwelijk op 29-12-1875 te Utrecht	
2 Benedictus Hartog Lever [319], geb. 9-10-1885 Utrecht; ovl. 22-10-42 Auschwitz		3 Leentje Os, geb. 26-9-1889 's-Hertogenbosch; ovl. 22-10-42 Auschwitz	
Huwelijksakte 579 Utrecht 13-08-1913, bijlagen fiche 41			
1a) Judith Rooselaar-Lever [429], 05-11-1914 Varkenmarkt 28 ^{bis} , Utrecht; 11-06-1943, Sobibor			
1b) Abraham Lever [318], 26-02-1917 Lange Koestraat 30 ^{bis} , Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
1c) Hartog Lever [323], 01-04-1921 Lange Koestraat 30 ^{bis} , Utrecht; 28-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/734.htm ■ Akevoth .../denbosch/593.htm ■ Akevoth .../denbosch/1336.htm			

(1a) Judith Rooselaar-Lever [429]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Tilanusstraat 29 III, Amsterdam

Dochter: Roosje Rooselaar, 21-6-1940 Amsterdam; 11-6-43 Sobibor

"Roosje Rooselaar werd in juni 1943 met het zogenoemde kindertransport uit Vught via Westerbork op transport gesteld naar Sobibor."

J. de Moei, Joodse kinderen in het kamp Vught (Vught 1999) 67"

Op hetzelfde adres wonend: Hijman Rooselaar, 4-6-1916 Amsterdam; 28-4-1944 Auschwitz

■ **Jannecke de Moei, Joodse kinderen in het kamp Vught**, Vught 1999, p. 71: *"Begin juni [1943] gaan de Duitsers nog een stap verder.*

De joodse kampleiding krijgt te horen dat nu alle kinderen wegmoeten. Zij zullen naar een speciaal 'Kinderlager' worden gebracht. De moeders mogen enkele dagen meegaan om zich ervan te overtuigen dat de verzorging daar werkelijk goed is. De joodse kampleiding gelooft deze SS-verhalen niet en stelt voor om enkele kilometers van het kamp een kinderkamp in te richten zodat het lawaai en het gekrioel van de kinderen niet meer storen. De heer Blüth van de Joodse Raad spant zich al in om barakken te kopen. Tevergeefs.

In het kamp gaan dan al geruchten dat de zwaarste dagen van het kamp komen en er weer een transport gaat vertrekken. Men probeert er achter te komen wat er gaat gebeuren, maar de mensen die het weten zeggen niets. Toch wordt het bij een klein aantal bekend: de kinderen moeten weg! Zij zijn diep geschokt en kunnen het niet geloven. Ze proberen zich te troosten met het feit dat het een gerucht is en geen officiële mededeling.

Maar het officiële bericht komt, in de vorm van een proclamatie. Op zaterdag 5 juni wordt 's avonds bekend gemaakt dat alle kinderen van 0 tot 16 jaar het kamp moeten verlaten. De volgende dag al moeten de kinderen van 0 tot en met 3 jaar met hun moeders vertrekken, de dag daarna de kinderen van 4 tot 16 jaar.

Hoop en illusies worden de bodem ingeslagen. De barakoudsten krijgen de opdracht de proclamatie voor te lezen, ieder in zijn eigen barak. Eén van hen kan af en toe niet verder lezen omdat hij moet huilen. En zo horen de mensen wat hen de volgende dagen te wachten staat. Er worden richtlijnen gegeven: 's morgens moeten de kinderen uit de kinderbarakken worden opgehaald en 's middags is er tijd om bagage in orde te maken.

Het bericht maakt duidelijk dat veel kinderen en hun moeders moeten vertrekken terwijl de vaders moeten blijven. En veel vaders zijn niet in het kamp, ze werken buiten in de Aussenkommando's.

De mensen reageren verbijsterd op de proclamatie. Zij huilen en schreeuwen, zij zijn waanhopig. Niemand kan zich meer inhouden. Iedereen is uit het lood geslagen, ook zij die niet direct getroffen zijn.

...

[p. 73] **6 juni 1943**

De volgende ochtend worden op appèl de namen afgeroepen. Voor veel kinderen en moeders is er geen ontkomen aan, ook niet voor het enige in Vught geboren kind dat een paar dagen oud is. Velen doen all het mogelijke om vrijstelling te krijgen. Weer anderen, meest vaders willen juist mee. Zij allen verdringen zich op de Schreibstube om vrijstelling of toestemming te krijgen. Verzoeken om mee te mogen worden in veel gevallen afgewezen: in verband met het werk kunnen zij niet gemist worden. Zij zijn ten einde raad; ze huilen, schreeuwen, dreigen. Vergeefs.

...

[p. 74] *Om enigzins orde en rust in het kamp te krijgen wordt een Baraksperré afgekondigd. Iedereen moet in zijn eigen barak blijven.*

Er zijn ontzaglijke problemen op te lossen en afschuwelijke besluiten te nemen.

...

Veel vrouwen kunnen helemaal niet overleggen omdat hun mannen niet in Vught zijn. Nog maar veertien dagen geleden is een nieuwe groep naar Moerdijk gestuurd. De mannen zijn vertrokken met de verzekering dat hun vrouwen en kinderen vrijgesteld zijn van transport zolang zij bij de Moerdijk werken. Dit blijkt nu een illusie: het gezinsverband telt niet meer bij de Duitsers. Zij kunnen zelfs geen afscheid nemen.

Lehmann, belast met de leiding van het joodse kamp, doet het voorstel om op eigen kosten autobussen in te zetten om de mannen tenminste voor enkele uren naar Vught te laten komen. Dit verzoek wordt afgewezen.

...

[p.76] **Weg uit het kamp**

Intussen moeten de mensen zich klaarmaken voor vertrek. De weinige bezittingen worden bij elkaar gezocht en in een koffer of doos gepakt of in een doek gedaan. De destijds afgenomen waardevolle bezittingen krijgen ze niet terug. Er wordt geholpen, getroost, bemoedigd. Tussen de bedrijvigheid van de volwassenen zijn er de kinderen. De zorg voor de baby's en kleintjes gaat door. Grotere kinderen pakken hun rugzak in en enkelen vertellen aan iedereen dat ze vandaag met de trein mee gaan. Anderen zitten stil in een hoekje. Een meisje van drie jaar kijkt verward naar haar huilende moeder.

...

[p. 79] *Het is een trieste dag, het regent onafgebroken en de kinderen huilen.*

De trein staat klaar

...

Langs het perron staat de trein, bestaande uit goederenwagens, klaar. Om de kinderen met verschillende besmettelijke ziekten van elkaar te scheiden, heeft men op de wagens de namen van de ziekten geschreven. Op het perron zijn OD-ers om de mensen te helpen. Zij dragen zieke kinderen en volwassenen naar de trein. Leden van de Joodsche Raad proberen vrijstelling te krijgen voor de zieke kinderen, maar het lukt slechts in één geval. Dit kind wordt met zijn moeder teruggebracht naar het kamp, waar het dezelfde nacht sterft."

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.168: De namen van moeder en dochter staan op de transportlijst van 8 juni 1943: "Rooselaar-Lever Judith 5.11.14" en "Rooselaar Roosje 21.6.40"

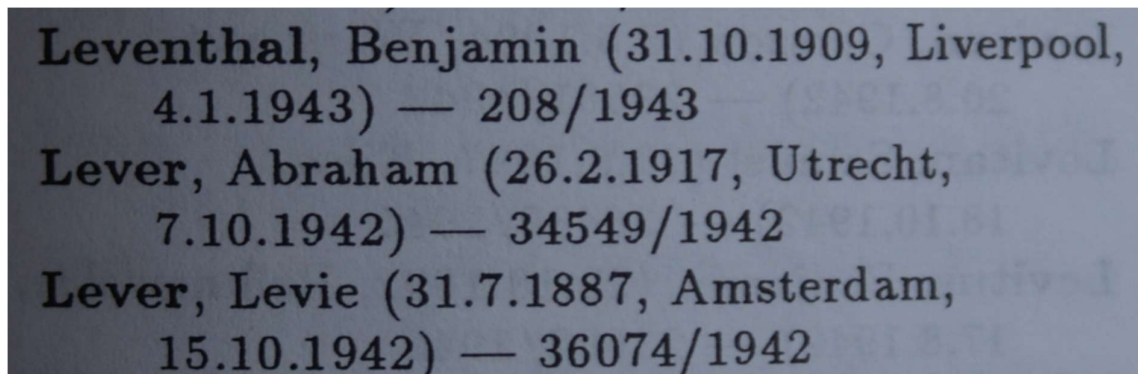
P. 161: "Enige tientallen personen werden voor werk in het district Lublin uitgezocht. Van één vrouw werd van daar een levensteken ontvangen. Niemand van het transport [3017 personen] heeft de oorlog overleefd."

(1b) Abraham Lever [318]

■ **joodsmonument**: Gezinsadres in juni 1941: P.C. Hoofstraat 21, Utrecht

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl**: Lever, Abraham, Utrecht, geb. 26-2-1917 (Utrecht), gest. 7-10-1942

■ **Dodenboeken van Auschwitz:** "Lever, Abraham (26.2.1917, Utrecht, 7.10.1942) - 34549/1942"

(1c) Hartog Lever [323]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: P.C. Hooftstraat 21, Utrecht

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 425:

28. Februar 1943

"In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 28 gedetineerden binnengebracht. APMO, D-Aul-5/2, Lijkhalboek, p. 82"

(2) Benedictus Hartog Lever [319]

(3) Leentje Os

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 323

22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69 708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie werde 497 mannen, die de nummern 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

Lange Koestraat 30 bis ▲

Kwartierblad van Benedictus, Isaac Hartog, Levie Hartog, Roosje en Samuel Hartog Lever			
8 Hartog Hirts Samuel Lever Leber, geb. ± 1777 Amsterdam	10 Benedictus [?] Berklou	12 Levie Spijer	14 Isaac Hartog van de Kar, geb. 1779 Amsterdam; ovl. 13-12-1855 Amsterdam
9 Fijtje Fegle Levie Leib Kijzer Kwakkelboer	11 Betje Levie Kijzer	13 Saartje Soesman	15 Judic Aron Groen, geb. 1792 Amsterdam; ovl. 4 nov 1884 Amsterdam
Huwelijk ± 1802 Amsterdam			Huwelijk 1810 Amsterdam
4 Levie Hartog Lever, geb. 1819/20 Amsterdam; ovl. 4-2-1901 Utrecht	5 Roosje Marcus Berklou, geb. ± 1822 Amsterdam	6 Samuel Spijer, geb. 18-6-1820 Amsterdam, overleden voor 1903	7 Jennie (Judic Isaac) van de Kar, geb. 29-8-1822 Amsterdam; ovl. 6-2-1903 Amsterdam
Huwelijk op 22-11-1843 te Amsterdam, (choppe op 3-12-1843, lokatie: Waas)		Huwelijk op 17-12-1846 te Amsterdam	
2 Hartog Lever geb. 16-2-1848; ovl. 28-9-1933 Utrecht; Zandpad: 42 C 18 N –		3 Judith / Judick Spijer / Speijer / Spyer (Speyer) geb. 4-5-1847; ovl. 22-11-1929 Utrecht; Zandpad: 42 C 18 O -	
Huwelijk op 25 mei 1870 te Amsterdam.			
1a) Levie Hartog Lever [329], 09-10-1874 Willemstraat 29/29 ^{bis} (C 883), Utrecht; 19-02-1943 Auschwitz			
1b) Samuel Hartog Lever [330], 02-08-1876 Willemstraat 29/29 ^{bis} (C 883), Utrecht; 31-08-1942 Auschwitz			
1c) Isaac Hartog Lever [325], 12-07-1879 Willemstraat 29/29 ^{bis} (C 883), Utrecht; 16-07-1943 Sobibor			
1d) Roosje Querido-Lever [423], 15-08-1881 Willemstraat 29/29 ^{bis} (C 883), Utrecht; 27-08-1943 Auschwitz*			
1e) Benedictus Hartog Lever [319], 09-10-1885 Willemstraat 29/29 ^{bis} (C 883), Utrecht; 22-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../ashkenazi/11889 ■ AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach) ■ Akevoth: .../ashkenazi/11889.htm ■ http://www.ruitenbeekgenealogie.nl/bestanden/kar/kar.htm ■ http://www.ruitenbeekgenealogie.nl/bestanden/kar/kar.htm			

(1a) Levie Hartog Lever [329]

◀ De rode deur aan de linke kant heeft nu de nummer 29 A.

■ **HUA:** Utrecht 12-10-1874, geboorteakte nr. 1845

■ [Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de eerste broer van zijn moeder:] "*Ze had zes broers, de oudste was Levi, hij had een lampenkappenzaak op de Amsterdamse-sstraatweg.*"

Huwelijk: Levi Hartog Lever trouwde op 23 maart 1911 te Utrecht met **Floortje Woudhuijsen**, geb. op 6 dec 1885 te Amsterdam, ovl. op 19 feb 1943 in Auschwitz. Zij was dochter van Benjamin Woudhuijsen en Rachel Plukker [Genlias / In Memoriam].

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Biltstraat

20 bis, Utrecht. Beroep: Winkelier Op hetzelfde adres wonend:

Dochter Judith Lever, geb. op 22 jan 1912 te Amsterdam, ovl. 19-2-43 in Auschwitz **Zoon** [324] Hartog Levie Lever, geb. te Utrecht op 4 sep 1915, ovl. op 9 april 1943 in Sobibor [Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De Transportlijsten, p. 60: "*Lever Hartog 4.9.15*".

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, pagina 416:

18. Februar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1108 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 515 Männer und Jungen sowie 593 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 200 Männer, die die Nummern 103 515 bis 103 714 erhalten, sowie 61 Frauen, die die Nummern 35 793 bis 36 033 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 847 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1108 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Met dit transport zijn 515 mannen en jongens alsook 593 vrouwen en meisjes aangekomen. Na de selectie worden 200 mannen, die de nummers 103 515 tot en met 103 714 krijgen, alsook 61 vrouwen, die de nummers 35 793 tot en met 36 033 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 847 mensen worden in de gaskamers gedood."

(1b) Samuel Hartog Lever [330]

■ **HUA:** Utrecht 03-08-1876, geboorteakte nr. 1419

■ [Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de tweede broer van zijn moeder:] "*De tweede was Samuel, Sammie werd hij genoemd; hij was de geinponum van Wijk C. Idereen kende hem, hij haalde altijd flauwekul uit. Hij woonde op de Varkenmarkt, of zoals dat vroeger heette Varkensmarkt en deed in sinaasappels.*"

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Bilderdijkstraat 65 bis, Utrecht

■ **HUA, huwelijksbijlagen, fiche ?:** "*De Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht verklaart, dat **Samuel Hartog Lever**, geboren te Utrecht op 2 Augustus 1876 [...] bij de loting voor de lichting der nationale militie van het jaar 1896 voor de gemeente Utrecht is ten deel gevallen No. 4 en dat hij vervolgens bij onherroepelijk geworden uitspraak van [...] uit hoofde van **lichaamsgebreken** [...] van den dienst is afgekeurd.*

[...] **Utrecht**, de 21 Mei 1902.

[...]"

■ **Huwelijk: Samuel Hartog Lever** trouwde op 18 juni 1902 te Utrecht met **Sientje Blok**, geb. op 5 juli 1879 te 's-Gravenhage, ovl. op 31 aug 1942 in Auschwitz. Sientje was dochter van Wolf Blok en Betje van den Berg [Genlias / In Memoriam].

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290**

30. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen.

Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskamers. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

(1c) Isaäc Hartog Lever [325]

■ **HUA:** Utrecht 14-07-1879, geboorteakte nr. 1324

■ [Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de vierde broer van zijn moeder:] "*De derde was Izaak, die had een rijwielhandel in de Willemstraat, nr. 55 als ik me niet vergis.*"

■ **joodsmonument:** Adres in Amsterdam: Meerhuizenstraat 1 II. Beroep: Koopman

■ **HUA, huwelijksbijlagen, fiche ?:** "*De Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht, verklaart, dat **Isaac Hartog Lever**, geboren te Utrecht, de 12 Juli 1879 wonende te Utrecht, van beroep Koopman, [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1898 voor de lichting*

van het jaar 1899 is ingeschreven; dat hem vervolgens bij de loting is ten deel gevallen No. 633; dat, buiten oproeping gebleven zijnde, hem tot geen dienst heeft verplicht.

[...] Gegeven te Utrecht, den 5 Juni 1900.

[...]"

■ **Huwelijk:** Isaäk Hartog Lever trad op 4 juli 1900 te Utrecht in het huwelijk met Rachel de Groot, geb. ± 1881 Utrecht, dochter van Izak de Groot en Hanna Pappie [Genlias].

■ **J. Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 219: Zijn naam staat op de transportlijst van 13 juli 1943: "*Lever Isaak 12.7.79*"

P. 213: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van acht personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza en Silezië één. Niemand van het transport [1988 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1d) Roosje Querido-Lever [423]

■ **HUA:** Utrecht 16-08-1881, geboorteakte nr. 1637

■ **Huwelijk:** Roosje Lever trouwde op 17 feb 1904 te Utrecht met **Levie Querido**, geb. op 25 jan 1882 te Amsterdam, ovl op 21 mei 1943 in Sobibor [**Schelvis**, ... Transportlijsten, p. 116: "*Querido Levie 25.1.82*"]. Levie was zoon van Abraham Querido en Sara Lever.

Roosje Lever was de moeder van Dr. Bram Querido. In het Boek van **Marja van der**

Wees, Wijk C, het verleden verteld: Op de bladzijden 103 t/m 109 staat het interview dat Dr. Querido heeft gegeven over zijn familie en leven:

[p. 104] "*Mijn moeder was een hardwerkende vrouw, Roosje heette ze. Als mijn vader eens vroeg: 'Zullen we naar de bioscoop gaan?', dan zei ze: 'De rotbioscoop.' Ze hield niet van uitgaan. Mijn moeder liep met een wagen met manufacturendoor de wijk, mestal door Lombok; die kar werd getrokken door een hond, Bello. Iedereen kende haar. De mensen konden bij mijn moeder op de pof kopen, voor één gulden in de week. Ze leverde complete uitzetten.*"

... "*Mijn moeder heette Lever met haar familienaam.*"

[p. 108] "*In de oorlog woonden wij overigens niet meer in Wijk C. Mijn vader kon in 1932 een mooi huis kopen in de Nieuwe Daalstraat, daar zijn we toen gaan wonen. Hij had er ook zijn manufacturenwinkel.*"

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Nieuwe Daalstraat 29, Utrecht

Dochter: [251] Sara Hilversum-Querido

"*Twee kinderen die nog thuis woonden hebben de oorlog overleefd.*"

■ **Wees, Wijk C, het verleden verteld**, p. 104: Doktor Bram Querido vertelt: "*Het gezin bestond verder nog uit twee zusters en ik¹) was de jongste. Mijn ene zuster²) is nog niet zo lang geleden overleden, zij is 84 jaar geworden; mijn andere zuster³) is in Sobibor ...*"

¹) ■ **Wees, Wijk C**, ..., p. 103: "*Doktor Bram Querido werd geboren in 1916, in de Bergstraat, op nummer 6. Hij was voor veel Wijk C-ers jarenlang hun huisarts.*"

²⁾ ■ **joodsmonument: Sara Hilversum-Querido**, geb. 22 jan 1905 te Utrecht, op 23 juli 1943 in Sobibor van het leven beroofd [Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 236: "*Querido Sara 22.1.05*"

³⁾ ■ **Genlias: Judith Querido** was 24 jaren oud toen zij op 15 okt 1930 te Utrecht trouwde met Levie Velleman, oud 24 j., geb. te Alkmaar, zoon van Andries Levie Velleman en Sara Blog.

■ **Philip Mechanicus, Im Depot**, Tagebuch aus Westerbork, Aus dem Niederländischen von Jürgen Hillner (Berlin 1993) 167: "*DIENSTAG, 24. AUGUST*" ... "*... vor dem Transport von fast ausschließlich Kranken, Alten und S-Fällen.*" 168: "*... noch weitere fünfzig Juden als Strafe für den Fluchtversuch ..., teilweise aus der S-Baracke, teilweise aus dem Krankenhaus.*"

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, pagina 584

26. August 1943:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1001 Juden eingetroffen. In dem Transport sind 121 Kinder, 233 Männer und 263 Frauen im Alter bis zu 50 Jahren sowie 384 ältere Menschen. Nach der Selektion werden 188 Männer, die die Nummern 139 708 bis 139 885 und 141 817 bis 141 826 erhalten, und 48 Frauen, die mit den Nummern 55 926 bis 55 973 gekennzeichnet werden, ins Lager eingewiesen. 44 weitere Frauen, die die Nummern 55 974 bis 56 017 erhalten, werden in die Versuchsstation von Prof. Dr. Clauberg im Block 10 des Stammlagers eingewiesen. Die übrigen 721 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1001 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 121 kinderen, 233 mannen en 263 vrouwen op de leeftijd tot 50 jaar alsook 384 oudere mensen. Na de selectie worden 188 mannen, die de nummers 139 708 tot en met 139 885 en 141 817 tot en met 141 826 krijgen, en 48 vrouwen, die met de nummers 55 926 tot en met 55 973 worden gekenmerkt, in het kamp geplaatst. 44 verdere vrouwen, die de nummers 55 974 tot en met 56 017 krijgen, worden in de proefstation van Prof. Dr. Clauberg in blok 10 van het Stammlager (Auschwitz I) geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1e) Benedictus Hartog Lever [319]

■ **HUA:** Utrecht 12-10-1895, geboorteakte nr. 2305

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: P.C. Hoofdstraat 21, Utrecht

■ **Huwelijk: Benedictus Hartog Lever** trouwde op 13 aug 1913 te Utrecht met **Leentje Os**, geb. op 26 sep 1889 te 's-Hertogenbosch, ovl. op 22 okt 1942 in Auschwitz. Leentje was dochter van Abraham Os en Heintje de Groot. [Genlias / In Memoriam]

[Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de vierde broer van zijn moeder:] "*Dan kwam Bernard, oftewel Bennie, die woonde in de Lange Koestraat, op 30-bis. Hij was een man die probeerde hier wat te verdienen, daar wat te verdienen, hij handelde van alles en nog wat.*"

Wijk C, het hart klopt door: "*Veel mannen waren handelaar, sjouwer of venter. Bekende namen waren ... , Arie [(1f)] en Bennie Lever. Ze kochten hun koopwaar in bij de grossiers die ook in Wijk C*

woonden, zoals Van de Brink en Van der Mars. Dat deden ze liever dan op de veiling kopen, omdat daar '*boter bij de vis' gold. Bij hun eigen grossiers mochten ze achteraf betalen."

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 323**

22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69 708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie werde 497 mannen, die de nummern 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1f) Aäron Hartog Lever

■ **Genlias**, geboorteakte 2, Utrecht 02-01-1888: Aäron Hartog Lever is op 2 jan 1888 te Utrecht geboren, hij is zoon van Hartog Lever en Judith Spijer.

■ **Genlias**, Huwelijksakte 427: **Aäron Hartog Lever** trad op 10 juni 1926 te Utrecht in het huwelijk met **Bertha van Lunteren**, geb. ± 1901 te IJsselstein, dochter van Jan Hermanus van Lunteren en Klazina Wildschut. **Nadere informatie** *Erkenning van kind Clasina geb. 15-07-1925 te Utrecht*

[Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de vijfde broer van zijn moeder:] *"Dan kreeg je Arie, die ventte met lampen. Daar heb ik een mooi verhaal over. Hij was ooit eens in Harmelen aan het venten en dat mocht niet, want hij had geen ventvergunning. Toen kreeg hij een bekeuring en moest hij mee naar het politiebureau. Daar aangekomen wist hij zo te smoezen dat de bekeuring werd ingetrokken en hij voor het hele politiebureau de lampen mocht leveren."*

(1g) Abraham Lever

[Wees, p. 104, Dr. Bram Querido over de zesde broer van zijn moeder:] *"En de jongste, Bram, dat was een artiest. Hij speelde viool en klarinet. Hij speelde in een strijkje in het Rembrandt-theater. Toentertijd had je de stomme film, zonder geluid erbij, dan speelde er een strijkorkestje als de film vertoond werd; hij speelde in dat orkestje."*

■ <http://www.maxvandam.info/humo-gen/gezin/humo9/F13223/I34837/> :

Abraham Lever is op 16 feb 1890 te Amsterdam geboren. Hij trad op 20 dec 1922 te Utrecht in het huwelijk met **Clara Wessel**, geb. op 23 aug 1899 te Antwerpen, dochter van Barend Wessel en Rosa de Haaff.

Uit dit huwelijk zijn twee kinderen bekend: **Judith Lever**, geb. op 10 feb 1924 te Utrecht, en **Bernard Abraham Lever**, geb. op 12 aug 1930 te Utrecht.

De hele familie is naar Auschwitz op transport gesteld. Terwijl voor Judith het administratieve datum 30 sep 1942 als dag van haar overlijden wordt genoemd, werden vader, moeder en broer op 7 sep 1942 van het leven beroofd.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 295**

5. September 1942: [vgl. *Lindwer, Kamp van Hoop en Waanhoop*, bladzijde 256: "4 september 1942- 714 personen naar Auschwitz"]

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 714 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 53 Frauen, die die Nummern 19117 bis 19169 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 661 Deportierten werden in den Gaskammern getötet. Dr. Kremer ist anwesend und schreibt in sein Tagebuch: 'Abends gegen 8 Uhr wieder bei einer Sonderaktion aus Holland. ** Wegen der dabei anfallenden Sondervspflegung, bestehend aus einem fünftel Liter Schnaps, 5 Zigaretten, 100 g Wurst und Brot, drängen sich die Männer zu solchen Aktionen.'*

...

*** Im Protokoll des Verhörs vom 18. Juli 1947 erklärt Kremer dazu folgendes: 'Bei diesen Vergasungen war immer ein SS-Arzt zugegen. Sie taten einer festgesetzten Reihenfolge nach Dienst; unter den Ärzten in meiner Zeit erinnere ich mich an folgende Ärztenamen: Thilo, Kitt, Uhlenbrock, Wirths, Meyer und Entress.' (APMO, Dpr.-ZOd/59; Kl Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 218)"*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 714 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 53 vrouwen, die de nummers 19117 tot en met 19169 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 661 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood. Dr. Kremer is aanwezig en schrijft in zijn dagboek: 's' avonds tegen 8 uur weer bij een zonderactie uit Nederland. ** Vanwege de zonderverpleging – een vijfde liter sterkedrank, 5 sigaretten, 100 gram worst en brood – dringen zich de mannen naar zulke acties.'*

...

*** In het protocol van het verhoor van 18 juli 1947 verklaart Kremer daartoe het volgende: 'Bij deze vergassingen was altijd een SS-arts aanwezig. Zij waren naar een vaste volgorde dienstdoend; in de tijd van mij herinner ik mij volgende artsnamen: Thilo, Kitt, Uhlenbrock, Wirths, Meyer en Entress.' (APMO, Dpr.-ZOd/59; Kl Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 218)"*

■ **Van der Zouw, Toon de Klompenneus, p. 36:**

"Kleintje, 't - Abraham Querido (1916-1999)

Was klein van postuur. Werd eens geroepen om te helpen bij een bevalling. Toen hij gearriveerd was zei men: 'Het Kleintje is er al'. Men was toen in de veronderstelling dat het kind reeds geboren was. Werd ook 'Doc' genoemd, daar hij dokter was."

■ Ook Dr. Abraham Querido vertelde dit verhaal [**Wees**, p. 109]: *"Zo moest ik een keer een bevalling doen in Wijk C. Ik liep door de Bergstraat naar de Kroonstraat, er stonden allemaal vrouwen buiten en die zeiden: 'Het kleintsie is er al.' Ik zei: 'Dan ga ik de moeder even feliciteren.' Maar ze bedoelden met dat kleintsie niet de baby, maar ze bedoelden mij. Van die dingen had je in Wijk C."*

Kwartierblad van Cato, Hanna, Judith en Rosa Lever			
8 Levie Hartog Lever Leber, geb. ± 1819 Amsterdam; ovl. 4-2-1901 Utrecht	10 Samuel Levie Spijer, geb. 18-6-1820 Amsterdam; ovl. voor 1903	12 Israël de Groot, geb. ±1826; ovl. 25-6-1904 Utrecht	14
9 Roosje Marcus Berklou, geb. ± 1822 Amsterdam	11 Jennie van der Kar / Judic Isaac van de Kar, geb. 29-8-1822 Amsterdam; ovl. 6-2-1903 Amsterdam	13 Rachel Kosman, geb. ±1831; ovl. 3-4-1906 Utrecht	15 Kaatje Pappie, geb. ±1827; ovl. 10-9-1890 Utrecht
Huwelijk 22-11-1843 Amsterdam	Huwelijk 17-12-1846 Amsterdam	Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam	
4 Hartog Lever, geb. 16-2-1848; ovl. 28-9-1933 Utrecht Zandpad: 42 C 18 N -	5 Judith (Judick) Spijer / Spyer (Speyer) geb. 4-5-1847; ovl. 22-11-1929 Utrecht Zandpad 42 C 18 O -	6 Izak de Groot, geb. 1859/60 Utrecht	7 Hanna Pappie geb. 8-3-1859 Utrecht; ovl. 23-1-1925 Utrecht Zandpad: 8 C 13 E 1355[?]
		Huwelijksakte 63, Utrecht 3-3-1880	
2 Isaac Hartog Lever [325], geb. 12-07-1879 Utrecht; ovl. 16-07-1943 Sobibor		3 Rachel de Groot, geb. 08-01-1881 Utrecht; begr. 15-07-1935 Diemen, graf B 48 27	
Huwelijkakte 343, Utrecht 4-7-1900, bijlagen fiche 1045			
1a) Hanna de Groot-Lever [206], 12-04-1902 Varkenmarkt 23, Utrecht; 28-05-1943 Sobibor 1b) Judith Swaab-Lever [504], 24-05-1904 Varkenmarkt 23, Utrecht; 02-04-1943 Sobibor 1c) Cato Buijtekant-Lever [71], 18-05-1906 Varkenmarkt 23, Utrecht; 04-06-1943 Sobibor 1d) Rosa Ritmeester-Lever [424], 23-11-1907 Bergstraat 5, Utrecht; 28-05-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad ■ Akevoth: .../ashkenazi/11879.htm ■ Begraaf Verlof ■ http://www.ruitenbeekgenealogie.nl/bestanden/kar/kar.htm ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm			

(1a) Hanna de Groot-Lever [206]

◀ De rechte helft van het witte huis is thans Bergstraat 5, daar is Rosa Lever in 1907 geboren.

■ **HUA:** Utrecht 15-04-1902, geboorteakte nr. 1104

■ **joodsmonument:** Adres in januari 1942: Hilvertsweg 101, Hilversum

Echgenoot: [196] Izak de Groot

Zonen: Levie de Groot, 5-2-1925

Hilversum; 17-8-42 Auschwitz

Israël de Groot, 22-8-1929 Hilversum;

28-5-43 Sobibor

Salomon de Groot, 10-7-1935

Hilversum; 28-5-43 Sobibor

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Hanna Lever** trouwde op 3 sep 1924 te Utrecht met **Izak de Groot**, geb. op 4 jan 1900 te Utrecht, ovl. op 28 mei 1943 in Sobibor [Schelvis, ... transportlijsten, p. 127:

"Groot de Izak 4.1.00". Izak was zoon van Levie de Groot en Rachel Bloemendaal.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 131: Haar naam staat op de transportlijst van 25 mei 1943: "*Lever Hanna 12.4.02*".

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1b) Judith Swaab-Lever [504]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Trompenburgstraat 133 huis, Amsterdam

Zonen: [500] Meijer Swaab, 04-04-1928 Utrecht; 2-4-1943 Sobibor

Joseph Swaab, 9-6-1931 Amsterdam; 2-4-1943 Sobibor

■ **Genlias:** Overlijdensakte 1619, Utrecht 18-10-1935: **Nathan Swaab**, ± 1901 Utrecht, is op 18-10-1935 te Utrecht overleden. Ouders: Mijer Swaab en Heintje van Leeuwen. Partner: **Judith Lever**. Relatie: gescheiden van

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 43: Hun namen staan onder elkaar op de transportlijst van 30 maart 1943: "*Lever Judith 24.5.04*" "*Swaab Joseph 9.6.31*" "*Swaab Meyer 4.4.28*".

P. 40: "*Waarschijnlijk werden alle mensen [1255 personen] direct na aankomst vergast. Er werd niemand herkend, noch zijn er levenstekens ontvangen.*"

(1c) Cato Buijtekant-Lever [71]

■ **joodsmonument**: Adres in februari 1941: Weesperplein 14 huis, Amsterdam

Echtgenoot: Simon Buijtekant, 3-7-1903 Amsterdam, beroep: Koopman; 4-6-43 Sobibor

Familielid: Gerrit Lever, 10-10-1934, Amsterdam, 28-5-43 Sobibor

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 142: Cato's naam staat op de transportlijst van 1 juni 1943: "*Buijtekant-Lever Cato 18.5.06*". Ook Simons naam is op deze lijst te vinden, maar pas op pagina 160 onder het opschrift NACHTRAG

NORMALTRANSPORT: "*Buitekant [zonder j] Simon 3.7.03*".

P. 141: "*Eenentachtig personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Van daar zijn 25 berichten in Nederland ontvangen. Eén man [van 3006 personen], Jules Schelvis, heeft de oorlog overleefd.*"

Gerrit Lever werd een week vroeger in Sobibor van het leven beroofd. Zijn naam staat op de lijst van 25 mei 1943 op bladzijde 135. Terwijl in *In Memoriam* en in het *Digitaal Monument van de Joodse gemeenschap in Nederland* zijn achternaam **Lever** luidt, staat hier **Ritmeester** als familienaam: "*Ritmeester Gerrit 10.10.34*". Vermoedelijk is hij de zoon van (1d) **Rosa Ritmeester-Lever** [424].

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1d) Rosa Ritmeester-Lever [424]

■ **joodsmonument**: Adres in februari 1941: Weesperplein 14 II, Amsterdam

Echtgenoot: Mozes Ritmeester, 5-9-1908, Amsterdam; 28-5-43 Sobibor

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.131 en 135: De namen van Rosa en Mozes staan op de transportlijst van 25 mei 1943: "*Lever Rosa 23.11.07*" en "*Ritmeester Mozes 5.9.08*".

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

Kwartierblad van Doortje, Esther, Hartog, Levi, Rosa en Willem Lever			
8 Levie Lever	10 Samuel Spijer	12	14
9 Roosje Berklou	11 Jennie van de Kar	13	15
4 Hartog Lever, 16-2-1848; 28-9-1933 Utrecht Zandpad: 42 C 18 N -	5 Judith (Judick) Spijer (Spyer, Speyer), 4-5-1847; 22-11-1929 Utrecht Zandpad: 42 C 18 O -	6 Wolf Blok	7 Betje van den Berg
2 Samuel Hartog Lever [330], 02-08-1876 Willemstr. 29/29 bis (C 883), Utrecht; 31-08-1942 Auschwitz.		3 Sientje Blok [1245], 05-07-1879 's-Gravenhage; 31-08-1942 Auschwitz.	
Huwelijksakte 327 Utrecht 18-6-1902, bijlagen fiche 1183			
1a) Hartog Lever [322], 29 jun 1906 Bergstraat 7, Utrecht; 01 okt 1942 Birkenau			
1b) Esther Sanders-Lever [449], 09 feb 1908 Bergstraat 7, Utrecht; 21 mei 1943 Sobibor			
1c) Levi Lever [328], 26 feb 1910 Bergstraat 7, Utrecht; 30 sep 1942 Auschwitz			
1d) Doortje Lever [321], 09 mei 1911 Bergstraat 10, Utrecht; 31 aug 1942 Auschwitz			
1e) Rosa Stockvisch Lever [485], 13 aug 1914 Varkenmarkt 41, Utrecht; 02 aug 1942 Auschwitz			
1f) Willem Lever [332], 09 aug 1919 Varkenmarkt 41, Utrecht; 30 sep 1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias			

(1a) Hartog Lever [322]

◀ De linke deur geeft nu toegang tot Bergstraat 10, op deze nummer is Doortje Lever in 1911 geboren.

■ **joodsmonument:** Beroep: Venter . Adres in juni 1941: Steenweg 53, Utrecht

Echtgenote: [1248] Saartje Lever-Sanders, 8-4-1906 Den Haag; 1-9-42 Auschwitz

■ <http://home.hccnet.nl/r.bobbe/huisman/huisman.htm>: Hartog Lever trouwde op 27 dec 1933 met Saartje Sanders.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz,** Seite 311

30. September 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 610 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 37 Männer, die die

Nummern 66 713 bis 66 749 erhalten, sowie 119 Frauen, die mit den Nummern 21 187 bis 21 305 gekennzeichnet werden, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 454 Menschen werden in den Gaskammern getötet. SS-Lagerarzt Kremer und Schutzhaftlagerführer Aumeier nehmen an der Selektion und anschließenden Vergasung teil."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot en met 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot en met 21 305 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer (kampleider van preventieve hechtenis) nemen deel aan de selectie en de aansluitende vergassing."

(1b) Esther Sanders-Lever [449]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Tilanusstraat 25 II, Amsterdam

■ <http://home.hccnet.nl/r.bobbe/huisman/huisman3.htm>: Esther Lever trouwde op 22 mei 1929 te Utrecht met Salomon Eliazar Sanders, geb. op 19 okt 1907 te 's-Gravenhage, ovl. op 31 juli 1944 in Middel-Europa. Hij was zoon van Eliazar Jacob Sanders en Mietje Cosman.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 113: Haar naam staat op de transportlijst van 18 mei 1943: "*Lever Esther 9.2.08*".
P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucz dree en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1c) Levi Lever [328]¹⁾

■ **HUA**: Utrecht 12-10-1874, geboorteakte nr. 1845

■ **joodsmonument**: Beroep: Winkelier. Adres in juni 1941: Biltstraat 20 bis, Utrecht

Dochter: Judith Lever, 22-1-1912 Amsterdam; 19-2-1943²⁾ Auschwitz

Zoon: [324] Hartog Levie Lever, Utrecht 4-9-1915; 9-4-1943³⁾ Sobibor

■ **Huwelijk** [Genlias / In Memoriam]: **Levi Lever** trouwde op 23 maart 1911 te Utrecht met **Floortje Woudhuijsen**, geb. op 6 dec 1885 te Amsterdam, ovl. op 19 feb 1943²⁾ in Auschwitz. Floortje was dochter van Benjamin Woudhuijsen en Rachel Plukker.

¹⁾ ■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 311

30. September 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 610 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 37 Männer, die die Nummern 66 713 bis 66 749 erhalten, sowie 119 Frauen, die mit den Nummern 21 187 bis 21 305 gekennzeichnet werden, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 454 Menschen werden in den Gaskammern getötet. SS-Lagerarzt Kremer und Schutzhaftlagerführer Aumeier nehmen an der Selektion und anschließenden Vergasung teil.

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot en met 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot en met 21 305 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer (kampeider van preventieve hechtenis) nemen deel aan de selectie en de aansluitende vergassing."

...

Der SS-Lagerarzt führt eine Selektion im Häftlingskrankenbau durch, wobei er 84 kranke Häftlinge aussucht, die nach Birkenau gebracht und in den Gaskammern getötet werden.

APMO, D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 221-223"

"De SS-kamparts voert een selectie uit in de Häftlingskrankenbau (blok waarin de zieke gedetineerden zijn ondergebracht). 84 zieke zoekt hij uit, die naar Birkenau gebracht en in de gaskameren gedood worden.
APMO, D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 221-223"

²⁾ ■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 416:

18. Februar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1108 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 515 Männer und Jungen sowie 593 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 200 Männer, die die Nummern 103 515 bis 103 714 erhalten, sowie 61 Frauen, die die Nummern 35 793 bis 36 033 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 847 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

³⁾ ■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p.60: Zijn naam staat op de transportlijst van 6 april 1943 onder het opschrift *HAEFTLINGE*: "*Lever Hartog 4.9.15*"
P. 49: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen [van 2020 personen] hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen.*"

(1d) Doortje Lever [321]

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Bilderdijkstraat 65 bis, Utrecht

■ **HUA**, gezinskaart Samuel Hatog Lever, fiche 1284: Doortje Lever is de moeder van [326] Jettie Lever, 29-1-1933 Utrecht, 31-8-1942 Auschwitz.

Samen met haar ouders en dochter werd Doortje op 28 aug 1942 op transport naar Auschwitz gesteld, waar zij, vader Samuel Hartog, moeder Sientje Blok en dochter Jettie op 31 aug 1942 werden vermoord.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 290

30. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskameren. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkerwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

(1e) Rosa Stockvisch Lever [485]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Nieuwe Achtergracht 6 II, Amsterdam
Echtgenoot: Mozes Stockvisch, 13-7-1917 Amsterdam; 30-9-1942 Auschwitz
Dochter: [484] Julia Stokvisch, 15-4-1938 Utrecht, 2-8-1942 Auschwitz

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 263

1. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus dem Lager Westerbork sind 1007 Juden eingetroffen. Mit diesem Transport sind 540 Männer und Jungen sowie 467 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 490 Männer, die die Nummern 54 588 bis 55 077 erhalten, sowie 317 Frauen, die mit den Nummern 13 834 bis 14 150 gekennzeichnet werden, als Häftlinge ins Lager eingewiesen. Die übrigen 200 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

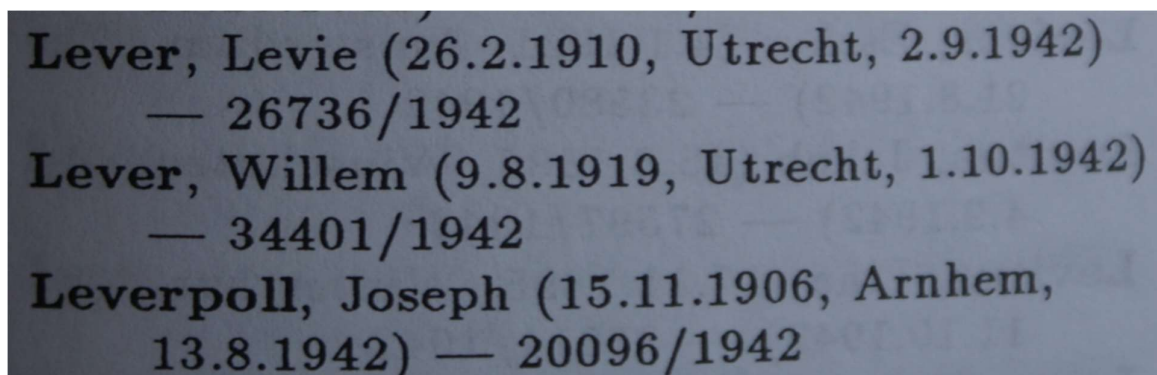
"Met een transport van het RSHA uit het kamp Westerbork zijn 1007 joden – 540 mannen en jongens alsook 467 vrouwen en meisjes - aangekomen. Na de selectie worden 490 mannen, die de nummers 54 588 tot en met 55 077 krijgen, alsook 317 vrouwen, die met de nummers 13 834 tot en met 14 150 werden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1f) Willem Lever [332]

■ **joodsmonument:** Beroep: Fietsjongen. Adres in februari 1941: Tilanusstraat 25 II, Amsterdam

■ **Sterbebuch Auschwitz:** ... 1.10.1942)-34401/1942

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Lever, Willem, Amsterdam, geb. 9-8-1919 (Utrecht), gest. 1-10-1942

Lever, Levie (26.2.1910, Utrecht, 2.9.1942)
— 26736/1942
Lever, Willem (9.8.1919, Utrecht, 1.10.1942)
— 34401/1942
Leverpoll, Joseph (15.11.1906, Arnhem,
13.8.1942) — 20096/1942

(2) Samuel Hartog Lever [330]

■ **HUA:** Utrecht 03-08-1876, geboorteakte nr. 1419

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Bilderdijkstraat 65 bis, Utrecht

■ **Huwelijk** [Genlias / In Memoriam]: **Samuel Hartog Lever** trouwde op 18 juni 1902 te Utrecht met **(3) Sientje Blok [1245]**, geb. op 5 juli 1879 te 's-Gravenhage, ovl op 31 aug 1942 in Auschwitz. Sientje was dochter van Wolf Blok en Betje van den Berg.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290**

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskamers. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkerwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

Kwartierblad van Michiel (Michael) Levi			
8	10	12	14
9	11	13	15
4	5 Rebecca Levi	6 Michael Heinemann (Heijneman), ±1796 Sonsbeek (D); ovl. 6-6-1873 te 's- Heerenbergh (Bergh)	7 Johanna (Hanna, Hanne) David, zij is voor 1873 overleden.
		Huwelijk tussen 1820 en 1830	
2 Herman Levie geb. 6-9-1843 Hannover		3 Elisabeth Heineman, geb. Denekamp	
Huwelijksakte 0, Venlo 18-6-1873			
1 Michiel (Michael) Levi [333], 28-10-1872 Watersteeg 12 (C 564), Utrecht; 07-12-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ members.home.nl/w.../jodasit-0015.htm			

(1) Michiel (Michael) Levi [333]

■ HUA: Utrecht 30-10-1872, geboorteakte nr. 1944: ... [aangever] *Abraham Lagard, logementhouder, 44j. wonende Watersteeg C 564 ... Elisabeth Heineman, zonder beroep wonende te Venlo, ten huize des aangevers bevallen is* ... [een getuige heet Pieter Bouwman] ...
 [Kanttekening:] *Herman Levi en Elisabeth Heineman hebben bij voltrekking van hun huwelijk te Venlo op den 18-6-1873 dit kind erkend en alzoo gewettigd.*

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Sint Antoniebreestraat 35 II, Amsterdam
Echtgenote: Elisabeth Levi-Stodel, 10-1-1876 Amsterdam; 7-12-42 Auschwitz

"In 1935 trouwde Elisabeth Stodel met Michiel Levi in Den Bosch en in 1936 verhuisde zij naar Den Haag. Haar eerste man, Abraham Duim, was in 1933 overleden.
Toevoeging van een bezoeker van de website"

Foto / kopie: "Marktvergunning Gemeentearchief Amsterdam" van Michiel Levi.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 352

6. Dezember 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 811 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 16 Männer, die die Nummern 80 246 bis 80 261 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 795 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 811 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 16 mannen, die de nummers 80 246 tot en met 80 261 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 795 mensen worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Rachel Meents			
8 Moses David Meents geb. ± 1831	10 Benjamin Levie Hakker, geb. 27-8-1846 Amsterdam; ovl. 2-7-1929 Amsterdam, begraven op 4-7-1929 te Muiderberg, veld C rij 23 nr. 37	12 Israël de Groot, geb. ±1826; ovl. 25-6-1904 Utrecht	14
9 Roosje Lap, geb. ± 1837	11 Frederika Samuel Engelsman, geb. 11-3-1845 Amsterdam; ovl. 3-2-1892 Amsterdam, begraven op 5-2-1892 te Muiderberg, veld C rij 23 nr. 36);	13 Rachel Kosman, geb. ±1831; ovl. 3-4-1906 Utrecht)	15 Kaatje Pappie, geb. ±1827; ovl. 10-9-1890 Utrecht
Huwelijk 16-12-1857 Amsterdam	Huwelik 25-10-1865 Amsterdam	Huwelijk op 26-2-1851 te Amsterdam	
4 Levie Moses Meents, geb. 17-8-1864 Amsterdam; ovl. 23-7-1927 Amsterdam; begr. 24-7-1927 te Muiderberg "(field C nrow 57 nr. 42)"	5 Rachel Benjamin Hakker, geb. 11-2-1866 Amsterdam; ovl. 3-1-1941 Amsterdam; begr. 5-1-1941 te Muiderberg "(field E row 29 nr. 7)"	6 Izak de Groot, geb. 1859/60 Utrecht	7 Hanna Pappie, geb. 8-3-1859; ovl. 23-1-1925 Utrecht; Zandpad: 8 C 13 E 1355 [?]
Huwelijk op 13-2-1884 te Amsterdam		Huwelijksakte 63, Utrecht 3-3-1880	
2 Mozes Meents, geb. 26-04-1886; ovl. 11-2-1929 Utrecht Zandpad: 10 C 15 L -		3 Kaatje de Groot [391], geb. 10-02-1883 Utrecht; ovl. 15-10-42 Auschwitz	
Huwelijksakte reg. 3; fol. 24, Amsterdam 29-01-1908			
1 Rachel Blom-Meents [44], 30-05-1908 Kroonstraat 41 ^{bis} , Utrecht; 15-12-1942 Auschwitz*			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth .../hakker/466.htm ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ Zandpad			

(1) Rachel Blom-Meents [44]

■ **Wijk C, het hart klopt door**, p. 87: *"Meneer van Dijk: '..., toen zijn we verhuisd naar een groter huis in de Kroonstraat. Toen is mijn moeder voor de tweede keer getrouwd en die kreeg er vier kinderen bij: twee meisjes en twee jongens. We sliepen allemaal op één zolder. Geen slaapkamers hoor, één hele grote zolder en een voorkamer, een huiskamer, een plaatsje en een keuken. We hadden een eigen wc, al stond die wel achter op de plaats.' "*

■ **joodsmonument**: Adres in april 1942: Jan Blankenstraat 61, Den Haag
"Echtgenoot heeft de oorlog overleefd."

Dochter: Sientje Blom, Rotterdam, 8 november 1934; Auschwitz, 15 december 1942

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 359

14. Dezember 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 757 Juden eingetroffen. Nach der Selektion werden 121 Männer, die die Nummern 82 866 bis 82 986 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 636 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 757 joden aangekomen. Na de selectie worden 121 mannen, die de nummers 82 866 tot en met 82 986 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige mensen worden in de gaskamers gedood."

(3) Kaatje de Groot [391]

■ **HUA**: Utrecht 12-02-1883, geboorteakte nr. 352

■ **Huwelijk** [<http://www.maxvandam.info/humo-gen/gezin/humo9/F18982/I50989/>]:
Kaatje de Groot trouwde voor de eerste keer (religieus) op 29 jan 1908 te Amsterdam met **Mozes Meents**, geb. op 26 april 1886 te Amsterdam, ovl. op 11 feb 1929 te Utrecht. Hij ligt begraven op de joodse begraafplaats aan het Zandpad te Utrecht in vak C, rij 15, plaats L. Mozes was zoon van Levie Meents en Rachel Hakker.

Voor de tweede keer trad **Kaatje de Groot** op 26 feb 1930 te Rotterdam in het huwelijk met **Hartog Park**, zoon van Isaac Park en Maria Werkendam.

■ **joodsmonument**: Adres in januari 1942 (op de website staat 1943): Baljuwstraat 34 b, Amsterdam

Echtgenoot: Hartog Park, 7-2-1880 Amsterdam; 15-10-42 Auschwitz*

"Kaatje de Groot had twee kinderen uit een eerder huwelijk, die op een ander adres woonden. Dochter [1] Rachel Blom-Meents werd tijdens de oorlog omgebracht. Het andere kind overleefde de oorlog. Toevoeging van een Bezoeker van de website"

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 320

14. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1711 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 351 Männer, die die Nummern 67 802 bis 68

152 erhalten, sowie 69 Frauen, die die Nummern 22 562 bis 22 630 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1291 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot en met 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die de nummers 22 562 tot en met 22630 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood."

Willy Albert Morpurgo [1354]

◀ Op Willemstraat 22 woonde de kelner Willy Albert Morpurgo, geboren op 16 december 1899 te Pamaribo. Zijn ouders waren Jaques Morpurgo en Annie Alberga. Willy Albert is op 1 februari 1943 in Auschwitz van het leven beroofd. Ook zij zuster Ivy Gerharda Fregge-Morpurgo en haar familie zijn daar om het leven gebracht. [■ **joodsmonument** en <http://www.cq-link.sr/personal/debye/lo-tisjkach.htm>]

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 399:

31. Januar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 659 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. In dem Transport befinden sich 240 Männer und Jungen sowie 419 Frauen und Mädchen. Nach der Selektion werden 50 Männer, die die Nummern 96 516 bis 96 520 und 98 274 bis 98 318 erhalten, sowie 19 Frauen, die die Nummern 33 253 bis 33 271 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 590 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 659 joden – 240 mannen en jongen, 419 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 50 mannen, die de nummers 96 516 tot en met 96 520 en 98 274 tot en met 98 318 krijgen, alsook 19 vrouwen, die de nummers 33 253 tot en met 33 271 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 590 mensen worden in de gaskamers gedood."

■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 401

1. Februar 1943:

*"In die Leichenhalle des Stammlagers werden die Leichen von 46 Häftlingen eingeliefert; zehn Tote kommen aus dem Lager Birkenau.**

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 57

"In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 46 gedetineerden binnengebracht; tien doden komen uit het kamp Birkenau"

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 57

** De aantekening 'Birkenau' naast de nummers van deze gedetineerden in het lijkhalboek van het Stammlager (Auschwitz I) betekend waarschijnlijk, dat zij in de ziekenblok van Auschwitz I gebracht zijn, om daar met Phenolinjecties gedood te worden. De gedode gedetineerden zijn misschien leden geweest van het sonderkommando. In de regel worde deze gedetineerden van tijd tot tijd vermoord en door anderen vervangen. In Birkenau is de sterfelijkheid zeer hoog, de lijken van de gedetineerden worden verbrand in groeven, die als primitieve crematoria in de buurt van bunker 1 en 2 in werking zijn."*

Kwartierblad van Isaak Alexander en Leon Alexander Mossel			
8 Alexander Salomon Mossel, geb. 1780 Amsterdam; ovl. 11-10-1848 Utrecht; begr. Zandpad 39 A 19 A -	10 Gerrit Levi de Vries, geb. ± 1796 Leerdam; ovl. 14-6-1868 Utrecht; begr. Zandpad 50 A 29 E -	12 Isaac Abraham Stijssel, geb. 1793 Amsterdam;	14 Isaak Raphael, geb. ± 1786 Maarssen; ovl. 27-1-1876 Utrecht
9 Francijntje Heijmans, geb. 1794 Utrecht; ovl. 18-10-1882 Utrecht	11 Magdalena / Maglina / Magalientje Walg, geb. ± 1794 Leerdam; ovl. 5-12-1882; Zandpad 13 A 5 B 997	13 Rachel Salomon Frenkel, geb. ± 1798; ovl. 15-10-1849 Amsterdam; begr. te Muiderberg	15 Grietje Levie Herschel, geb. ± 1789 Amersfoort; ovl. 1-5-1859 Utrecht; Zandpad 38 A 13 A 590
Huwelijk 1810 Utrecht	Huwelijk 31-7-1822 Leerdam	Huwelijk 14-3-1821 Amsterdam	Huwelijk 13-5-1812 Utrecht
4 Isaak Mossel, geb. 30-11-1827 Utrecht; ovl. 19-11-1901 Utrecht Zandpad: 3 C 4 6 -	5 Sara de Vries, geb. 1828/29 Utrecht; ovl. 24-10-1878 Utrecht Zandpad: 54 A 36 G 940.	6 Abraham Isaac Stijssel, geb. 1824/25 Amsterdam; ovl. 17-7-1893 Utrecht	7 Hendrica Raphael, 1825/26 Utrecht
Huwelijk te Utrecht op 26-12-1849		Huwelijk te Utrecht op 3-1-1855	
2 Alexander Isaak Mossel [619], 7-10-1854; op 13-2-1942 te Utrecht overleden; Zandpad: 32 C 25 E -.		3 Margaretha Stijssel [368], geb. 2-11-1857 Utrecht; ovl. 13-03-43 Sobibor	
Huwelijksakte 184, Utrecht 11-5-1881, bijlagen fiche 1669			
1a) Isaac Alexander Mossel [366], 23-08-1881 Lange Viestraat 22 (C 167), Utrecht; 22-10-1942 Auschwitz			
1b) Leon Alexander Mossel [367], 29-05-1895 Lange Viestraat 22, Utrecht; 22-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias			

(1a) Isaac Alexander Mossel [366]

■ **HUA:** Utrecht 24-08-1881, geboorteakte nr. 1684

■ **joodsmonument:** Adres in Utrecht: Vossegatselaan 25 bis. Beroep: Musicus

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz,** Seite 323

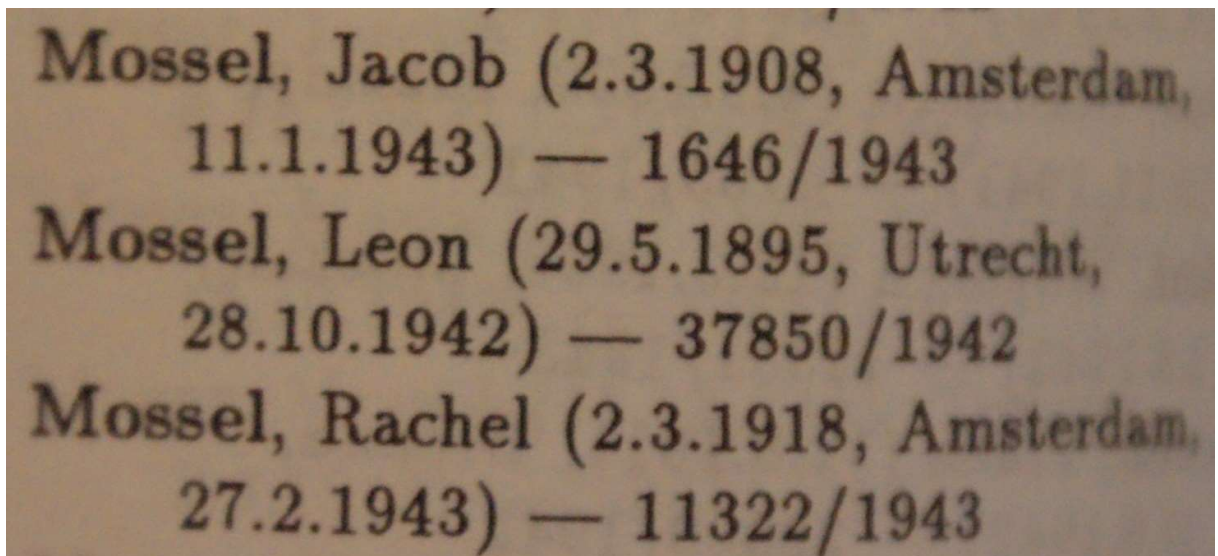
22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69 708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummern 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1b) Leon Alexander Mossel [367]

- **HUA:** Utrecht 31-05-1895, geboorteakte nr. 1342
- **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Jan van Scorelstraat 33 bis, Utrecht. Beroep: Reiziger.
- **Sterbebuch Auschwitz, S. 832 :** ...28-10-1942)-37850/1942
- **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Mossel, Leon, Utrecht, geb. 29-5-1895 (Utrecht), gest. 28-10-1942, Konfession: glaubenslos

(2) Alexander Isaak Mossel [619]

- **HUA, huwelijksbijlagen, fiche 1669:** *"De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht verklaart, dat Alexander Isaak Mossel, geboren te Utrecht, den 7. October 1854, wonende te Utrecht, van beroep boekdrukker, [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1873 voor de lichte van het jaar 1874 is ingeschreven; en dat hij enen plaatsvervanger heeft gesteld, die op den 4. Mei 1874 is ingelijfd bij het 8e Regiment Infanterie en uithoofde van volbragte dienst op den 3. Mei 1879 uit de dienst is ontslagen."*

[...] Gegeven te **Utrecht**, den 23. April 1881.
[...]"

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Jan van Scorelstraat 33 bis

■ **HUA** (728.2 Index grafstenen joods begraafplaats, De stichting Lezikaron - "om te gedenken" [18 mappen HUA signatuur F 2003 8 t/m 25]): Alexander Isaak Mossel overleden op 13-2-1942 te Utrecht, ligt begraven op de joodse begraafplaats aan het Zandpad in vak C, rij 25, plaats E.

(3) Margaretha Stijzel [368]

■ **HUA:** Utrecht 03-11-1857, geboorteakte nr. 1541

■ **joodsmonument:** Adres in Utrecht: Jan van Scorelstraat 33 bis

■ **Schelvis, Sobibor, De transportlijsten**, p. 19: Haar naam staat op de transportlijst van 10 maart 1943: "*Mossel-Sijssel Margarethe 2.11.57*".

P. 16: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Dertien vrouwen van dit transport [1105 personen] hebben de oorlog overleefd: Judith Eliaser, Bertha en Celina Ensel, Sophie Huisman, Mirjam Penha-Blits, Cato, Sara en Suzanne Polak, Debora en Bertha van Praag, Sophie Verduin en Jetje en Sientje Verterman. Van nog veertien anderen zijn uit Lublin en van twee uit Silezië levenstekens ontvangen.*"

Kwartierblad van Flora Nathan			
8 Hertz Nathans (Hertz), geb. ± 1761; ovl. 28-4-1841 Arnhem	10 Samuel Wolff Cohen Speelman, geb. ± 1769 Amsterdam; ovl. 29-11-1834 Rotterdam	12 Samuel Saul Polak; ovl. 27-3-1796	14 Noach Valk
9 Lena Daniels, geb. ± 1769 Doesburg; ovl. 27-3-1841 Arnhem	11 Fransje Samuels (Frouke) Leek, geb. ± 1775 Leek; ovl. 28-3-1852 Amsterdam	13 Rebecca Joseph	15 Klaartje van Santen
4 Nathan Nathans (Hertz), geb. ± 1798 Arnhem; ovl. 19-7-1863 Arnhem	5 Jetje (Judic, Jetta) Speelman, geb. 4-6-1804 Rotterdam; ovl. 26-2-1873 Arnhem	6 Joseph Samuel Brandel, geb. ± 1791 Rotterdam;	7 Saartje Valk, geb. ± 1796 Rotterdam
Huwelijk op 30-10-1824 te Arnhem		Huwelijk op 2-12-1818 te Amsterdam	
2 Wolf Nathans (Hertz), geb. 8-4-1826 Arnhem; ovl. 9-5-1891 's-Hertogenbosch		3 Elisabeth Brandel, geb. 17-1-1832 Rotterdam; ovl. 7-3-1874 's-Hertogenbosch	
Huwelijk op 11-9-1851 te Rotterdam.			
1 Flora Jacobs-Nathan [1116], 20-02-1873 Den Bosch; 31-08-1942 Auschwitz. Zij woonde in juni 1941 nog in de Orangestraat 2, Utrecht.			
Bronnen: ■ Akevoth: .../speelman/172.htm ■ Akevoth: .../speelman/251.htm ■ Genlias ■ www.joodse-voorouders.eu/van%20arend/496.htm			

(1) Flora Jacobs-Nathan [1116]

◀ Oranjestraat 2 op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Adres:
Oranjestraat 2

■ **Huwelijk [Genlias]: Flora Nathan** trouwde op 22 aug 1894 te Utrecht met [1112] **Juda Jacobs**, geb. op 27 okt 1856 te Hilversum, ovl. op 31 aug 1942 Auschwitz. Juda was weduwnaar van Lena Os; zijn ouders waren Benjamin Jacobs en Klara Slagter.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 290

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

**Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, in de gaskamers werden gedood. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkerwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."*

Kwartierblad van Wolf Pappie			
8	10	12 Meijer Salomon Pappie	14 Hijman Mozes Lappeman
9	11	13	15 Sijntje Jochem Kinsbergen
			Huwelijk ± 1809
4 Abraham Heineman	5 Hanna Davids	6 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1806 Groningen.	7 Esther Hijmann Lappeman, geb. ± 1806 Amsterdam
		Huwelijk op 16-7-1834 te Amsterdam	
2 Werkhypothese volgens GeneaNet: Abraham Heineman, geb. 1834 [volgens GeneaNet]; ovl. 23-1-1902 Utrecht		3 Kaatje Pappie, geb.1826/27, zij was ongehuwd; ovl. 10-9-1890 te Utrecht overleden.	
1 Wolf Pappie [388], 19-03-1873 Koningstraat 51 (C 376), Utrecht; 15-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Akevoth: .../ashkenazi/18063.htm .../ashkenazi/16526.htm ■ Akevoth: .../ndbeli/18600.htm ■ Genlias ■ GeneaNet			

(1) Wolf Pappie [388]

■ **HUA:** Utrecht 22-3-1873, geboorteakte nr. 546 Aangeefster: "*Mechteld van der Slot, vroedvrouw, 51j. huisvrouw van ..., Hooge Jacobijnenstraat H 52*"

Kanttekening:

"*Bij acte verleden voor den ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Utrecht op den vierden mei achtien hondert ? twee en tachtig, heeft Kaatje Pappie dit Kind voor het hare erkend.*"

■ **joodsmonument:** Adres: Van Alkemadeplein 31 b, Rotterdam

Echtgenote: Catharina van Rijk, 17-5-1875 Rotterdam; 15-10-1942 Auschwitz.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz,** Seite 320

14. Oktober 1942:

"*Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1711 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 351 Männer, die die Nummern 67 802 bis 68 152 erhalten, sowie 69 Frauen, die die Nummern 22 562 bis 22 630 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1291 Menschen werden in den Gaskammern getötet.*"

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot en met 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die de nummers 22 562 tot en met 22630 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Abraham, Jacob, Meyer en Wolf Pappie			
8	10 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1806 Gruneveld; ovl 6-4-1847 Enschede	12 Mozes Levie Cohen [?]; ovl. 19-02-1847	14 Michael Heinemann [?]; ovl. 06-06-1873 (weduwnaar van Hanna David)
9	11 Esther Hijman Lappeman, geb. ± 1806 Amsterdam	13 Rebekka Gorselaar [?]; ovl. 14-07-1863 (weduwe van Mozes Levie Cohen)	15 Hanna David [?]; ovl. 06-02-1872
4	5 Kaatje Pappie, geboren 1826/27; ovl. 10-9-1890 Utrecht	6 Jacob Cohen, geb. ± 1831 Lyon (Frankrijk) of ± 1831 Alkmaar; ovl. op 25-01-1885 te Dortmund.	7 Rosette / Cotte / Cette Heinemann, geb. ± 1836 Saxenhagen (D) [vermoedelijk D 31553 Sachsenhagen]; ovl. 11-03-1878
		Huwelijk 11 mei 1859 te 's-Heerenberg	
2 Michael Pappie geb. 28-1-1867 Zutphen; ovl. 05-02-1943 Auschwitz*		3 Hanna Cohen, geb. 15-12-1869 Vussem, Dld. ovl. 30-04-1932 Utrecht	
Huwelijksakte 499 Utrecht 13-11-1889, bijlagen fiche 365			
1a) Abraham Pappie [383], 10-01-1890 Hooipoort 2 (van Stockhuispoort / Hooipoort C 497), Utrecht; 09-07-1943 Sobibor [Schelvis, ...Transportlijsten, p. 205]			
1b) Jacob Pappie [385], 25-03-1891 Koningstraat 15 (C 367), Utrecht; 28-05-1943 Sobibor			
1c) Meyer Pappie [386], 19-04-1893 Koningstraat 15, Utrecht; 21-05-1943 Sobibor			
1d) Wolf Pappie [389], 09-05-1897 Lange Koestraat 27bis, Utrecht; 31-12-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../ashkenazi/16701.htm			

(1a) Abraham Pappie [383]

■ **HUA:** Utrecht 13-01-1890, geboorteakte nr. 95

■ **Boon, Lettinck e. a., Joodse inwoners van de stad Groningen ... 1870-1945**, p. 622:

Abraham woonde van 1897 tot 1906 te Groningen, eerst aan de Ossenmarkt M 7 en vanaf 1900 aan het Guyotplein M 2/4. Als beroep is kweekschoolleerling aangegeven en achter de adres Ossenmarkt M 7 staat als bijzonderheid doofstommen instituut aangemerkt.

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Willemstraat 5, Utrecht. Beroep: Meubelmaker

"Echtgenote heeft de oorlog overleefd."

Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd."

■ **Huwelijk** [Genlias/ Zandpad]: Abraham Pappie trouwde op 26 mei 1915 te Utrecht met Roosje Finsi, geb. 4 dec 1889 te Amsterdam, ovl. op 13 nov 1966 te Utrecht en aldaar op de joodse begraafplaats aan het Zandpad ter aarde besteld, graf 26 **C 31 E** -. Roosje was dochter van Aäron Finsi en Sara Furth.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 205: Zijn naam staat op de transportlijst van 6 juli 1943: "*Pappie Abraham 10.1.90*". Hij is dus op 9 juli 1943 vermoord. In *In Memoriam* staat "*Pappie, Abraham. 10-1-1890 Utrecht, [overleden op] 9-9-1943 Sobibor*", wat vermoedelijk een vergissing is.

P. 197: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van één vrouw werd uit Lublin en van twee mannen uit Dorohuczka een levensteken ontvangen. Niemand van het transport [2417 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1b) Jacob Pappie [385]

■ **HUA:** Utrecht 25-03-1891, geboorteakte nr. 788

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Binnen Bantammerstraat 11 I, Amsterdam

Beroep: Koopman

Echtgenote: Elizabeth Pappie-de Winter, 20-9-1892 Rotterdam, 28-5-1943 Sobibor

"Twee kinderen die nog thuis woonden hebben de oorlog overleefd."

Hij had een **marktvergunning** om dames hoeden op de Nieuwmarkt te Amsterdam te verkopen. In de vergunning zijn twee foto's van hem en - vermoedelijk - zijn vrouw ingeplakt.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 133 en 139: De namen van beiden staan op de transportlijst van 25 mei 1943: "*Pappie Jacob 25.3.91*" en "*Winter de Elisabeth 20.9.92*".

P. 122: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport [2862 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1c) Meyer Pappie [386]

■ **HUA:** Utrecht 20-04-1893, geboorteakte nr. 983

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Nieuwendijk 158 huis, Amsterdam

Beroep: Procuratiehouder

Beroep van de Echtgenote: Directrice NV

"*Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd.*"

■ **Huwelijk** [Genlias / In Memoriam]: **Meyer Pappie** trad op 20 maart 1918 te Utrecht in het huwelijk met **Henriette Harschel**, geb. op 15 juni 1894 Utrecht, ovl. op 21 mei 1943 in Sobibor. Henriette was dochter van Meijer Nathan Harschel en Clara Clarenburg.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 110 en 115: De namen van Meyer en Henriette staan op de transportlijst van 18 mei 1943: "*Harschel Henriëtte 15.6.94*" en "*Pappie Meijer 19.4.93*".

P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibo levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1d) Wolf Pappie [389]

■ **HUA:** Utrecht 10-05-1897, geboorteakte nr. 1160

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Willem van Noortstraat 46, Utrecht

Tweede echtgenote: Alida Finsi, 7-3-1910 A'dam; 21-9-42 Auschwitz

Zonen: Salomon Pappie, 4-7-1929 Amsterdam; 21-9-42 Auschwitz

[384] Arnold Pappie, 29-10-1929 Utrecht; 7-5-43 Sobibor

"*Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd.*"

■ **D. Czech, Kalendarium Auschwitz**, pagina 369

31. Desember 1942:

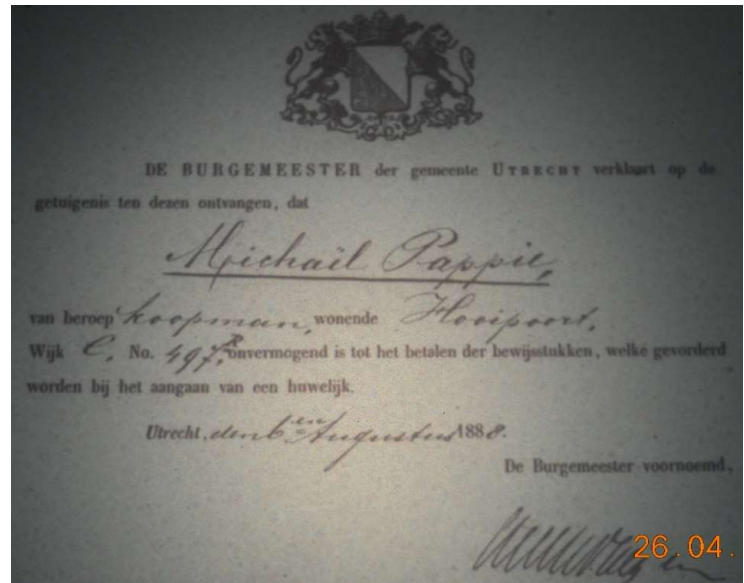
"*In de lijkhal van Auschwitz I worden de lijken van 40 gedetineerde, daaronder 16 lijken van gedetineerde uit het filiaalkamp Buna, binnengebracht.*

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 21"

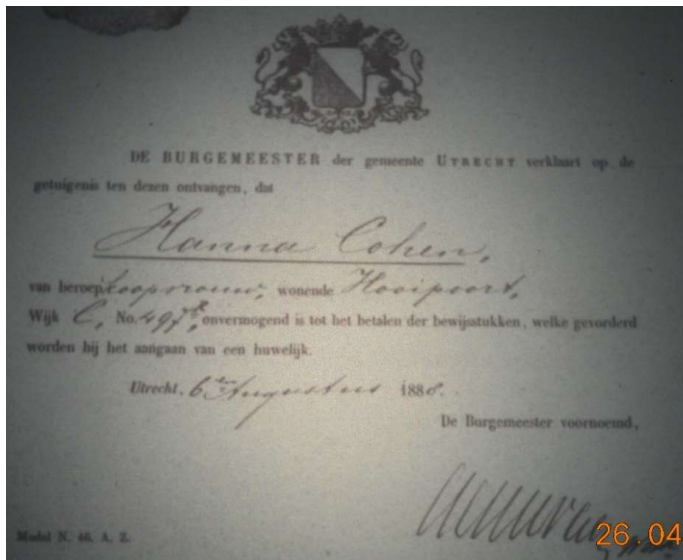
◀ Waar **Wolf Pappie** in 1897 werd geboren, staat thans nieuwbouw.

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 365:

(3) Hanna Cohen

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 365:

(6) Jacob Cohen

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 365: Volgens het uittreksel van overlijdensakte 167 van de Burgerlijke Stand Dortmund is Jacob in tegenstelling tot WieWasWie niet in Lyon maar in Alkmaar geboren. Hij is op 25-01-1885 te Dortmund in het Luisen-Hospital [thans Städtische Kliniken] op leeftijd van 53 jaar overleden. Jacob hertrouwde op 02-12-1883 te Alkmaar met Freijde Brenner, geb. ± 1859 Warschau, dochter van David Brenner en Jeanette Meijer.

Kwartierblad van Michael Pappie			
8	10	12 Meijer Salomon Pappie	14 Hijman Mozes Lappeman
9	11	13	15 Sijntje Jochem Kinsbergen
			Huwelijk ± 1809
4	5	6 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1806 Gruneveld; ovl. 6-4-1847 Enschede	7 Esther Hijman Lappeman, geb. ± 1806 Amsterdam
2		3 Kaatje Pappie, geb. 1826/27; ovl. 10-9-1890 Utrecht	
1 Michael Pappie [1398], 28-01-1867 Zutphen; 05-02-1943 Auschwitz. Hij woonde in juni 1941 nog in de Willemstraat 1.			
Bronnen: ■ Akevoth: .../ashkenazi/16526.htm .../ashkenazi/16701.htm .../pruym/382.htm ■ Genlias			

(1) Michael Pappie [1398]

■ joodsmonument: Adres in juni 1941: Willemstraat 1, Utrecht

■ **HUA**, huwelijksbijlagen, fiche ? : "***De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht** verklaart, dat **Michaël Pappie**, geboren te Zutphen, den 28. Januari 1867, wonende te Utrecht, van beroep koopman, [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1887 is ingeschreven; dat hem vervolgens bij de loting is ten deel gevallen No. 609; dat, buiten oproeping gebleven zijnde, hem tot geen dienst heeft verplicht.*

[...] Gegeven te **Utrecht**, den. 27. September 1888.

[...]"

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Michaël Pappie** trouwde op 13 nov 1889 te Utrecht met **Hanna Cohen**, geb. op 17 dec 1869 te Vussem¹⁾, Dld., dochter van Jacob Cohen en Rosette Heinemann.

Echtgenote Hanna Cohen is op 30-4-1932 te Utrecht op leeftijd van 62 jaar overleden; overlijdensakte 731, Utrecht 2-5-1932. Haar graf op het joodse begraafplaats aan het Zandpad heeft de coördinaten (filmrol 43) **C 19 A -**.

■ **Wijk C, het hart klopt door**, p. 94: *"Kobinski schreef: 'De Koningin komt door Wijk C! Dat was altijd een geweldige gebeurtenis. Dagen tevoren werd alles schoongemaakt, en er werden erepoorten opgericht, in Willem-, Koning-, en Oranjestraat, want dat was de steevaste route. Opgewacht door het bestuur van ik kan wel zeggen de oudste buurtvereniging van de stad, Het Oranjepark, met Pappie als voorzitter, Willemse van de Kouwe Vloer en Gerrit van Waveren, werd de koninklijke stoet een grootse ontvangst bereid. Heel Wijk C stond dan langs de straat, want reken maar dat Wijk C-ers Oranjegezind waren.'"*

P. 97: *"Bekende bestuursleden van de vereniging ['Het Oranjepark'] waren M. Pappie, Van Claveren en Willemse van café de Kouwe Vloer."*

■ **A. van Wersch, Oranjepark en Wijk C, een rijk verleden**, p. 11: *"Wakkere mannen als: J. Clarenburg, A. Vermeulen, P.J. van den Brink, P. van Schaijk, M. Pappie, A. Maas, W. Willemse, J.H. van der Valk, en nog vele andere meer, allen behorende tot de oudste bewoners der Wijk, wier hart warm voor het volk, en zijn belangen klopte. Zij hebben begrepen dat aan de jeugd een gepaste onzspanningsplaats toe kwam, om haar voor baldadigheid en uitspatting te behoeden, en zij hebben zich vele jaren achtereen, belangelos voor hun medewijkbewoners gegeven. Zij de pioniers van het Oranjepark hebben er zich met moed tegen aangezet, om het Oranjepark, voor de bevolking te doen zijn, wat men er van verwachten kon."*

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 403f:

4. Februar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 890 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 321 Männer und Jungen sowie 569 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 48 Männer, die die Nummern 99 867 bis 99 914 erhalten, sowie 52 Frauen, die die Nummern 34 126 bis 34 177 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 790 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 890 joden – 321 mannen en jongen, 569 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 48 mannen, die de nummers 99 867 tot en met 99 914 krijgen, alsook 52 vrouwen, die de nummers 34 126 tot en met 34 177 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 790 mensen worden in de gaskamers gedood."

¹⁾ ■ [Hanna Cohen is in het Eifeldorpje Vussem geboren. In de buurt van Vussem is de ruïne van een romeinse aquaduct te vinden. Twee bogen en enkele pijlerfundamenten zijn vandaag nog zichtbaar. Het bouwwerk

behoorde tot de romeinse waterleiding die het water uit de Eifel naar Keulen leidde.] [http://www.guenter-lehnen-koeln.de/Denkmaeler_62.jpg]

Kwartierblad van Elisabeth, Hijman, Joseph, Philip, Sara, Veronica en Wolf Pijpeman

8	10	12	14
Wolf Pijpeman ± 1817 Amsterdam; 12-12-1883 Arnhem; graf C 07 11 Moscowa		Meijer Barend Swaab ??-10- 1797 Amsterdam	
9	11	13	15
Rachel Emanuel Tukkie ± 1820 Amsterdam; 11-4-1891 Arnhem	Judith van der Sluis	Marretje Ruben Gans ±1808 Amsterdam	Frona de Groote
		Huwelijk 4-6-1834 Amsterdam	
4	5	6	7
Hartog Pijpeman, 1840/41 Amsterdam	Sara van der Sluis, 1837/38 Almelo, 20-9-1897 Arnhem; graf C 12 12 Moscowa.	Joseph Swaab, ± 1838 Amsterdam; 14-11-1921 Utrecht; Zandpad: 1 C 6 6 1247.	Leentje de Groote, ± 1853 Kampen; 9-7-1914 Utrecht; Zandpad: 2 C 7 12 60
		Huwelijk 9-7-1873	
2 Meijer Pijpeman, 6-4-1867 Ede		3 Maria Swaab, 4-10-1873 Utrecht; 20-2-1941 Utrecht; Zandpad: 47 C 23 B -	
Huwelijksakte 608, Utrecht 22-11-1893, bijlagen fiche 605			
1a) Sara Zegerius-Pijpeman [572], 14-02-1894 Oranjestraat 60; 11-06-1943 Sobibor 1b) Joseph Pijpeman [415], 04-06-1895 Oranjestraat 60; 29-02-1944 Blechhammer 1c) Philip Pijpeman [419], 13-04-1900 Oranjestraat 35; 08-02-1945 Mauthausen 1d) Wolf Pijpeman [420], 02-06-1904 Oranjestraat 50; 07-12-1943 Auschwitz 1e) Hijman Pijpeman [414], 15-03-1908 Groenesteeg 52, Utrecht; 12-10-1942 Mauthausen 1f) Veronica van der Veenendaal-Pijpeman [516], 25-03-1910 Groenesteeg 52, Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz* 1g) Elisabeth Pijpeman [412], 24-12-1917 Koningstraat 64, Utrecht; 09-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ HUA, gezinskaart Meijer Pijpeman ■ Genlias ■ http://home.kpn.nl/mayerhirsch/moscowa.html ■ Zandpad			

(1a) Sara Zegerius-Pijpeman [572]

■ **HUA:** Utrecht 15-02-1894, geboorteakte nr. 399

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Wagenaarstraat 34 I, Amsterdam

Kinderen: [541] Judith Waas-Zegerius

[569] Meijer Zegerius

[571] Sophia Veronica Zegerius

Echtgenoot: *"Hartog Zegerius was een zoon van Levi Zegerius en Judik de Korte. Hij huwde Sara Pijpeman op 28-03-1917 in Utrecht.*

Stadsarchief Amsterdam, archiefkaart Hartog Zegerius"

■ **Huwelijk** [Genlias/ joodsmonument]: Sara Pijpeman trad op 28 maart 1917 te Utrecht in het huwelijk met Hartog Zegerius, geb. op 18 mei 1894 te Amsterdam, ovl. op 31 okt 1940 te Amsterdam. Hartog was zoon van Levi Zegerius en Judik de Korte.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 171: Sara's naam staat op de transportlijst van 8 juni 1943: *"Zacharias-Pijpeman Sara 14.2.94"*

P. 161: *"Enige tientallen personen werden voor werk in het district Lublin uitgezocht. Van één vrouw werd daar een levensteken ontvangen. Niemand van het transport [3017 personen] heeft de oorlog overleefd."*

(1b) Joseph Pijpeman [415]

■ **HUA:** Utrecht 06-06-1895, geboorteakte nr. 1389

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Vosstraat 50 bis, Utrecht. Beroep: Los werkman

Echtgenote: Saartje Pijpeman-Cohen, 1-9-1888 Amsterdam; 8-10-1942 Auschwitz¹⁾

■ **Jong, deel 8, p. 755:** *"Overplaatsingen kwamen evenwel frequent voor en naar enige tijd belandden bijna duizend van de uit Westerbork afkomstige Joden in het kamp te Blechhammer van waaruit zij bij de bouw van de ... fabriek voor synthetische benzine ingezet werden."*

p. 760: *"...; later werden het er twaalfhonderd Westerborkers op een totaal van meer dan vierduizend Joden ... Men moet deze cijfers als 'moment-opnamen' zien: er zijn veel meer dan twaalfhonderd Westerborkers in Blechhammer geweest. Tot aan de overname door de SS [op 1 april 1944] was Blechhammer namelijk een buitengewoon 'zwaar' kamp: de Joodse gevangenen werden onbarmhartig afgebeeld en er vonden regelmatig 'selecties' plaats als gevolg waarvan grote groepen ter vergassing naar Auschwitz gezonden werden."*

¹⁾ ■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 316**

7. Oktober 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 2012 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Eine erste Selektion, bei der wahrscheinlich etwa 500 Männer für verschiedene Arbeitslager festgehalten worden sind, hat in Cosel stattgefunden. Nach der Selektion auf der Ausladerampe in Auschwitz werden 40 Männer, die die Nummern 67074 bis 67113 erhalten, sowie 58 Frauen, die die Nummern 22098 bis 22155 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Etwa 1414 deportierte Männer, Frauen und Kinder sowie aus dem Lager selektierte weibliche Häftlinge werden in den Gaskammern getötet.**

...

** SS-Lagerarzt Kremer schreibt in sein Tagebuch: 'Bei der 9. Sonderaktion (Auswärtige und Muselweiber)** zugegen.' (KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224)*

*** Extrem ausgezehnte Häftlinge werden in der Lagersprache 'Muselmänner' genannt."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 2012 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij vermoedelijk ongeveer 500 mannen voor verscheidene werkkampen zijn vastgehouden, heeft in Cosel plaatsgevonden. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 40 mannen, die de nummers 67 074 tot en met 67 113 krijgen, alsook 58 vrouwen, die de nummers 22 098 tot en met 22 155 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. Ongeveer 1414 gedeporteerde mannen, vrouwen en kinderen alsook uit het kamp geselecteerde vrouwelijke gedetineerden worden in de gaskamers gedood.**

*... *SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: 'Bij de 9de zonderactie (Niet-ingezetene en Muselweiber)** aanwezig.' (KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224)*

*** Extreem uitgeteerde gedetineerde worden in het kampjargon 'Muselmänner' genoemd."*

(1c) Philip Pijpeman [419]

■ **HUA:** Utrecht 14-04-1900, geboorteakte nr. 975

Gezinskaart ... Pijpeman: Verhuizing en inschrijving 6-12-1932 Breestraat 38, afschrijving 15-12-1932 Oranjestraat 36

■ **joodsmonument:** "Adres niet bekend". Beroep: Koopman

■ **Henny E. Dominicus, Mauthausen, Een Gedenkboek**, Amsterdam (juni 1999, tweede druk) Uitgave van de Stichting Vriendenkring Mauthausen, 16: *"In 1944 arriveerden drie transporten waarin zich Nederlanders bevonden, één uit Buchenwald op 25 februari, en twee uit Dachau op respectievelijk 18 augustus en 16 september. Met dit laatste transport kwamen Nederlandse Nacht und Nebel gevangenen aan, die twee weken eerder - toen de geallieerde legers in Frankrijk de Elzas begonnen te naderen - uit Natzweiler naar Dachau waren overgebracht.*

Bij het oprukken van de Sovjettroepen in 1945 bereikte het verplaatsen van gevangenen een hoogtepunt. waren er 1944 tot en met 2 mei achttien transporten in Mauthausen aangekomen, in 1945 tellen wij tot en met 4 mei niet minder dan vierendertig transporten.²²⁾"

(1d) Wolf Pijpeman [420]

■ **HUA:** Folio 2552, wijk 2

Inschrijving 19-4-1930 Willemstraat 48 (gekomen van de Koningstraat 64),
15-7-1930 Breedstraat 43

■ **Huwelijk:** Wolf Pijpeman was gehuwd met [421] **Henrietta Jacobs**, geb. op 1 april 1900 te Utrecht, ovl. op 11 juni 1943 Sobibor [**Schelvis**, ... transportlijsten, p. 167: "*Pijpeman-Jacobs Henriëtte 1.4.00*"].

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Verenigingsstraat 4, Utrecht. Beroep: Koopman

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 352

6. Dezember 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 811 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 16 Männer, die die Nummern 80 246 bis 80 261 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 795 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 811 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 16 mannen, die de nummers 80 246 tot en met 80 261 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 795 mensen worden in de gaskamers gedood."

(1e) Hijman Pijpeman [414]

■ **HUA:** Folio 1132, wijk 2

Beroep: Monteur

Echtgenote: Adriana van den Berg, 24-12-1907 Utrecht, (rk.)

Kinderen: Maria, 16-5-1931 Utrecht, (rk.)

Hijman, 11-3-1933 Utrecht, (rk.)

■ **joodsmonument:** Adres in Utrecht: Zwartewater 44 e. Beroep: Koopman

■ **Henny E Dominicus, Mauthausen, Een Gedenkboek**, Amsterdam (juni 1999, tweede druk)
Uitgave van de Stichting Vriendenkring Mauthausen, 13: "*Na de oorlog is berekend dat er in 1942 tenminste vierhonderd joodse mannen via het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort naar Mauthausen zijn weggevoerd.¹²⁾ Zij waren zogenoemde strafgevallenen, de mensen die een van de vele tegen hen gerichte bepalingen hadden overtreden.*"

(1f) Veronica van der Veenendaal-Pijpeman [516]

■ **joodsmonument:** Adres in Utrecht: Heringastraat 22

"Veronica Pijpeman was gehuwd met een niet-jood en had twee kinderen. Ze werd opgepakt omdat ze haar jodenster alleen op haar jas droeg en niet op haar jurk. Ze kwam nog korte tijd terug voordat ze gedeporteerd werd.

Toevoeging van een bezoeker van de website"

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, pagina 311

30. September 1942:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot en met 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot en met 21 305 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer (leider van het kamp voor preventieve hechtenis) Aumeier nemen deel aan de selectie en de aansluitende vergassing."

■ **HUA, Toegang 1007-3, Inv.-nr. 26 465:** De namen van Veronica's twee kinderen **Johannes C.** (14 feb 1930) en **Veronica** (26 aug 1931) staan op een lijst van joodse scholieren te Utrecht. Deze lijst heeft het opschrift **G I**. Er waren drie soorten van lijsten: **J**, **G I** en **G II**.

■ **Herzberg, Kroniek der Jodenvervolgung, p. 64:** *"Bij iedere Joodse naam kwam de letter J; bij iedere gemengde naam de letter B van **bastaard** en wel B I of B II, al naar de eigenaar van de naam een of twee Joodse grootouders bezat. Wie twee Joodse grootouders bezat en zelf tot het Joodse kerkgenootschap behoorde, of met een Jood was gehuwd, of in het huwelijk trad, was voljood. Later werd B I en B II vervangen door G I en G II: de G van **gemengd**."*

■ **Van der Zouw, Toon de Klompenneus**, p. 21:

*"**Bram de Mop** – Abraham Veenendaal (1804-1890) [een overgrootvader van Veronica's echtgenoot Johannes Cornelis van Veenendaal]*

Herkomst bijnaam onbekend. Kinderen zongen over hem: 'Bram de Mop, zonder kop en zonder oren. Zo is Bram de Mop geboren'. Veel van zijn nazaten kregen ook de bijnaam de Mop toebedeeld zoals 'Chiel de Mop'. Was goed bevriend met 'Kleine Daan'."

(1g) Elisabeth Pijpeman [412]

■ **HUA:** Gezinskaart Meijer Pijpeman: Elisabeth is op 24-10-1932 naar Hilversum in de Verdilaan vertrokken.

■ **joodsmonument:** Elisabeth Hessel- Pijpeman, 24-12-1917; 9-4-43 Sobibor

Adres in juni 1941: Zwarteweg 5, Bussum

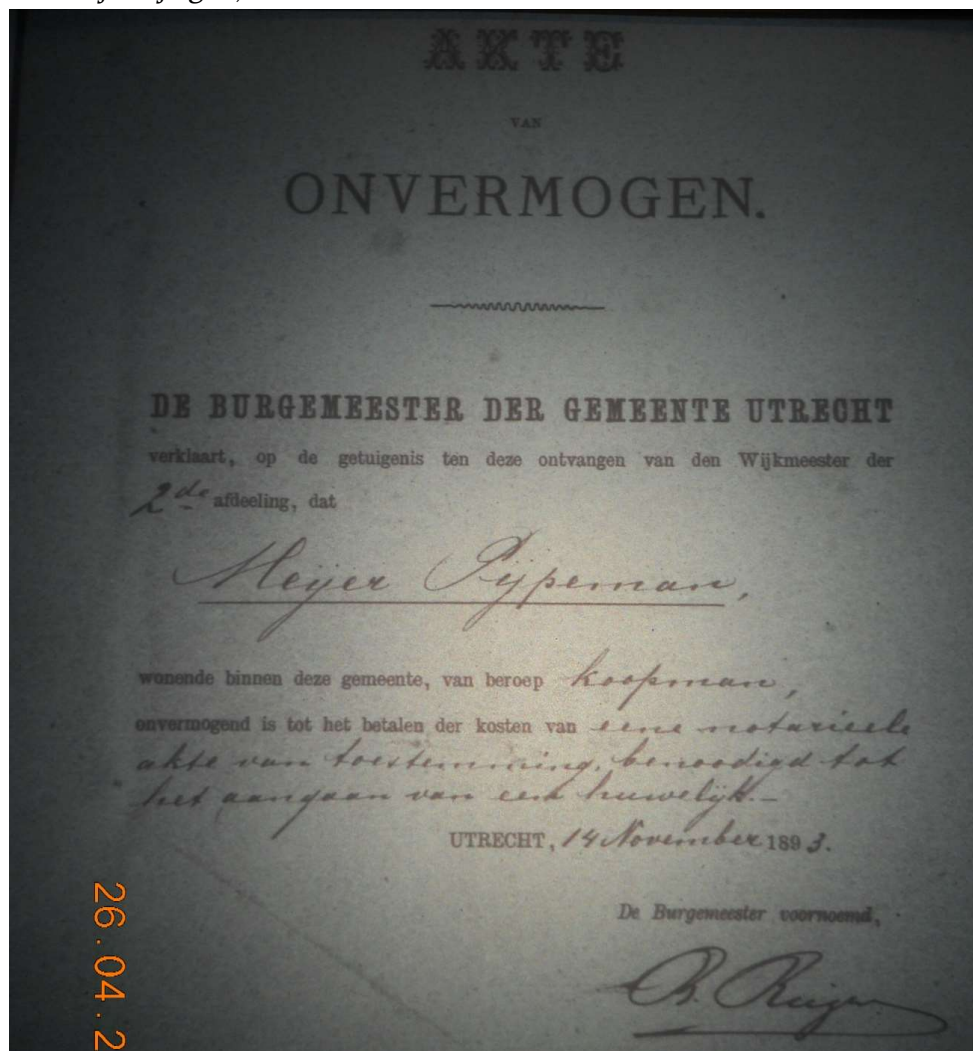
[De naam Hessel komt als familienaam in *In Memoriam* niet voor, zij werd er op bladzijde 604 slechts met haar meisjes naam vermeld: *"Pijpeman, Elisabeth. 24-12-1917 Utrecht, 9-4-1943 Sobibor".*]

■ Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 55: Haar naam staat op de transportlijst van 6 april 1943: "Pijpeman Elisabeth 24.12.17"

P. 49: "Bij aankomst werden enige tientallen [van de 2020] personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen."

(2) Meijer Pijpeman

■ HUA, Huwelijksbijlagen, fiche 605:

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 605: "*De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht* verklaart, dat **Meijer Pijpeman**, geboren te Ede, den 5 April 1867, wonende te Arnhem, van beroep koopman, [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Arnhem van het jaar 1886, voor de lichte van het jaar 1887, is ingeschreven; dat hem vervolgens bij de loting is ten deel gevallen No. 369; dat, buiten oproeping gebleven zijnde, hem tot geen dienst heeft verplicht.

[...] Gegeven te **Arnhem**, den 3 October 1893.

[...]

den 22 Januari 1891 als plaatsvervanger bij het 8e Regiment Infanterie."

■ HUA, Huwelijksbijlagen, fiche 605: "[...] verleent de commanderende officier van opgemeld korps [8e Regiment Infanterie], namens den Minister van Oorlog bij deze toestemming tot het aangaan van een huwelijk aan den milicien Pijpeman, Meijer Plaatsvervanger der lichting van 1891, uit de gemeente Streefkerk provincie Zuid Holland.

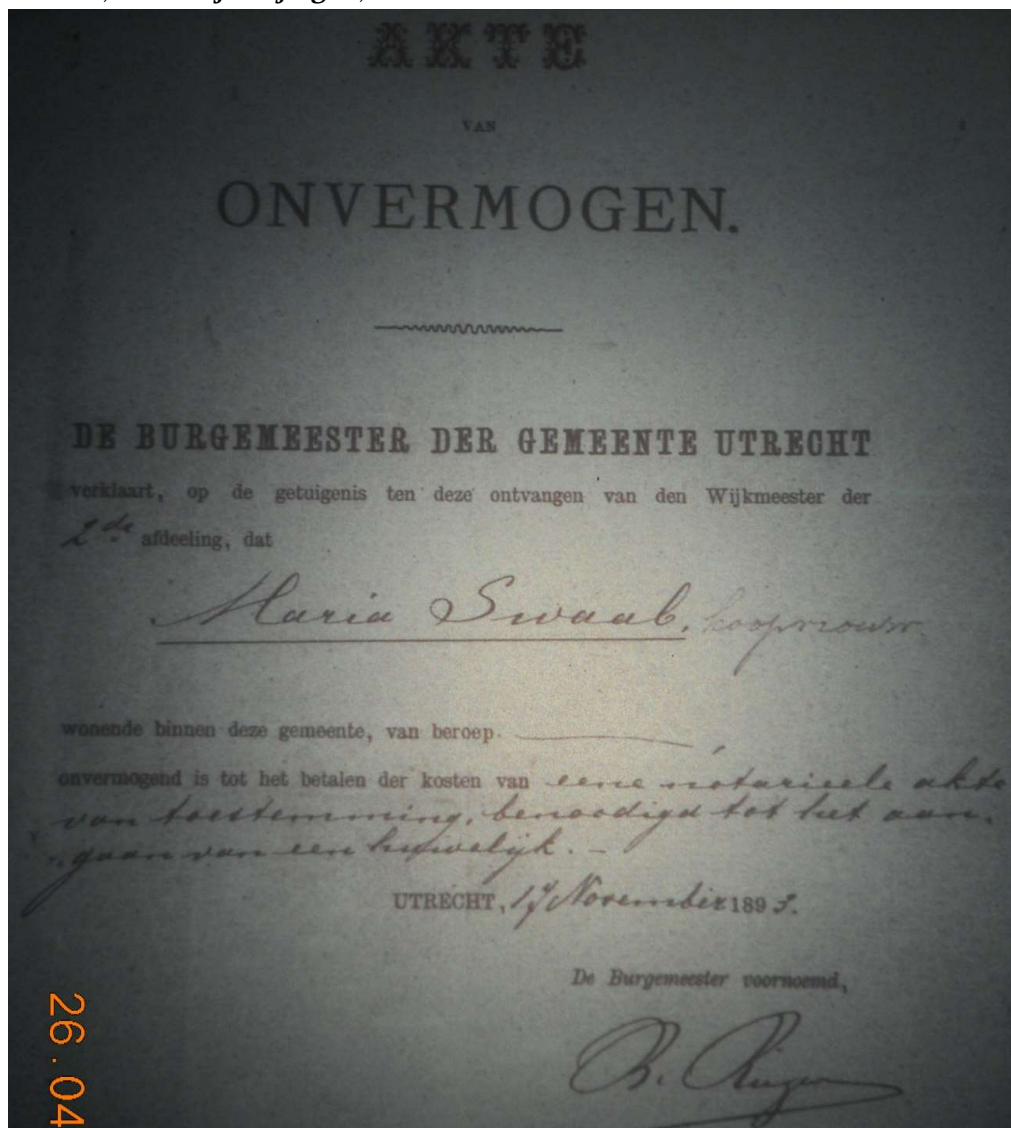
[...]

Arnhem den 6 October 1893.

[...]"

(3) Maria Swaab

■ HUA, Huwelijksbijlagen, fiche 605:

Kwartierblad van Herman en Rachel van Praag			
8 Alexander Elias van Praag (Sander), geb. ± 1780; ovl. voor 1848	10 Jacob Leon	12 Hartog Emanuels Caneel, geb. ± 1759 Aurich (D); ovl. 26-6-1840; begraven 28-6-1840 Veendam, grafsteen 122	14 Lazarus Mozes van der Hove, geb. 1758 Slochteren; ovl. 23-1- 1844 Groningen
9 Marianne Isaac Koe (Marretje Jonas Koe, Mariaantje van Lier), geb. ± 1776 Amsterdam; ovl. na 1850	11 Judith van Daniel Toledo	13 Susanna Salomons, geb. 1769 Emden (D); ovl. 16-9-1835 Groningen	15 Frouke Sanders van der Zijl, geb. 1765 Veendam; ovl. 22-10-1826 Groningen
Huwelijk 14-12-1831 Amsterdam			
4 Marcus Alexander van Praag, geb. 14-5-1822 Amsterdam; ovl. 24-10-1873 Utrecht	5 Rachel Leon, geb. ± 1826 Amsterdam; voor 1922 overleden	6 Heiman Hartogs Caneel, 19-3-1802 Groningen; op 5-1-1861 te Groningen overleden; grafsteen GM 475.	7 Klaartje Lazarus van der Hove, geb. 1-7-1804 Groningen; op 13-2-1850 te Groningen overleden
Huwelijk op 26 juli 1848 te Amsterdam		Huwelijk op 2-5-1830 te Groningen	
2 Alex(-Sander) M. van Praag, geb. 14-04-1849 Amsterdam; op 14-1-1928 te Amsterdam overleden		3 Sara Caneel, geb. 13-8-1847 Groningen, adres 1847: 't Woerdje G23, Groningen	
Huwelijksakte 522, Utrecht 21-11-1877, bijlagen fiche 1507			
1a) Herman van Praag [408], 07-07-1881 Wijde Waterstraat 77/77 ^{bis} , Utrecht; 16-04-1943 Sobibor			
1b) Rachel van Praag [410], 19-12-1884 Wijde Waterstraat 77/77 ^{bis} , Utrecht; 21-01-1943 Auschw.			
Bronnen: ■ Akevoth: .../ndbeli/12399.htm ■ Schut e. a., Joodse Inwoners Groningen, I, 1549-1870, p. 160 en 161 ■ Genlias ■ Akevoth: .../regio/groningen/237.htm ■ Akevoth: .../regio/groningen/222.htm ■ Hage, Joodse Gemeenschap Veendam-Wildervank, Muntendam en Meeden, p. 246 ■ http://www.rvanhetg.dds.nl/praag/eiframe2.htm			

(1a) Herman van Praag [408]

■ **HUA:** Utrecht 08-07-1891, geboorteakte nr. 1376

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Korte Amstelstraat 14 III, Amsterdam
Beroep: Diamantbewerker

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 68: Zijn naam staat op de transportlijst van 13 april 1943: "*Praag van Herman 7.7.81*".
P. 63: "*Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er [van 1204 personen] geen levenstekens ontvangen.*"

(1b) Rachel van Praag [410]

■ **HUA:** Utrecht 19-12-1884, geboorteakte nr. 2670

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Korte Amstelstraat 14 III, Amsterdam

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 387:

20. Januar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 748 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 315 Männer und Jungen sowie 433 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden zehn Männer, die die Nummern 90 812 bis 90 821 erhalten, sowie 25 Frauen, die die Nummern 29 600 bis 29 624 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 305 Männer und Jungen sowie 408 Frauen und Mädchen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 748 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 10 mannen, die de nummers 90 812 tot en met 90 821 krijgen, alsook 25 vrouwen, die de nummers 29 600 tot en met 29 624 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 305 mannen en jongen alsook 408 vrouwen en meisjes worden in de gaskamers gedood."

(2) Alex(Sander) van Praag

■ **HUA, huwelijksbijlagen**, fiche 1507: "*De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht verklaart, dat Sander van Praag geboren te Amsterdam den 14 April 1849, wonende te Utrecht, van beroep Koopman [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Utrecht, van het jaar 1868 voor de lichte van het jaar 1869 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 301; dat hij op den 11e Mei 1869 is ingelijfd en, uit hoofde van volbrachte dienst op den 10e Mei 1874 uit de dienst is ontslagen.*

[...] Gegeven te Utrecht, den 13 October 1877.

[...]"

Kwartierblad van Sara Querido			
8 Adam Querido, geb. 1821; ovl. 1904	10 Samuel Hartog Lever	12 Levie Lever	14 Samuel Spijer
9 Henriette (Judith) Goudsmit Levie Asser, geb. ± 1814; ovl. 1873	11 Sara Medisijn	13 Roosje Berklou	15 Jennie van der Kar
4 Abraham Querido, geb. 1851/52, ovl. 8-8-1902 Utrecht	5 Sara Lever [1442], geb. 22-6-1856 Amsterdam; ovl. 31-8-1942 Auschwitz	6 Hartog Lever, geb. 16-2-1848; ovl. 28-9-1933 te Utrecht Zandpad: 42 C 18 N -	7 Judith (Judick) Spijer, Spyer (Speyer), geb. 4-5-1847; ovl. 23-11-1929 Utrecht Zandpad: 42 C 18 O -
Huwelijk 10-12-1874			
2 Levie Querido [1441], geb. 25-1-1882 Amsterdam; ovl. 21-5-43 Sobibor		3 Roosje Lever [423], 15-8-1881 Utrecht; 27-8-43 Auschwitz	
Huwelijksakte 82, Utrecht 17-2-1904, bijlagen fiche 82			
1 Sara Hilversum-Querido [251], 22-01-1905 Bergstraat 6, Utrecht; 23-07-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://www.genealogieonline.nl/genealogie-van-raam/I47857.php			

(1) Sara Hilversum-Querido [251]

◀ Bergstraat 6 op 14-04-2011

Sara was de de oudere zus van Dr. Bram Querido.

■ **Wees, Wijk C, het verleden verteld**, p. 104: Doktor Bram Querido vertelt: "*Het gezin bestond verder nog uit twee zusters en ik¹) was de jongste. Mijn ene zuster²) is nog niet zo lang geleden overleden, zij is 84 jaar geworden; mijn andere zuster³) is in Sobibor ...*"

¹) ■ **Wees, Wijk C, ...**, p. 103: "*Doktor Bram Querido werd geboren in 1916, in de Bergstraat, op nummer 6. Hij was voor veel Wijk C-ers jarenlang hun huisarts.*"

²) ■ **joodsmonument: Sara Hilversum-Querido**, geb. 22 jan 1905 te Utrecht, op 23 juli 1943 in Sobibor van het leven beroofd [Schelvis,

Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 236: "*Querido Sara 22.1.05*"

P. 226: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van 11 personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucz 35 en vanuit Silezië één. Niemand van het transport [2209 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

³) ■ **Genlias: Judith Querido** was 24 jaar oud toen zij op 15 okt 1930 te Utrecht trouwde met Levie Velleman, oud 24 j., geb. te Alkmaar, zoon van Andries Levie Velleman en Sara Blog.

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Nieuwe Daalstraat 2 of 29, Utrecht
 "*Twee verwanten [¹) en ³) zie boven] hebben de oorlog overleefd.*"

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Sara** trouwde op 27 nov 1929 te Utrecht met **Levie Israël Hilversum**, geb. ± 1905 te Hilversum, zoon van Nathan Hilversum en Jantje van der Horst.
 Uit dit huwelijk zijn twee kinderen bekend, die helaas niet lang in leven zijn gebleven:
 Nathan Levie Hilversum is op 5 juli 1931 te Utrecht op leeftijd van 22 dagen overleden en

Levie Abraham Hilversum had toen hij op 1 april 1935 stierf slechts een leeftijd van twee jaar bereikt. Van beiden zijn de overlijdensakten te Utrecht opgemaakt.

(2) Levie Querido [1441]

Levie Querido was de vader van Dr. Bram Querido.

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Nieuwe Daalstraat 29

"Levie Querido was getrouwd met zijn nicht Roosje Lever. Het echtpaar kreeg drie kinderen: Sara en twee kinderen die de oorlog hebben overleefd.

Toevoeging van een bezoeker van de website"

■ **HUA, huwelijksbijlagen**, fiche 82: "*De Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht verklaart, dat aan **Levie Querido**, geboren te Amsterdam, op 25 Januari 1882 [...] bij de loting voor de lichte der nationale milite van het jaar 1902 voor de gemeente Utrecht is ten deel gevallen No. 109 en dat hij vervolgens bij onherroepelijk geworden uitspraak van den militieraad uit hoofde van broederdienst is vrijgesteld.*

[...] Utrecht, den 4 December 1903.

[...]"

■ **J. Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 116: Zijn naam staat op de transportlijst van 18 mei 1943: "*Querido Levie 25.1.82*".

P. 105: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport [2511 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(3) Roosje Querido-Lever [423]

■ **HUA:** Utrecht 16-08-1881, geboorteakte nr. 1637

■ **Huwelijk:** **Roosje Lever** trouwde op 17 feb 1904 te Utrecht met **Levie Querido**, geb. op 25 jan 1882 te Amsterdam, ovl op 21 mei 1943 in Sobibor [Schelvis, ... Transportlijsten, p. 116]. Levie was zoon van Abraham Querido en Sara Lever.

Roosje Lever was de moeder van Dr. Bram Querido. In het Boek van **Marja van der Wees**, *Wijk C, het verleden verteld* staat op de bladzijden 103 t/m 109 het interview dat Dr. Querido heeft gegeven over zijn familie en leven:

[p. 104] "*Mijn moeder was een hardwerkende vrouw, Roosje heette ze. Als mijn vader eens vroeg: 'Zullen we naar de bioscoop gaan?', dan zei ze: 'De rotbioscoop.' Ze hield niet van uitgaan. Mijn moeder liep met een wagen met manufacturendoor de wijk, mestal door Lombok; die kar werd getrokken door een hond, Bello. Iedereen kende haar. De mensen konden bij mijn moeder op de pof kopen, voor één gulden in de week. Ze leverde complete uitzetten.*"

... "Mijn moeder heette Lever met haar familienaam."

[p. 108] *"In de oorlog woonden wij overigens niet meer in Wijk C. Mijn vader kon in 1932 een mooi huis kopen in de Nieuwe Daalstraat, daar zijn we toen gaan wonen. Hij had er ook zijn manufacturenwinkel."*

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Nieuwe Daalstraat 29, Utrecht

Dochter: [251] Sara Hilversum-Querido

"Twee kinderen die nog thuis woonden hebben de oorlog overleefd."

■ **Wees, Wijk C, het verleden verteld**, p. 104: Doktor Bram Querido vertelt: *"Het gezin bestond verder nog uit twee zusters en ik¹) was de jongste. Mijn ene zuster²) is nog niet zo lang geleden overleden, zij is 84 jaar geworden; mijn andere zuster³) is in Sobibor ..."*

¹) ■ **Wees, Wijk C**, ..., p. 103: *"Doktor Bram Querido werd geboren in 1916, in de Bergstraat, op nummer 6. Hij was voor veel Wijk C-ers jarenlang hun huisarts."*

²) ■ **joodsmonument: Sara Hilversum-Querido**, geb. 22 jan 1905 te Utrecht, op 23 juli 1943 in Sobibor van het leven beroofd [Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, p. 236: *"Querido Sara 22.1.05"*

³) ■ **Genlias: Judith Querido** was 24 jaren oud toen zij op 15 okt 1930 te Utrecht trouwde met Levie Velleman, oud 24 j., geb. te Alkmaar, zoon van Andries Levie Velleman en Sara Blog.

■ **Philip Mechanicus, Im Depot**, Tagebuch aus Westerbork, Aus dem Niederländischen von Jürgen Hillner (Berlin 1993) 167: *"DIENSTAG, 24. AUGUST" ... "... vor dem Transport von fast ausschließlich Kranken, Alten und S-Fällen."* 168: *"... noch weitere fünfzig Juden als Strafe für den Fluchtversuch ..., teilweise aus der S-Baracke, teilweise aus dem Krankenhaus."*

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 584**

26. August 1943:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1001 Juden eingetroffen. In dem Transport sind 121 Kinder, 233 Männer und 263 Frauen im Alter bis zu 50 Jahren sowie 384 ältere Menschen. Nach der Selektion werden 188 Männer, die die Nummern 139 708 bis 139 885 und 141 817 bis 141 826 erhalten, und 48 Frauen, die mit den Nummern 55 926 bis 55 973 gekennzeichnet werden, ins Lager eingewiesen. 44 weitere Frauen, die die Nummern 55 974 bis 56 017 erhalten, werden in die Versuchsstation von Prof. Dr. Clauberg im Block 10 des Stammlagers eingewiesen. Die übrigen 721 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1001 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 121 kinderen, 233 mannen en 263 vrouwen op de leeftijd tot 50 jaar alsook 384 oudere mensen. Na de selectie worden 188 mannen, die de nummers 139 708 tot en met 139 885 en 141 817 tot en met 141 826 krijgen, en 48 vrouwen, die met de nummers 55 926 tot en met 55 973 worden gekenmerkt, in het kamp geplaatst. 44 verdere vrouwen, die de nummers 55 974 tot en met 56 017 krijgen, worden in de proefstation van Prof. Dr. Clauberg in blok 10 van het Stammlager (Auschwitz I) geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

■ **Wees, Wijk C, het verleden verteld**, p. 108: Doktor Bram Querido vertelt: " '... Na de oorlog kregen we bericht via het Rode Kruis: mijn vader en moeder bleken vergast te zijn in Auschwitz en een van mijn zusters in Sobibor. En ook de rest van de familie bleek vermoord ...' "

(5) Sara de Juda Lever [1442]

■ **joodsmonument**: "*Sara Lever was de dochter van Samuel Hartog Lever en Sara Medisijn. Zij trouwde op 10 december 1874 met Abraham Querido, geboren op 14 oktober 1851 in Amsterdam.*

Toevoeging van een bezoeker van de website"

■ **Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290**

30. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst.*

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskamers. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkerwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

Kwartierblad van Blanche Querido			
8 Adam de Abraham Querido (geb. 28-3-1821 Amsterdam; ovl. 16-9-1904 Amsterdam; begraven te Beth-Haim	10 Levie Hertog Lever	12	14 David Jacob Gootdorp, geb. ± 1800 Amsterdam;
9 Henriette (Judith) Goudsmit Levie Asser, geb. ± 1814; ovl. 1873	11 Sara Medisijn	13	15 Annaatje Hilversum, geb. ± 1808 Amsterdam;
chupa op 26 Kislev 5611 = 1-12-1850			Huwelijk 10-3-1830 Amsterdam
4 Abraham de Adam Querido, geb. 14-10-1851 Amsterdam; ovl. 8-8-1902 Utrecht	5 Sara de Juda Lever [1442], geb. 22-6-1856 Amsterdam; ovl. 31-8-1942 Auschwitz	6 Hartog Bed, 3-5-1846 Amsterdam; op 7-5-1908 te Amsterdam overleden.	7 Branca Gootdorp, 17-10-1852 Amsterdam; ovl. 27-3-1937 Utrecht
2 Salomon de Abraham Querido, 25-01-1886 Amsterdam; op 11-7-1936 te Utrecht overleden; akte 1122 Utrecht 13-7-1936.		3 Sophia Bed, 14-03-1890 Amsterdam; 07-05-43 Sobibor	
Huwelijksakte 721 Utrecht 28-7-1920, bijlagen fiche 524			
1 Blanche Querido [422], 01-02-1923 Willemstraat 26, Utrecht; 07-05-1943 Sobibor			
Bronnen: ■http://cunhaclaudioquerido.blogspot.com/search?q=Sara+Medisijn ■ Akevoth: .../ashkenazi/15335.htm ■ Akevoth: .../ashkenazi/18581.htm ■ Akevoth: .../speelman/71.htm ■ Genlias			

(1) Blanche Querido [422]

◀ Willemstraat 26 op 14-04-2011

■ joodsmonument:

Adres in februari 1941:
Kerkstraat 20 II,
Amsterdam

Beroep: naister

*"Eén kind dat nog thuis
woonde heeft de oorlog
overleefd."*

■ Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De

transportlijsten, p. 92:
Haar naam en de naam
van haar moeder [(3)

Sophia Bed] staan onder
het opschrift

*"NACHTRAG" op de
transportlijst van 4 mei
1943: "Querido Blanche
1.2.23" ... Querido-Bed
Sophia 14.3.90".*

P. 87: *"Drie personen
werden in het district Lublin
herkend. Verder zijn er [van*

1187 personen] geen levenstekens ontvangen."

(5) Sara de Juda Lever [1442]

■ joodsmonument: *"Sara Lever was de dochter van Samuel Hartog Lever en Sara Medisijn. Zij trouwde op 10 december 1874 met Abraham Querido, geboren op 14 oktober 1851 in Amsterdam.*

Toevoeging van een bezoeker van de website"

■ Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 290

30. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. *

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

* Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst.*

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskameren. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

Kwartierblad van Mozes Roodenburg			
8	10	12	14 Nathan Meijer Pappie, geb. ± 1805 Amsterdam; ovl. 6-4-1847 Enschede
9	11	13	15 Esther Hijman Lappeman
4 Mozes Hartog Roodenburg	5 Vogeltje Levi Vogel	6	7 Kaatje Pappie, geb. ± 1827; ovl. 10-9-1890 Utrecht
2 Hijman Roodenburg, geb. 22-02-1856 Amsterdam; ovl. 30-05-1909 Rotterdam.		3 Esther Pappie, geb. 19-02-1861 Utrecht; ovl. 31-08-1926 Rotterdam.	
Huwelijksakte 211, Utrecht 31-05-1882, bijlagen fiche 1723			
1 Mozes Roodenburg [427], 09-04-1883 Hooipoort 3a ? (C 497), Utrecht; 22-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Digitale Stamboom Rotterdam			

(1) Mozes Roodenburg [427]

■ **HUA:** Utrecht 10-04-1883, geboorteakte nr. 858

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942: Ruijsdaelstraat 52, Den Haag

Beroep: Koopman

"Echtgenote heeft de oorlog overleefd."

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz,** Seite 323

22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69

708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummers 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerden in het kamp geplaatst. De overige 830 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(2) Hijman Roodenburg

■ HUA, **Huwelijksbijlagen**, fiche 1723: "[...] verleent de commanderende officier van opgemeld korps [7e Regiment Infanterie], namens den Minister van Oorlog bij deze toestemming tot het aangaan van een huwelijk aan den milicien **Roodenburg, Hijman** der lichting van 1879, uit de gemeente **Amsterdam** provincie Noordholland.

[...]

Amsterdam den 16 Maart 1882.

[...]"

■ HUA, **huwelijksbijlagen**, fiche 1723: "**De Commissaris des Konings in de Provincie Noordholland** verklaart, dat **Hijman Roodenburg**, geboren te Amsterdam, op 22 Februari 1856 [...] in het inschrijvings-register van de gemeente Amsterdam van het jaar 1875 voor de lichting van het jaar 1876 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 1043 en dat hij vervolgens bij onherroepelijk geworden uitspraak van den militieraad uit hoofde van broederdienst van de dienst is vrijgesteld. Dienst als plaatsvervanger voor No. 2157, van de lichting 1879, uit de gemeente Amsterdam. Gegeven te Haarlem, den 31 Maart 1882.

[...]"

(3) Esther Pappie

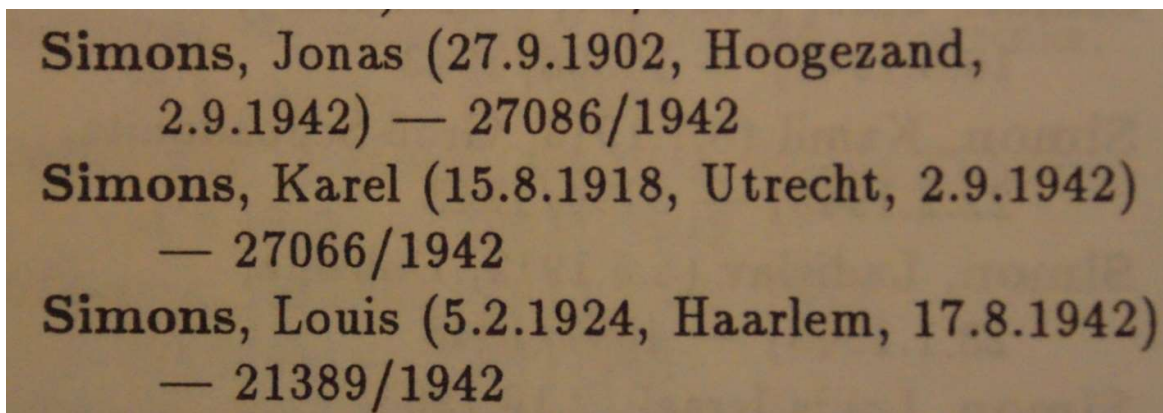
■ **Digitale Stamboom Rotterdam**: Esther Pappie hertrouwde op 30-03-1910 te Rotterdam met Aron van Vlies, geb. ± 1856 te Rotterdam, zoon van Benjamin Aron van Vlies en Sara de Jong.

Kwartierblad van Karel Simons			
8 Simon Simons, geb. ± 1812 Utrecht; ovl. 9-2-1907 Utrecht; Zandpad 3 C 4 2 1224	10 Salomon Frank, geb. ± 1823 Hilversum; ovl. 30-12-1900 Utrecht	12 Eliazar Abraham Poons, geb. 's-Gravenhage 10- 10-1819; overl. ald. 22-07-1866	14 Meijer Hartogh (Hartog)
9 Judik Rubens, geb. ± 1819 Utrecht; ovl. 10-8-1896 Utrecht	11 Roosje Daniel Langhout, geb. ± 1822 Amsterdam	13 Ribca Leonarda (Betje) Meerloo, geb. 's-Gravenhage 23- 05-1820; overl. ald. 05-03-1900	15 Mietje Wolff
Huwelijk 11-12-1839 Utrecht	Huwelijk 22-8-1849 Hilversum	Huwelijk 9-10-1844 's- Gravenhage	
4 Jacob Simons 10-2-1847 Utrecht; Zandpad: 11 C 16 I - Op 2-4-1929 te Utrecht overleden; akte 676, Utrecht 3-4-1929.	5 Sibilla Frank, geb. 24-10-1852 Hilversum; ovl. 17-9-1934 te Utrecht overleden Zandpad: 11 C 16 J -	6 Samuel Poons, 18-2-1853 's- Gravenhage, uitdrager, koopman in meubelen; op 3-11-1941 te 's-Gravenhage overleden.	7 Aaltje (Alida) Hartog, geb. 26-9-1853 's- Gravenhage; ovl. 28-4-1925 Appeldoorn
Huwelijksakte 357, Utrecht 13-9-1876		Huwelijk op 21-1-1880 te 's-Gravenhage	
2 Samuel Simons [459], geb. 4-4-1885 Utrecht; ovl. 12-10-42 Auschwitz		3 Mietje Poons, geb. 31-7-1882; ovl. 13-6-1922 Utrecht Zandpad: 8 C 12 F 1339	
Huwelijk op 02-06-1909 te 's-Gravenhage			
1 Karel Simons [456], 15-08-1918 Lange Viestraat 5bis, Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ http://home.hccnet.nl/r.bobbe/poons/poons.htm			

(1) Karel Simons [456]

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942: Weteringplein 16, Den Haag

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Simons, Karel, Den Haag, geb. 15-8-1918 (Utrecht), gest. 2-9-1942

(2) Samuel Simons [459]

■ **HUA:** Utrecht 06-04-1885, geboorteakte nr. 807

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942: Weteringplein 16, Den Haag
Tweede echtgenote: Sophia Benjamins, 11-1-1893, Amsterdam; 12-10-42 Auschwitz

■ **Tweede huwelijk [Genlias]:** **Samuel Simons** trad volgens akte reg.4C;fol.9 te Amsterdam op 22-5-1924 in het huwelijk met Sophia Benjamins, geb. 11-1-1893 te Amsterdam, overleden op 12-10-1942 in Auschwitz. Zij was dochter van Jonas Joseph Benjamins en Dina van Norden.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 318**

11. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1703 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion auf der Ausladerampe in Auschwitz werden 344 Männer, die die Nummern 67 362 bis 67 705 erhalten, sowie 108 Frauen, die die Nummern 22 282 bis 22 389 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1251 Menschen werden in den Gaskammern getötet. Die Aktion findet in der Nacht vom 11. auf den 12. Oktober statt. SS-Lagerarzt Kremer schreibt in sein Tagebuch: '[...] in der Nacht noch bei einer Sonderaktion aus Holland (1600 Personen) zugegen. Schauerliche Szene vor dem letzten Bunker! Das war die 10. Sonderaktion. (Hössler!)"
*

** Im Protokoll des Verhörs vom 18. Juli 1947 in Krakau erläutert Kremer, die Aktion habe der SS-Offizier Hössler durchgeführt, der sich bemüht habe, die ganze Gruppe in einen einzigen Bunker zu treiben. Dies sei ihm bis auf einen Mann gelungen, den er keinesfalls mehr in den Bunker pferchen konnte. Hössler habe diesen Mann dann mit der Pistole erschossen. (APMO, Dpr. - ZO d/59/1, Bl. 13-26; zit. nach: KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 225, Anm. 54)"*

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1703 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 344 mannen, die de

*nummeren 67 362 tot en met 67 705 krijgen, alsook 108 vrouwen, die de nummeren 22 282 tot en met 22 389 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1251 mensen worden in de gaskamers gedood. Deze actie vindt plaats in de nacht van 11 op 12 oktober. SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: '[...] in de nacht nog bij een zonderactie uit Holland (1600 personen) aanwezig. Gruwelijk toneel voor de laatste bunker! Dat was de 10de zonderactie. (Hössler!)**

** In het protocol van het verhoor van 18 juli 1947 te Krakau verklaart Kremer, dat SS-officier Hössler deze actie heeft uitgevoerd, hij wilde de hele groep in enkel en alleen een bunker driven. Op een man na is hij daarin geslaagd, hij konde hem volstrekt niet in de bunker duwen. Hössler heeft dan deze man met de pistool doodgeschoten.*

(APMO, Dpr. - ZO d/59/1, Bl. 13-26; zit. nach: KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 225, Anm. 54)"

Kwartierblad van Meijer Swaab			
8 Meijer Barend Swaab, geb. okt 1797 Amsterdam	10	12 Salomon Nathan Velleman	14 Levie Benedictus Bak, geb. 21-1-1817 Amsterdam; ovl. 10-12-1894 Amsterdam
9 Marretje Ruben Gans, geb. ±1808 Amsterdam	11 Frona de Groote	13 Catharina Moses Cohen	15 Bilha Hartog IJzer, geb. 20-7-1813 Amsterdam;
Huwelijk op 4-6-1834 te Amsterdam			Huwelijk 25-9-1839 Amsterdam
4 Joseph Swaab, geb. 16-4-1838 Amsterdam; ovl. 14-11-1921 Utrecht Zandpad: 1 C 6 6 1247	5 Leentje de Groote, geb. 1852/53 Kampen; ovl. 9-7-1914 Utrecht Zandpad: 2 C 7 12 60	6 Nathan Velleman, geb. 13-1-1842 Nieuwer Amstel; ovl. 6-11-1936 Amsterdam	7 Roosje Bak, 30-5-1841 Amsterdam; ovl. 11-10-1896 Amsterdam
Huwelijksakte 313, Utrecht 9-7-1914		Huwelijk op 17-8-1864 te Amsterdam	
2 Hartog Swaab [490], geb. 24-11-1884 Utrecht; ovl. 22-10-42 Auschwitz		3 Leentje Velleman [1600], geb. 21-1-1873 Nieuwer-Amstel; ovl. 30-4-43 Sobibor	
Huwelijksakte reg. 4A; fol. 20, Amsterdam 13-03-1907			
1 Meijer Swaab [497], 31-05-1913 Koningstraat 10 ^{ben} , Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ Akevoth: .../bak/107.htm .../bak/152.htm ■ Genlias			

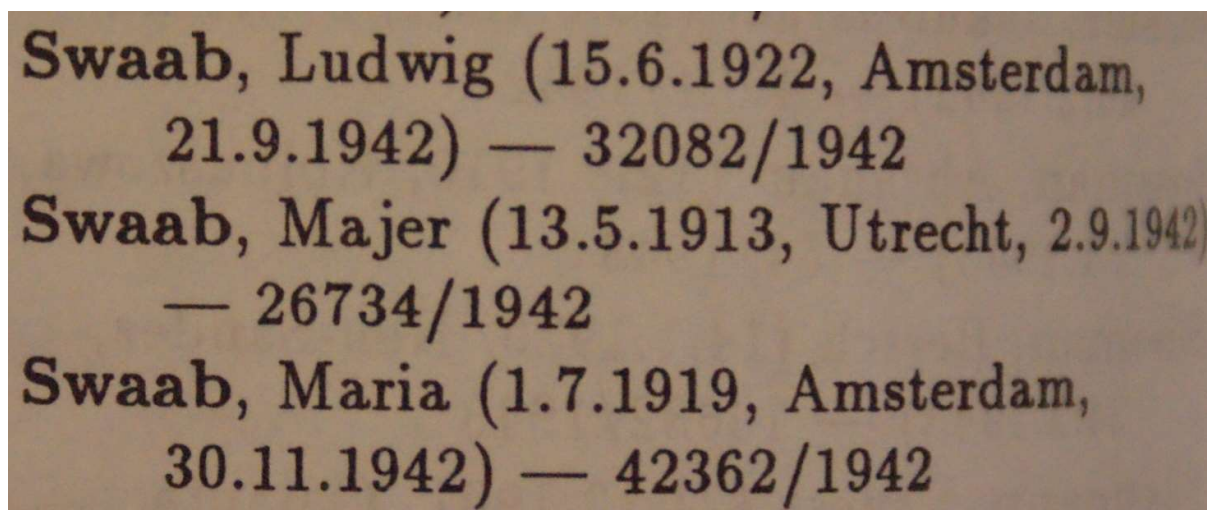
(1) Meijer Swaab [497]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Steenweg 36, Utrecht. Beroep. Koopman

Echtgenote: Veronica Swaab-de Brave¹), 15-4-1914 Amsterdam; 23-8-1942 Auschwitz

Dochter: [496] Magda Swaab²), 30-03-1938 Utrecht, 23-08-1942 Auschwitz

■ **auschwitz-muzeum.oswiecim.pl:** Swaab, Meijer, Utrecht, geb. 31-5-1913 (Utrecht), gest. 2-9-1942 [voornaam en geboortedatum gecorrigeerd]

^{1,2}) ■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz,** Seite 285

22. August 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1008 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 493 Männer und Jungen sowie 515 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 411 Männer, die die Nummern 60 774 bis 61 184 erhalten, sowie 217 Frauen, die die Nummern 18 006 bis 18 222 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 380 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1008 joden – 493 mannen en jongens alsook 515 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 411 mannen, die de nummers 60 774 tot en met 61 184 krijgen, alsook 217 vrouwen, die de nummers 18 006 tot en met 18 222 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 380 mensen worden in de gaskamers gedood."

²) ■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 26 465** [vgl. Swaab JMjLH 1d]:

Haar naam staat op de lijst der joodse scholieren, die vanaf 1 september 1941 "geen onderwijs meer" mochten "volgen op openbare scholen." [F. Crone, Voorbijgaand verblijf, (Amsterdam 2005) 76]

Adressen: Steenweg 36

(2) Hartog Swaab [490]

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, pagina 323

22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69 708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummers 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 830 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(3) Leentje Velleman [1600]

■ **joodsmonument:** Adres: Jacob Catsstraat 29

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 84: Haar naam staat op de transportlijst van 27 april 1943: "*Swaab-Velleman Leentje 21.1.73*"

P. 79: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in kampen in het district Lublin. Van 7 personen zijn levenstekens ontvangen: 2 uit Dorohucza en 5 uit Lublin. Niemand van het transport [1204 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

Kwartierblad van Hartog, Jeannetta, Nathan en Rachel Swaab			
8 Ruben Nathan Nissan Gans, geb. juni 1778 Enkhuizen; ovl. 14-7-1849 Leeuwarden	10 Barend Ber Simon Swaab Fischman, geb. 1756 Amsterdam	12	14
9 Grietje (Geertje) Hartog, geb. ±1775 Frankfurt; ovl. 6-2-1838 Amsterdam	11 Judith Jettele Mozes de Hond, geb. 1765 Amsterdam	13	15
	Huwelijk 1785 Amsterdam, <i>dtb</i> 754/549		
4 Meijer Barend Swaab, geb. okt 1797 Amsterdam,	5 Maretje Ruben Gans, 1807/08 Amsterdam	6	7 Frona de Groote (Groot)
Huwelijk op 4-6-1834 te Amsterdam			
2 Joseph Swaab, geb. 16-04-1838 Amsterdam; ovl. 14-11-1921 Utrecht; Zandpad: 1 C 6 6 1247		3 Leentje de Groote, geb. 03-10-1852 Kampen; ovl. 09-07-1914 Utrecht; Zandpad: 2 C 7 12 60	
Huwelijksakte 313 Utrecht 9-7-1873, bijlagen fiche 1282			
1a) Jeannetta Brouwer-Swaab [67], 11-9-1875 Groenesteeg C 389, Utrecht; 31-8-1942 Auschwitz			
1b) Rachel Velleman-Swaab [518], 11-11-1880 Groenesteeg C 389, Utrecht; 7-9-1942 Auschwitz			
1c) Hartog Swaab [490], 24-11-1884 Groenesteeg 34 (C 396), Utrecht; 22-10-1942 Auschwitz			
1d) Nathan Swaab [501], 21-12-1889 Groenesteeg 34 (C 396), Utrecht; 30-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Zandpad ■ Akevoth: .../ashkenazi/9177.htm .../ashkenazi/9170.htm			

(1a) Jeannetta Brouwer-Swaab [67]

■ **HUA:** Utrecht 13-09-1875, geboorteakte nr. 1718

■ **Wijk C, het hart klopt door**, p. 88: "*Mevrouw Harreveld-Van Rooyen: 'Ik ben in de Groenesteeg geboren. M'n moeder heeft daar een kruidenierswinkeltje gehad. Er was een kamertje, een keuken was er*

niet. In het voorhuis zat een kraan. En een zoldertje d'r boven, daar sliep iedereen. Met z'n zevenen. Het winkeltje was in het voorkamertje. ' "

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Jeannetta Swaab** trouwde op 25 feb 1903 met **Maarten Brouwer**, geb. ± 1872 te Zaandijk, ovl. op 31 dec 1926 te Utrecht. Maarten was zoon van Dirk Brouwer en Guurtje Bakker.

■ **joodsmonument**: Adres in Utrecht: Lange Lauwerstraat 15. Beroep: Koopvrouw

"Jeanetta Brouwer-Swaab had een winkel in de Lange Lauwerstraat in Utrecht van waaruit zij groenten verkocht. Ze bediende haar klanten ook met een door een hond getrokken groentenkar.

Toen zij een oproep kreeg zich op maandag te melden, vroeg zij op zaterdagavond twee van haar vaste klanten om hulp. Deze klanten antwoordden haar dat zij waarschijnlijk teruggestuurd zou worden omdat Jeanetta Swaab Nederlands Hervormd was. De zoon van deze vaste klanten maakte een tekening^[1]) van het gesprek.

Toevoeging van een bezoeker van de website"

¹⁾ Op de website is de tekening uit Privé Collectie afgebeeld:

"Tekening met Jeanetta Brouwer-Swaab enkele dagen voordat zij naar Westerbork is afgevoerd".

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, Seite 290

30. August 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 608 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Aus diesem Transport wird niemand in das Lager eingewiesen. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

** Kempner berichtet, daß alle mit diesem Transport angekommenen Menschen in den Gaskammern getötet werden. Die Organisation Schmelt hat möglicherweise zuvor einen Teil der Männer übernommen."*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Uit dit transport werd niemand in het kamp geplaatst. **

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76

Kemper deelt mede dat alle mensen, die zijn aangekomen met dit transport, werden gedood in de gaskamers. De Organisatie Schmelt heeft mogelijkerwijze van tevoren een deel van de mannen overgenomen."

(1b) Rachel Velleman-Swaab [518]

■ **HUA**: Utrecht 13-11-1880, geboorteakte nr. 2279

■ **joodsmonument**: Adres in februari 1941: Archimedesweg 68 huis, Amsterdam

Kinderen op hetzelfde Adres:

Leentje Velleman, 13-6-1909 Amsterdam; 30-9-42 Auschwitz

Grietje Velleman, 12-11-1910 Amsterdam; 7-9-42 Auschwitz

Nathan Velleman, 12-1-1924 Amsterdam; 31-3-44 Midden-Europa

■ **Huwelijk** [Genlias]: Rachel Swaab trad op 8 feb 1906 te Amsterdam in het huwelijk met Hartog Velleman, geb. op 4 april 1879 te Nieuwer-Amstel, ovl. op 30 sep 1942 in Auschwitz. Hartog was zoon van Nathan Velleman en Roosje Bak.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 295**

5. September 1942:

*"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 714 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 53 Frauen, die die Nummern 19117 bis 19169 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 661 Deportierten werden in den Gaskammern getötet. Dr. Kremer ist anwesend und schreibt in sein Tagebuch: 'Abends gegen 8 Uhr wieder bei einer Sonderaktion aus Holland.'** Wegen der dabei anfallenden Sondervpfllegung, bestehend aus einem fünftel Liter Schnaps, 5 Zigaretten, 100 g Wurst und Brot, drängen sich die Männer zu solchen Aktionen.'*

...

*** Im Protokoll des Verhörs vom 18. Juli 1947 erklärt Kremer dazu folgendes: 'Bei diesen Vergasungen war immer ein SS-Arzt zugegen. Sie taten einer festgesetzten Reihenfolge nach Dienst; unter den Ärzten in meiner Zeit erinnere ich mich an folgende Ärztenamen: Thilo, Kitt, Uhlenbrock, Wirths, Meyer und Entress.' (APMO, Dpr.-ZOd/59; KI Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 218)"*

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 714 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 53 vrouwen, die denummeren 19 117 tot en met 19169 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 661 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood. Dr. Kremer is aanwezig en schrijft in zijn dagboek: 's' avonds tegen 8 uur weer bij een zonderactie uit Nederland.'** Vanwege de zonderverpleging – een vijfde liter sterkedrank, 5 sigaretten, 100 gram worst en brood – dringen zich de mannen naar zulke acties.'*

...

*** In het protocol van het verhoor van 18 juli 1947 verklaart Kremer daartoe het volgende: 'Bij deze vergassing was altijd een SS-arts aanwezig. Zij waren naar een vaste volgorde dienstdoend; in de tijd van mij herinner ik mij volgende artsnamen: Thilo, Kitt, Uhlenbrock, Wirths, Meyer en Entress.' (APMO, Dpr.-ZOd/59; KI Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 218)"*

(1c) Hartog Swaab [490]

■ **HUA:** Utrecht 25-11-1884, geboorteakte nr. 2479

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Jacob Catsstraat 29, Utrecht. Beroep: Koopman
Op hetzelfde Adres woonde: Josef Swaab, 20-11-1909 Amsterdam; 7-11-42 Auschwitz
Leentje Swaab-Velleman, Nieuwer-Amstel, 21-1-1873; Sobibor 30-4-43 [**Schelvis**, ...
transportlijsten, p. 84: "Swaab-Velleman Leentje 21.1.73".

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 323**

22. Oktober 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1327 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 497 Männer, die die Nummern 69 212 bis 69 708 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 830 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummers 69 212 tot en met 69 708 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 830 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1d) Nathan Swaab [501]

■ HUA: Utrecht 23-12-1889, geboorteakte nr. 3054

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

Zonen: [498] Meijer Swaab, 12-09-1919 Utrecht, 31-03-1944 Polen

[493] Joseph Swaab, 26-05-1922 Utrecht, 30-09-1942 Auschwitz

[494] Leendert Swaab, 16-12-1923 Utrecht, 30-09-1942 Auschwitz

[491] Hartog Swaab, 16-03-1928 Utrecht, 30-04-1943 Sobibor [**Schelvis**, ... transportlijsten, p. 84: "Swaab Hartog 16.3.28"]

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 84: Zijn naam staat op de transportlijst van 27 april 1943: "Swaab Nathan 21.12.89".

P. 79: "Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in kampen in het district Lublin. Van 7 personen zijn levenstekens ontvangen. 2 uit Dorohucza en 5 uit Lublin. Niemand van het transport [1204 personen] heeft de oorlog overleefd."

(2) Joseph Swaab

"[...]"

*De Commissaris des Konings in de Provincie Noordholland verklaart, dat **Joseph Swaab**, geboren te Amsterdam den 16 April 1838 wonende te Amsterdam [...] die de aangifte ter inschrijving voor de nationale militie in het jaar 1857 voor de ligting van het jaar 1857 in de gemeente Amsterdam heeft verzuimd, zonder loting is ingelijfd en uithoofde van diensteindiging op de 5 Juni 1869 uit den dienst is ontslagen.*

Is den 29 September 1869 door Gedeputeerde Staten als plaatsvervanger afgewezen, uithoofde van lichaamsgebreken.

Gegeven te Haarlem den 21 Juni 1873.

"[...]"

(3) Leentje de Groot

De BURGEMEESTER der gemeente Utrecht verklaart op de
getuigenis ten dezen ontvangen, dat

Leentje de Groot

van beroep

wonende alhier, Wijk C

No. 295

onvermogen is tot het betalen der bewijsstukken, welke gevorderd worden bij
het aangaan van haar voorgenomen huwelijk.

Utrecht, den

18 Junij

1873.

De Burgemeester voornoemd

 26.04.

Kwartierblad van Mietje, Philip en Sophia Swaab			
8 Meijer Barend Swaab, geb. okt 1797 Amsterdam	10	12 Nathan Philip van Leeuwen, geb. ± 1820; ovl. 17-2-1887 Amersfoort	14 Israël de Groot, geb. ±1826; ovl. 25-6-1904 Utrecht
9 Marretje Ruben Gans, geb. ±1808 Amsterdam	11 Frona de Groote	13 Jacomina Mozes Krammer, geb. ± 1823; ovl. 26-6-1893 Amersfoort	15 Rachel Kosman, geb. ±1831; ovl. 3-4-1906 Utrecht
Huwelijk op 4-6-1834 te Amsterdam		Huwelijk Leeuwarden 27-4-1845	Huwelijk 26-2-1851 Amsterdam
4 Joseph Swaab, geb. 1837/38 ovl. 14-11-1921 Utrecht Zandpad: 1 C 6 6 1247	5 Leentje de Groote; ovl. 9-7-1914 Utrecht; Zandpad: 2 C 7 12 60	6 Philip van Leeuwen, geb. 1848/49 Leeuwarden	7 Esther de Groot, geb. 12-4-1851 Amsterdam; ovl. 20-3-1928 Utrecht Zandpad: 10 C 15 B -
Huwelijksakte 313, Utrecht 9-7-1873		Huwelijksakte 562, Utrecht 4-12-1872	
2 Mijer Swaab geb. 2-8-1877 Utrecht; Overleden 29-8-1934 te Utrecht; Zandpad: 44 C 20 N -		3 Heintje van Leeuwen, geb. 20-2-1878 Zwolle; overleden op 10-12-1935 te Utrecht; Zandpad: 44 C 20 M -.	
Huwelijksakte 724, Utrecht 22-12-1897			
1a) Philip Swaab [502], 12-09-1898 Groenesteeg 21, Utrecht; 30-01-1944 Midden-Europa			
1b) Sophia de Groot-Swaab [207], 10-06-1900 Groenesteeg 21, Utrecht; 22-05-1944 Auschwitz*			
1c) Mietje Vigevino-Swaab [521], 04-12-1909 Willemstraat 50, Utrecht; 11-02-44 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../ashkenazi/15602.htm ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm			

(1a) Philip Swaab [502]

■ **HUA:** Utrecht 15-09-1898, geboorteakte nr. 2348

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Voorstraat 3, Utrecht

Echtgenote: Sara Swaab-Zegerius, 18-9-1900 Amsterdam; 28-1-44 Auschwitz

Zonen: 495 Lion Meijer Swaab

499 Meijer Swaab

"Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd."

(1b) Sophia de Groot-Swaab [207]

■ **HUA:** Utrecht 12-06-1900, geboorteakte nr. 1535

■ **joodsmonument:** Adres in mei 1940: Rijnstraat 43, Arnhem

Echtgenoot: [200] Meijer de Groot, 9-10-1897 Utrecht, 30-09-1944 Auschwitz

Dochter: Rachel de Groot, Amersfoort 15-8-1927; 22-5-1944 Auschwitz (**Foto**)

"Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd."

"De hoofdcommissaris van politie te Arnhem verzocht opsporing, aanhouding en voorgeleiding van Sophia de Groot-Swaab. Zij woonde in Arnhem en zij was van woonplaats veranderd zonder de daartoe vereiste vergunning te hebben verkregen. Met deze omschrijving werden joden aangeduid die waren ondergedoken. Algemeen Politieblad, nr 48, 3 december 1942, 1352, bericht 2972"

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Sophia Swaab** trad op 10 nov 1926 te Utrecht in het huwelijk met **Meijer de Groot**, geb. op 9 okt 1897 te Utrecht, ovl. op 30 sep 1944 in Auschwitz. Meijer was zoon van Levie de Groot en Rachel Bloemendaal.

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 779**

21. Mai 1944:

"Mit einem Transport des RSHA sind 453 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 250 Männer, die mit den Nummern A-2846 bis A-3095 gekennzeichnet werden, und 100 Frauen, die die Nummern A-5242 bis A-5341 erhalten, als Häftlinge ins Lager eingewiesen. Die übrigen 103 Deportierten werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 453 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 250 mannen, die met de nummers A-2846 tot en met A-3095 gekenmerkt worden, en 100 vrouwen, die de nummers A-5242 tot en met A-5341 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 103 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

(1c) Mietje Vigevino-Swaab [521]

■ **joodsmonument:** Adres in april 1942: Maastrichtschestraat 10, Den Haag
Echtgenoot: Abraham Vigevino, 19-1-1904 Amsterdam; 30-6-44 Midden-Europa

■ **Philip Mechanicus, Im Depot** (Berlin 1993) 347: *"DIENSTAG, 8. FEBRUAR
Zweihundertsieben-undsiebzig Kranke, mitsamt ihren Verwandten, der Rest entsperrte Weinrebs, ungültig
erklärte Stempel der Zentralstelle, für null und nichtig erklärte Calmeyers, Straffälle, Waisenkinder."*

◀ Willemstraat 50/50A
op 14 April 2011

*Pagina 350: "MITTWOCH,
9. FEBRUAR "Vielleicht
der bestialischste Transport,
der bisher abgefahren ist."*

■ **Danuta Czech,**
Kalendarium Auschwitz,
Seite 721:

10. Februar 1944

*"Mit einem Transport des
RSHA aus Holland sind
1015 Juden aus dem Lager
Westerbork eingetroffen. In
dem Transport befinden sich
340 Männer, 454 Frauen
und 221 Kinder. Nach der
Selektion werden 142
Männer, die die Nummern
173 509 bis 173 650
erhalten, und 73
Frauen, die mit den
Nummern 75 216 bis 75 288
gekennzeichnet werden, als
Häftlinge ins Lager
eingewiesen. Die übrigen 800
Menschen werden in den*

Gaskammern getötet.

...

Die Nummer 75 289 erhält ein aus Den Haag überstellter Häftling."

*"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1015 joden – 340 mannen, 454 vrouwen en 221
kinderen – aangekomen. Na de selectie worden 142 manne, die de nummern 173 509 tot en met 173 650*

krijgen, en 73 vrouwen, die met de nummern 75 216 tot en met 75 288 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 800 mensen worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Hartog, Joël, Joseph, Leendert en Meijer Swaab			
8 Meijer Barend Swaab, geb. okt 1797 Amsterdam	10	12 Joël Meijer Oesterman, geb. ± 1813 Amsterdam	14 Samuel b Wolf Trijtel, geb. 1812; ovl. 1867
9 Marretje Ruben Gans, geb. ±1808 Amsterdam	11 Frona de Groote	13 Rebecca Jacob Schaap, ± 1820 Amsterdam; ovl. 1885	15 Elisabeth b Hartog Blommekoper, geb. 1814; ovl. 1891
Huwelijk op 4-6-1834 te Amsterdam		Huwelijk 7-12-1836 Amsterdam	Huwelijk 27-12-1871 Rotterdam
4 Joseph Swaab geb. 16-4-1838 Amsterdam; ovl. 14-11-1921 Utrecht; Zandpad: 1 C 6 6 1247	5 Leentje de Groote, geb. 1852/53 Kampen; ovl. 9-7-1914 Utrecht Zandpad: 2 C 7 12 60	6 Jacob Oesterman, geb. 1848/49 Amsterdam; ovl. 28-1-1922 Apeldoorn	7 Leentje / Lea Trijtel, 14-7-1849 Rotterdam
Huwelijksakte 313, Utrecht 9-7-1873		Huwelijk op 27-12-1871 te Rotterdam	
2 Nathan Swaab [501], geb. 21-12-1889 Utrecht; ovl. 30-04-1943 Sobibor		3 Naatje Oesterman, geb. 11-1-1889 Rotterdam; Genlias: ovl. 27-4-1941 Amsterdam Zandpad: ovl. 27-4-1941 Utrecht, graf 33 C 24 I -	
Huwelijk op 12-08-1914 te Rotterdam.			
1a) Joël Swaab [492], 22-08-1917 Waterstraat 29 ^{bis} , Utrecht; 31-03-1944 Auschwitz			
1b) Meijer Swaab [498], 12-09-1919 Waterstraat 29 ^{bis} , Utrecht; 31-03-1944 Polen			
1c) Joseph Swaab [493], 26-05-1922 Waterstraat 29 ^{bis} , Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
1d) Leendert Swaab [494], 16-12-1923 Waterstraat 29 ^{bis} , Utrecht; 30-09-1942 Auschwitz			
1e) Hartog Swaab [491], 16-03-1928 Waterstraat 29 ^{bis} , Utrecht; 30-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps25_405.htm			

(1a) Joël Swaab [492]

◀ Waterstraat 29/29bis op 14-04-2011

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Retiefstraat 42 III, Amsterdam.
Beroep: Koopman
Echtgenote: Lena Swaab-Meljado, 25-1-1915 Amsterdam; 30-11-43 Auschwitz
Zoon: Nathan Marcus Swaab, 27-5-1942 Amsterdam; 21-7-43 Westerbork

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 746 en 747:**

31. März 1944

Op dit datum is geen transport in Auschwitz aangekomen. Ook is er geen bericht van het overlijden van gevangenen vermeld.

■ Vermoedelijk is Lena niet op 30 nov 1943 en Joël niet op 31 maart 1944 overleden. Vaak was het niet mogelijk, het overlijdensdatum nauwkeurig vast te

stellen. T.J. Rinsema schrijft in "Joden in Meppel 1940 – 1945" op pagina 388: "... dat voor allen als overlijdensdatum de laatste dag van de maand is genomen. Deze data berusten eerder op een aanname dan op de realiteit."

(1b) Meijer Swaab [498]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

(1c) Joseph Swaab [493]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz, Seite 311**

30. September 1942:

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 610 jüdische Männer, Frauen und Kinder aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Nach der Selektion werden 37 Männer, die die Nummern 66 713 bis 66 749 erhalten, sowie 119 Frauen, die mit den Nummern 21 187 bis 21 305 gekennzeichnet werden, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 454 Menschen werden in den Gaskammern getötet. SS-

Lagerarzt Kremer und Schutzhaftlagerführer Aumeier nehmen an der Selektion und anschließenden Vergasung teil.

...

Der SS-Lagerarzt führt eine Selektion im Häftlingskrankenbau durch, wobei er 84 kranke Häftlinge aussucht, die nach Birkenau gebracht und in den Gaskammern getötet werden.

APMO, D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 221-223"

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot en met 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot en met 21 305 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer (kampeider van preventieve hechtenis) nemen deel aan de selectie en de aansluitende vergassing."

...

"De SS-kamparts voert een selectie uit in de Häftlingskrankenbau (blok waarin de zieke gedetineerden zijn ondergebracht). 84 zieke zoekt hij uit, die naar Birkenau gebracht en in de gaskamers gedood worden.

APMO, D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 221-223"

(1d) Leendert Swaab [494]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 26 465:**

Zijn naam staat op de lijst der joodse scholieren, die vanaf 1 september 1941 "geen onderwijs meer" mochten "volgen op openbare scholen." [F. Crone, *Voorbijgaand verblijf*, (A'dam 2005) 76]
Adresse: Beverstraat 38

■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 26 465** *Stukken betreffende de verwijdering van joodse leerlingen van de openbare scholen, 1941:*

Er is op 18 augustus 1941 een schrijven van het Department van opvoeding, wetenschap en cultuurbescherming bij de Gemeente Utrecht binnengekomen: "..., dat ik de scholen verzoek om, behalve een opgave van het aantal der Joodsche leerlingen aan mijn department, aan Uw Gemeentebestuur een nominatieve opgave te doen van deze scholieren."

Een met de hand geschreven lijst bevat de "nominatieve opgave" achternamen, voornamen, geboortedagen en de woonadressen van de joodse leerlingen van de gemeente Utrecht. Bij enkele scholieren staan afkortingen van het onderwijs erbij, soms ook de adres van de openbare school, die de betreffende leerling tot 31-8-1941 had bezocht.

■ **HUA Inv. nr. 27 035** Opgave van leerlingenaantallen van het joodse onderwijs, 1942:

De Commissie voor het Joodsche Onderwijs (Utrecht, Hamburgerstraat 34 bis) meldt op de 28 Augustus 1942, dat er "naar den toestand op 25 Augustus 1942" 133 leerlingen zijn; Lagere School 103 en M.U.L.O. 30.

■ **DRS. C. VAN DAM, Jodenvervolging in de stad Utrecht**, Stichtse historische reeks 10, (De Walburg Pers 1985) p. 68: "Vanaf 1 september 1941 mochten joodse kinderen geen openbare scholen meer bezoeken. De gemeentebesturen moesten zorgen voor de stichting van joodse scholen."

In Utrecht werd op 15 oktober een joodse lagere school in het Ondiep [Nr. 63] ingericht. Hierin zat ook een ULO. Daarnaast kwam er een joods Lyceum aan de Springweg en per 1 januari 1942 in het joodse Weeshuis aan de Nieuwe Gracht 92 [Verslag gemeente Utrecht over 1941-1945; p. 172 en 191.] ...

De lagere school en ULO zijn in de loop van 1942 twee keer verhuisd, naar stels kleinere lokaliteiten. In oktober gingen ze naar de Draaiweg [nr. 51] en in november naar een lokaal in de synagoge. Dat kon vrij simpel doordat meer dan de helft van de joodse Utrechters toen al weggevoerd was. De school heeft tot september 1943 bestaan. Op dat moment zaten er nog slechts 8 leerlingen op. Daarna werd hij op last van de bezetter gesloten [Verslag gemeente Utrecht over 1941-1945; p. 172. Presser, deel 1; p. 493. Herzberg; p. 185].

Er zijn voor Utrecht enkele cijfers bekend van de aantallen leerlingen: op 1 september 1942 zaten er op de Ondiepschool 124 kinderen. Dit moeten er meer zijn geweest vóór die tijd, omdat in september de deportaties al in volle gang waren. ..."

■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 27 035:**

"Commissie voor het Joodsche Onderwijs, Utrecht.

[Stempel] GEMEENTE UTRECHT INGEKOMEN 29. AUG. 1942 No 688 / 779-0

Utrecht, 28 Augustus 1942. Hamburgerstraat 34 bis.

Den Heer Chef der Afdeling Onderwijs ten Stadhuize, Utrecht.

Zeer geachte Heer, In antwoord op Uw schrijven van 26 dezer, waarin U opgave vraagt van het aantal leerlingen naar den toe-stand op 25 Augustus 1942, deel ik U mede, dat opgegeven zijn

voor	de	L. School	1 ^e	klasse	13	Leerlingen
"	"	"	2 ^e	"	24	"
"	"	"	3 ^e	"	10	"
"	"	"	4 ^e	"	22	"
"	"	"	5 ^e	"	16	"
"	"	"	6 ^e	"	18	"
voor	de	M.U.L.O.	1 ^e	klasse	12	"
"	"	"	2 ^e	"	8	"
"	"	"	3 ^e	"	6	"
"	"	"	4 ^e	"	4	"

*Hoogachtend, Commissie voor het Joodsche Onderwijs,
Utrecht, [handtekening] (Mr. A. de Haas, Secretaris)"*

■ **Drs. C. van Dam, p. 68:** *"Het joods Lyceum was gevestigd aan de Nieuwe Gracht. Hierop zaten in maart 1942 46 leerlingen [Presser, deel 1; p. 141.]. In september van dat jaar werd het Weeshuis gevorderd door de Duitsers. ... De lycëisten verhuisden naar de Springweg 164. Ze werden samengevoegd met de leerlingen van de Lagere en het ULO [Verslag gem. Utrecht over 1941-1945; p. 191.]."*

■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 27 035:**

[afschrift]

"Gemeente Utrecht.

Nr. 688/491 O.Stichting Joodsche school voor u. l. o.

Utrecht, 24 October 1941.

Met ingang van 1 November a. s. zal in het schoolgebouw aan het Ondiep een school voor uitgebreid lager onderwijs gevestigd worden, uitsluitend bestemd voor kinderen van Joodschen bloede.

U gelieve Uw kind (kinderen), dat (die) na 1 September j. l. geen school mocht(en) bezoeken, als leerling(en) van de bovenbedoelde school, waarvan de lessen op Maandag 3 November zullen aanvangen, te doen inschrijven.

*De Burgermeester,
De Secretaris,
[handtekeningen niet leesbaar]*

*Aan de ouders van Joodsche leerlingen te
U T R E C H T."*

■ **HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 27 035 [afschrift]:**

*"Ondiep 63 bis
Openbare school voor gewoon lager onderwijs.
No. 20. Utrecht, 25 Herfstmaand [sept.] 1942
Onderwerp: Klacht over Jodenschool.
Aan den Wethouder van Onderwijs.
Stadhuis.
Utrecht.*

Tot mijn spijt zie ik mij genoodzaakt mijn beklag te doen over de Jodenschool, welke met de school voor gewoon lager onderwijs, gelegen aan Ondiep 63 bis, onder een dak is gelegen.

Voortdurend wordt door onderwijzers en leerlingen mijner school groote hinder ondervonden van de leerlingen der Jodenschool, die vaak, vooral tuschen 12 en twee onder donderend lawaai de trappen op- en afvliegen en boven over de gangen rennen. Ik heb me reeds éénmal tot het hoofd dier school gewend heb hem toen verzocht, maatregelen te nemen, dat dat spektakel toch eens een einde zou nemen. Helaas heeft dit verzoek niet veel geholpen, want elken dag weer aan hebben we last van dat onordelijk optreden boven ons hoofd. Bovendien wordt er soms met water geknoeid, zoodat de druppels in enkele lokalen naar beneden vallen.

Ik verzoek U beleeft, het daarheen te willen leiden, dat ten spoedigste aan een en ander een einde wordt gemaakt.

Het Tijd. Hoofd der School

*[Ondertekening en met de hand geschreven aanmerking van de ambtenaar niet geheel leesbaar.] ...
Jodenschool moet ... naar een andere school."*

[afschrift]

"Utrecht, 5 october 1942

Huisvesting Jodenschool

Aan den Heern Burgermeester

Aangezien de Jodenschool het gebouw aan het Ondiep moet verlaten en naar een ander schoolgebouw moet worden overgebracht, heb ik naar nieuwe huisvesting omgezien en meen ik een oplossing te hebben gevonden.

Het schoolgebouw aan de Draaiweg heeft nl. in zijn linkervleugel drie afzonderlijk gelegen lokalen, met een aparte toegang. De drie lokalen kunnen van de overige schoolruimte volkomen worden afgescheiden door het plaatsen van een schutting aan het einde van de gang, aan welke de lokalen gelegen zijn. De Joodsche kinderen zullen daar ook in dit gebouw geheel afgezonderd zijn.

Van de drie bedoelde lokalen zijn thans twee in gebruik bij de Fröbelschool van het Nut- en Volksonderwijs en een lokaal bij de lagere school. Deze drie gebruikers zullen dan naar den rechtervleugel van het gebouw moeten verhuizen en de daarin gevestigde klassen naar de verdieping, waarin ruimte beschikbaar is.

Het hoofd der school aan den Draaiweg, met wie ik het bovenstaande bespraak, wees op de moeilijkheid dat de kinderen van de klassen I en II der lagere school ... naar de verdieping moeten. Dit bezwaar komt mij niet zoo gegrond voor, dat daarop het plan zou moeten stranden.

Er zijn in dit schoolgebouw nog twee lokalen vrij, terwijl een derde lokaal vrij gemaakt kan worden, door het daarin gevestigde Chr. Nijverheidsonderwijs van meisjes over te brengen naar een leeg gekomen lokaal aan het Koekoeksplein, in welk gebouw de hoofdschool van dit ...onderwijs gehuisvest is. Het schoolgebouw Draaiweg biedt dan voldoende ruimte om te huisvesten:

1. de openbare lagere school (7 lokalen), 2. de Fröbelschool (2 lokalen), 3. het Nijverheidsonderwijs (3 lokalen), 4. de Jodenschool (3 lokalen).

Ik heb de eer U te verzoeken mij te machtigen tot het maatregels in bovenbedoelden zin.

Der Chef der Afd. Onderwijs

[ontertekening en kanttekeningen op 'Dr. Breedvelt' en 'Rav.' na niet geheel leesbaar]

[postscriptum] Ik moge er nog de aandacht op vestigen, dat ... bovenvoorgestelde regeling getroffen werd, en in de Ondiep ... een schoolgebouw vrijkomt, waarin een ... school van voortgezet lager onderwijs (... en ... leerjaar [?]) kan worden gevestigd."

[Dit was de School, die Jonas Jacobs [257] en Meijer Pijpeman [418] tot 31-8-1941 hadden bezocht: Draaiweg 29]

[afschrift]

"Utrecht, 10 Oktober 1942

Nr. 688/3/3-0

Betreffende overplaatsing Jodenschool

Afschrift zenden aan: Hoofd o. l. school Draaiweg en voordossier 348/18-0

De school van Joodsche leerlingen, gevestigd in het schoolgebouw aan het Ondiep, moet worden overgeplaatst naar het schoolgebouw aan den Draaiweg en zal worden gevestigd in de drie meest links gelegen lokalen der grondverdieping, waarin thans twee lokalen ener [?] Fröbelschool en een lokaal der O. L. school zijn gehuisvest.

Indien aan het einde d.. gang langs welke deze lokalen gelegen zijn, een eenvoudige afscheiding wordt gemaakt, zal een contact met het overige deel van het schoolgebouw verbroken zijn. Ik verzoek U die afscheiding tot stand te brengen en in overleg met het hoofd der lagere school door verschuiving van het gebruik der lokalen zorg te dragen dat de bedoelde drie lokalen voor het Joodsche onderwijs vrij komen.

Het zal nodig zijn, dat een der lokalen van het Chr. nijverheidsonderwijs wordt ontruimt, ten einde over de nodige ruimte voor de openbare lagere school en de Fröbelschool te kunnen beschikken. Het bestuur dier school heb ik hiermede in kennis gesteld."

[Ontertekening en kanttekeningen niet geheel leesbaar]

■ HUA Toegang 1007-3, Inv. nr. 27 035

[afschrift]:

*"Joodsche Raad voor Amsterdam, Afd. Utrecht
Utrecht, 30 November 1942. Springweg 164.*

[stempel] *Gemeente Utrecht Ingekomen 30. Nov. 1942 No 688/3/15-0*

*Aan den Edelachtbaren Heer Burgemeester van Utrecht,
Utrecht.*

*Edelachtbare Heer,
hierbij hebben wij de eer U mede te delen, dat de scholen voor Lager Onderwijs aan leerlingen van
Joodschen Bloede, op Vrijdag, 27 November jl. het schoolgebouw aan den Draaiweg hebben verlaten.*

*Hoogachtend,
Joodsche Raad voor Amsterdam
Bureau Utrecht
handtekening
(Mr. A. de Haas).
Plaatselijk-Hoofdvertegenwoordiger."*

[Van de kanttekeningen zijn er twee leesbaar "Gezien. Dir. Gem. Werken." en "Rav.".]

(1e) Hartog Swaab [491]

■ joodsmonument: Adres op 1 juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, p. 84: Zijn naam staat op de transportlijst van 27 april 1943: "*Swaab Hartog 16.3.28*"

P. 79: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in kampen in het district Lublin. Van 7 personen zijn levenstekens ontvangen: 2 uit Dorohucz en 5 uit Lublin. Niemand van het transport [1204 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(2) Nathan Swaab [501]

■ HUA: Utrecht 23-12-1889, geboorteakte nr. 3054

■ **joodsmonument**: Adres in juni 1941: Beverstraat 38, Utrecht

Zonen: [498] Meijer Swaab, 12-09-1919 Utrecht, 31-03-1944 Polen

[493] Joseph Swaab, 26-05-1922 Utrecht, 30-09-1942 Auschwitz

[494] Leendert Swaab, 16-12-1923 Utrecht, 30-09-1942 Auschwitz

[491] Hartog Swaab, 16-03-1928 Utrecht, 30-04-1943 Sobibor

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 84: Zijn naam staat op de transportlijst van 27 april 1943: "*Swaab Nathan 21.12.89*".

P. 79: " Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in kampen in het district Lublin. Van 7 personen zijn levenstekens ontvangen. 2 uit Dorohucza en 5 uit Lublin. Niemand van het transport [1204 personen] heeft de oorlog overleefd."

Kwartierblad van Lion Meijer Swaab			
8 Joseph Swaab, geb. 1837/38; ovl. 14-11-1921 Utrecht; Zandpad: 1 C 6 6 1247	10 Philip van Leeuwen, geb. 1848/49 Leeuwarden;	12 Hartog Zecherius, geb. 12-05-1829 Culemborg; ovl. 3-1-1865 Utrecht	14 Benedictus de Korte
9 Leentje de Groote; ovl. 9-7-1914 Utrecht; Zandpad: 2 C 7 12 60	11 Esther de Groot, geb. 12-4-1851 Amsterdam; ovl. 20-3-1928 Utrecht; Zandpad 10 C 15 B –	13 Fronika (Frona) de Groot, geb. 08-06-1828;	15
		Huwelijksakte 143, Utrecht 9-6-1858, bijlagen fiche 601	
4 Mijer Swaab geb. 2-8-1877 Utrecht; ovl. 29-8-1934 Utrecht Zandpad: 44 C 20 N -	5 Heintje van Leeuwen geb. 20-2-1878 Zwolle; ovl. 10-12-1935 Utrecht; Zandpad: 44 C 20 M –	6 Levi Zegerius / Levie Zecherius, geb. 23-8-1864 Utrecht;	7 Judik de Korte
Huwelijksakte 724, Utrecht 22-12-1897, bijlagen fiche 873		Huwelijk op 20-1-1886 te Amsterdam	
2 Philip Swaab [502], geb. 12-9-1898 Utrecht; ovl. 31-1-44 Midden-Europa		3 Sara Zegerius, geb. 18-9-1900 Amsterdam; ovl. 28-1-44 Auschwitz	
Huwelijksakte reg. 4I; fol. 38v, Amsterdam 13-11-1918			
1 Lion Meijer Swaab [495], 02-04-1922 Groenesteeg 21, Utrecht; 02-05-1945 Duitsland			
Bronnen: ■ AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach) ■ Genlias			

(1) Lion Meijer Swaab [495]

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Voorstraat 3, Utrecht

■ **Het Joodsche Weekblad**, nr. 1, 10-4-1942, p. 6, c. 1: **Lion** was verloofd met **Miep Cohen**.

(2) Philip Swaab [502]

■ **HUA:** Utrecht 15-09-1898, geboorteakte nr. 2348

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Voorstraat 3, Utrecht

Echtgenote: Sara Swaab-Zegerius, 18-9-1900 Amsterdam; 28-1-44 Auschwitz

Zonen: 495 Lion Meijer Swaab

499 Meijer Swaab

"Eén kind dat nog thuis woonde heeft de oorlog overleefd."

(3) Sara Zegerius

■ **joodsmonument:** Adres in juni 1941: Voorstraat 3, Utrecht

■ **Danuta Czech, Kalendarium Auschwitz**, pagina 715

27. Januar 1944:

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 948 joden – 391 mannen, 435 vrouwen en 122 kinderen – uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 190 mannen, die de nummers 172 860 tot en met 173 049 krijgen, en 69 vrouwen, die met de nummers 74 902 tot en met 74 970 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 689 mensen worden in de gaskamers gedood."

(4) Mijer Swaab

■ **HUA**, huwelijksbijlagen, fiche 873: "**Akte van Onvermogen. De Burgemeester der Gemeente Utrecht** verklaart, op de getuigenis ten deze ontvangen van den Wijkmeester der 2de Afdeling, dat **Meijer Swaab** wonende binnen deze gemeente, van beroep Koopman, onvermogen is tot het betalen der kosten van eene notarieele acte voor zijn huwelijk
Utrecht, 23 November 1897
[...]"

"[...]"

De Commissaris der Koningin in de Provincie Utrecht, verklaart, dat **Meijer Swaab**, geboren te Utrecht, den 2 Augustus 1877, wonende te Utrecht, van beroep koopman, [...] in het inschrijvings-register

van de gemeente Utrecht, van het jaar 1896 voor de lichting van het jaar 1897 is ingeschreven; dat hem bij de loting is ten deel gevallen No. 360, en dat hij vervolgens door Heeren Gedeputeerde Staten, bij toepassing van Art. 116 der Militiewet, uit hoofde van **lichaamsgebreken** (No. 250 van het reglement op het geneeskundig onderzoek) van den dienst is vrijgesteld.

[...]

Gegeven te **Utrecht**, den 6 November 1897.

[...]"

(10) Philip van Leeuwen

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 873: "*Burgemeester en Wethouders van Zwolle, mede op het getuigenis van den wijkmeester in de wijk D, certificeeren: dat de persoon van **Philip van Leeuwen**, van beroep koopman, wonende in deze gemeente, is onvermogen tot betaling van de kosten eener notarieële acte van toestemming in het door zijne dochter Heintje voorgenomen huwelijk.*

Zwolle, den 1 December 1897.

[...]"

Kwartierblad van Jansje Barendina Tromp			
8 Abraham Arons Tromp; te Rotterdam overleden	10	12	14
9 Mietje Levi; te Amsterdam overleden	11 Johanna Marcus van Os	13	15
4 Aron Abraham Tromp, geb. 13-8-1792 Amsterdam, ovl. 26-10-1870 Groningen	5 Jansje Marcus van Os, geb. 9-9-1810 Amsterdam; ovl. 2-1-1863 Groningen	6	7 Naatje Schreuder; vermoedelijk na 1873 te Gorinchem overleden.
Huwelijk op 14-8-1859 te Groningen			
2 Bernardus (Barend) Tromp, geb. 23-5-1846 Almelo; op 28-9-1912 te 's-Hertogenbosch overleden		3 Schoontje Schreuder, geb. 30-5-1850 Utrecht; op 14-9-1933 te 's-Hertogenbosch overleden	
Huwelijksakte 19, Gorinchem 3-4-1872			
1 Jansje Barendina Halberstad-Tromp [212], Wijde Watersteeg C 240, Utrecht; 26-02-1943 Auschwitz			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/1361.htm ■ Akevoth: .../denbosch/1361.htm .../denbosch/1326.htm ■ Schut e.a., Joodse Inwoners Groningen, I, 1549-1870, p.371 ■ http://stenenarchief.nl/genealogie/report_ancestor.php?bronnen_weergeven=1			

(1) Jansje Barendina Halberstad-Tromp [212]

■ **HUA:** Utrecht 14-09-1875, geboorteakte nr. 1720

■ **joodsmonument:** "Adres niet bekend."

■ **Huwelijk** [Genlias en akevoth.org/genealogy/halberstadt/127.htm]: Jansje Barendina Tromp trouwde op 19 juni 1913 te Amsterdam met Nachman Halberstad, geb. op 25 aug 1883 te Amsterdam, ovl. op 10 sep 1934 te Amsterdam. Nachman was zoon van Jacob Halberstad en Vrouwtje Schouten.

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 422:

25. Februar 1943

"Mit einem Transport des RSHA aus Holland sind 1101 Juden aus dem Lager Westerbork eingetroffen. Mit dem Transport sind 413 Männer und Jungen sowie 688 Frauen und Mädchen angekommen. Nach der Selektion werden 57 Männer, die die Nummern 104 033 bis 104 089 erhalten, sowie 30 Frauen, die die Nummern 36 251 bis 36 280 erhalten, als Häftlinge in das Lager eingewiesen. Die übrigen 1014 Menschen werden in den Gaskammern getötet."

"Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1101 joden – 413 mannen en jongen alsook 688 vrouwen en meisjes – uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 57 mannen, die de nummers 104 033 tot en met 104 089 krijgen, alsook 30 vrouwen, die de nummers 36 251 tot en met 36 280 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1014 mensen worden in de gaskamers gedood."

Kwartierblad van Betje de Winter			
8	10	12 Abraham b Mozes de Winter, geb. 1776 Leur, dichtbij Wijchen; ovl. 13-2-1827 Druten	14 Eliazar b Salomon van Zanten (Santen) (geb. 8 dagen voor 5-2-1789 Rotterdam; ovl. 12-4- 1872 Rotterdam) en
9	11	13 Helena b Meijer (Voiss), geb. 1785 Ober Emt [D]; ovl. 19-3-1863 Nijmegen	15 Sara b Abraham Abrahams (de Bij), geb. 17-11-1790 Rotterdam; ovl. 30-3-1875 Rotterdam
4	5	6 Hermanus de Winter, geb. 18-12-1816 Druten; ovl. 21-12-1870 Druten	7 Betje van Santen, geb. 24-4-1819 Rotterdam; ovl. 22-6-1896 's- Hertogenbosch
		Huwelijk op 21-9-1842 te Rotterdam	
2 N. N.		3 Catharina de Winter, geb. 01-01-1855 Breda; ovl. 17-7-1929 's-Hertogenbosch	
Huwelijksakte 25, Utrecht 24-1-1877, bijlagen fiche 1461 en 1462			
1 Betje de Winter-de Winter [552], 19-06-1891 Koningstraat 12 ^{bis} , Utrecht; 02-04-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ Genlias ■ Akevoth: .../denbosch/733.htm ■ Akevoth: .../denbosch/1353.htm ■ Akevoth: .../Pruym/382.htm ■ http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_078.htm ■ http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_071.htm ■ http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_109.htm ■ http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_110.htm ■ http://www.xs4all.nl/~goudsmit/CollateralFamiliesPersonsV2/ps30_111.htm			

(1) Betje de Winter-de Winter [552]

■ HUA: Utrecht 20-06-1891, geboorteakte nr. 1507

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Vrolikstraat 84 huis, Amsterdam

Echtgenoot: Herman de Winter, 20-12-1888 Den Bosch, 2-4-1943 Sobibor

Dochter: Esther de Winter, 15-3-1922 Den Bosch, 30-9-1942 Auschwitz

■ **Huwelijk** [Genlias]: **Betje de Winter** huwde op 19 aug 1910 te 's-Hertogenbosch met **Herman de Winter**, geb. op 20-12-1888 te Den Bosch, ovl. op 2-4-1943 in Sobibor. Herman was zoon van Moses de Winter en Hester Kloots.

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 47: Hun namen staan op de transportlijst van 30 maaert 1943: "*Winter de-Winter de Betje 19.6.91*" en "*Winter de Herman 20.12.88*".

P. 40: "*Waarschijnlijk werden alle mensen [1255 personen] direkt na aankomst vergast. Er werd niemand herkend, nog zijn er levenstekens ontvangen.*"

(3) Catharina de Winter

Kwartierblad van Judith, Meijer en Sophia Veronica Zegerius			
8 Hartog Zecherius, geb. ± 1829 Culemborg; ovl. 3-1-1865 Utrecht	10 Benedictus de Korte	12 Hartog Pijpeman (geb. 1840/41 Amsterdam	14 Joseph Swaab, geb. ± 1838 Amsterdam; ovl. 14-11-1921 Utrecht; Zandpad 1 C 6 6 1247
9 Fronika (Frona) de Groot, geb. ± 1828;	11	13 Sara van der Sluis, geb. 1837/38 Almelo; ovl. 20-9-1897 Arnhem	15 Leentje de Groote, geb. ±1853 Kampen; ovl. 9-7-1914 Utrecht; Zandpad 2 C 7 12 60
Huwelijksakte 143, Utrecht 9-6-1858			
4 Levi Zegerius / Levie Zecherius	5 Judik de Korte, Amsterdam	6 Meijer Pijpeman, geb. 1866/67 Ede; ovl 1-12-1943 Utrecht	7 Maria Swaab, geb. 4-10-1873 Utrecht; ovl. 20-2-1941 Utrecht Zandpad: 47 C 23 B –
Huwelijk te Amsterdam op 20-1-1886		Huwelijksakte 608, Utrecht 22-11-1893, bijlagen fiche 605	
2 Hartog Zegerius, geb. 18-5-1894 Amsterdam; ovl. 31-10-1940 Amsterdam		3 Sara Pijpeman [572], geb. 14-2-1894 Utrecht; ovl. 11-6-43 Sobibor	
Huwelijksakte 207 Utrecht 28-3-1917, bijlagen fiche 271			
1a) Judith Waas-Zegerius [541], 12-03-1918 Koningstraat 64, Utrecht; 11-06-1943 Sobibor			
1b) Meijer Zegerius [569], 29-10-1920 Koningstraat 64, Utrecht; 09-01-1944 Auschwitz			
1c) Sophia Veronika Zegerius [571], Lange Hamstraat 18, Utrecht; 09-07-1943 Sobibor			
Bronnen: ■ AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach) ■ Genlias			

(1a) Judith Waas-Zegerius [541]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Wagenaarstraat 34 I, Amsterdam. Beroep:
Naaister
Vader: Hartog Zegerius
Moeder: [572] Sara Zegerius-Pijpeman
Broer: [569] Meijer Zegerius
Zus: [571] Sophia Veronica Zegerius

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 170: Haar naam en de naam van haar moeder **(3) Sara Pijpeman** staan op de transportlijst van 8 juni 1943: "*Waas-Zegerius Judith 12.3.18*", p. 171: "*Zacharias-Pijpeman Sara 14.2.94*"
P. 161: "*Enige tientallen personen werden voor werk in het district Lublin uitgezocht. Van één vrouw werd van daar een levenstreken ontvangen. Niemand van het transport [3017 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(1b) Meijer Zegerius [569]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Wagenaarstraat 34 I, Amsterdam
Vader: Hartog Zegerius
Moeder: 572 Sara Zegerius-Pijpeman
Zussen: 541 Judith Waas-Zegerius
571 Sophia Veronica Zegerius

■ **Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945**, Rowohlt, Reinbek, 1989, Seite 704:
Wat op 9 januari 1944 in Auschwitz is gebeurd, staat niet in het Kalendarium Auschwitz te lezen, op 8. Januar volgt meteen 10. Januar.

(1c) Sophia Veronika Zegerius [571]

■ **joodsmonument:** Adres in februari 1941: Wagenaarstraat 34 I, Amsterdam
Vader: Hartog Zegerius
Moeder: 572 Sara Zegerius-Pijpeman
Zus: 541 Judith Waas-Zegerius
Broer: 569 Meijer Zegerius

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 211: Haar naam staat op de transportlijst van 6 juli 1943: "*Zegerius Sophie 24.1.87*".
P. 197: "*Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van één vrouw werd uit Lublin en van twee mannen uit Dorohuczka een levenstreken ontvangen. Niemand van het transport [2417 personen] heeft de oorlog overleefd.*"

(12) Hartog Pijpeman en (13) Sara van der Sluis

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche 605: Hartog en Sara verkeerden "*in zodanige behoeftige omstandigheden [...], dat zij niet in staat zijn tot betaling der kosten gevorderd wordende tot verkrijging eener notarieële akte van toestemming in het huwelijk van hunnen zoon Meijer wonende te Utrecht. Arnhem, den 16 November 1893.*
[...]"

Kwartierblad van Elisabeth Zegerius			
8 Machiel (Michiel) Abraham Zegerius, geb. 26-03-1789 Amsterdam; besneden op 02-04-1789	10 Jacob Levij de Groot	12 Levie Mozes Lap	14 Meijer Salomon Turfrijer (Meyer Salomon Zadok Turfreijer Turffman), geb. ± 1783 Amsterdam
9 Leentje Joseph Rijksman, ± 1798 Amsterdam; op 11-02-1862 te Utrecht overleden.	11 Betjen Leijser Levij	13 Klaartje Jonas Draaijer, geb. ± 1779; op 16-12-1847 te Zeeburg begraven, graf B	15 Duijfe Marcus Snijder (Duijfe Dobrisch Marcus Mordechai Snijders), geb. ± 1792 Amsterdam; op 22-10- 1848 te Zeeburg begraven, graf B; doodsoorzaak: cholera
Huwelijk op 23-10-1814 te Amsterdam			Huwelijk op 24-07-1816 te Amsterdam
4 Hartog Zecherius, geb. 12-05-1829 Culemborg; ovl. 3-1-1865 Utrecht	5 Fronika (Frona, Fronik) de Groot, geb. 08-06-1828 Doetinchem;op 26-02- 1892 te Zeeburg begraven, graf C 19 31.	6 Hartog Levie Lap, ± 1822 Amsterdam; op 12-07-1879 te Amsterdam overleden en te Zeeburg begraven, graf 8 16.	7 Beletje Meijer Turfrijer, ± 1822 Amsterdam; op 13-02-1907 te Zeeburg begraven, graf C.
Huwelijksakte 143, Utrecht 9-6-1858		Huwelijksakte reg. 1; fol. 56, Amsterdam 30-01-1850. Erk. 1 kind.	
2 Meijer Hartog Zegerius, 30-06-1854 Utrecht; op 02-09-1925 te Amsterdam overleden.		3 Duijfe Lap, geb. 18-03-1854 Amsterdam; op 16-04-1915 te Amsterdam overleden.	
Huwelijksakte reg. 3; fol. 14v, Amsterdam 26-02-1877			
1 Elisabeth Zegerius [568], 08-08-1883 Koningstraat 58, Utrecht; 01-10-1942 Auschwitz			
Bronnen: ■ http://akevoth.org/genealogy/ashkenazi/17757.htm ■ http://akevoth.org/genealogy/ashkenazi/17758.htm ■ Akevoth, Burial Permits DB ■ Genlias			

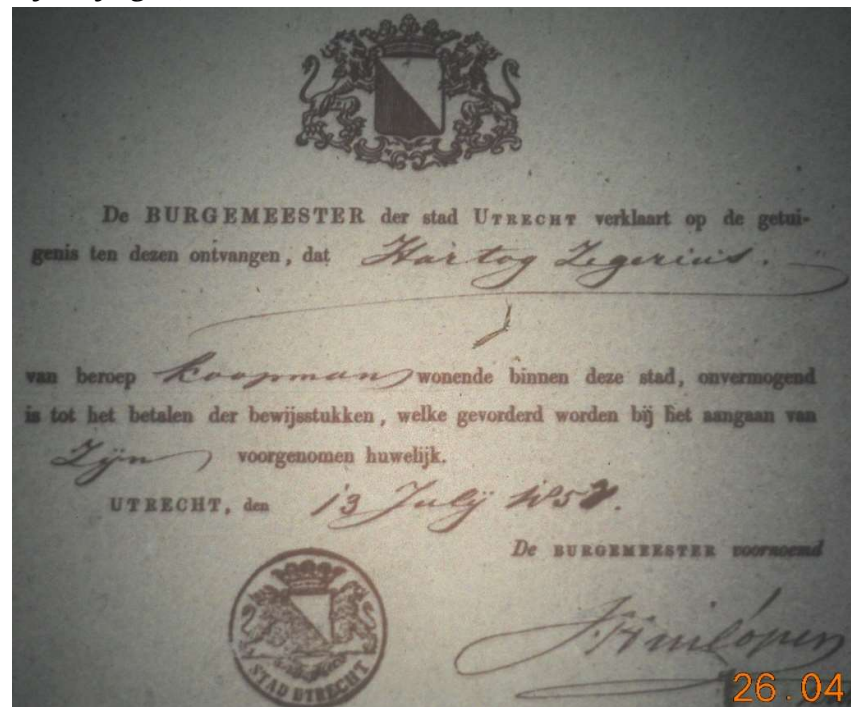
(4)Hartog Zecherius

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche ?: "[...] voor te trouwen [...] *De Commissaris des Konings in de Provincie Noord-Holland*, verklaart, dat **Hartog Zegerius**, geboren te Culemborg de 12 Mei 1829, van beroep koopman [...] binnen de gemeente Amsterdam voor de nationale militie is ingeschreven; dat aan hem vervolgens bij de loting is ten deele gevallen het nummer 2850, 2' bl. op hetwelk hij is ingelijfd geworden bij het 6te Regiment Infanterie, en den tijd van vijf jaren hebbende gediend, behoorlijk uit de dienst ontslagen is.

Gegeven te Haarlem den 6' Julij 1857.

[...]"

■ HUA, huwelijksbijlagen, fiche ?:

Kroniek

30-01-1933 "Op 30 januari werd Adolf Hitler, de leider van de grootste partij, aangewezen als kanselier, of minister-president, door de Duitse president, de oude Paul Hindenburg." **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 23

00-03-1933 In maart 1933 werd het eerste concentratiekamp in Dachau bei München geopend.

01-04-1933 Boycot op Joodse bedrijven in Duitsland. Klanten werden door nazi's gehinderd winkels van Joodse eigenaren te betreden.

12-03-1938 "Op 12 maart 1938 nam Hitler Oostenrijk in, het buurland van Duitsland en het geboorteland van Hitler." **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 27

17-08-1938 In Duitsland wordt per wet bepaald dat vrouwen als tweede naam Sarah en mannen Israël moeten aannemen. **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 29

05-08-1938 In Duitsland moeten alle pasporten en documenten van Joden van een grote letter J worden voorzien. **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 29

28-10-1938 "De uitzetting van duizenden Joden die op Pools grondgebied geboren waren maar sinds 1918 in Duitsland hadden gewoond, was een maatregel waarmee Hitler Duitsland 'raszuiver' wilde maken. Het oppakken van deze groep begon op 28 oktober. 18.000 in Polen geboren Joden werden zomaar uit hun huizen en bedrijven gehaald, in treinen gestopt en vlak voor de Poolse grens gedumpt. Al hun bezittingen werden hun afgenomen, ze mochten maar tien mark houden en werden gedwongen het laatste stuk, de Poolse grens over te lopen." **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 30

07-11-1938 **Herschel Grynszpan**, kwaad omdat zijn ouders naar Polen waren gedeporteerd, schot in Paris, waarheen hij eerder was gevlucht, in de Duitse ambassade de eerste ambtenaar die hem tegenkwam neer. Het slachtoffer, Ernst vom Rath, raakte zwaar gewond en stierf op 9 november 1938. **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 30 en 31

09-11-1938 "Twee dagen later, 9 november, gaven de Nazileiders opdracht tot een reeks gewelddadigheden tegen het Duitse Jodendom die, onder welwillend toezicht van de politie, door partijformaties georganiseerd en uitgevoerd werden. In de nacht van 9 op 10 november gingen in heel Duitsland met inbegrip van Oostenrijk en het pas ingelijfd Sudetengebied bijna 200 synagogen in vlammen op; bijna 8000 winkel werden gedeeltelijk verwoest, 800 werden bovendien leeggeplunderd, alleen al bij de bekendste joodse juwelierzaak in Berlijn werd voor bijna 2 miljoen Mk. aan sierraden gestolen, alom lag het glas van die spiegelruiten op straat. Vijf-en-dertig Joden werden in die ene nacht, de **Reichskristallnacht**, vermoord.

Daar bleef het niet bij. Dertigduizend mannelijke Joden werden gearresteerd en in de concentratiecampen Sachsenhausen, Buchenwald en Dachau opgesloten (de meesten werden na zes weken vrijgelaten maar alleen al in de twee laatstgenoemde kampen kwamen meer dan 400 Joden om het leven). Voorts werd het Duitse Jodendom een boete opgelegd van 1 miljard Mk.: van elke vermogende Jood werd een vijfde van het vermogen geconfisciseerd." **De Jong, Deel 1, Voorspel**, p. 482.

30-01-1939 "Hitler, op 30 januari '39 in de Rijksdag sprekend, werd over de **grosse Abrechnung**

specifieker:

'Als het de internationale joodse bankiers in en buiten Europa zou lukken, de volkeren opnieuw in een wereldoorlog te storten, dan zal het resultaat niet de overwinning van het Jodendom zijn, maar de vernietiging van het joodse ras in Europa!'" **De Jong**, [...], **Deel 1, Voorspel**, p. 483.

09-10-1939 In de herfst van 1939 werd in Westerbork een permanent vluchtelingenkamp gesticht. Op 9 oktober trekken de eersten bewoners in het kamp in. **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 43

Het kamp bestaat van 9 oktober 1939 tot 12 april 1945. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 11

27-04-1940 Op 27 april 1940 vaardigt Himmler een verordening uit, diens gevolg het concentratiekamp Auschwitz werd opgericht. **W. Laqueur** in het voorwoord van **Czech, Kalendarium Auschwitz**, p. 15

10-05-1940 "**Vrijdag 10 mei** Het was 3 uur 55 - X-Zeit.

Voor het eerst sinds de oorlogen van de zeventiende en achttiende eeuw werd Nederland in de vroege morgenuren van de 10de mei 1940 weer door het oorlogsgeweld getroffen - [...]" **De Jong**, [...], **Deel 3, Mei '40**, p. 1.

15-05-1940 "[...] de Konigin gevlucht. Onze onafhankelijkheid vernietigd. De gehate vijand meester in het land [...]" **Boudier-Bakker**, p. 13

16-05-1940 "De Midden-Europese zomertijd is hier ingevoerd." **Boudier-Bakker**, p. 15

19-05-1940 "Maar de kranten zijn zodanig onder censuur, dat ze het lezen niet meer waard zijn. Geen enkel betrouwbaar bericht. -Er zijn helaas heel veel zelfmoorden onder Joden - hele families. Me dunkt, voorbarig en onnodig. We geloven niet, dat de Joden hier vervolgd zullen worden. Maar deze ongelukkige mensen - intellectuelen ook veel - hebben zó lang in spannend geleefd, dat deze verdere spanning niet meer te dragen is. [...] Er mogen geen auto's meer rijden - wel paard en rijtuig." **Boudier-Bakker**, p. 15 en 16

29-05-1940 "Seyss-Inquart treedt officieel als Rijkscommissaris in functie." **Buitelaar**, p. 14 [In het Verzetsmuseum te Amsterdam is een "Pamfletje met 6 ¼ in oranje doorgekruist (7,5 x 6,5 cm) en een sigarettendoosje gemaakt van 6 ¼ cent" te zien. "'Zes-en-een-kwart' was de meest gebruikte spotnaam voor rijkscommissaris Seyss-Inquart, de hoogste gezagdrager in Nederland. Deze naam was niet zomaar een verbastering; de kwart slaat ook op Seyss-Inquarts manke been. Andere bijnamen voor Seyss-Inquart waren ondermeer Hinkelpink, Hinkepoot, Leyss Hinkwat en Judas Mankabenus." **Verstoep Vervalst Versameld**, p. 15.]

14-06-1940 "Het Zionsteken, de twee driehoeken in elkaar, is door Duitsers van de Scala-bioscoop verwijderd." **Boudier-Bakker**, p. 19

Zomer 1940 In zomer 1940 werd Mussert ervan ingelicht, “dat de joden uit Nederland zouden worden weggevoerd”. **Buitelaar**, p. 39

01-07-1940 “Joden moeten de luchtbescherming verlaten.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

07-07-1940 “Gisteravond in de kranten strenge verordeningen en strafbepalingen tegen overtreding van het groetgebod tegenover de Duitsers, beluisteren van buitenlandse radio en demonstratie ten gunste van ons Koninklijk Huis, [...] “ **Boudier-Bakker**, p. 21

”Nu is ‘t eindelijk verboden naar Engelse radio-uitzendingen te luisteren, wat tot nu toe aan particulieren geoorloofd was. De Duitse bevelhebber in Nederland heeft verklaard, dat uit het karakter van talrijke Engelse bombardementen blijkt, dat zij berusten op inlichtingen van Nederlandse zijde.” **Italie**, Het Oorlogsdagboek, p. 55

31-07-1940 “Verbod op ritueel slachten.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145); “[...] verordening (nr 80/1940) zur Vermeidung von Tierquälerei beim Viehschlachten”, **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (56)

”De Duitse autoriteiten verbieden op zware straffen elke demonstratie ten gunste van Het Huis van Oranje in de komende gedenkdagen. Het is verboden oranje te dragen, strikjes, anjers.” **Boudier-Bakker**, p. 23

02-08-1940 “Wij hebben een zogenaamde textielkaart gekregen met punten, zoals in Duitsland gewoonte is sinds jaren. Al wat we sinds 28 mei kochten, wordt van ‘t geoorloofd aantal punten afgetrokken.” **Boudier-Bakker**, p. 23

31-08-1940 “[...] er is een nieuwe verordening, dat de taxi’s niet verder dan vijfentwintig kilometer van hun woonplaats mogen gaan.” **Boudier-Bakker**, p. 24

06-09-1940 “De secretarissen-generaal van de departementen beloven geen joden meer in overheidsdienst te benoemen.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

10-09-1940 “Uit de hele kuststreek worden de geemigreerde Joden verdreven - er zijn hier overal in Joodse gezinnen opgenomen.” **Boudier-Bakker**, p. 25

13-09-1940 “[...] verordening [...] (nr 137/1940), waarin was bepaald dat de rechtspositie (rechtliche und finanzielle Verhältnisse) van ambtenaren en overig personeel in rijksdienst en wel in het bijzonder de voorwaarden waaronder zij kunnen worden aangesteld of ontslagen, zo nodig geregeld zou worden in afwijking van het tot dan geldende recht. Ditzelfde gold voor de dienst bij alle andere publiekrechtelijke lichamen [...]” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (57)

17-09-1940 “Alleen moet iedereen zijn portret laten maken en op zijn distributiekaart plakken, zodat de fotgrafen belegerd worden en rijen mensen file maken de hele dag daar.” **Boudier-Bakker**, p. 26

26-09-1940 “Van onze postzegels moet het portret van Hare Majesteit de Koningin verdwijnen op bevel der Duitsers. Er is ook een Nederlandse afdeling van de SS hier opgericht - Arische afstamming tot 1800 vereist: Nederlands!” **Boudier-Bakker**, p. 26

01-10-1940 “De zomertijd blijft gehandhaafd.” **Boudier-Bakker**, p. 27

04-10-1940 “Geen Joodse ambtenaren mogen aangesteld of bevorderd. De schande, zo iets in ons vrije Holland.” **Boudier-Bakker**, p. 27

05-10-1940 “Overheidspersoneel moet Ariërverklaring tekenen.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

Oktober 1940 In oktober 1940 werd aan de Prins Hendriklaan 4 Kindjeshaven geopend. Initiatiefneemster was Truitje van Lier. Eerst werden er voogdijkinderen opgevangen, later in augustus 1941 kwamen er ook Joodse kinderen bij. In het najaar van 1944 werd de situatie gevaarlijk en **Truitje van Lier** duikt onder in Culemborg. **Jet van Berlekom** leidt Kindjeshaven tot de sluiting begin 1945, dan zijn de laatste kleuters ondergebracht bij pleegouders. **Buitelaar**, p. 48, 49 en 50

”In oktober 1940 werden Joodse NSB-leden, voor zover die er nog waren, geroyeerd.” **Buitelaar**, p. 39

22-10-1940 “Joodse ondernemingen moeten zich melden bij de Wirtschaftsprüfstelle.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145);
“[...] artikel 4 der verordening betreffende het aangeven van ondernemingen 189/1940 van 22 oktober 1940.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (61, 90)

”De kaas is op de bon. Schrale slechte kaas.” **Boudier-Bakker**, p. 28

23-10-1940 “Het aantal mensen dat door deze verwenste duisternis in ‘t water loopt en omkomt, is legio. Oók oorlogsslachtoffers.” **Boudier-Bakker**, p. 28

25-10-1940 “Vanaf 31 oktober mag er niet meer gedanst worden.” **Boudier-Bakker**, p. 28

02-11-1940 “Alle banketbakkers worden letterlijk bestormd nu de koekjes op de bon komen.” **Boudier-Bakker**, p. 29

04-11-1940 “Distributie van één ei per person per week.” **Boudier-Bakker**, p. 29

09-11-1940 “Er wordt een grote NSB-mars gehouden door Amsterdam, en juist op Sabbath!, door de hele Jodenbuurt.” **Boudier-Bakker**, p. 29

21-11-1940 “Aankondiging gaat uit waarbij joden uit hun overheidsfuncties worden ontheven.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

23-11-1940 “Vandaag zijn alle Joden, die ambtenaar zijn, ontslagen. [...] Verder hier in Utrecht de professoren Leydesdorff, Wolf, Ornstein, die een Europese naam heeft.” **Boudier-Bakker**, p. 30

25-11-1940 “De studenten te Delft en Leiden gingen respectievelijk op 25 en 26 november 1940 in staking.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (63)

26-11-1940 “Professor Cleveringa protesteerde op 26 november openlijk. De universiteit in Leiden en de Technische Hogeschool in Delft werden gesloten. Het hielp niets. De Joodse ambtenaren, hoogleraren en rechters gingen naar huis. De Duitsers gingen verder.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (63)

16-12-1940 “Er mag ook geen verlichte etalage zijn voor kerst, zoals ook Sintniklaas moest gefnuikt. Maar elke Hollander heeft binnenshuis toch het echt en alléén Hollandse Sintniklaasfeest gevierd. Op de kerstdagen moet ieder om twalf uur thuis zijn. Ook oudejaar.” **Boudier-Bakker**, p. 32

19-12-1940 “Duitsers mogen niet meer bij joden werken.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

03-01-1941 “Pas 5 januari wordt het eerste kwartier. In al die stikdonkere avonden lopen mensen overal in ‘t water en komen er ellendig om.” **Boudier-Bakker**, p. 33

09-01-1941 “Zij vertellen, dat behalve dat de Joden in de bioscopen geweerd worden ... er nu ook op alle hotels en restaurants aangesloten bij Horecaf staat: ‘Juden nicht erwünscht’. De schaamte en schande, dat in ons land zo iets moet geduld worden.” **Boudier-Bakker**, p. 33

10-01-1941 “Registratieplicht voor joden.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145); Op 10 januari 1941 (Verordeningenblad nr 6/1941) werd bepaald dat ‘alle personen van geheel of gedeeltelijk Joodsen bloede’ verplicht waren zich te melden. De Jodenregistratie was begonnen.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (63)

12-01-1941 “ ‘t Eerste couplet van het Wilhelmus mag niet gezongen worden.” **Boudier-Bakker**, p. 34

13-01-1941 “Er komt een derde Winterhulpcollecte.” **Boudier-Bakker**, p. 33

31-01-1941 “Op Beatrixjes verjaardag 31 januari hebben onbekenden de Noorderbrug oranje geverfd en de portretten van het Koninklijk Huis opgehangen en vijfhonderd mensen hebben er het Wilhelmus staan zingen. Op vele scholen zijn de kinderen in hun mooiste kleren en met oranje versierd gekomen.” **Boudier-Bakker**, p. 35

05-02-1941 “Artsen moeten opgeven of zij van joodse bloede zijn.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

08-02-1941 “De griep begint af te nemen. Er sterven véél mensen van hoge ouderdom.” **Boudier-Bakker**, p.36

11-02-1941 “Op 11 februari 1941 (verordening nr 27/1941) werd de numerus clausus voor studenten op de universiteit ingevoerd.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (69). Joodse studenten werden slechts naar goedkeuring “van de secretaris-generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming” toegelaten.

13-02-1941 “Vorming van de Joodse Raad voor Amsterdam.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

22 en 23-02-1941 “Razzia’s in Amsterdam.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145) **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (118)

25-02-1941 “Het antwoord kwam in de vorm van een staking, die op dinsdag 25 februari 1941 in Amsterdam is uitgebroken en zich op die dag en de dag daarna over heel de stad en over Zaandam, Wormerveer, Ijmuiden, Haarlem, Huizen, Bussum, Utrecht en Sloten heeft uitgebreid.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (122)

27-02-1941 “Gisteren staakten hier Werkspoor, de Muinck Keizer en Jaffa.” **Boudier-Bakker**, p. 38

”In Utrecht vonden geen grootschalige razzia’s plaats, zoals in Amsterdam, maar wel was hier sprake van pesterijen door en gewelddadigheden van de zijde van met name de WA en de Germaanse SS jegens Joodse stadgenoten.

Zo voerde op 27 februari 1941, een dag na de Februaristaking te Amsterdam - die zich ook tot Utrecht uitstreckte, zoals bij Werkspoor en Demka - het aan de NSB gelieerde Agrarisch Front een aanval uit op het Utrechtse slachthuis om ‘Joden te verwijderen’. [...] Met behulp van de Ordnungspolizei, die de toegang forceerde, werden de daar werkzame Joodse werknemers ontslagen, waaronder keurmeester Levij Hartog uit de Hartingstraat nummer 22.” **Buitelaar**, p. 46

12-03-1941 “Verordening betreffende de benoeming van Verwalter in joodse bedrijven.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

”Op 12 maart 1941 verschijnt [...] de verordening tot verwijdering van Joden uit het bedrijfsleven (verordening 48/1941).” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (90)

”Vlees nergens te krijgen.” **Boudier-Bakker**, p. 40

31-03-1941 „Oprichtung van de Zentralstelle für jüdische Auswanderung.“ **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

04-04-1941 “Het eerst worden de Joden uit de abattoirs verwijderd (4 april 1941), een paar weken later uit de effectenbeurzen. Tegelijkertijd moeten alle Joodse notarissen, advokaten en procureurs, doktoren, apothekers, beëdigde vertalers, assistenten, makelaars, kortom allen die vóór de aanvaarding van hun beroep een eed moeten afleggen, waarneming hunner beroepen beëindigen, met dien verstande dat zij uitsluitend voor Joden werkzaam mogen blijven.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (91)

11-04-1941 “Erste nummer van het Joodsche Weekblad.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

”Op de 11 april 1941 verscheen Het Joodse Weekblad. Een paar maanden tevoren waren alle Joodse periodieken verboden.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (230)

”De Joden moeten hun radio-toestellen inleveren.” **Boudier-Bakker**, p. 43

17-04-1941 “Ons melkrantsoen wordt teruggebracht op een kwart liter per persoon boven veertien jaar. Vlees en vet eveneens verminderd.” **Boudier-Bakker**, p. 43

27-04-1941 “[...] morgen worden de aardappelen gerantsoeneerd, anderhalf kilo per person per week. Kinderen beneden vier jaar het halve rantsoen. Verhoging van broodrantsoen als pleister.” **Boudier-Bakker**, p. 45

28-04-1941 “In Amsterdam zegt men, dat de vierhondert ongelukkige jonge Joden die weggevoerd zijn, grotendeels al dood zijn.” **Boudier-Bakker**, p. 45

30-04-1941 “[...] aardappelen op de bon.” **Boudier-Bakker**, p. 47

01-05-1941 “Joden mogen maar beperkt werkzaam zijn in vrije beroepen. Joden moeten hun radiotoestel inleveren.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

12-05-1941 “Ik hoorde, dat in de Duitse kranten heeft gestaan, dat de anderhalf miljoen (die Amsterdam als boete is opgelegd met de Jodenopstootjes) een gave was van Amsterdam aan

Hitler uit dankbaarheid dat hij Amsterdam van de Joden verlost had. Om uit je vel te vliegen zo'n gemene leugen." **Boudier-Bakker**, p. 49

04-06-1941 "Bewegingsvrijheid van joden beperkt." **Dam**, p. 145

11-06-1941 "Razzia op joden in Amsterdam." **Dam**, p. 145

"Die tweede razzia is gehouden op de elfde juni 1941" **Herzberg**, Kroniek [...], p. 125

24-05-1941 "Er wordt arbeidsdienst ingevoerd voor jongens en meisjes van 18 tot 24 jaar. Natuurlijk het doel: besmetting. Als het doorgaat, zou Annetje vier kinderen moeten missen een half jaar." **Boudier-Bakker**, p. 52

13-06-1941 "Openbare zwembaden worden verboden voor joden." **Dam**, p. 145

21-06-1941 "Joodse winkels mogen niet meer op zondag open." **Boudier-Bakker**, p. 54

23-06-1941 "[...] van-metalen-verordening. Koper, tin, lood, legeringen." **Boudier-B.**, p. 54

28-06-1941 "Alle afbeeldingen van het Koninklijk Huis moeten uit alle openbare gebouwen worden verwijderd." **Boudier-Bakker**, p. 54

28-07-1941 "We hebben [een deel van] ons koper ingeleverd." **Boudier-Bakker**, p. 55

31-07-1941 "De fruitman vertelt, dat ook de groenten op de bon komen. [...] De NSB-ers hebben de kans benut om bij alle Joden de deuren en de muren te bekladden en van beledigende opschriften en tekeningen te voorzien." **Boudier-Bakker**, p. 55, 56

04-08-1941 "'t Gaat nog door met verfkladden. Op de Lijnmarkt zijn de huizen der Jodenzaken helemaal met verf besmeten, tot de ramen toe." **Boudier-Bakker**, p. 56

08-08-1941 "Verordening inzake joods geldelijk vermogen en grondbezit." **Dam**, p. 145

"Van de grootste betekenis werd de verordening 148/41 van 8 augustus 1941. Hierbij wordt rechtstreeks tot deposederling [uit het bezit onttrekken, beroven van -] der Joden overgegaan. Joden moeten de hun toebehorende gelden en cheques storten op een rekening bij een door de bezetter te Amsterdam gestichte diensttak, waaraan hij de naam 'Lippmann-Rosenthal ') & Co Sarphatistraat' had gegeven." **Herzberg**, Kroniek [...], p. 91

¹⁾ "Geen wonder dat in onze kringen weldra de naam veranderd werd in Lip nam en Roos stal." Uit "De herinneringen van Abraham Drukker" in **Kila**, Kaddiesj voor Joods Alkmaar, bladzijde 88.

11-08-1941 "Bij verordening van 11 augustus 1941 (nr 154) wordt alle Joods grondbezit onteigend."

Herzberg, Kroniek der Jodenvervolging (91)

21-08-1941 "Na de zomervakantie van 1941 werd officieus bekend gemaakt, en zulks bij circulaire van 21 augustus van de Joodse Raad, dat Joodse kinderen en andere scholieren geen openbare en particuliere scholen, van welke soort ook, meer mochten bezoeken, en wel te Amsterdam, Rotterdam en Den Haag van 1 september en in de provinciale hoofdsteden van 1 oktober af. Het departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, aldus de circulaire, heeft opdracht de toestand in de kleinere steden nader te onderzoeken en omtrent de te nemen maatregelen advies uit te brengen. De gemeentebesturen kregen opdracht zorg te dragen voor de stichting van scholen uitsluitend voor joodse kindren." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (73)

28-08-1941 "Donderdag 28 augustus. [...] Er mogen zaterdag geen oranje bloemen worden verkocht." **Boudier-Bakker**, p. 56

00-09-1941 In Duitsland wordt in September 1941 de 'gelbe Stern' ingevoerd. **Bajohr / Pohl**, Massenmord und schlechtes Gewissen, p. 56

29-09-1941 "De Joodse kinderen mogen niet meer op de gewone scholen komen. De kinderen Perel liepen vandaag op straat." **Boudier-Bakker**, p. 57

01-09-1941 "Joodse kinderen moeten naar aparte scholen." **Dam**, p. 145
"Na de zomervakantie van 1941 mochten Joodse kinderen niet meernaar hun gewone school." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (241)

01-09-1941 "In september 1941 werden de Joodse bibliotheken gesloten en verzegeld. De Joden werd aldus de toegang tot de bronnen hunner eigen cultuur ontzegd." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (74)

15-09-1941 "Plakkaten met opschriften 'Verboden voor Joden'. Joden mogen geen bezoeken meer brengen aan parken, dierentuinen, cafe's, restaurants, hotels, pensions, schouwburgen, cabarets, bioscopen, concerten, bibliotheken, leeszalen etc." **Dam**, p. 145

16-09-1941 "Vermogenswaarden leden Huis van Oranje verbeurd verklaard." **Boudier-Bakker**, p. 57

18-09-1941 "De boekhandel Vet [...] is aan Vet ontnomen en twee NSB-ers zijn erin getrokken." **Boudier-Bakker**, p. 57 (Volgens toelichting van bewerker **Hans Edinga** was die boekhandel aan de Oude Gracht gevestigd.)

19-09-1941 "We krijgen minder brood en meer aardappelen. Boter en vet niet meer te krijgen." **Boudier-Bakker**, p. 57

07-10-1941 en 08-10-1941 “Razzia’s op joden in de Achterhoek, Arnhem, Appeldoorn en Zwolle.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

10-10-1941 “Een ander bericht is er, hoe in Arnhem en ook in ‘t oosten alle Joden worden opgevangen en naar Duitsland gevoerd. Er komt natuurlijk geen een levend terug. ... Onze burens zijn zó in angst. Twee grote zoons. Ze slapen elke nacht ergens anders. Maar wat zal dat helpen.” **Boudier-Bakker**, p. 60

11-10-1941 “We mogen niet meer de namen van het Koninklijk Huis gebruiken. Het Wilhelmina-Gasthuis heet nu Wester-Ziekenhuis. Belachelijk.” **Boudier-Bakker**, p. 60

15-10-1941 In Duitsland beginnen de deportaties van de Joden. **Bajohr / Pohl**, Massenmord und schlechtes Gewissen, S. 88

17-10-1941 “Nog altijd gaat de Jodenhetze voort. ‘s nachts moet ik denken aan het arme mevrouwtje Herschel alleen in huis, en niet wetend, of ze haar zoons nog terug zal zien morgen. Ook dokter Perel en zijn vrouw slapen niet in hun huis. Het is alles zó zwaar, hast niet meer te dragen.” **Boudier-Bakker**, p. 60, 61

18-10-1941 “Het voedsel is miniem en slecht. Het brood haast oneetbaar en zonder voeding. Vet is niet te krijgen. Taptemelk zal ook ophouden. Er scheidt ons niet veel meer van de hongersnood, zoals die al lang bestaat in België en Frankrijk.” **Boudier-Bakker**, p. 61

22-10-1941 “Intussen is bij verordening van 22 oktober 1941 (nr 198) bepaald, dat iedere beroepsuitoefening door Joden in ieder bedrijf en zelfs iedere werkzaamheid door Joden in het algemeen om daarmee geld te verdienen, afhankelijk gemaakt kon worden van een vergunning of van voorwaarden, of kon worden verboden.” **Herzberg**, Kroniek [...], p. 91

”Er wordt een hevige actie gehouden tegen slecht verduisteren, zodat we nu alle zorgen daarvoor hebben.” **Boudier-Bakker**, p. 62

24-10-1941 „Op 24 oktober 1941 had het Rijksscherheidshoofdambt in een rondschrjven 'vriendelijk gedrag jegens Joden' tot een nieuwe strafbaar feit verklaard: Wie in de openbaarheid vriendelijke houding jegens Joden laat zien - aldus de verordening, die werd met preventieve hechtenis en in zwaarwegende gevallen een driemaandse KZ-arrestatie bedreigd.“ **Bajohr / Pohl**, Massenmord und schlechtes Gewissen, s. 56

”Het is alles zó somber. Die vrezelijke angst, waaronder de Joden leven, en voor ons de schaamte, dat we er niets tegen kunnen doen.” **Boudier-Bakker**, p. 62

29-10-1941 “We hebben nieuwe textiel-distributie. Niets is ongeveer meer vrij.” **Boudier-Bakker**, p.

01-11-1941 "Joden moeten verenigingen waar ook niet-joden lid van zijn verlaten." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

"Op 1 november 1941 heeft het Rijksbureau voor Textiel de vergunningen van ongeveer zestienhonderd Joodse textielhandelaren ingetrokken. Hun voorraden zijn in beslag genomen en aan derden verkocht." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (97)

03-11-1941 "In Amsterdam worden joodse markten ingericht." **Dam**, p. 145

07-11-1941 "Joden mogen zonder verlof niet meer reizen of verhuizen." **Dam**, p. 145

16-11-1941 „Op 16 november 1941 werd Goebbels nog duidelijker, toen hij in het weekblad ‚Das Reich‘ het hoofdartikel ‚Die Juden sind schuld‘ publiceerde, die ook in de radio werd verlesen. Er werd gezegd: ‚Maar er wordt bewaarheid ook de profetie omtrent de Joden, die de leider op 30 januari 1939 in de Duitse rijksdag uitspraak, dat, *als het de internationale joodse bankiers in en buiten Europa zou lukken, de volkeren opnieuw in een wereldoorlog te storten, dan zal het resultaat niet de overwinning van het Jodendom zijn, maar de vernietiging van het joodse ras in Europa!* Wij beleven nu het uitkomen van deze profetie, en het gaat voor het Jodendom een lot in vervulling, dat wel hard, maar meer dan verdiend is. [...] Het Wereldjodendom [...] ondergaat nu een geleidelijk vernietigingsproces, die het ons had toebedacht.'" **Bajohr / Pohl**, Massenmord und schlechtes Gewissen, S. 57; **De Jong**, [...], **Deel 1, Voorspel**, p. 483.

16-11-1941 "De Jodenvervolging luwt hier wat; maar de Joden slapen toch geen nacht in hun eigen huis. Ze weten: wie meegaat, komt nooit terug. De lijsten met doodberichten zijn al van te voren klaar gemaakt. In Twente is het zo erg geweest, daar zijn ze eenvoudig als wild opgejaagd. Het is haast niet doenlijk deze schande te verduren." **Boudier-Bakker**, p. 63

26-11-1941 "Op 26 november 1941 werd aan alle Duitse Joden in het buitenland de Duitse nationaliteit ontnomen. Hun vermogen verviel aan het Duitse Rijk." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (73)

05-12-1941 "Op 5 december 1941 is bepaald, dat alle niet-Nederlandse Joden zich voor 'vrijwillige emigratie' bij de **Zentralstelle für Jüdische Auswanderung** moeten melden. Het is niet onmogelijk dat deze verordening een laatste uitvloeisel is van het hierboven besproken plan tot verwijdering der Joden uit Europa, door gedwongen emigratie. Ook kan het hebben samen gehangen met het destijds actuele **Madagascarpromjekt**." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (77)

December 1941 "De soldaten aan de oostfront in Russland hadden gebrek aan warme kleding, in Duitsland werd een inzamelingsactie van wollen goed gestart, waaraan ook de gevangenen van Buchenwald 'vrijwillig' mochten meedoen. Maar de blok van de Nederlanders en de blok van de bijbelonderzoekers weigerden "**open en gesloten**" en gaven niets. Terwijl de Nederlanders zonder

straffen ervan afkwamen, moesten de bijbelonderzoeker op de nieuwejaarsdag in de kou op de appelplaats staan, strafexerceren en tot diep in de nacht werken." **Kogon, Der SS-Staat**, p. 147

16-12-1941 "De boekwinkel oudtijds van Vet vervalst onder het NSB-beheer met de dag - er is, schijnt het, niets in te doen. 't Ziet er stoffig en vervallen uit." **Boudier-Bakker**, p. 66 [**HUA, Adresboeken Utrecht**, fiche 458: "OUDE GRACHT [...] 261 Firma M. Vet, oude en nieuwe boekhandel. L. Vet, boekhandelaar."]

18-12-1941 "Voor één pond thee betaalt men nu f 20. Ik zou je danken, dan géén thee. Nu onze koffie op is, smaakt het surrogaat wel heel lelik." **Boudier-Bakker**, p. 67

25-12-1941 "Ik heb nu gemerkt, dat de ingewandbezwaren, die ik altijd heb, alleen van dat funeste brood komen hier. Het erge is, dat de zieken wèl voorgeschreven krijgen, ei en melk, enzovoort door de dokter, maar ze krijgen niets." **Boudier-Bakker**, p. 68

28-12-1941 "Van de ca . 900 in februari, juni en september 1941 opgepakte Joden waren er op 28 december van dat jaar nog 8 in leven." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (126)

31-12-1941 "Oudejaar voor 't eerst zonder bollen en mijn onafscheidelijke chocolademelk." **Boudier-Bakker**, p. 68

Vanaf 1942 "[...] toen zich vanaf 1942 geruchten over massamoorden langzaam verspreidden, respektievelijk levenstekens van hen die gedeporteerd waren niet worden ontvangen." **Bajohr / Pohl, Massenmord und schlechtes Gewissen**, p. 52 en 53

01-01-1942 "Joden mogen geen niet-joods huishoudelijk personeel meer hebben." **Dam**, Jodenvervolgung in de Stad Utrecht (145)

03-01-1942 "In Duitsland wordt alle bont ingezameld voor Rusland. En bij ons is beslag gelegd op alle wollen en bontartikelen voor mannen van 15 - 45 jaar in de engroszaken." **Boudier-Bakker**, p. 69

10-01-1942 "Eerste joden vertrekken uit Amsterdam naar joodse werkkampen." **Dam**, p. 145

17-01-1942 "Zaandamse joden moeten naar Amsterdam verhuizen; begin van de concentratie van joden in Amsterdam." **Dam**, Jodenvervolgung in de Stad Utrecht (145)

"De Duitse Joden werden naar Westerbork gebracht, de Nederlandse naar Amsterdam. ... Vervolgens moesten de Duitse Joden uit Hilversum binnen twee dagen en uit Utrecht binnen vier en twintig uur naar Westerbork verhuizen. Onder de laatstgenoemden bevonden zich dertig Duits-Joodse kinderen, die in het Centraal Israëlitisch Weeshuis te Utrecht waren ondergebracht."

Herzberg, Kroniek der Jodenvervolging (78)

"In Amsterdam zijn veertienhonderd Joden opgepakt en in een werkkamp in Drente gebracht."

Boudier-Bakker, p. 69

23-01-1942 "Autorijden voor joden verboden. Persoonsbewijzen voor joden moeten van een 'J' voorzien zijn." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

29-01-1942 "In Amsterdam zijn nu al drie tramlijnen uit de dienst genomen, wegens ziekte van het personeel. Of dat waar is?" **Boudier-Bakker**, p. 72

03-02-1942 "De Spoorwegen hebben 't vervoer ingekrompen - er komen geen spoorboekjes meer uit, iedereen moet op de perrons gaan kijken, wanneer een trein gaat. Natuurlijk óók een maatregel om het onderling contact te belemmeren. [...]
In de winkels is ongeveer niets meer te krijgen." **Boudier-Bakker**, p. 72

04-02-1942 "Onze kolen zijn haast op." **Boudier-Bakker**, p.72

07-02-1942 "De melkboer komt maar om de andere dag, de groenteboer om de twee of drie dagen." **Boudier-Bakker**, p. 73

08-02-1942 "In Rotterdam rijden haast geen trams; aan de halten staan honderden mensen te wachten. Treinen dito. [...]
Er is een wagonlading schoenen uit Duitsland gekomen, die door onze schoenmakers hersteld moeten worden. Terwijl er voor onze schoenen geen leer is en ook geen schoenen te krijgen. Houten zolen." **Boudier-Bakker**, p. 74
[Wie had zijn schoenen voor die wagonlading af moeten staan? - Roma, Sinti, Joden, ... ?]

09-02-1942 "150 statenloze joden uit Utrecht moeten naar Amsterdam en Westerbork verhuizen." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

"Als de toneelspelers zich niet aanmelden als lid van de Cultuurkamer, worden 19 februari alle schouwburgen gesloten." **Boudier-Bakker**, p. 74

11-02-1942 "Donderdag 12 februari. [...] Gisteren zijn hier weer erge dingen gebeurd. Alle Jodenemigranten opgehaald, ook de dito weesjes in 't Jodenweeshuis. Ze worden naar een kamp in Drente gebracht. Moesten zich om twaalf uur 's nachts aan 't Centraal Station melden. Natuurlijk, dan is er geen mens op straat om iets te controleren. Arme stakkerds. Ook die aardige mensen die bij de Perels kwamen vader, moeder en dochttertje." **Boudier-Bakker**, p. 74 [F. Crone, **Voorbijgaand verblijf**, p. 81: "Ina Boudier-Bakker had het nieuws over het weghalen van de vluchtelingkinderen uit het 'jodenweeshuis' waarschijnlijk uit betrouwbare bron. Dr. M. Perel en zijn vrouw - 'de Perels' - waren burens van de schrijfster, en dat niet alleen: dr. Perel was op dat

Moment ook waarnemend voorzitter van het College van Regenten van het Centraal Israëlietisch Weeshuis.”]

01-03-1942 “Maart 1942 bracht het verbod voor Joden om gebruik te maken van personenauto’s. Bij begrafenissen mocht alleen het lijk per auto vervoerd worden. Volgauto’s voor familieleden of begrafenisemployés bleven verboden.” **Herzberg**, p. 82

04-03-1942 “Op de vierde maart gaven de Duitsers de Joodse Raad te Amsterdam opdracht de joden in Alkmaar in te lichten dat zij de volgende dag hun stad dienden te verlaten met achterlating van al hun bezit, enkel lijf-en beddegoed uitgezonderd.” **Kila**, Kaddiesj voor Joods Alkmaar, p. 57

”Eveneens verscheen op 4 Maart het bevel om de gelderen in te leveren van de Joodsche begrafenisvereniging, vermoedelijk wist men toen reeds dat de begrafenissen van onze gemeenteleden later wel op radicaler en op goedkooper wijze zouden geschieden.” Uit “De herinneringen van Abraham Drukker” in **Kila**, Kaddiesj voor Joods Alkmaar, bladzijde 93

07-03-1942 “En we komen zonder brandstof te zitten, absoluut zonder.” **Boudier-B.**, p. 77

12-03-1942 “Onze bronzen cent is ingetrokken. We hebben nu niets meer dan dat afschuwelijke zinken geld.” **Boudier-Bakker**, p. 78

20-03-1942 “Joden mogen zonder verlof geen huisraad of meubilair meer verwijderen.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

25-03-1942 “Joden mogen niet meer met niet-joden trouwen. Buitenechtelijke sexuele omgang met niet-joden zal zwaar worden gestraft. Verbod op schoolboeken door en over joden.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

01-04-1942 “Alle aardewerk is nu ook op de bon. Gisteren is onze burgemeester Ter Pelkwijk ontslagen. Dat is een zwarte dag voor Utrecht. Hij hield nog veel tegen, ook voor de ongelukkige Joden, en deze nieuwe, die uit Zaandam gekomen is, staat bekend om zijn harde maatregelen. Hij zal zich omringen met niets dan Nazi’s - verder zal geen fatsoenlijk mens hem aankijken.” **Boudier-Bakker**, p. 79

18-04-1942 “In Aerdenhout en Bloemendaal zijn al de Joden uit hun villa’s en huizen gezet, moesten alles achterlaten, alleen wat lijfgoed meenemen, en met barstende verontwaardiging en ellende in hun hart zagen de andere bewoners al die mensen naar de tram lopen. Ze werden daarmee naar Amsterdam getransporteerd en moeten nu wonen in het kwartier, dat de andere Joden is aangewezen. Waar geen plaats is.” **Boudier-B.**, p. 81

22-04-1942 “Er mag niemand meer aan het strand langs de hele kuststrook.” **Boudier-Bakker**, p. 81

28-04-1942 “We maken ons ook ongerust over Hans in de Arbeidsdienst; dat dit een voorloper zal zijn voor dienst in Duitsland. Wat een vreselijke onrust voor alle ouders.” **Boudier-Bakker**, p. 82

29-04-1942 “Dan komt op 29 april 1942 de beroemde bekendmaking van de commissaris-generaal voor de openbare veiligheid, volgens welke iedere Jood die zich in het openbaar vertont een jodenster moet dragen. Kinderen onder de zes jaren zijn echter van deze verplichting vrijgesteld.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (83)

”Onze nieuwe burgemeester heeft prof. Heymans van den Bergh uit zijn huis gezet om daar zelf in te trekken. H.v.d.B. is ver over de zeventig.

Het is een zwarte dag voor de Joden - voor ons allemaal. Van schaamte, dat zo iets in ons land gebeuren kan. De Joden moeten een gele ster op hun borst genaaid dragen, zo groot als de palm van een hand, met Jood erop.” **Boudier-Bakker**, p. 83 [Zie boven [1078] Abraham Albert Hijmans van den Bergh, geb. 01-12-1869 Rotterdam, ovl. 28-09-1943 Utrecht.]

00-05-1942 ■ **Cohen**, *De negentien treinen naar Sobibor*, pagina 68: “[...] Sobibor. De vergassingen begonnen daar begin mei 1942 en eindigden vrijwel met de opstand van 14 oktober 1943.”

02-05-1942 “Invoering van de jodenster.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

12-05-1942 “Joden mogen geen rekening meer hebben bij de postgiro.” **Dam**, p. 145

21-05-1942 “Een andere bank- of girorekening dan bij hem [Lippman-Rosenthal & Co] mag een Jood niet hebben. [...] Alle banksaldi van Joden, alle effecten in bewaargeving bij banken, alles gaat naar Lippmann.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (97)

26-05-1942 “Joden moeten hun waardevolle bezittingen inleveren.” **Dam**, p. 145

”De Joden moeten alle sieraden inleveren bij Lippmann Rosenthal.” **Boudier-Bakker**, p. 86

29-05-1942 “Joden mogen niet meer vissen.” **Dam**, p. 145

00-06-1942 “In juni 1942 waren er in Amerikaanse en Britse kranten en op de BBC al berichten verschenen over Joden die in Polen vergast werden. Maar de afschuwelijke verhalen over het afslachten van 700.000 Poolse Joden waren zo bizar dat de meeste mensen ze niet wilden geloven.” **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 48

03-06-1942 “In Bilthoven moesten - ik meen 3 juni - alle Joden ‘s morgens om half tien uit hun huizen zijn. O- ‘t is toch vreselijk alles. [...] Het schijnt, dat de bomaanvallen in Duitsland grote consternatie veroorzaken en dat de mensen wegvluchten. Het ellendige is, dat onze mensen, die daar moeten werken, óók als vele slachtoffers vallen. Ik hoorde van vijf jongens hier uit één straat.

Vier dood, één een been verloren.” **Boudier-Bakker**, p. 88

05-06-1942 “Ons gas is twee dagen afgesneden, we hebben te veel verbruikt. ... Een ei kost 35 cent.” **Boudier-Bakker**, p. 87

19-06-1942 “Volledig reisverbod voor joden.” **Dam**, p. 145

12-06-1942 “De Koningin is naar Canada.” **Boudier-Bakker**, p. 88

26-06-1942 “Joden mogen geen groenten meer in niet-joodse winkels kopen. Fietsen en andere voertuigen moeten worden ingeleverd. Alle Sportbeoefening voor joden verboden.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

29-06-1942 “De Joodse Raad ontvangt bericht van het begin van de jodendeportaties.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

“1 juli namelijk wordt geen vergunning meer gegeven tot bouwen, en alle vorige vergunningen zijn ingetrokken. Zodoende wordt alle volk bij de bouwbedrijven werkloos gemaakt, en wie werkloos is, moet naar Duitsland. Het doel: géén weerbare mannen meer hier, wordt zo bereikt.” **Boudier-Bakker**, p. 89

In de loop van 1942 “Zo werd Mussert in de loop van 1942 door oostfrontstrijders geïnformeerd over massa-executies.” **Buitelaar**, p. 43

Medio 1942 Vanaf het Malibaanstation “vonden er in de periode tussen medio 1942 en voorjaar 1943 speciale transporten plaats, te weten de deportatie van Utrechtse Joden.” **Buitelaar**, p. 45

Juli 1942 “In juli 1942 ontstond op initiatief van de student criminologie Jan Meulenbelt en de criminoloog Ger Kempe het Kindercomité.” In 1942 - 1943 kon het comité ruim 350 Joodse kinderen uit de handen van de bezetter houden. **Buitelaar**, p. 51 en 52

01-07-1942 “Joden mogen na 20.00 uur ‘s avonds niet meer op straat zijn. Zij mogen niet meer fietsen.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (145)

01-07-1942 “Vandaag bericht bij de Joden, dat alle mannen van 20-45 jaar naar Duitsland moeten. De Opper-Rabijn Tal belegt morgen een extra dienst. Er zijn nieuwe strenge bepalingen voor de Joden. Ze mogen niet in ontspanningsverblijplaatsen. Ze mogen alleen van drie tot vijf uur in de niet-joodse winkels komen. Ze mogen niet in treinen of trammen enzovoort.” **Boudier-Bakker**, p. 89, 90

De Duitsers overnemen de leiding van het vluchtelingenkamp Westerbork, het gaat vanaf nu ‘Polizeiliches Judendurchgangslager’ heten. **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 47 en 48
“Tijdens de ovedracht van het kamp aan de Duitsers waren er, aldus een rapport van commandant

Scholl, 1257 volwassenen en 270 kinderen in Westerbork. De enige bestaansreden voor dit kamp was van nu af aan het doorvoeren van joden naar de vernietigingskampen in het oosten van Europa." [Vgl. 13-07-1942] **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 26 en 27

04-07-1942 "[...], het is de Joden nu verboden christenwoningen te betreden. [...]"

De zoon van onze burens, de koster van de Synagoge, is goedgekeurd voor 't concentratiekamp in Drente. De arme jongen wacht nu maar af, wanneer hij gaan moet. Hard werken en geen eten. Er komt geen Jood daarvan weer terug, evenmin als uit Duitsland." **Boudier-Bakker**, p. 90

06-07-1942 "Telefoneren voor joden verboden, joden mogen niet meer op bezoek bij niet-joden." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

07-07-1942 "Alle honden moeten gekeurd voor de weermacht, om in Rusland gebruikt te worden." **Boudier-Bakker**, p. 90

13-07-1942 Wie niet geheel joods was mocht het kamp Westerbork verlaten. Op de volgende dag werden in het kamp de jaargangen 1902 tot 1925 gekeurd voor de "Arbeitseinsatz in het Oosten." [Vgl. 01-07-1942] **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanh., p. 27

14-07-1942 "[...] razzia op 14 juli 1942 te Amsterdam, waarbij 750 Joden op straat werden opgepakt of uit de huizen zijn gehaald onder andere uit bureaus van de Joodse Raad." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (141)

15-07-1942 "Niemand wist echter wat ons te wachten stond in Polen. Er werd gezegd dat we hard moesten werken maar wat er werkelijk gebeurde, dat er massaal joden werden vernietigd was ons onbekend. Tot de dag van de bevrijding heb ik niet geweten wat er in het oosten gebeurde. De personen die op transport gingen, hoopten in ieder geval dat ze terug zouden komen. Als we het nu bekijken hadden we moeten vragen: 'Waarom krijgen wij nooit bericht, waarom komt er geen antwoord op onze brieven, waarom moeten al die ouderen, jonge kinderen en zieken op transport gaan?' " **Uri (Paul) de Vries**, een van de getuigen van Westerbork in 'Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop', p. 119

16-07-1942 "In de nacht van 14 op 15 juli 1942, te 2 uur 16, vertrok de eerste trein met 962 Joden - mannen, vrouwen en kinderen - van het Centraal Station te Amsterdam naar Westerbork. Op 15 en 16 juli van dat jaar vertrokken de eerste transporten van Westerbork naar Auschwitz, tellende 1137 en 586 personen." **Herzberg**, Kroniek [...], p. 134

► **Lindwer**, p. 256: "**15 juli 1942 1137 personen naar Auschwitz**
16 juli 1942 586 personen naar Auschwitz"

"Toen het eerste transport door onze handen ging, kwam er één moment waarop men meende dat men nooit meer zou kunnen lachen en vrolijk zijn, dat men veranderd was in een ander,

plotseling verouderd mens, vervreemd van alle vroegere vrienden. Maar wanneer men dan onder de mensen gaat, ervaart men weer dat waar mensen zijn er ook leven is. En dat het leven er dan ook weer is in al z'n duizenden nuanceringen - 'met een lach en een traan' om het eens populair te mogen zeggen." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 24 en 25

16-07-1942 "[...] het schijnt iets vreselijks te zijn met de Joden. Overal zijn kleine Joodse kinderen opgenomen gisteren. Dames zijn hier vandaan naar Amsterdam gegaan en hebben overal, blijkbaar maar zo van de straten, Joodse kinderen opgepakt en meegenomen om ze in veiligheid te brengen. De meesten hadden hun naam en adres bij zich. Er waren er, die een biljet van vijentwintig gulden in hun handje hadden. De conducteurs op de treinen hebben overal geholpen; er was èèn dame, die heeft achttien kinderen meegenomen. En hier zijn ze overal bij twee en drie in Joodse gezinnen opgenomen. Het is zeker een razzia geweest. Gistermorgen hoorden we al, dat een vrachtrijder op Amsterdam had verteld, dat overal de Joodse meisjes van 15 - 18 jaar werden opgehaald. Er waren verscheidene, die 't water inliepen." **Boudier-Bakker**, p. 91

17-07-1942 [D. Czech, p. 250]: "Met twee transporten van het RSHA uit Nederland zijn 2000 Joden - 1303 mannen en jongens alsook 667 vrouwen en meisjes - uit de kampen Westerbork en Amersfoort aangekomen. Na de selectie worden 1251 mannen en 300 vrouwen in het kamp geplaatst. De mannen krijgen de nummers 47 088 tot 47 687, de vrouwen krijgen de nummers 8 801 tot 8 999 en 9 027 tot 9 127. De overige 449 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

Vermoedelijk heeft Himmler aankomst, selectie, vergassing van dit transport gaande geslagen. Ook later als de gevangenen van het "Sonderkommando" de lijken uit de gaskamer moeten halen is hij aanwezig. Himmler was er op 17 en 18 juli 1942. Het **Kalendarium Auschwitz van Danuta Czech** vermeldt op pagina 250 slechts een transport, de transport uit Westerbork die op 17 juli 1942 aankwam. Op deze dag was Himmler bij „Bunker Nr. 2“ tegenwoordig.

"De eerste treinen uit Nederland arriveerden op 17 juli 1942 in tegenwoordigheid van Himmler, die de selectie en het vermoorden van deze mensen gade sloeg." **W. Laqueur** in het voorwoord van **Czech, Kalendarium Auschwitz**, p. 16

"Een groot aantal straten in Den Haag en Scheveningen wordt voor joden verboden. Joden mogen alleen tussen 3 en 5 uur 's middags winkelen." **Dam**, p. 146

19-07-1942 „Zo noteerde de Hamburgse ambachtsmeester Hermann Frielingsdorf op 19-07-1942 in zijn dagboek: „In de laatste weken zijn de resterende Joden uit Hamburg afgevoerd, waar naar toe, weet men niet. Maar erover doen ijzingswekkende verhalen de ronde in het volk. Zij zullen in massa's aan open graven of op het vrije veld met vrouwen en kinderen door executiepelotons zijn gedood. [...] Men kan haast van zulke gruwelen niet meer horen, het is om misselijk van te worden, als men ervan hoort. [...] Onze daden zijn tenhemelschreiend, en het Duitse volk, dat zich deze wandaden gretig vertelt en ontzetting huichelt, heeft het geen schuld aan de massagruweldaden? Nee, het is niet onschuldig, slechts in een volk van zulke

kritiekloze gezindheid kunnen zich misdaden van zulke ruwheid voordoen.’ „ **Bajohr / Pohl**, Massenmord und schlechtes Gewissen, S. 62

21-07-1942 ► Lindwer, p. 256: „1002 personen naar Auschwitz“

22-07-1942 [D. Czech, p. 254]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 931 Joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 479 mannen en 297 vrouwen als gevangene in het kamp geplaatst. De mannen worden met de nummers 50 403 tot 50 881 en de vrouwen met de nummers 9 880 tot 10 176 gekenmerkt. De overige 155 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

23-07-1942 [D. Czech, p. 256]: “Ten gevolge van epidemische vlektyfus en de verschillende vernietigingsmethoden komen 140 mannelijke gevangenen in het concentratiekamp Auschwitz-Birkenau om het leven.”

24-07-1942 ► Lindwer, p. 256: “1000 personen naar Auschwitz”

”We vermoedden toentertijd [het precieze datum is onbekend, HM] niets van het vernietigingskamp. We wisten wel dat de deportatietreinen naar Theresienstadt, Bergen-Belsen en Auschwitz-Birkenau gingen. We hebben als OD’ers zelfs zieken op een draagbaar naar de trein gebracht. We zagen ook vaak de Duitse begeleidingsmanschappen als ze terugkamen van het transport. Dat waren vaak dezelfde gezichten.

24-07-1942 We vroegen ze weleens hoe het er daar uitzag, in Birkenau of Auschwitz. Dan zeiden ze dat het een werkkamp was, iedereen moest daar werken, waarschijnlijk ook voor de Duitse industrie. Boven de poort stond met grote letters: ‘Arbeit macht frei’. Dat was de informatie die we kregen. Deze Duitsers waren zelf ook niet in het kamp geweest, de treinen werden in Auschwitz vóór het kamp uitgeladen. De SS nam dan het transport over en de Duitse Soldaten moesten de lege trein weer terug naar Nederland begeleiden. Weken achter elkaar reed dezelfde trein heen en weer. Dat was alles wat we wisten, en ook dat Westerbork beter was.” **Hans Margules**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop’, p. 137

“Er zijn 24 juli weer drie doodvonnissen voltrokken aan Nederlanders wegens diefstal aan distributiebonnen.” **Boudier-Bakker**, p. 93

26-07-1942 “In alle katholieke kerken werd op zondag 26 Juli de tekst van het telegram, waarmee tien kerkgenootschappen tegen de Jodendeportaties geprotesteerd hadden, voorgelezen.” **Jong**, deel 6, p. 18

27-07-1942 “Diezelfde avond werden op de straatweg naar Zuilen de fietsers aangehouden en de

fietsen afgenomen. ... Nu moeten alle herenfietsen ingeleverd, ...

Ik hoorde vertellen, hoe een paar mensen met één kind, een meisje van 17 jaar, na alles verloren te hebben, nu op een nacht hun enig kind moesten zien weghalen. ...

Meisjes sprongen in de grachten, in de Amstel in hun angst, en als een christen 't waagde ze te willen redden, werd die neergeschoten. De beesten stonden over de leuning van de brug kalm te kijken hoe ze verdrongen." **Boudier-Bakker**, p. 92, 93

► **Lindwer**, p. 256: „1010 personen naar Auschwitz“

31-07-1942 ► **Lindwer**, p. 256: „1007 personen naar Auschwitz“

Augustus “Gehele maand razzia’s. Alle joodse straatnamen worden veranderd.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

01-08-1942 [**D. Czech**, p. 263]: “Met een transport van het RSHA uit het kamp Westerbork zijn 1007 joden – 540 mannen en jongens alsook 467 vrouwen en meisjes - aangekomen. Na de selectie worden 490 mannen, die de nummers 54 588 tot en met 55 077 krijgen, alsook 317 vrouwen, die met de nummers 13 834 tot en met 14 150 werden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

02-08-1942 “In opdracht van Harsters plaatsvervanger Knolle werden op zondagmorgen 2 augustus in de vroege in alle delen des lands in totaal tweehonderdvijf-en-veertig katholieke Joden door de ‘Sicherheitspolizei’, de ‘Ordnungspolizei’ of de Nederlandse politie gearresteerd en in eerste instantie naar het concentratiekamp Amersfoort gebracht; vier-en-veertig die men opgepakt had hoewel ze gemengd-gehuwd waren, werden spoedig vrijgelaten. De overigen kwamen in Westerbork terecht. Van hen werden nog in augustus twee-en-negentig naar Auschwitz getransporteerd, onder wie de begaafde filosofe dr. Edith Stein en een aantal andere kloosterlingen ...; die ‘nonnen en paters in hun zwarte en bruine kloosterdracht met de goudgele ster bestegen, terwijl zij de rozenkrans door hun handen lieten glijden en het Onze Vader baden, de wagon naar Polen.”” **Jong**, deel 6, p. 19

03-08-1942 [**D. Czech**, p. 265]: “De SS-kamparts voert onder de gevangenen van het ziekenhuis een selectie uit, waar bij hij 193 aan epidemische tyfus lijdende en herstellende gevangenen uitzoekt. Aansluitend worden deze gedetineerden naar Birkenau gebracht en in de gaskamers gedood.

APMO, Höß-Prozeß., Bd. 7, Bl. 155: D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 172-178; D-Aul-3/1/6, Stärkebuch, S. 847-877“ [...]

Ten gevolge van de epidemische vlektyfus en de verschillende vormen van vernietiging komen in het concentratiekamp Auschwitz 142 gevangenen om het leven.

APMO, D-Aul-3/1/6, Stärkebuch, S. 814 - 818“

03-08-1942 ► **Lindwer**, p. 256: „1013 personen naar Auschwitz“

04-08-1942 [D. Czech, p. 266]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1013 Joden - 520 mannen en jongens alsook 493 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 429 mannen en 268 vrouwen als gevangene in het kamp geplaatst. de vrouwen krijgen de nummers 14 515 tot 14 782. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.

[...]

[05-08-1942] De nummers 55916 tot 56344 krijgen 429 Joden, die op de voorgaande dag in staat tot werken zijn geclassificeerd.”

06-08-1942 “Op 6 augustus 1942 vond een razzia plaats in de Joodse wijken. Zeshondert Joden werden gefangen genomen en via Westerbork naar Polen gebracht.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (149)

”Bij de eerste razzia-transporten, toen er mensen kwamen op pantoffels en in onderkleden, kleepte heel Westerbork, in één enkel ontzet en heroïek gebaar, zich uit tot op het hemd. En men heeft, in hier en daar grootste samenwerking met het achterland, getracht de vertrekkenden zo toegerust mogelijk te laten gaan.” **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 25

07-08-1942 “[...] extra-editie van Het Joodse Weekblad van 7 augustus 1942, waarin voorkomt: De Duitse autoriteiten maken bekend:

1. Alle Joden, die niet onverwijld gevolg geven aan een tot hen gerichte oproep voor de arbeidsverruiming in Duitsland, worden gevangen genomen en naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht.
2. Alle Joden, die geen jodenster dragen, zullen naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht worden.
3. Alle Joden, die zonder toestemming der autoriteiten van woning of woonplaats veranderen - ook indien zij dit slechts tijdelijk doen - worden naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (131)

”In Rotterdam zijn nu de gruwelen met de Joden aan de gang. Het schreit ten hemel. Ze worden vervoerd als beesten. In goederenwagens op een dunne laag stro, eten voor drie dagen mee, en één emmer water en één toilet-emmer. ‘s nachts worden de jongens en meisjes van de ouders weggehaald. En toppunt! de ouders hebben zelf hun kleine kinderen naar Feyenoord moeten brengen.” **Boudier-Bakker**, p. 94

► **Lindwer**, p. 256: “989 personen naar Auschwitz”

08-08-1942 [Danuta Czech, p. 269] “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 987 Joden - 510 mannen en jongens alsook 477 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 315 mannen, die de nummers 57 405 tot 57 719, alsook 149 vrouwen, die de nummers 15 812 tot 15 960 krijgen, als gevangenen in het kamp geplaatst. In dit transport

bevinden zich meerdere katholieke Joden alsook nonnen en ordebroeders. Onder hen is zuster **Theresa Benedicta vom Kreuz**, uit het Karmelietenklooster Echt, die op 21 oktober 1891 te Breslau werd geboren. Zo als ook de anderen zussen en broeders wordt zij in het ordekleed naar Auschwitz deportéerd. Na de selectie wordt zij met de overige gedeportéerden naar de gaskamers gevoerd.”

08-08-1942 “In Groningen hebben de Jodengruwelen ook plaats gehad, en hebben ook velen zich met hun kinderen vergast, liever dan zich over te leveren aan wat hun wacht: lijden, mishandeling en dood.” **Boudier-Bakker**, p. 94

09-08-1942 “Drie dagen later [dan 06-08-1942] razzia in de Rubenstraat en de Beethovenstraat te Amsterdam, met hetzelfde gevolg.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (149)

10-08-1942 ► **Lindwer**, p. 256: “547 personen naar Auschwitz”

Me deze transport heeft **Maurice Schellekes** (00-11-1922 Zandvoort; ovl. 1988 te Haifa) moeten vertrekken. Hij kwam op 11-08-1942 aan in Auschwitz. Als nummer 58 053 werd hij vanaf 12-08-1942 tot midden september 1942 bij bunker 1 in het begravingscommando (“Offenes Sonderkommando”) ingezet. Bunker 1 had de bijnaam “Rotes Haus” en was de “1. provisorische Gaskammer”. **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, S. 385 und 415
Er werd met deze transport ook **George van Ryk** (geb. 1920 Antwerpen; ovl. 1999 Amsterdam) deportéerd. Hij heeft als nummer 58 028 vanaf 12-08-1942 tot midden september 1942 bij bunker 1 moeten werken.

Verder zijn er nog twee Nederlandse mannen in het Sonderkommando terechtgekomen, van wie de deportatiedata niet bekend zijn: **Mosiek van Kleib**, die na de oorlog in Nederland leefde, en **Bennie Klein**, die in 1942 vermoord werd. **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, S. 387 und 379

11-08-1942 [**D. Czech**, p. 270]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 559 Joden - 288 mannen en jongens alsook 271 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 164 mannen, die de nummers 57 911 tot 58 074 krijgen, alsook 131 vrouwen, die de nummers 16 506 tot 16 636 krijgen, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 264 gedeportéerden worden in de gaskamers gedood.”

11-08-1942 [**D. Czech**, p. 271]: “De SS-kamparts laat onder de zieken in de ziekenbouw van de gevangenen, blok 20, een selectie plaatsvinden, waarbij hij 79 gevangene uitzoekt, die op dezelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.* [...]”

* In het boek van de lijkhal van het stamkamp worden de nummers van 143 gevangenen ingeschreven. (APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 205-209) “

12-08-1942 [**D. Czech**, p. 271]: “De SS-kamparts voert onder de zieken in blok 20, de ziekenbouw van de gevangenen, een selectie door, waarbij hij 50 zieke uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.

12-08-1942 tot midden september 1942 „In een getuigenis herinnerde hij [Maurice Schellekes] zich aan de scenerie, die hij daar aantrof: "Toen wij op een open plaats nabij het woud aankwamen, lag een rare beangstigende bitterzoete geur in de lucht. Toen de SS ons op een klein heuvel samendreef, zag ik, dat deze heuvel uit aarde bestond, die uit een massagraf was uitgedolven. Het massagraf was gevuld met rijen van vrouwelijke lijken, die bedekt waren met een laag van kalk. De aanblik was zo gruwelijk en verschrikkelijk, dat hij zich eenvoudig niet met woorden op papier laat beschrijven.

Maar dat was de 'arbeid' die mij te wachten stond! De hele volgende maand lang werkt ik in het zogenoemde 'open zonderkommando'. Onze taak was het, duizende van vergaste mannen, vrouwen en kinderen in massagraven te begraven. Het crematorium was te dien tijde nog niet gereed en de mensen werden in een wit boerenhuis in het woud vergast [2. provisorische Gaskammer (Bunker 2/V) „Weißes Haus“]. Van verre konden wij zien, hoe zij naakt ervoor stonden en binnengingen. Dan werden de lijken op vlakke lorries, die op een smalspoor liepen naar ons toegebracht.

12-08-1942 tot midden september 1942 In de tussentijd hadden wij groeven van de grote van een zwembad uitgedolven. Wij moesten dan de lijken in de groeve brengen. All dit gebeurde in de gloeiende zomerhitte. De SS-waken en capo's sloegen ons onophoudelijk en dreven ons aan vlugger te werken. Het is onmogelijk nu mijn gevoel en indrukken in woorden weer te geven. Als de groeven tot de rand toe vol waren, werden de lijken met kalk bedekt en dan moesten wij zij met aarde bedekken. Deze periode van vier weken was de verschrikkelijkste tijd van mijn leven." [Schellekes' getuigenis in: „The Voice“, Nr. 22; S. 4f (uit het Engels in het Duits vertaalt van de auteurs).] **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, p. 79 en 80
Er is op pagina 79 een mooi portret van Maurice Schellekes toen hij 32 jaar oud was, een foto uit 1954.

14-08-1942 ► Lindwer, p. 256: „505 personen naar Auschwitz“

15-08-1942 [Danuta Czech, p. 274]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 505 Joden - 238 mannen en jongens alsook 267 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 98 mannen, die de nummers 59 055 tot 59 152 krijgen alsook 79 vrouwen, die van de nummers 17 238 tot 17 316 worden voorzien, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 328 mensen worden in de gaskamers gedood.”

17-08-1942 “Vanmorgen hebben de zoons van de familie Herschel ... met hun vrouwen bericht gekregen, dat ze morgenavond weg moeten. Eerst naar Westerbork en dan naar Silezië. Ik hoorde de vader, de vrome oude Jood, hardop bidden en een hoge vrouwenstem.” **Boudier-Bakker**, p. 95

► Lindwer, p. 256: “510 personen naar Auschwitz”

Vanaf 18 augustus 1942 “Vanaf station Malibaan startten de grootschalige transporten op 18 en 25 augustus 1942, het ging om vele honderden gezinnen en vond overdag plaats. De ligging van dit station was excentrisch, in Utrecht-Oost, en het transport was daardoor minder zichtbaar.”
Buitelaar, p. 48

“Iemand die zich voor transport moest melden, maar is ondergedoken, zei over de sfeer rond deze deportaties:

‘Iedereen werd opgeroepen om naar de Sjoel te komen. Het hoofd van de Joodse Raad in Utrecht zei: “geloof maar in Onze Lieve Heer en meld je maar met lepel, rugzak enz. op het Malibaanstation.” De armere mensen hadden geen geld, zij meldden zich in het algemeen. De rijkere doken onder.’

De gang van zaken bij het station verliep aldus politieagent Jo Reusch:

‘De meeste joden vervoegden zich op de voor hen voorgeschreven datum op het Malibaanstation. Meestal hadden ze alleen de meest noodzakelijke spulletjes bij zich, een waarlijk triest gezicht. De Ordnungspolizei had het station hermetisch afgegrendeld. Het leek erop alsof de mensen een fuik inliepen, was je er eenmaal in dan kwam je er met geen mogelijkheid uit.’” **Buitelaar**, p. 48

18-08-1942 “Ik ben de jonge mevrouw Herschel en haar man gaan goedendag zeggen, en ‘t was vreselijk. De moeder zat als een beeld van wanhoop - de jonge man was uit, het jonge vrouwtje hield zich dapper, al kon ze geen woord haast uitbrengen. ‘Maar moed houden en hopen,’ stamelde ze. Mijn hart brak. Toen ik wegging stortte de broer van mevrouw Herschel binnen, radeloos: ‘Geen uitstel, ik mot vanavond weg.’

Ik kon er niet overhen, en ben de hele dag doodsbedroefd geweest. En ‘s avonds zijn ze weggetrokken; om acht uur trokken ze langs de grachten, de straten, met hun bundeltje, sommigen schreiend, anderen zich goed houdend - wetend: de dood tegemoed. Ik hoorde, dat er duizenden mensen gedemonstreerd hebben voor ‘t Maliebaanstation en weggedreven zijn. Om twalf uur ‘s nachts nieuwe gruwel: toen moet het stationsplein vol gestaan hebben met Joodse kinderen - niets dan kinderen! Weggeroofd van hun ouders, tot wezen gemaakt, en als vrachtgoed verstuurd. Waarhen?... We zijn ook zo bezorgd over dr. Perel, met zijn twee lieve kinderen. ‘t Schreit ten hemel!” **Boudier-Bakker**, p. 96

19-08-1942 [D. Czech, p. 281]: “De SS-kamparts voert onder de zieken in blok 20, de ziekenbouw van de gevangenen, een selectie door, waarbij hij 67 gedetineerde uitzoekt, die op de zelfde dag worden gedood door fenol injectie’s.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 17C, D, 18A [...]

In de loop van die dag komen volgens het sterkteboek (Stärkebuch) in het concentratiecamp Auschwitz-Birkenau 220 gevangenen om het leven.

APMO, D-Aul-3/1/6, Stärkebuch, S. 936-943“

21-08-1942 [D. Czech, p. 284]: “De SS-kamparts laat een selectie onder de zieken in blok 13 plaatsvinden, waarbij hij 50 gevangene uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjectie’s worden

gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 18 A, B; D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 245f. [...]

De nederlandse Jood met de nummer 47185, die op 17 juli 1942 in het kamp werd binnengebracht, wordt 'op de vlucht' doodgeschoten.

APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 246

In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 111 gedetineerden binnengebracht. idem S. 244-247"

21-08-1942 ► Lindwer, p. 256: „1003 personen naar Auschwitz“

22-08-1942 [D. Czech, p. 285]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1008 joden – 493 mannen en jongens alsook 515 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 411 mannen, die de nummers 60 774 tot en met 61 184 krijgen, alsook 217 vrouwen, die de nummers 18 006 tot en met 18 222 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 380 mensen worden in de gaskamers gedood.”

22-08-1942 [D. Czech, p. 285]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw van de gevangenen, blok 20, waarbij hij 92 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door Phenolinjecties werden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 18 C, D

22-08-1942 [D. Czech, p. 285]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 136 gevangenen binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/1/6, Leichenhallenbuch, S. 248-252“

24-08-1942 ► Lindwer, p. 256: „551 personen naar Auschwitz“

25-08- 1942 [D. Czech, p. 286]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 519 Joden - 351 mannen en jongens alsook 168 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 231 mannen, die de nummers 61 277 tot 61 507 krijgen, alsook 38 vrouwen, die van de nummers 18 303 tot 18 340 worden voorzien, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 250 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

25-08- 1942 [D, Czech, p. 286 en 287]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw, in de blokken 13, 20, 21 en 28, waarbij hij 80 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door Phenolinjecties werden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 19 A, B”

“In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 152 gedetineerden binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 258-262“

28-08-1942 “De Herschels zijn weg - verdwenen. Soms komen hier omnibussen langs, vol oude

mensen - gezichten zo rampzalig om nooit te vergeten.” **Boudier-Bakker**, p. 96

28-08-1942 ► Lindwer, p. 256: “608 personen naar Auschwitz”

28-08-1942 [D. Czech, p. 289]: “In het bijkamp Gollerschau worden twee Joodse gevangenen, die met de nummers 60952 en 61061 zijn gekentekend, doodgeschoten. Zij zijn op 22-08-1942 met een transport van het RSHA uit Westerbork in het concentratiekamp Auschwitz binnengebracht. APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 268“

29-08-1942 “Vanmorgen om tien uur een omnibus om de Herschels te halen. Maar er was blijkbaar niemand in huis. Nu is het huis verzegeld. De kleine zwarte poes zit troosteloos op de vensterbank te mauwen en naar binnen te staren in de lege kamers.” **Boudier-B.**, p. 96

29-08-1942 [D. Czech, p. 290]: “[...] In totaal selecteert de kamparts Entress uit de infectieblok 746 gevangenen, die op de zelfde dag in de gaskamers worden gedood. [...]”

30-08-1942 [D. Czech, p. 290]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 608 Joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Niemand van dit transport wordt in het kamp geplaatst.* Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76 [...]”

Kempner deelt mede, dat alle mensen, die met dit transport zijn aangekomen, in de gaskamers worden gedood. Vermoedelijk heeft de Organisatie Schmelt[] van tevoren een deel van de mannen overgenomen.”*

***) ■ Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog**, deel 8, p. 754: “Speer wist in de zomer van ‘42 van Himmler gedaan te krijgen dat deze Schmelt machtigde, tienduizend aanvullende Joodse arbeidskrachten te putten uit de transporten welke van Westerbork, Mechelen en Drancy onderweg waren naar Auschwitz.”

31-08-1942 ■ Jan Willem Regenhart, In de schaduw van de Dom, Overleven in de stad van de NSB, Uitgeverij Bas Lubberhuizen (2002) 150: “In Cosel was het goede leven uit. ... alle mannen tussen 16 en 50 jaar moesten uitstappen. ... De 608 overgebleven inzittenden werden niet opgenomen in het kamp. Zij gingen rechtstreeks naar de gaskamers waar zij werden vermoord. Op 31 augustus 1942 - in Nederland was Koninginnedag - kreeg Moeder Leentje Snatager-van Crevelt chemicaliën waarmee kakkerlakken worden verdelgd over zich uitgestort.”

31-08-1942 “Koninginnedag voor de derde maal onder ‘t juk. ... De Koningin is nu weer in Engeland terug.” **Boudier-Bakker**, p. 97

31-08-1942 [D. Czech, p. 292]: “Het doden van 746 gevangenen, die als zieken en herstellenden in blok 20, de infectieblok van het gevangenenziekenhuis, hebben gelegen, heeft de epidemische vlektyfus niet ingedamd. In de lijkhal van het kamp worden de lijken van 35 gevangenen binnengebracht; 23 van hen komen uit blok 20.”

31-08-1942 ► Lindwer, p. 256: „560 personen naar Auschwitz“

De twee [Nederlandse] gevangenen met de nummers 59928 en 57935 worden ‘op de vlucht’ doodgeschoten.[*]

01-09-1942 [D. Czech, p. 292]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 560 Joden uit het Kamp Westerbork aangekomen. Geen een van deze mensen wordt in het kamp geplaatst.*
*De mannen zijn waarschijnlijk in Cosel vastgehouden en in werkkampen geplaatst. Robert M.W. Kempner, a.a.O., S. 76”

02-09-1942 [D. Czech, p. 293]: “De SS-kamparts voert onder de zieke gevangenen, in de ziekenbouw van de gevangenen, blok 28, een selectie uit, waar bij hij 12 zieke uitzocht, die op dezelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.
APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 274“

02-09-1942 [D. Czech, p. 293]: “In de lijkenhal van het stamkamp worden de lijken van drie gedetineerden uit het bijkamp Golleschau binnengebracht. De overledenen zijn met de nummers 59454, 59666 en 60919 gekenmerkt.”

■ De man met de nummer 59454 is op 17 augustus 1942 uit het Belgische kamp Malines in Auschwitz aangekomen [Czech, p. 278]. De nummer 59666 werd aan een man uit Joegoslavië vergeven, die op 18 augustus 1942 op het laadperron van Auschwitz had moeten staan [Czech, p. 280]. De derde overledene met de nummer **60919** is een man uit Nederland, die op 22 augustus 1942 voor werk werd geselecteerd [Czech, p. 285].
Hoogstwaarschijnlijk was **Meijer Swaab** de man met de nummer **60 919**. Als dat zo is, was hij in het bijkamp Golleschau tewerkgesteld.

[*] ■ De nummer **59928** heeft een man uit Nederland gegrepen, die op 18-08-1942 met een transport uit Westerbork in Auschwitz is aangekomen [D. Czech, p. 280].

Met de nummer **57935** wordt aan een van de 164 Nederlandse mannen vergeven, die een week eerder op 11-08-1942 voor werk in Auschwitz geselecteerd worden [D. Czech, p. 270].

04-09-1942 ► Lindwer, p. 256: „714 personen naar Auschwitz“

05-09-1942 [D. Czech, p. 295]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 714 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 53 vrouwen, die de nummers 19117 tot en met 19169 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 661 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood. Dr. Kremer is aanwezig en schrijft in zijn dagboek: ‘s’ avonds tegen 8 uur weer bij een zonderactie uit Nederland.** Vanwege de zonderverpleging – een vijfde liter sterkedrank, 5 sigaretten, 100 gram worst en brood – dringen zich de mannen naar zulke acties.’ [...]

** In het protocol van het verhoor van 18 juli 1947 verklaart Kremer daartoe het volgende: ‘Bij deze vergassingen was altijd een SS-arts aanwezig. Zij waren naar een vaste volgorde dienstdoend; in de tijd van mij herinner ik mij volgende artsnamen: Thilo, Kitt, Uhlenbrock, Wirths, Meyer en Entress.’ (APMO, Dpr.-ZOd/59; KI Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 218)“

07-09-1942 [D. Czech, p. 296]: “De SS-kamparts voert in de ziekenbouw van de gevangenen, n, blok 28, een selectie uit, waarbij hij 33 zieke gedetineerden uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjecties worden gedood.

APMO, D-Aul 5/1, Leichenhallenbuch, S. 279f.; Mat. RO., Bd. VI, Bl. 20 A“

07-09-1942 ► Lindwer, p. 256: „930 personen naar Auschwitz“

08-09-1942 [D. Czech, p. 297]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 930 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie van dit transport heeft waarschijnlijk in Cosel plaats gehad. Na de tweede selectie op het laadperron van Auschwitz worden zes mannen, die de nummers 63 089 tot 63 094 krijgen, alsook 26 vrouwen, die voorzien worden van de nummers 19 210 tot 19 235, als gevangene in het kamp geplaatst. Als men veronderstelt, dat de Organisatie Schmelt in Cosel ongeveer 200 mannen heeft vastgehouden, dan komen in de gaskamers plusminus 698 mensen om het leven."

08-09-1942 [D. Czech, p. 297]: "In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 62 gevangenen binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 282f."

11-09-1942 ► **Lindwer, p. 256: „874 personen naar Auschwitz“**

12-09-1942 [D. Czech, p. 299]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 874 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij waarschijnlijk 200 mannen voor de Organisatie Schmelt zijn uitgezocht, heeft in Cosel plaats gehad. Na de selectie in Auschwitz worden 26 mannen, die de nummers 63503 tot 63 528 krijgen, alsook 34 vrouwen, die van de nummers 19 482 tot 19 515 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden - ongeveer 614 personen - worden in de gaskamers gedood."

14-09-1942 [P. 300] "Het lijk van een Nederlandse man, die op 22 augustus 1942 het nummer 60778 kreeg, wordt op 14 september 1942 in de lijkhal binnengebracht."

14-09-1942 ► **Lindwer, p. 256: „902 personen naar Auschwitz“**

15-09-1942 "Studieverbod voor joodse studenten." **Dam, p. 146**

"De kleine, zwervende poes van de Herschels heeft Saar genomen, en het dier is daar heel tevreden. Maar onze melk is zo ingekrompen, we krijgen maar elk een kwart liter taptemelk. En Saar weet haast niet hoe ze voor haar poezen aan melk komt." **Boudier-Bakker, p. 97**

16-09-1942 [D. Czech, p. 302] "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 902 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij ongeveer 200 mannen zijn uitgezocht, heeft waarschijnlijk in Cosel plaats gehad. Na de selectie op het loesperron in Auschwitz worden 47 mannen, die de nummers 63 825 tot en met 63 871 krijgen, alsook 29 vrouwen, die de nummers 19 720 tot en met 19 748 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 626 mensen worden in de gaskamers gedood."

17-09-1942 [D. Czech, p. 304] "De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw, blok 28, waarbij hij 98 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door Phenolinjecties werden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 20 C, D"

“In de lijkhal van het Stammlager (Auschwitz I) worden de lijken van 147 gedetineerden biinggebracht.

APMO, D-Aul-5/1, Leichenhallenbuch, S. 299-303“

18-09-1942 ► Lindwer, p. 256: „1004 personen naar Auschwitz“

18-09-1942 [D. Czech, p. 304]: "De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw, blok 28, waarbij hij 16 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door Phenolinjecties werden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 21 A, B”

19-09-1942 [D. Czech, p. 305]: “Een Nederlander, die op 8 augustus 1942 de nr. 57640 kreeg, werd 'op de vlucht' doodgeschoten.”

“De SS-kamparts voert in de infectieblok 20 van de gevangenenziekenbouw eenselectie door, waarbij hij 31 zieke gedetineerde uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 21 A”

20-09-1942 [D. Czech, p. 305]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1002 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij waarschijnlijk ongeveer 200 mannen voor verschillende werkkampen zijn uitgezocht, heeft in Cosel plaats gevonden. Na de selectie in Auschwitz worden 101 mannen, die de nummers 64 618 tot 64 718 krijgen, alsook 111 vrouwen, die van de nummers 20217 tot 20327 worden voorzien, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 590 deporteerden worden in de gaskamers gedood.”

21-09-1942 ► Lindwer, p. 256: “713 personen naar Auschwitz”

Op 21 september 1942 werd in Auschwitz onder leiding van SS-Obersturmführer Franz Hößler begonnen de massagraven te openen om de lijken te kunnen opgraven en verbranden. Het lijkengif deed het grondwater vervuilen dat de vissen in de vijvers van de omgeving afstierven.

Friedler / Siebert / Kilian, Zeugen aus der Todeszone, p. 89 en 85

22-09-1942 [D. Czech, p. 306]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 713 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 133 mannen, die de nummers 64922 tot 65054 krijgen, en 50 vrouwen, die van de nummers 20439 tot 20488 worden voorzien, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 530 mensen worden in de gaskamers gedood.”

23-09-1942 [D. Czech, p. 307]: “De SS-kamparts voert in blok 28, de ziekenbouw van de gedetineerde, een selectie door, waarbij hij 16 gevangene uitzoekt, die op de zelfde dag door fenol injectie’s worden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 21 D“

25-09-1942 ► Lindwer, p. 256: „928 personen naar Auschwitz“

25-09-1942 [D. Czech, p. 308]: "De SS-kamparts voert in het ziekengebouw van de gevangenen, blok 28, een selectie uit, waarbij hij 48 zieke gedetineerde uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjecties worden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 21 C, D"

26-09-1942 [D. Czech, p. 309]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 928 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 129 mannen, die de nummers 65 901 tot 66 029 krijgen, alsook 50 vrouwen, die de nummers 20 863 tot 20 912 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 749 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood."

26-09-1942 "In het verlaten huis naast ons, brengen SS-mannen en NSB-ers met grote wagens inboedels in, waarschijnlijk van andere Joden. [...] De hele dag gaan de zware stappen trap op trap af, en klinken hier door - waar ik de oude man luid zijn gebeden hoorde zeggen, of het jonge vrouwtje piano spelen." **Boudier-Bakker**, p. 98 en 99

28-09-1942 ► Lindwer, p. 256: "610 personen naar Auschwitz"

30-09-1942 [D. Czech, p. 311] "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 610 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 37 mannen, die de nummers 66 713 tot 66 749 krijgen, alsook 119 vrouwen, die met de nummers 21 187 tot 21 305 worden gekenmerkt, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 454 mensen worden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer en Schutzhaftlagerführer Aumeier nemen deel aan de selectie en de aansluitende vergassing. [...] De SS-kamparts voert een selectie uit in het ziekengebouw van de gevangenen, waarbij hij 84 zieke gedetineerde uitzoekt, die naar Birkenau gebracht en in de gaskamers gedood worden.

APMO, D-Aul-5/3, HKB-Buch des Blocks 28, Bl. 221-223"

Hoogstwaarschijnlijk is **30 september 1942** niet het juiste maar het administratieve sterfdatum van meer dan honderd personen van dit onderzoek. Omdat het preciese sterfdatum na de oorlog niet was vast te stellen, heeft het Informatiebureau van het Rode Kruis het overlijdensdatum moeten schatten op basis van het deportatiedatum, berichten van teruggekeerden en het vermoeden, dat "mannen in de leeftijdscategorie 16 tot 40 jaar" rond drie maanden na de selectie overleden zijn, "dat vrouwen, kinderen en ouden van dagen direkt naar de gaskamers zijn afgevoerd". Vgl. **T.J. Rinsema, Joden in Meppel, 1940-1945**, Zutphen 2004, p. 388.

Eind september "Eind september waren er zevenendertig werkkampen met een bevolking van circa zeventuizend Joden, zulks volgens een na te noemen brief van Rauter." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (79, 80 en 142/143)

Begin oktober 1942 "De meeste joden die in Westerbork aankwamen, bleven slechts zeer kort in

het kamp. Velen werden al na enkele dagen, soms enkele uren na aankomst weer doorgestuurd. Zo verging het ook een groot deel van de 12.000 joden die begin oktober 1942 na de grote razzia's in heel Nederland waren opgepakt. De vrouwen en kinderen die op 5 oktober 1942 vanuit Amsterdam Westerbork binnenkamen, werden geregistreerd en direct weer naar de trein in Hooghalen gebracht. Zij hadden geen kans zich te voegen bij hun echtgenoten, die zich al enige tijd in het kamp bevonden. Er werden vanuit Westerbork wel vaker vrouwen en kinderen op transport gesteld naar vernietigingskampen zonder dat hun echtgenoten hiervan op de hoogte waren en de kans kregen om vrijwillig mee te gaan." [Vgl. 8 juni 1943] **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 44

01-10-1942 [D. Czech, p. 312] "In het vrouwenkamp Bla in Birkenau wordt een selectie uitgevoerd, waarbij 2 000 vrouwelijke gedetineerden worden uitgezocht. De geselecteerden gedetineerden worden in de gaskamers gedood.
APMO, Höß-Prozeß, Bd. 16, Bl. 55"

02-10-1942 ► **Lindwer**, p. 256: „1014 personen naar Auschwitz“

02/03-10-1942 "Razzia's op joodse werkkampen." **Dam**, p. 146; **Herzberg**, Kroniek p. 80

03-10-1942 "De derde oktober was het hoogtepunt, nog altijd staat hij met het zwartste kool aangestreept: Tienduizend zielen werden hier in één keer binnengestouwd, de mannen uit de onderscheidene werkkampen, met hun vrouwen en kinderen, die in een duivelse razzia werden opgevangen." **Mechanicus**, In Dépôt (51)

"De grootste aanwas dateert uit de gruwelijke oktoberdagen, toen, na een massale Jodenjacht door geheel Nederland, Westerbork geteisterd werd door een mensenoverstroming die het bijkans te verzwelgen dreigde." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 32

03-10-1942 [D. Czech, p. 313]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1014 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork binnengebracht. Een eerste selectie, waarbij vermoedelijk rond 300 mannen voor werkkampen in Silezië zijn vastgehouden, heeft in Cosel plaatsgehad. Bij de selectie op het laadperron in Auschwitz worden 29 mannen, die de nummers 67018 tot 67046 krijgen, alsook 33 vrouwen, die van de nummers 21395 tot 21427 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 652 mensen worden in de gaskamers gedood."

03-10-1942 [D. Czech, p. 313 en 314]: "De SS Kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: 'Vandaag levendfris materiaal van menselijk lever en milt als ook van pancreas fixeerd*, bovendien in absolute alcohol fixeerd luizen van zieke met epidemische vlektyfus. In Auschwitz liggen hele huizenrijen met vlektyfus teneer. ...'

KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 223f.

*Tijdens zijn verhoor op 30 juli 1947 in Krakau zet Kremer ervan uiteen, hij is 'al lang in de veranderingen van het menselijk organisme ten gevolge honger' geïnteresseerd en heeft deze zaak in Auschwitz aan Wirths voorgesteld, 'die mij verklaarde, dat ik voor deze onderzoeken

levendfris materiaal mag ontnemen van degene gevangenen, die door fenolinjecties gedood zou worden'. Na de selectie van een van Kremer bestemde gevangene wordt deze opnieuw voorgeleidt en nog levend op de snijtafel gelegd. 'Ik trad aan de tafel en vroeg de zieke naar verschillende bijzonderheden, die voor mijn onderzoekingen belangrijk waren. [...] Na ontvangst van deze informaties trad een EHBO'er [Sanitätsdienstgrad] naderbij de zieke en doodde hem door een injectie in de hartstreek.' Daarna ontnemt Kremer het 'levendfris materiaal'."

05-10-1942 ► Lindwer, p. 256: "2012 personen naar Auschwitz"

07-10-1942 [D. Czech, p. 316]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 2012 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Een eerste selectie, waarbij vermoedelijk ongeveer 500 mannen voor verscheidene werkkampen zijn vastgehouden, heeft in Cosel plaatsgevonden. Na de selectie op het losperron in Auschwitz worden 40 mannen, die de nummers 67 074 tot en met 67 113 krijgen, alsook 58 vrouwen, die de nummers 22 098 tot en met 22 155 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. Ongeveer 1414 gedeporteerde mannen, vrouwen en kinderen alsook uit het kamp geselecteerde vrouwelijke gedetineerden worden in de gaskamers gedood.* [...]"

*SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: 'Bij de 9de zonderactie (Niet-ingezetene en Muselweiber)** aanwezig.' (KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224)

** Extreem uitgeteerde gedetineerde worden in het kampjargon 'Muselmänner' genoemd."

08-10-1942 "In de Duitse kranten staat, dat wij zoveel duizend fietsen hebben geschonken aan Duitsland uit pure dankbaarheid, dat ze voor ons vechten tegen de Bolsjewisten. En het andere bericht daarin is: dat de Joden zó gehaat waren in Holland en daar zó vreselijk behandeld werden, dat de Duitsers uit medelijden ze hebben naar Duitsland overgebracht; en de Joden uit dankbaarheid daarvoor al hun meubilair aan de verwoeste steden hebben geschonken." **Boudier-Bakker**, p. 99

09-10-1942 ► Lindwer, p. 256: "1703 personen naar Auschwitz"

Albert Konrad Gemmeker wordt commandant van kamp Westerbork. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 27

10-10-1942 [D. Czech, p. 317]: "In verband met de uitbreiding van de epidemische vlektyfus bepaalt commandant Höß een generaal desinfectie van de SS-gebouwen, badinrichtingen, wasruimten, latrines alsook alle andere inrichtingen en kledingstukken.

APMO, D-Aul-1, Standortbefehl Nr. 28/42 [...]"

SS-kamparts Kremer schrijft in zijn dagboek: 'Levendfris materiaal van lever, milt en pancreas afgenomen en fixeerd.'

KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 224

[**Literaturverzeichnis**, S. 1034: 'KL Auschwitz in den Augen der SS, Höß, Kremer, hg. v. Staatlichen Auschwitz-Museum, Oswięcim 1973']"

11-10-1942 [D. Czech, p. 318]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1703 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie op het laadperron in Auschwitz worden 3444 mannen die de nummers 67362 tot 67705 krijgen, alsook 108 vrouwen, die de nummers 22282 tot 22389 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 1251 mensen worden in de gaskamers gedood. Deze actie vindt plaats in de nacht van 11 op 12 oktober. SS-kamparts schrijft in zijn dagboek: ‘[...] in de nacht nog bij een extra actie uit Nederland (1600 personen) tegenwoordig. Gruwelijke scènes voor de laatste bunker! Dat was de tiende extra actie. (Hössler!)’ *

In het protocol van het verhoor van 18-07-1947 te Krakau verklaart Kremer, dat SS-officier Hössler deze actie heeft doorgevoerd. Hij heeft moeite gedaan, de hele groep in één bunker te drijven. Op een man na is hij daarin geslaagd, die hij niet in de bunker kon duwen. Hössler heeft deze man dan met de pistool doodgeschoten. (APMO, Dpr. - ZO d/59/1, Bl. 13-26; zit. nach KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., S. 225, Anm. 54)”

12-10-1942 [D. Czech, p. 318 en 319]: “Om 19.40 uur wordt de parate SS-afdeling naar het uitlaadperron geroepen. Met de 12e en 13e transport van het RSHA uit België komen 999 en 675 Joden uit het kamp Malines aan. Alles bij elkaar zijn 1674 mensen, 534 mannen en 237 jongens als ook 653 vrouwen en 250 meisjes aangekomen. Na de selectie worden 28 mannen, die de nummers 67726 tot 67753 krijgen, als ook 88 vrouwen, die met de nummers 22397 tot 22484 worden gekenmerkt als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 1558 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood. APMO, D-Aul-1/3a, F v D, Bl. 112”

12-10-1942 ► Lindwer, p. 256: „1711 personen naar Auschwitz“

14-10-1942 [D. Czech, p. 320]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1711 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 351 mannen, die de nummers 67 802 tot 68 152 krijgen, alsook 69 vrouwen, die van de nummers 22 562 tot 22 630 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 1291 mensen worden in de gaskamers gedood.”

16-10-1942 “De hele kuststrook moet geëvacueerd. Waar moeten al die mensen blijven?” **Boudier-Bakker**, p. 100

► Lindwer, p. 256: “1710 personen naar Auschwitz”

17-10-1942 “Op 17 oktober 1942 hield koningin Wilhelmina een rede voor Radio Oranje waarin zij sprak ‘met smart en verontwaardiging over het lot onzer Joodsche landgenoten’.” **Buitelaar**, p. 56

17-10-1942 [D. Czech, p. 321]: “Op de binnenplaats [of hof] van blok 11 worden 11 gevangenen in aanwezigheid van de SS-kamparts Kremer doodgeschoten. Hij is eveneens aanwezig, toen aan een gedetineerden de straf door stokslagen wordt voltrokken.

KL Auschwitz in den Augen der SS, a. a. O., Tagebuch Kremers, S. 226”

17-10-1942 [D. Czech, p. 321]: “De SS-paraatheid neemt om kwart voor negen aan het laadperron een transport op zich van 1710 joden uit Nederland.*

APMO, D-Aul-1/3, F v D, Bl. 115

Dit is de enige aantekening in het bewaard gebleven boek van de wachtdienstleider, waarin aantal van de gedeporteerden mensen en land van herkomst van het transport zijn genoteerd.”

18-10-1942 [D. Czech, p. 321]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1710 joodse mannen, vrouwen en kinderen aangekomen. Van hen worden na de selectie 116 vrouwen, die de nummers 22 669 tot en met 22 784 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1594 gedeporteerden werden in de gaskamers gedood. SS-kamparts Kremer neemt aan de vergassing deel. In zijn dagboek schrijft hij: ‘Bij waterkoud weer vandaag op de zondag morgen bij de elfde zonderactie (Holländer) aanwezig. Afgrijpselijke szènen van drie vrouwen, die smeken om het vege lijf te redden.’ **

“** In het protocol van het verhoor op 18 juli 1947 te Krakau licht Kremer toe: ‘[...] wilden drie vrouwen uit Nederland niet in de gaskamers gaan en smeekten om hun leven. Het waren jonge en gezonde vrouwen, toch werd geen gehoor aan hun verzoeken gegeven, maar SS-mannen, die aan deze actie deelnamen, schoten de vrouwen ter plekke dood.’ “

19-10-1942 ► Lindwer, p. 256: “1327 personen naar Auschwitz”

[**Mechanicus**, p. 185] “DINSDAG 19 OKTOBER Het transport is vertrokken, duizend man, gestraften, een groep, die vannacht kersvers uit Vught is gekomen, zonder winterkleden, ongestempelden (grotendeels houders van Sonder-Ausweise, afgewezen sollicitanten voor de Calmeyerlijst, houders van Puttkammerstempels). Deze keer werd de trein wegens het besmettingsgevaar van kinderverlamming, diphtherie en geelzucht hermetisch met loodjes gesloten.”

21-10-1942 [D. Czech, p. 323]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1327 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 497 mannen, die de nummers 69 212 tot 69 708 krijgen als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 830 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

22-10-1942 “Toen ik maandag in Den Haag aankwam, stond daar een trein klaar voor Duitsland met onze jongens. Er waren ellendige tonelen van afscheid.” **Boudier-B.**, p. 100

23-10-1942 ► Lindwer, p. 256: “988 personen naar Auschwitz”

25-10-1942 [D. Czech, p. 326]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 988 Joodse mannen, vrouwen en kinderen aangekomen. Na de selectie worden 21 mannen, die de nummers 70 333 tot 70 353 krijgen, alsook 32 vrouwen, die van de nummers 22 917 tot 22 948 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 935 mensen worden in de gaskamers

gedood.”

25-10-1942 “Men zegt dat de 120.000 huizen in Den Haag, die verlaten moeten worden, zullen worden opgeblazen. [...] Jo kwam thuis met het bericht, dat de oude Herschels al naar Polen waren.” **Boudier-Bakker**, p. 101

Volgens de bewerker, **Hans Edinga**, was Jo de dienstbode van de Boudiers: **Johanna van Tuyl**.

26-10-1942 ► **Lindwer**, p. 256: „841 personen naar Auschwitz“

27-10-1942 [**D. Czech**, p. 327]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 841 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 224 mannen, die de nummers 70 836 tot 71 059 krijgen, alsook 205 vrouwen, die de nummers 23 070 tot 23 274 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 412 mensen worden in de gaskamers gedood.”

27-10-1942 “Het joodse Weeshuis in Utrecht wordt ontruimd.” **Dam**, p. 146

29-10-1942 “We hebben ook gehoord, dat de Herschels op een afschuwelijke manier zijn weggevoerd.

Er wordt nu f 15 betaalt voor één pond boter. Een ei 45 cent. Twee kazen voor f 59,80. Een pond vet f 15.” **Boudier-Bakker**, p. 102

30-10-1942 ► **Lindwer**, p. 256: „659 personen naar Auschwitz“

Tot november 1942 “Tot november 1942” bestaat er nog geen spoorlijn tussen Hooghalen en Westerbork. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 29

De mensen die naar Westerbork gestuurd of naar het oosten deporteed worden, moeten 9 km te voet gaan voordat zij in Westerbork achter prikkeldraad opgesloten of in Hooghalen in de trein naar het oosten geperst worden.

02-11-1942 Op 2 november 1942 is de spoorlijn tussen Hooghalen en Westerbork gereed, joodse kampgevangenen hebben mee moeten helpen deze spoorwegaftakking aan te leggen. Vanaf nu vertrekken alle deportatietreinen direct vanuit het kamp Westerbork. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 43

02-11-1942 “Er zijn voor aanstaande moeders absoluut geen luiers, geen wiegen met toebehoren, geen kleinkindergoed, geen dekentjes te krijgen. Er is niets meer te koop. Alleen in de advertenties in de kranten wordt nog veel aangeboden, dat is de enige kans. Waarschijnlijk van inboedels van Joden. ... Niemand kan meer schoenen krijgen, ...” **Boudier-Bakker**, p. 102, 103

02-11-1942 ► **Lindwer**, p. 256: “954 personen naar Auschwitz”

02-11-1942 [**D. Czech**, p. 331]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw van de gevangenen, waarbij hij 49 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.

APMO, D-Aul-5/4, Leichenhallenbuch, S. 3, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 22”

03-11-1942 [D. Czech, p. 332]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw van de gevangenen, waarbij hij 23 zieke gedetineerde uitzoekt, die op dezelfde dag door fenolinjectie’s worden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 22D”

04-11-1942 [D. Czech, p. 332 en 333]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 954 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork gearriveerd. Na de selectie worden 50 vrouwen, die de nummers 23534 tot 23583 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 904 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

06-11-1942 ► Lindwer, p. 256: “465 personen naar Auschwitz”

07-11-1942 [D. Czech, p. 334]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 465 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Bij de selectie worden alle als arbeidsongeschikt classificeerd en in een gaskamer geleid.

Robert M. W. Kempner, a. a. O., S. 76”

“In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van acht gevangenen uit het buitenkommando Chelmek binnengebracht. De gevangenen hebben de nummers **64650**, 65740, **67532**, **69392**, **67543**, **69600**, **69695** en 72165.

APMO, D-Aul-5/4, Leichenhallenbuch, S. 8”

Zes van deze nummers zijn uitgegeven aan Nederlandse mannen op 20-9-1942, 11-10-1942 en 21-10-42. (Vgl. **Danuta Czech**, Kalendarium Auschwitz, bladzijden 305, 318 en 323.)

10-11-1942 ► Lindwer, p. 256: „758 personen naar Auschwitz“

11-11-1942 Secretaris Abraham Toncman schreef in het notulenboek van de Pekelder kerkenraad: “In de nacht van 11 op 12 November 1942 had de grootste razzia plaats, die tot nu toe geweest was, [...] Nu waren nog slechts 20 Joodse zielen, waarvan 2 gemengd-gehuwden, aanwezig. ‘Minjan’ was er niet meer. Toch werd elke Sabbath-morgen bijeenkomst gehouden en gezamenlijk het gebed uitgesproken. Vridagavond, 27 Nov. 1942, werden [weer personen] door de politie opgehaald, om op Sabbath 28-11-42 naar Westerbork te worden getransporteerd: [...]. De gemeente telt thans nog 5 gezinnen [...] Totaal 14 zielen. [...] En nu zijn wij met weinigen van velen overgebleven; wij worden als vee weggeleid om gedood te worden en verloren te gaan, tot ellende en tot schande: moge er redding en uitkomst voor de joden komen! Spoedig, in onze dagen! Amen!

Oude Pekela, 31 December 1942” [w. g] Abr. Toncman ■ **Mulder e. a.**, Weinigen van velen, p. 102 t/m 104

12-11-1942 [D. Czech, p. 337]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 758 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden drie

mannen, die de nummers 74425 tot 74427 krijgen, alsook 48 vrouwen, die voorzien worden van de nummers 24354 tot 24401, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 707 mensen worden in de gaskamers gedood.”

13-11-1942 “In Utrecht worden weer angstig veel huizen gevorderd met Pegus.” **Boudier-Bakker**, p. 104

16-11-1942 ► **Lindwer**, p. 256: “**761 personen naar Auschwitz**” De aankomst van dit transport uit Westerbork is in het Kalendarium van Auschwitz niet duidelijk geregistreerd. Er is slechts op pagina 340 sprake van een transport, dat op 18 november 1942 is aangekomen, zonder dat er aantal nog afkomst wordt genoemd. Martin Gilbert vermoedt in zijn boek *Endlösung* op bladzijde 130 dat met dit transport 209 joodse mensen uit Noorwegen naar Auschwitz zijn gedeporteerd.

19-11-1942 [**D. Czech**, p. 341]: “De SS-kamparts voert een selectie in de ziekenbouw van de gevangenen, in de blokken 20 en 28, door, waarbij hij 65 zieke gevangenen uitzocht, die op de zelfde dag met fenolinjectie’s worden gedood.
APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 24 A, B”

20-11-1942 “Het reizen met treinen is erg. Stampvol. Daarbij allerlei oponthoud - we stonden onder andere een half uur in Gouda - later weer bij Nieuwkerk.” **Boudier-Bakker**, p. 104

20-11-1942 ► **Lindwer**, p. 256: “**726 personen naar Auschwitz**”

”Wij wisten dat de toekomst van de mensen die naar het Oosten werden getransporteerd niet bijzonder hoopvol was. Dit hadden wij gehoord van een treinmachinist die bij de spoorlijn stond te wachten tot de deportatietrein vertrok. De meeste machinisten wilden niet praten, die waren erg angstig. Op een keer [**het juiste datum is niet bekend**, HM] kregen we na veel aandringen eentje aan het praten. Hij vertelde mij dat ik alles moest proberen om niet naar het Oosten gestuurd te worden, er zou niemand terugkomen.” **Hans Shlomo Cohn**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop’, p. 127

21-11-1942 [**D. Czech**, p. 342]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 726 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 47 mannen, die de nummers 77 194 tot en met 77 240 krijgen, alsook 35 vrouwen, die de nummers 25 621 tot en met 25 655 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 644 mensen worden in de gaskamers gedood.”

21-11-1942 “Er zijn weer vijftien Nederlanders gefusilleerd, op beschuldiging van vernieling van de oogst.” **Boudier-Bakker**, p. 104

24-11-1942 “Er wordt verteld, dat in Den Haag al de ontruimde Huizen worden afgebroken.” **Boudier-Bakker**, p. 104

24-11-1942 ► Lindwer, p. 256: “709 personen naar Auschwitz”

26-11-1942 [D. Czech, p. 344]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 709 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden alleen 42 vrouwen, die de nummers 25 927 tot 25 968 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 667 mensen worden in de gaskamers gedood.”

“Er worden veel meer mensen doodgeschoten, dagelijks, dan ooit in de kranten komt. In de gevangenis telkens - dat hoor je dan toevallig.” **Boudier-Bakker, p. 105**

27-11-1942 [D. Czech, p. 345]: “De SS-kamparts voert in de ziekenbouw van de gevangenen, blok 20, een selectie uit, waarbij hij 62 zieke gevangene uitzoekt, die op de zelfde dag door fenolinjecties worden gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 24 D”

28-11-1942 “De brieven uit Den Haag vertellen alle dezelfde gruwel. Van de huizen, die afgebroken worden, worden ramen, deuren, kozijnen voorzichtig uitgelicht en opgeladen, stenen gemerkt. De hele Dag staat er een zwijgende menigte verbijsterd naar te staren: de afbraak van een bloeiend, mooi stads kwartier! Men zegt, het beslaat méér dan de ramp in Rotterdam. Oude mensen, die dit niet meer verwerken kunnen, sterven.” **Boudier-B., p. 105**

30-11-1942 ► Lindwer, p. 256: „826 personen naar Auschwitz“

Eind november 1942 waren [in Auschwitz] alle massagraven geruimd. 107 000 lijken waren er vergraven. **Friedler / Siebert / Kilian, Zeugen aus der Todeszone, p. 90**

02-12-1942 [D. Czech, p. 348]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 826 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 77 mannen, die de nummers 79 313 tot 79 389 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 749 gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

03-12-1942 [D. Czech, p. 349]: “Tijdens de opname van zieken in de ziekenbau van de gevangenen classificeerde de SS-kamparts 64 gedetineerde als niet meer geneesbaar. Deze gevangenen worden op dezelfde dag door fenolinjectie's gedood.

APMO, D-Aul-5/4, Leichenhallenbuch, S. 35f., Mat. RO., Bd. VI, Bl. 25 C, D

In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 125 gevangenen binnengebracht, daaronder 15 lijken van gedetineerden uit het buitencommando Chelmek.

APMO, D-Aul-5/4, Leichenhallenbuch, S. 35f.“

04-12-1942 “Niemand heeft lust in Sintniklaas, of doet er aan.” **Boudier-Bakker, p. 106**

04-12-1942 ► Lindwer, p. 256: “812 personen naar Auschwitz”

04-12-1942 [D. Czech, p. 350]: “De SS-kamparts voert een selectie in het ziekengebouw van de gedetineerden, blok 20, uit. Hij classificeerde 78 zieke gedetineerde als niet te genezen. Zij worden

op hetzelfde dag door fenolinjecties gedood.

APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 25 D, C"

[Pagina 351] "In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 119 gedetineerden binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/4, Leichenhallenbuch, S. 37f."

"Begin december 1942 waren er achter Bunker 2 [tweede provisorische gaskamer "Weißes Haus"] vier groeven, 30 m lang, 7 m breed en 3 m diep waarin lijken werden verbrand. De vergasten slachtoffers uit bunker 1 [eerste provisorische gaskamer "Rotes Haus"] werden in meer afgelegen groeven verbrand." **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, p. 91 en 92

06-12-1942 [D. Czech, p. 352]: "Om 2.45 uur werd de hele SS-bereidheid naar het laadperron gecommandeerd, om een transport van het RSHA met Joden te overnemen.

Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 811 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 16 mannen, die de nummers 80 246 tot en met 80 261 krijgen, alom gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 795 mensen worden in de gaskamers gedood."

08-12-1942 ► Lindwer, p. 256: "927 personen naar Auschwitz"

09-12-1942 "Ook kan nu iedereen je huis binnenkomen, hoeft zelfs geen schriftelijk bewijs te geven, en kan nemen wat hij wil. Wij zijn totaal weerloos aan rovers overgeleverd." **Boudier-Bakker**, p. 107

10-12-1942 [D. Czech, p. 356]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 927 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 39 mannen die de nummers 81 224 tot 81 262 krijgen, alsook drie vrouwen, die de nummers 26 618 tot 26 620 krijgen, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 885 mensen worden in de gaskamers gedood."

December 1942 "In december 1942 ... een officiële verklaring van de geallieerden waarin stond dat Polen was verworpen tot 'one vast center of murdering Jews'." **Buitelaar**, p. 56

12-12-1942 ► Lindwer, p. 256: "757 personen naar Auschwitz"

14-12-1942 [D. Czech, p. 359]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 757 Joden aangekomen. Na de selectie worden 121 mannen, die de nummers 82 866 tot 82 986 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 636 mensen worden in de gaskamers gedood."

15-12-1942 [D.Czech, p. 360]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de ziekenbouw van de gevangenen, in de blokken 28 en 20, waarbij hij 57 gevangenen, die geen spoedige genezing laten verwachten, uitzoekt. Deze gevangenen worden op dezelfde dag door fenolinjectie’s gedood. APMO, Mat. RO., Bd. VI, Bl. 26 D, C; D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 34
In de lijkenhal van het stamkamp worden de lijken van 76 gevangenen binnengebracht. APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 34”

16-12-1942 “Gisteren een brief van mijn schoonzuster Trees [Boudier], [...] Ze schreef er het onstellende nieuws bij, dat mij op mijn grondvesten geschokt heeft: of wij ook al gehoord hadden, dat uit Utrecht alle gepensioneerden, ouden enzovoort, weg zouden moeten naar ‘t oosten van ‘t land. [...] Er wordt gezegd, je kunt alles in één kamer opslaan en die wordt dan verzegeld (met een papiertje op de deur geplakt!). En als de bezitters weg zijn, komt er een wagen voor en alles wordt weggehaald. [...] De diphterie neemt over het hele land onrustbarend toe.” **Boudier-Bakker**, p. 108

18-12-1942 “In Silezië worden de Joden, mannen, vrouwen, kinderen dagelijks bij duizenden afgemaakt. Dat zoiets voort kan gaan - dat het bestaan kan. De Duitsers slepen al met karrevrachten vol kerstbomen. Hoe kàn men een kerstboom aansteken in déze tijd - zo’n tijd! Ik heb er dit jaar geen moed voor.” **Boudier-B.**, p. 108, 109

December 1942 “Amsterdam, december 1942 [p. 16] [...] Men blijft toch maar liever, zij het ook Hollands armoedigste provincie, achter prikkeldraht overwinteren, dan versleept te worden diep Europa in, naar onbekende gebieden en doeleinden, vanwaar totnogtoe slechts zeer schaarse en onduidelijke klanken tot de achtergeblevenen zijn doorgedrongen. [p. 24] [...] blijft men slapeloos, [...] of omdat men zich steeds weer afvraagt waarom er toch nauwelijks berichten komen van de vele duizenden die al van deze plek vertrokken zijn.” [p. 34] **Hillesum**, Het denkende hart van de barak

19-12-1942 “Kitty [de Josselin de Jong] schreef dat in Den Haag nergens iets bekend is van aanstaande evacuatie van Utrecht. [...] De aanblik van de afbraak en verwoesting in Den Haag moet vreselijk zijn. De puinhopen van Carthago.” **Boudier-Bakker**, p. 109

19-12-1942 [D. Czech, p. 363]: “De SS-kamparts voert in de ziekenbouw van de gevangenen, blok 28, een selectie uit, waarbij hij 64 zieke mannelijke gevangenen uitzocht, die geen snelle genezing laten verwachten. Deze gedetineerden worden op dezelfde dag door fenolinjectie’s gedood.”

31-12-1942 “In ‘t gevangenkamp in Amersfoort, waar zoveel vooraanstaande Nederlanders zuchten, verhongeren ze en sterven onder de mishandelingen. [...] Vanmorgen is er ook bij ons het biljet in huis gekomen, op te geven hoeveel kamers we hebben, hoeveel bedden enzovoort voor inkwartiering. Er komt misschien nooit van.” **Boudier-Bakker**, p. 110

31-12-1942 [D. Czech, p. 369]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 40 gevangenen, eronder 16 lijken van gedetineerden uit het bijkamp Buna, binnengebracht. APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 21”

Begin 1943 “Begin 1943 werd hij [Mussert] door Van Genechten, hoofd van de afdeling vorming van de NSB van de Malibaan 31, op de hoogte gesteld van de uitroeiingskampen.” **Buitelaar**, p. 43

00-01-1943 “Ik ben er absoluut van overtuigd dat Gemmeker wist wat er zich in Auschwitz afspeelde. Daar is zeker geen twijfel over mogelijk. Vanaf januari 1943 woonde Gemmeker in een villa vlak buiten het kamp. Die villa stond naast het huis van SS-architect Winne, die al enige tijd in Westerbork was om het kamp uit te breiden zodat het in staat was om te functioneren als Durchgangslager voor een groot aantal mensen tegelijk. Dezelfde Winne die in Westerbork een groot aantal barakken en bovendien het crematorium bouwde, had ook deelgenomen aan de bouw van de kampen in Auschwitz-Birkenau en Gleiwitz. Winne kende de mensonterende situatie in Polen. Gemmeker stond op vriendschappelijke voet met deze SS’er. Het zou mij heel raar voorkomen dat Winne nooit met Gemmeker gesproken heeft over de situatie daar. Bovendien ging Gemmeker regelmatig naar Berlijn. Hij had ook veel telefonisch contact met Berlijn. Hij moet daar gehoord hebben wat er zich Polen afspeelde. Bovendien, als er een trein in het kamp stond te wachten op een nieuw uitgaand transport sprak Gemmeker altijd met mensen van de Grüne Polizei die als bewaking met de treinen meereiden naar Auschwitz. Deze mensen moeten ook hebben geweten wat er zich afspeelde in Polen. Ik heb zelfs meerdere malen aan leden van de Grüne Polizei gevraagd wat er aan de hand was in het Oosten. Mij wilden ze niets vertellen. Ik heb maar een keer antwoord daarop gekregen van een van die Grüne Polizei-mannen. Hi zij op mijn vraag hoe het in Polen was slechts ‘Scheiße’. Meer werd mij niet gezegd. Ik kende het woord Scheiße wel en wist dat het niet veel goeds was in Polen, maar niemand zocht zo ver. We konden niet vermoeden dat mensen zo barbars konden zijn om daar maar joden af te slachten als beesten. Dat durften we niet te denken.” **Aad van As**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop’, p. 250 en 251

11-01-1943 ► **Lindwer**, p. 256: „750 personen naar Auschwitz“

11-01-1943 [D. Czech, p. 381] “De SS-kamparts voert in blok 20, de ziekenbouw van de gevangenen, een selectie uit, waarbij hij 55 gevangenen uitzocht, die geen spoedige genezing laten verwachten. Deze gevangenen worden op hetzelfde dag met fenolinjectie’s gedood. In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 114 gevangenen binnengebracht.”

13-01-1943 [D. Czech, p. 382]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 750 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Er zijn 346 mannen en jongens alsook 404 vrouwen en meisjes aangekomen. Na de selectie worden 88 mannen, die de nummers 86 694 tot en met 86 696, 86 698 tot en met 86 715, 86 717 tot en met 86 729 en 86 731 tot en met 86 784 krijgen, alsook 101 vrouwen, die de nummers 28 524 tot en met 28 624 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 561 mensen worden in de gaskamers gedood.

De nummers 86 697, 86 716 en 86 730 krijgen drie uit Den Haag binnengebrachte gedetineerde.”

14-01-1943 [D. Czech, p. 383]: “De SS-kamparts voert een selectie uit in de blokken 28 en 20, waar de zieken zijn ondergebracht. Hij zoekt 57 gedetineerde uit, die geen spoedige genezing laten verwachten. Deze gedetineerden worden op dezelfde dag door Phenolinjecties gedood. APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 41”

15-01-1943 “Talrijke Joden hadden immers hun jonggeborenen te vondeling gelegd, hetgeen trouwens op 15 januari aanleiding gegeven heeft tot zoiets als een proclamatie van de Duitsers, volgens welke alle vondelingen voortaan als Joodse kinderen zouden worden beschouwd.”
Herzberg, Kroniek der Jodenvervolging (159)

16-01-1943 “De eerste joden komen in Vught aan.” **Dam**, p. 146
”Niemand leest iets anders dan de [berichten over] de bonnen. Boter zal ophouden, en we krijgen een soort smeersel dan.” **Boudier-Bakker**, p. 112

17-01-1943 [D. Czech, p. 385]: “De kampleiding voert een selectie uit onder de zieken van de quarantaineblokken 2 en 8 van het stamkamp door, waarbij rond 500 gevangenen worden uitgezocht. Zij worden op de zelfde dag naar Birkenau gebracht en daar in de gaskamers gedood. [Bron:] Jerzy Adam Brandhuber, Vergessene Erde, in: H v A, a. a. O., Nr. 5, 1962, S. 84f. [...]”

18-01-1943 ► Lindwer, p. 256: „748 personen naar Auschwitz“

19-01-1943 “In Amsterdam is de Bijenkorf leeggehaald, en het hele personeel naar Duitsland. Ook andere grote zaken. Nu hier in Utrecht ook de Galeries Modernes. Het is totale uitplundering. [...] Er is in Canada 19 januari een prinsesje geboren.” **Boudier-Bakker**, p. 113

20-01-1943 “Omdat, toen het Huis van Oranje vluchten moest, in de meidagen overal de margrietten bloeiden”, heet “het nieuwe prinsesje” Margriet. **Boudier-Bakker**, p. 113

20-01-1943 [D. Czech, p. 387]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 748 joden – 315 mannen en jongens als ook 433 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 10 mannen, die de nummers 90 812 tot en met 90 821 krijgen, alsook 25 vrouwen, die de nummers 29 600 tot en met 29 624 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 305 mannen en jongen alsook 408 vrouwen en meisjes worden in de gaskamers gedood.”

21-01-1943 “Ontruiming van het krankzinnigengesticht ‘Het Apeldoornse Bos’.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

22-01-1943 Op 22 januari 1943 vertrekt een trein met 926 personen uit Apeldoorn. Deze trein “vervoerde de verpleegden, de artsen en het personeel van het Joodse krankzinnigengesticht Het Apeldoornse Bosch” naar Auschwitz. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (277/278)

“Op 22 januari 1943 werden alle patiënten van het Joodse Krankzinnigengesticht Het Apeldoornse Bosch te Apeldoorn, ongeveer twaalfhonderd in getal, te zamen met een enkele arts, verschillende verpleegsters en ander personeel in goederenwagens gestopt en over de grens vervoerd. Niemand heeft ooit meer iets van hen gehoord.” Herzberg, Kroniek der Jodenvervolgung (149)

23-01-1943 ► Lindwer, p. 256: „516 personen naar Auschwitz“

24-01-1943 [D. Czech, p. 390]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 921 patiënten - onder hen ook kinderen en geneeskundig personeel - uit het Psychiatrisch Ziekenhuis Apeldoornse Bosch aangekomen. Na de selectie worden 16 mannen, die de nummers 93 297 tot 93 312 krijgen, alsook 36 vrouwen, die van de nummers 31 191 tot 31 226 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 869 mensen worden in de gaskamers gedood.”

24-01-1943 [D. Czech, p. 391]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 516 Joden - 234 mannen en jongens alsook 282 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 18 mannen, die de nummers 93626 tot 93643 krijgen, alsook twee vrouwen, die de nummers 31502 en 31503 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 496 mensen worden in de gaskamers gedood.”

29-01-1943 ► Lindwer, p. 256: “659 personen naar Auschwitz”

31-01-1943 [D. Czech, p. 399]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 659 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 240 mannen en jongens alsook 419 vrouwen en meisjes. Na de selectie worden 50 mannen, die de nummers 96 516 tot en met 96 520 en 98 274 tot en met 98 318 krijgen, alsook 19 Frauen, die de nummers 33 253 tot en met 33 271 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 590 mensen worden in de gaskamers gedood. [...]

In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 13 gevangenen binnengebracht; een dode stamt uit het bijkamp Jawischowitz.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 56“

01-02-1943 [D. Czech, p. 401]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 46 gedetineerde binnengebracht; tien dode komen uit het kamp Birkenau.*”

** De aantekening ‘Birkenau’ naast de nummers van deze gedetineerden in het lijkhalboek van het Stammlager [Auschwitz I] betekent waarschijnlijk, dat zij in de ziekenblok van Auschwitz I gebracht zijn, om daar met Phenolinjecties gedood te worden. De gedode gedetineerden zijn misschien leden geweest van het zonderkommando. In de regel worden deze gedetineerden van tijd tot tijd vermoord en door anderen vervangen. In Birkenau is de sterfelijkheid zeer hoog, de lijken van de gedetineerden worden verbrand in groeven, die als primitieve crematoria in de buurt van bunker 1 en 2 in werking zijn.”*

02-02-1943 ► Lindwer, p. 256: „890 personen naar Auschwitz“

04-02-1943 [D. Czech, p. 403]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 890 joden – 321

mannen en jongen, 569 vrouwen en meisjes - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 48 mannen, die de nummers 99 867 tot en met 99 914 krijgen, alsook 52 vrouwen, die de nummers 34 126 tot en met 34 177 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 790 mensen worden in de gaskamers gedood.”

05-02-1943 “Joden mogen geen brieven of requests aan Duitse instanties zenden. Alle post moet via de Joodse Raad gaan.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

05-02-1943 “We krijgen een ingenieur van Waterstaat ingekwartierd.” **Boudier-B.**, p. 116

05-02-1943 [**D. Czech**, p. 405]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 42 gevangenen binnengebracht.
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 60f.”

08-02-1943 [**D. Czech**, p. 408]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 59 gevangenen binnengebracht; 30 dode stammen uit Birkenau*, zes uit het bijkamp Golleschau.
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 63f.”

*[22 van de overledenen zijn op 21-1-1943 vanuit het getto Theresienstadt gekomen, maar die kunnen niet uit Nederland zijn geweest, omdat toen nog geen Nederlanders in Theresienstadt waren, pas op 27-04-1943 zijn er 196 personen naartoe gestuurd. **D. Czech**, p. 408; **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 256]

09-02-1943 ► **Lindwer**, p. 256: „1184 personen naar Auschwitz“

10-02-1943 “Op 10 februari 1943 moesten de verpleegden en het personeel uit de Joodse weeshuizen volgen. Het grootste deel der kinderen is dadelijk naar het oosten doorgezonden.”
Herzberg, Kroniek der Jodenvervolging (149)

11-02-1943 “Nog altijd duurt de gruwelijke razzia van ‘t ophalen van jongens van 18 - 25 jaar voort. Soms al om vier uur ‘s nachts. Velen zijn ondergedoken.” **Boudier-Bakker**, p. 117

11-02-1943 [**D. Czech**, p. 410] “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1184 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Met dit transport zijn 476 mannen en jongens alsook 708 vrouwen en meisjes gearriveerd. Na de selectie worden 113 mannen, die de nummers 100 852 tot en met 100 964 krijgen, alsook 66 vrouwen, die de nummers 34 899 tot en met 34 964 krijgen, als gedetineerden in het kamp geplaatst. De overige 1005 mensen worden in de gaskamers gedood.”

12-02-1943 [**D. Czech**, p. 413] “In het lijkhalboek van het stamkamp worden de nummers van 39 overleden gedetineerden ingeschreven.”
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 66 f.”

14-02-1942 [**D. Czech**, p. 414]: “Wegens de epidemische vlektyfus draagt Höß per standplaatsbevel nr. 3 de SS-leden op, een passende afstand tot de gevangenen en de gevangenencommando’s in

acht te nemen, om niet gevaar te lopen aangestoken te worden.
APMO, D-Aul-1, Standortbefehl Nr. 3/43“

15-02-1943 [D. Czech, p. 415]: " In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 55 gevangenen binnengebracht.

APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 69 f."

16-02-1943 ► Lindwer, p. 256: „1108 personen naar Auschwitz“

18-02-1943 [D. Czech, p. 416]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1108 joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Met dit transport zijn 515 mannen en jongens alsook 593 vrouwen en meisjes aangekomen. Na de selectie worden 200 mannen, die de nummers 103 515 tot en met 103 714 krijgen, alsook 61 vrouwen, die de nummers 35 793 tot en met 36 033 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 847 mensen worden in de gaskamers gedood.”

18-02-1943 “Acht dagen later [dan 10-02-1943] waren vijfenvertig rusthuizen met Joodse verpleegden in Den Haag aan de beurt. De rusthuizen daar en elders waren voor het grootste deel in alle haast opgericht en bevolkt, omdat men hoopte daarin voor de ouden van dagen een veilige toevlucht te vinden. Het baatte niets. Ook oudeliëngestichten werden ontvolkt.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (149/150)

19-02-1943 “In Haarlem zijn de Opperrabbijn en andere Joden gefusilleerd; ook communisten. In Den Haag zijn de Joden uit de Ziekenhuizen gehaald, ook de pas-geopereerden.” **Boudier-Bakker**, p. 119

19-02-1943 [D. Czech, p. 417]: "In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 41 gevangenen binnengebracht; 18 dode stammen uit het bijkamp Budy en drie uit het bijkamp Golleschau.
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 73 f."

21 tot 25 februari 1943 Na aanleiding van een Herderlijke Brief van aartsbisschop De Jong weigeren 21 politieagenten in Utrecht ‘Joden en jeugdige personen’ op te pakken en moeten onderduiken. **Buitelaar**, p. 57 en 58

23-02-1943 ► Lindwer, p. 256: “1101 personen naar Auschwitz”

25-02-1943 [D. Czech, p. 422]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1101 joden – 413 mannen en jongens alsook 688 vrouwen en meisjes – uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 57 mannen, die de nummers 104 033 tot en met 104 089 krijgen, alsook 30 vrouwen, die de nummers 36 251 tot en met 36 280 krijgen, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 1014 mensen worden in de gaskamers gedood.”

26-02-1943 “Betje vertelt, dat tweehonderd agenten geweigerd hebben hier te tekenen, omdat ze alle Joden moeten ophalen - zij zeggen ook uit goede bron te weten, dat alle kinderen worden afgemaakt. Mijn hart bloedt als ik denk aan dr. Perel, en die twee lieve kinderen.” **Boudier-**

Bakker, p. 121

26-02-1943 [D. Czech, p. 424]: "In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 39 gevangenen binnengebracht; 20 dode stammen uit Birkenau.
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 80 f."

28-02-1943 [D. Czech, p. 425]: "In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 28 gevangene binnengebracht.
APMO, D-Aul-5/2, Leichenhallenbuch, S. 82"

01-03-1943 "Zaterdag [27-02-1943] zag Betje uit het politiebureau aan de Tolsteeg een troepje kleine kinderen, een meisje van veertien was erbij - wegvoeren in een overvalwagen. Mijn hart bloedt als ik eraan denk, en ik moet er aldoor aan denken. Wat zulke stumperdjes doormaken, van huis weggerukt, overgelaten aan harde kerels." **Boudier-Bakker**, p. 121

02-03-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "**1105 personen naar Sobibor**".

■ **Schelvis, Sobibor**, Amsterdam 1994, Tweede druk, bladzijde 310, **Transportlijst 2 maart 1943:**"[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in de werkkampen in het district Lublin. Van 14 personen zijn levenstekens ontvangen: 12 uit Lublin en 2 uit Silezië. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd."

05-03-1943 "In maart 1943 was het eerste van vier nieuwe crematoria [in Auschwitz] bedrijfsklaar." [...] Op 5 maart 1943 werden voor de eerste keer in tegenwoordigheid van een commissie 45 lijken verbrand. **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, p. 104 en 120

06-03-1943 Op 6 maart 1943 haalden de Duitsers de kinderen en het personeel uit het weeshuis. **Bron:** I.B. van Creveld, 'Het joods weeshuis in Den Haag', in: Misjpoge. Verenigingsblad van de Nederlandse Kring voor Joodse Genealogie, jrg 15, nr 2, 44

08/09-03-1943 [van 20 uur tot tegen de ochtend van de volgende dag, D. Czech, p. 736] Vergassing van de joden uit het zogenoemde "Theresienstädter Familienlager" in Birkenau. Het Theresienstädter Familienlager was in een afgesloten barakkencomplex in het kampdeelgebied B IIb. Er waren mensen ondergebracht, die in september en december 1943 van Theresienstadt naar Auschwitz waren gedeporteerd. Onder hen waren er ook enige Nederlanders. **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone. p. 244 en 245

10-03-1943 "Geen melk meer te krijgen:" **Boudier-Bakker**, p. 122

10-03-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "**1105 personen naar Sobibor**".

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 16, **Transportlijst 10 maart 1943:**"[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in de werkkampen in het district Lublin. Dertien vrouwen van dit transport hebben de oorlog overleefd: Judith Eliaser, Bertha en Celina Ensel, Sophie Huisman, Mirjam Penha-

Blits, Cato, Sara en Suzanne Polak, Debora en Bertha van Praag, Sophie Verduin en Jetje en Sientje Veterman. Van nog veertien anderen zijn uit Lublin en van twee uit Silesië levenstekens ontvangen.”

11-03-1943 ”Vanaf 11 maart 1943” worden de lijken van de mensen die in het kamp Westerbork overleden zijn gecremeerd. Crematie is “volgens de joodse rites niet toegestaan”. Voor 11 maart 1943 zijn de overledenen van het kamp op de joodse begraafplaats van Assen ter aarde besteld. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 41

13-03-1943 ’s avonds op 13 maart 1943 nam de SS het crematorium [in Auschwitz] voorgoed in gebruik. 1492 mannen, vrouwen en kinderen uit het getto Krakau werden in onderaardse gaskamer gedreven, vermoord en daarnaar verbrand. **Friedler / Siebert / Kilian**, Zeugen aus der Todeszone, p. 121

15-03-1943 ”Bankbiljetten van vijfhonderd en duizend gulden uit de circulatie. Dat is om de zwarte handel te fnuiken.” **Boudier-Bakker**, p. 123

17-03-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “964 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 24, **Transportlijst 30 maart 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van vier personen zijn uit Lublin en van twee uit Silezië levenstekens ontvangen. Eén man, Elias Cohen, heeft de oorlog overleefd.” [zie 20-03-1943 Cohen, De negentien treinen naar Sobibor, p. 142 en 143]

19-03-1943 “We krijgen weer minder vlees: 125 gram inplaats van 200 per persoon in de week.” **Boudier-Bakker**, p. 124

20-03-1943 ■ **Cohen, De negentien treinen naar Sobibor**, pagina 142 en 143: “Mijn neef en naamgenoot Elie I. A. Cohen was op 17 maart 1943 met vrouw en kind op transport gegaan. Hij had geen idee waar hij heengebracht zou worden. Bij aankomst op de ochtend van zaterdag 20 maart moesten de mannen met achterlating van de bagage uitstappen. De vrouwen moesten met de kinderen in de trein blijven. Nadat eerst geroepen was om artsen en verplegers, ging mijn neef zich melden op de kreet om metaalarbeiders. [...] Hij heeft de vrouwen niet zien uitstappen, hij heeft wel geschreeuw gehoord, er werd niet geslagen, ook niet geschoten. [...]; hij heeft niets geroken en geen vlammen gezien. Hij had nooit van gaskamers gehoord en zou, als het anders gegaan zou zijn en de Duitsers hem naar de gaskamers gestuurd hadden, dit zonder argwaan hebben gedaan. Hij herhaalt nu, meer dan dertig jaar later: wij wisten niets.”

23-03-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “1250 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 31, **Transportlijst 23 maart 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige personen uitgezocht voor werk in

het district Lublin. Eén vrouw werd daar herkend.”

24-03-1943 “Dokter Koster hier geweest. Verteld, hoe alle dokters nu geweigerd hebben in de artsenkamer te gaan, en hun bevoegdheid als arts hebben neergelegd. ... Ze hebben allen het woord arts van hun bordjes overgeschilderd, overgeplakt, in elk geval doen verdwijnen.” **Boudier-Bakker**, p. 125

30-03-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**1255 personen naar Sobibor**”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 40, **Transportlijst 30 maart 1943:** “[...] Waarschijnlijk werden alle mensen direct na aankomst vergast. Er werd niemand werd herkend, nog zijn er levenstekens ontvangen.”

31-03-1943 “In Amsterdam hebben als Hollandse politie verklede mannen de bewaking overweldigd van het bevolkingsregister in de Kerklaan, en in brand gestoken en alles vernield.” **Boudier-Bakker**, p. 125

31-03-1943 [D. Czech, p. 456]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 75 gedetineerden binnengebracht.”

01-04-1943 “Alle gemengd-gehuwde, niet-joodse ambtenaren van Rijk, provincie of gemeente worden tegen 1 april 1943 ontslagen.” **Herzberg**, Kroniek [...], p. 89

03-04-1943 “De artsen hebben hun borden weer aan de huizen moeten doen met arts, want de weermacht beschouwde dit weglaten als sabotage tegen hèn. Nu bereiden ze een nieuw protest voor.” **Boudier-Bakker**, p. 127

06-04-1943 “We kunnen elkaar op verjaardagen geen cadeautjes meer geven, want er is niets meer in de winkels.” **Boudier-Bakker**, p. 127

06-04-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**2020 personen naar Sobibor**”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 49, **Transportlijst 6 april 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in de werkkampen in het district Lublin. Twee vrouwen hebben de oorlog overleefd: Ursula Stern en Saartje Wijnberg. Van tien personen zijn uit Sobibor levenstekens ontvangen.”

06-04-1943 ■ **Cohen, De negentien treinen naar Sobibor**, pagina 143 en 144: “Ook Selma [op de transportlijst van 6 april 1943 (p. 61, Schelvis, Sobibor) staat: Saartje Wijnberg] vertelt dat ze niet wist waar ze vanuit Westerbork heengebracht werd en dat ze geen idee van de jodenmoord in Sobibor had. [...] Bij aankomst in Sobibor in de middag van 9 april 1943 moest ze de bagage laten staan en zag ze oude en invalide mensen in de lorries stappen. De Oekraïeners stonden te schreeuwen met stokken in de hand. Er heerste een angstige sfeer, hoewel de SS niet wreed was. Zij mocht uit de menigte komen en met haar nog dertig meisjes. [...] Ze werden het kamp binnengebracht, dat een vriendelijke indruk maakte, en kregen een barak aangewezen om te slapen. [voortzetting zie 10-04-1943]

10-04-1943 De volgende dag ging ze naar het werk, dat bestond uit rugzakken uitsorteren, maar ze

wist nog steeds niet wat zich in Sobibor afspeelde. [...]

Op de avond van Selma's eerste werkdag kwam Maurits Zeehandelaar, die ze uit Zwolle kende, bij haar en vertelde dat allen die met haar waren aangekomen reeds vergast en verbrand waren. Hij wees op het grote vuur, zei: 'Mijn vrouw is ook vergast', maar toch wilde ze het niet geloven. Als ze aan haar moeder dacht, was ze ervan overtuigd dat die in een kamp was. Pas toen ze de meegebrachte spullen van een oom en zijn vijf kinderen in handen kreeg, moest ze die gedachte laten varen.

Als Selma kleren sorteerde kon ze de transporten naar de gaskamers zien gaan. [...] Ze heeft het erg te kwaad gehad toen ze opperrabbijn Hirsch voorbij zag komen."

In april 1943 "In april 1943 ontstond de provinciale LO [Landelijke organisatie voor hulp aan Onderduikers] Utrecht, opgericht door een beambte uit Tuindorp Henk Das ('Ruurd') en onderwijzer Teus van Vliet ('Hugo') uit Tienhoven. Het werkadres van het hoofd **LO Utrecht stad**, Gerrit Westdijk ('Bob'), was ten huize van tandarts Johan Lubbers aan de Malisingel 4. 'Bob' woonde op diverse adressen in de stad. Geschat wordt dat er midden 1944 in de Domstad, dus nog voor de spoorwegstaking, ongeveer vijfduizend onderduik(st)ers waren: '(...) en dat dus meer dan 10.000 gezinnen daarmee te maken hadden als onderduiker, helper of gastheer.'" **Buitelaar**, p. 95

13-04-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "1204 personen naar Sobibor"

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 63, **Transportlijst 13 april 1943:** "... Bij gehuwde vrouwen werd alleen de meisjesnaam vermeld. Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er geen levenstekens ontvangen."

16-04-1943 "Ik hoorde, hoe [...] iemand een piano heeft geruild voor drie pond koffie [...]" **Boudier-Bakker**, p. 128

20-04-1943 „[...] Dormitzer E.: [Drei Berichte über T]. Ms. WL. London 1945/46/55. *Schrijfster, sedert 22-04-1943 in T[heresienstadt], beschrijft de toestanden. Zij kwam met de eerste transport uit Nederland. Op 20 april 1943 werd een aantal ,verdiener [verdienstelijke] Joden, meestal Rijksduitse, maar ook Nederlander en Tsjecho-Slowaken, in een SS-kazerne uitgenodigd, waar Eichmann's gevolmachtigde voor Nederland, SS STBF aus der Fünfen, de versamelde de transport naar T[heresienstadt] als bijzonder voordeel voorstelde. Wie niet tot deze transport zou besluiten, mag niet meer rekening houden met de ene of andere toegeeflijkheid. De kamptoestanden werden als ideaal beschreven: vollkomene vrijheid, SS-kost, bioscoop in de stad enz. Vanwege de mooie omgeving raadde aus der Fünfen: ,De dames zouden goed schoeisel meenemen, omdat men er uitstapjes kan maken.' Op de volgende dag reisde men in personenrijtuigen, in elk Abteil zaten slechts vier personen. Tijdens de rond 28 uur durende reis deelde het begeleidende personeel postkaarten uit, die aan verwant zouden geschreven worden."* **Adler**, Theresienstadt (726)

20-04-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "1166 personen naar Sobibor"

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 71,

Transportlijst 20 april 1943: “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in de werkkampen in het district Lublin. Van 27 personen zijn levenstekens ontvangen: 2 uit Sobibor en 25 uit Dorohucza. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

21-04-1943 Op 21 april vervoerd een trein uit Amsterdam 98 personen naar Theresienstadt. Vandaar werden ze later toch naar Auschwitz gebracht. “[...] zij die als Duitse soldaten hadden gestreden, stierven als Joodse burgers.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (277 en 278)

22-04-1943 “Een laatste groot Malibaantransport had plaats op 22 april 1943, dit had in eerste instantie Vught als bestemming. Kamp Vught fungeerde tot oktober van dat jaar als doorgangskamp naar Westerbork.” **Buitelaar**, p. 48

22-04-1943, Adler, Theresienstadt, p. 696: “22.4.[1943] eerste transport uit Nederland naar T[heresienstadt]”. ”297 [personen aus] Holland (22. 4. Amsterdam, Emigranten)” **Adler**, Theresienstadt (40 en 696)

22-04-1943 “Vandaag ook de laatste dag voor de ongelukkige Joden. Aan ‘t station zag Henri er verscheidene gepakt en gezakt voor Vught. Die kunnen, en het betalen kunnen, zullen wel onderduiken. Het huis der Perels is akelig doodstil. Leeg. Ik zie in mijn herinnering nog altijd op de late zomeravondende de dokter zitten met de lamp in ‘t prieeltje, zijn vrouw met een boek, de kinderen soms nog wat roepend uit de slaapkamer - de zomerwarme tuin - alles verwoest. Wat wordt er van hen.” **Boudier-Bakker**, p. 128

23-04-1943 “De joden uit onder andere de provincie Utrecht moeten zich naar het kamp Vught begeven.” **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

”Met ingang van 23 april 1943 was het verblijf van Joden in de provincies Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland, met uitzondering van Amsterdam, verboden.” **Herzberg**, p. 79

25 en 26-04-1943 “Zondag en maandag 25 en 26 april - Pasen. [...] We hadden om 6 uur een koningsmaal met ons éne ei (met Pasen uitgedeeld), [...] Geen ei, geen kaas, geen boter weldra. De Duitsers hebben zes miljoen kazen van ons naar Zweden uitgevoerd, en 35.000 koeien naar Spanje - daarvoor krijgen ze oorlogsmateriaal, koper en staal.” **Boudier-Bakker**, p. 129

27-04-1943 ► Lindwer, p. 256: “1204 personen naar Sobibor” en “196 personen naar Theresienstadt”

27-04-1943 ■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten**, p. 79, Transportlijst 27 april 1943: “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in kampen in het district Lublin. Van 7 personen zijn levenstekens ontvangen: 2 uit Dorohucza en 5 uit Lublin. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

30-04-1943 [**D. Czech**, p. 482]: “In de lijkhal van het stamkamp worden de lijken van 25 gevangenen binnengebracht; twee doden stammen uit het bijkamp Buna.

Mei 1943 “Ten slotte werd in mei 1943 ook Amsterdam verboden terrein, behalve voor die Joden die uitstel hadden verkregen van deportatie naar het oosten.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (79)

04-05-1943 ► Lindwer, p. 256: “1187 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 87, **Transportlijst 4 mei 1943:** “[...] Drie personen werden in het district Lublin herkend. Verder zijn er geen levenstekens ontvangen.”

05-05-1943 "Brief van dr. Harster, SS-Brigadeführer und Generalmajor der Polizei, betreffende de eindoplossing van het Jodenvraagstuk. Algemene richtlijn: De Reichsführer SS wenst dat in de loop van dit jaar zoveel joden als menselijkerwijs mogelijk is, naar het Oosten op transport worden gesteld." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

11-05-1943 ► Lindwer, p. 256: “1446 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 95, **Transportlijst 11 mei 1943:** “[...] Tachtig personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Vandaar zijn 67 berichten in Nederland ontvangen. Eén man, Josef Wins, heeft de oorlog overleefd.”

14-05-1943 “Op 14 mei 1943 werd aan alle Joden in Amsterdam het verblijf in de gemeente verboden, met uitzondering van die Joden aan wie door de Zentralstelle für Jüdische Auswanderung uitstel vgoor de Arbeitseinsatz was verleend.” **Herzberg**, Kroniek [...] p. 150

15-05-1943 “Rauter maakte op 15 mei 1943 bekend dat alle radio’s moesten worden ingeleverd. Deels nam ondergronds gedrag achter de voordeur hierdoor toe: clandestien luisteren; deels sprongen bestaande en nieuwe bladen in dit ‘publicitaire gat’ en vergrootten de nieuwsfunctie.” **Buitelaar**, p. 84

18-05-1943 ► Lindwer, p. 256: “2511 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 105, **Transportlijst 18 mei 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in de werkkampen in het district Lublin. Van zestien personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza drie en uit Silezië één. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

20-05-1943 ”Op 20 mei meldde zich echter een betrekkelijk gering aantal Joden, te weten ongeveer duizend van de vertigduizend die toen nog naar globale berekening in Amsterdam moesten leven.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (150)

25-05-1943 ► Lindwer, p. 256: “2862 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 122, **Transportlijst 25 mei 1943**: "[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van acht personen werden levenstekens ontvangen. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd."

26-05-1943 "Grote razzia op joden in Amsterdam." Dam, p. 146

"Bij deze razzia zijn circa drieduizend Joden gevangen genomen, waaronder alle rabbijnen en alle kerkelijke autoriteiten, alsmede tal van bekende persoonlijkheden uit allerlei kringen. Allen werden naar Westerbork overgebracht." **Herzberg**, Kroniek [...], p. 153

28-05-1943 "VRIJDAG 28 MEI '43" is het datum van de eerste optekening in het Dagboek uit Westerbork dat Philip Mechanikus heeft kunnen doorgeven aan de buitenwereld van het kamp. **Mechanicus**, In Dépôt (13)

31-05-1943 "MAANDAG 31 MEI ... De wagens voor het transport staan er weer: achtenvertig. Lugubere stemming." **Mechanicus**, In Dépôt (21)

01-06-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "**3006 personen naar Sobibor**"

01-06-1943 "DINSDAG 1 JUNI ... Drieduizendenvijftig man zijn vandaag vervoerd. Rotstemming in het kamp. Er waren vannacht nog driehonderd mensen nodig: zij werden aan de bedrijven en de bureaus onttrokken." **Mechanicus**, In Dépôt (23)

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De tansportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 141, **Transportlijst 1 juni 1943**: "[...] Eenentachtig personen werden bij aankomst voor werk in Dorohucza uitgezocht. Vandaar zijn 25 berichten in Nederland ontvangen. Eén man, Jules Schelvis, heeft de oorlog overleefd."

03-06-1943 "DONDERDAG 3 JUNI ... In de zeven maanden tijds bijv. dat ik nu in het ziekenhuis verblijf, zijn het bijna altijd Nederlandse Joden geweest, die op treansport zijn gestuurd. Een enkele keer ook Duitse Joden. Dezelfde klacht komt uit de woonbarakken." **Mechanicus**, In Dépôt (28)

04.06.1943 "VRIJDAG 4 JUNI ... Totdusver eenenzeventigduizend Joden geregistreerd, die naar het Oosten van Europa zijn doorgezonden." **Mechanicus**, In Dépôt (30)

06.06.1943 "ZONDAG 6 JUNI ... Het verstoorde mierennest. Plaats moet worden gemaakt voor twee grote transporten van zestienhonderd man elk uit Vught, die dinsdag naar het Oosten worden doorgezonden." **Mechanicus**, In Dépôt (31)

"Eerst ondergingen we een lysolbewerking, omdat er uit Vught altijd veel luizen meekomen. Van 4 tot 9 heb ik met kleine huilende kinderen gesjouwd en bagage gedragen voor uitgeputte vrouwen. Het was hard - en hartverscheurend. Vrouwen met kleine kinderen, 1600 (vannacht komen er weer 1600), de mannen zijn opzettelijk achtergehouden in Vught." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 42

[De brief waarin Etty Hillesum dit schrijft dateert van 23 juni 1943, de gegevens van de twee transporten, die Etty Hillesum vermoedelijk bedoelt, heeft **Janneke de Mooi** in Joodse kinderen in het kamp Vught op bladzijde 106 noteerd:

”zo 6/6 1593? [personen] 806? [kinderen] vooral baby’s en kleuters met ouder(s)
ma 7/6 1356? [personen] 502? [kinderen] vooral kinderen vanaf 4 jaar met ouder(s)”]

08-06-1943 ”DINSDAG 8 JUNI ... Uit Vught zijn en worden alle kinderen beneden de zestien jaar weggezonden. Vele moeders zijn eerst op protest met haar kinderen meegezonden. Nochtans zijn er jeugdige kinderen alleen gestuurd. Vught is zeker een der wrangste episoden uit de vervolging der Joden in Nederland. De mannen, die op het ogenblik nog aan de Moerdijk werken en wier vrouwen onlangs achter hun rug via Westerbork naar Polen zijn doorgezonden, zijn voor een groot deel dezelfde, die de spoorweg van Hooghalen naar Westerbork hebben aangelegd.”

Mechanicus, In Dépôt (33)

”Midden in de nacht is het tweede transport uit Vught gekomen, om-en-de-bij dertienhondert mensen, mannen, vrouwen en kinderen. Zij zijn, moe en uitgeput, ziek en vervuild, voor een deel uit de vuile vee- en goederenwagens waarmee zij gekomen zijn, eenvoudig met gesnauw, gedonder en slagen en stompen overgeheveld in de vuile vee- en goederenwagens, die hen naar het Oosten overbrengen.” **Mechanicus**, In Dépôt (34)

08-06-1943 “Op 8 juni 1943 werd een groot aantal vrouwen en kinderen vanuit het concentratiekamp Vught naar Westerbork op transport gesteld en op diezelfde datum gedeporteerd naar Sobibor. Hun echtgenoten waren te werk gesteld bij de bouw van de Moerdijkbrug. Hun was toegezegd dat ze zich op een gegeven moment bij hun familie in Westerbork konden voegen. Toen de mannen in Vught tijdens een appel te horen kregen dat hun familie in Westerbork direct was doorgestuurd, heerste een onbeschrijflijke paniek. Velen begonnen te huilen of vielen flauw.” **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 44

08-06-1943 “Een zogenaamd kindertransport, uitsluitend bestaande uit kinderen met hun moeders, te zamen 3017 personen, is uit Vught via Westerbork in Sobibor aangekomen en zonder enige selectie terstond vergast. Dit transport werd op 8 juni 1943 in Westerbork samengesteld uit de op 6 en 7 juni vanuit Vught vertrokken treinen.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (284/285)

08-06-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “3017 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis**, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 161, **Transportlijst 8 juni 1943**: “[...] Enige tientallen personen werden voor werk in het district Lublin uitgezocht. Van één vrouw werd vandaar een levenstekens ontvangen. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

09-06-1943 [**D. Czech**, p. 516: “In de lijkhal van het Stammlager [Auschwitz I] worden de lijken van 21 gedetineerden binnengebracht; daaronder twee dode uit het nevenkamp Buna.”

20-06-1943 “Grote razzia op joden in Amsterdam.” **Dam**, p. 146

20-06-1943 ”Op zondag 20 juni 1943 had een soortgelijke actie plaats in Amsterdam-Oost en het nieuwe gedeelte van Zuid. ... De actie heeft 5700 gevangenen voor Westerbork opgeleverd.”

"[...] sinds dat razziatransport heb ik geen honger, geen slaap en niets meer en voel me heel best, men concentreerd zozeer z'n aandacht op de anderen, dat men zichzelf vergeet en dat is ook wel goed." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 50

29-06-1943 "In de vroege weer een groot transport van hier weggegaan. Om 5 uur was ik nog in het ziekenhuis om te kijken of ze vader niet per ongeluk meenamen, er komen vergissingen genoeg voor. Toen naar de grote barak van moeder. Ze lag op haar smalle benauwde soldatenbed [...]" **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 51

"En voor de rest: verschillende zelfmoorden vannacht voor het transport, met scheermesjes en zo." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 52

"[...] en ga naar het ziekenhuis [...] Ik zal vele lege bedden in het ziekenhuis vinden na dit transport." **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 52

29-06-1943 "DINSDAG 29 JUNI Vandaag is weer een transport van tweeëntwintighonderd personen naar het Oosten vertrokken. Onze rust heeft dus slechts drie weken geduurd. Met dit transport zijn driehonderd zieken meegegaan en honderdvijftig s-gevallen, ondergedokenen die gisternacht waren aangekomen en zo als ze reilden en zeilden, zonder enige uitrusting, zijn doorgezonden." **Mechanicus**, In Dépôt (62)

29-06-1943 ► **Lindwer**, p. 256: "2397 personen naar Sobibor"

■ **Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor**, De transportlijsten, Amsterdam 2001, bladzijde 181, **Transportlijst 29 juni 1943**: "[...] Bij aankomst werden enige personen uitgezocht voor werk in Sobibor. Van één persoon werd een levensteken ontvangen. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd."

Medio 1943 "Medio 1943 was Utrecht, grotendeels via het station Malibaan, officieel 'Joden vrij'. Officieus echter niet, ongeveer driehonderd à vierhonderd (Utrechtse) Joden waren hier of elders ondergedoken en achtergebleven. Ze werden in belangrijke mate geholpen door de eerdergenoemde ontslagen keurmeester-slager van het abattoir Levij Hartog [zie 27-02-1941]. Deze bouwde te Utrecht onder de schuilnaam Leo Pietersen en verschillende adressen gebruikend, een eigen hulporganisatie op voor met name Joodse onderduikers. Hij ontving daarbij gelden uit het in zomer van 1943 opgerichte Nationaal Steunfonds, de NSF-uitkeringen ontving hij via de Utrechtse koerierster Wil van den Dorpe.

Geschat wordt dat de 'groep Hartog' gedurende de bezettingsjaren 'bijna tweehonderd ondergedoken lotgenoten maandelijks van bonkaarten voorzag'. Exacte cijfers over het aantal Joodse onderduikers in of uit Utrecht ontbreken, bovendien moesten ze diverse malen binnen en buiten de stad verhuizen." **Buitelaar**, p. 48

02-07-1943 "ZATERDAG 3 JULI Gisternacht is een transport van zestienhonderd man uit Vught aangekomen, elfhonderd uit het kamp, vijfhonderd man van de Moerdijk. [...] De mannen van de Moerdijk zijn zij van wie de vrouwen een paar weken geleden [*] werden doorgezonden naar Polen." **Mechanicus**, In Dépôt (66)

[*] zie 8 juni 1943, de zogenoemde kindertransport.

05-07-1943 “Westerbork, 5 juli 1943 ... Morgenochtend gaat er een transport weg. Gisteravond hoorde ik dat mijn ouders op de transportlijst staan [...] ben direct achter de verschillende instanties aangegaan. Tot morgenochtend dus proberen zo goed mogelijk alles in de gaten houden. Vannacht komt er een transport uit Amsterdam binnen, dus dan ben ik toch op. Mechanicus, met wie ik een sterke vriendschap in die korte tijd heb gesloten, staat ook op de transportlijst, we proberen nog van alles. [...] Het hardste arbeidskamp is beter dan deze spanningen iedere week. Vroeger had ik daar nooit last van, omdat ik voor mezelf aanvaard had om naar Polen te gaan, maar dit in angst en beven leven om je naasten, waarvan je zeker weet dat ze een oneindige lijdensweg tegemoet gaan, waarbij het leven hier vergeleken nog een idylle is, is op den duur niet vol te houden.” **Hillesum**, p. 57 en 58.

06-07-1943 “Vanaf 6 uur in de ochtend is men bezig de lege goederenwagons in te laden, de trein staat op het punt te vertrekken. Ik voel me als na een bevalling, wat m’n ouders betreft tenminste, die we dit keer weer uit de trein hebben weten te houden, voor de rest zou ik eerlijk gezegd niet kunnen zeggen hoe ik me voel. [...]

Met Mechanicus was het tot het allerlaatste ogenblik onzeker. [...] Vanochtend om 8 uur kwam Jopie [J.I. Vleeschhouwer] voorbij en vertelde door het raam dat m’n ouders er nog waren, dat Jaap [haar broer] vannacht niet was aangekomen (we verwachtten mensen uit het N.I.Z.) en dat Mechanicus niet op transport is.” **Hillesum**, p. 59 en 60

06-07-1943 “DINSDAG 6 JULI Schreiende vrouwen. Schoonmaaksters hanteren snikkend de bezem, aan de open vensters staan vrouwen, badend in tranen. Vanmorgen zijn broers of zusters, vaders of moeders op transport gegaan. Mannen wordt het te machtig; zij slikken de tranen weg. De trein gilt: de giftige slang begint te schuifelen. Twee aparte wagons met s-gevallen.” **Mechanicus**, In Dépôt (70)

06-07-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**2417 personen naar Sobibor**”

■ **Schelvis, Sobibor**, Amsterdam 1994, Tweede druk, bladzijde 499, **Transportlijst 6 juli 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in het district Lublin. Van één vrouw werd uit Lublin en van twee mannen uit Dorohucza een levensteken ontvangen. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

08-07-1943 “DONDERDAG 8 JULI Vannacht heeft het dochttertje van kennissen gedroomd, dat haar pop op transport moest.” **Mechanicus**, In Dépôt (74)

13-07-1943 “DINSDAG 13 JULI ... Westerbork heeft deze keer ruim tweeduizend Joden voor het Oosten moeten prijsgeven.” **Mechanicus**, In Dépôt (81)

13-07-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**1988 personen naar Sobibor**”

■ **Schelvis, Sobibor**, Amsterdam 1994, Tweede druk, bladzijde 515, **Transportlijst 13 juli 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van acht personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit

Dorohucza en uit Silezië één. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

16-07-1943 “VRIJDAG 16 JULI [...] Uit Enschede een transport van vijftientig man binnengekomen: ondergedokenen.” **Mechanicus**, In Dépôt (86)

20-07-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “2209 personen naar Sobibor”

■ **Schelvis, Sobibor**, Amsterdam 1994, Tweede druk, bladzijde 528, **Transportlijst 20 juli 1943:** “[...] Bij aankomst werden enige tientallen personen uitgezocht voor werk in Sobibor en in het district Lublin. Van 11 personen werden vanuit Sobibor levenstekens ontvangen; vanuit Dorohucza 35 en uit Silezië één. Niemand van het transport heeft de oorlog overleefd.”

■ Volgens **Cohen, De negentien treinen naar Sobibor**, pagina 24, heeft deze transport de bijnaam “zionistentransport” gekregen.

13-08-1943 “Op 13 augustus 1943 werd het Nederlands Israëlitisch Ziekenhuis aan de Nieuwe Keizersgracht te Amsterdam door de Duitse autoriteiten gevorderd ‘met het oog op het uitbreken van mogelijke epidemieën’ (sic).” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (154)

15-08-1943 “ZONDAG 15 AUGUSTUS ... Gisteravond transport van een kleine vierhonderd man uit Amsterdam binnengekomen. Een groot contingent zieken uit het NIZ.” **Mechanicus**, In Dépôt (126)

24-08-1943 “DINSDAG 24 AUGUSTUS [...] de Obersturmführer wees, buiten en behalve het aantal s-gevallen, dat op transport was gesteld, nog vijftig Joden aan, die als straf wegens de ontvluchtingspoging mee moesten, gedeeltelijk uit de s-barak, gedeeltelijk uit het ziekenhuis.” **Mechanicus**, In Dépôt (136)

24-08-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “1001 personen naar Auschwitz”

24-08-1943 “Of die geschrokken jongen: hij dacht dat hij veilig was, het was zijn fout dat hij dat dacht, want onverwacht moest hij toch mee, hij kreeg de kolder en liep weg. Z’n mede-joden moesten een drijffacht op hem houden. Als hij niet gevonden zou worden, dan moesten er tientallen anderen voor hem op transport. Men omsingelde hem gauw genoeg, hij werd gevonden in een tent en ‘trotsdem’ [...] ‘trotsdem’ moesten de anderen mee op transport om een afschrikwekkend voorbeeld te stellen, zoals dat heet. Verscheidene goede vrienden sleepte hij op deze wijze met zich mee. Vijftig slachtoffers maakte hij door dat éne moment van verstandsverbijstering. Dat wil zeggen: hij maakte ze niet - onze commandant, van wie men dikwijls zegt dat hij een gentleman is, maakte ze. Maar zal die jongen het zelf kunnen verwerken, wanneer het volledig tot hem doordringt waarvan hij de aanleiding is geweest?” **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 92 en 93

24-08-1943 “Een paar bedden verder zie ik plotseling het asgrauwe sproetengezicht van een collega. Ze hurkt bij het bed van een stervende vrouw die vergif heeft ingenomen en die haar moeder is [...]” **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 97

26-08-1943 [**D. Czech**, p. 584]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1001 joden uit

het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 121 kinderen, 233 mannen en 263 vrouwen op de leeftijd tot 50 jaar alsook 384 oudere mensen. Na de selectie worden 188 mannen, die de nummers 139 708 tot en met 139 885 en 141 817 tot en met 141 826 krijgen, en 48 vrouwen, die met de nummers 55 926 tot en met 55 973 worden gekenmerkt, in het kamp geplaatst. 44 verdere vrouwen, die de nummers 55 974 tot en met 56 017 krijgen, worden in de proefstation van Prof. Dr. Clauberg in blok 10 van het Stammlager [Auschwitz I] geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

31-08-1943 ”DINSDAG 31 AUGUSTUS Verjaardag van de koningin Wilhelmina. Vanmorgen weer een transport naar het Oosten van ruim duizend mensen vertrokken. Elk transport is als het ware een schipbreuk: degenen die op transport worden gesteld verdwijnen in de diepte, hun bezittingen blijven aan de oppervlakte drijven.” **Mechanicus**, In Dépôt (145)

31-08-1943 ► Lindwer, p. 256: **“1004 personen naar Auschwitz”**

”Vader vroeg aan een pleegbroeder van het laatste transport: ‘Hoe kan dat nu, dat men uit het ziekenhuis mensen laat gaan die ongeveer dood zijn, dat is toch tegen de medische ethica?’ En die broeder antwoordde doodernstig: ‘Het ziekenhuis levert een lijk om een levende hier te kunnen houden.’ Het was helemaal niet zijn bedoeling om grappig te zijn, het was hem ernst. “ **Hillesum**, Het denkende hart van de barak, p. 114 [Brief van 02-09-1943]

02-09-1943 [D. Czech, p. 593]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1004 Joden - 160 kinderen, 268 mannen en 381 vrouwen op leeftijd tot 50 jaar en 195 oudere van dagen - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 259 mannen, die de nummers 145 279 tot 145 537 krijgen, en 247 vrouwen, die van de nummers 57 897 tot 58 143 worden voorzien, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 498 mensen worden in de gaskamers gedood.”

03-09-1943 [D. Czech, p. 595] “In het vrouwenkamp in Birkenau werd een selectie uitgevoerd, waarbij merdere honderd vrouwelijke, Joodse gedetineerden werden geselecteerd. Zij werden op dezelfde dag in de gaskamers gedood.

Gerald Reitlinger, *Die Endlösung, Hitlers Versuch der Ausrottung der Juden Europas 1939-1945*, Berlin 1956, S. 131”

07-09-1943 ► Lindwer, p. 256: **“987 personen naar Auschwitz”**

07-09-1943 “DINSDAG 7 SEPTEMBER [...] Vanmorgen weer een transport. [...] Het jongste transport zag een jonge geniale pianist verdwijnen, met name Mischa Hillesum, [...] Een groot aantal weeskinderen is zonder geleide op transport gesteld.” **Mechanicus**, In Dépôt (151, 152, 153) **Etty Hillesum**, Het denkende hart van de barak, Brieven van van Etty Hillesum, Haarlem, vierde druk, juni 1982: [Ingeleid door J.G. Gaarlandt (p. 6)] “De dagboeken die zij in het kamp bijhield, zijn verloren gegaan, mee de trein in naar Auschwitz, ‘ik heb m’n bijbeltje, m’n Russische grammatica en Tolstoi bij me’ moet ze gezegd hebben toen ze op **7 september 1943** de ‘boulevard’ opliep, waar de trein stond te wachten. Maar haar brieven, verzonden tussen 19 november 1942 en 2 september 1943, is een aantal bewaard gebleven.”

[Etty heeft nog een briefkaart aan Christien geschreven en uit de trein gegooid, de kaart is op

15 september 1943 gestempeld.]

09-09-1943 [D. Czech, p. 602] “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 987 joden – 170 kinderen, 264 mannen en 338 vrouwen tot de leeftijd van 50 jaar als ook 215 mensen van hogere leeftijd – uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 187 mannen, die de nummers 149 101 tot en met 149 287 krijgen, en 105 vrouwen[*], die met de nummers 61 216 tot en met 61 320 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 695 mensen worden in de gaskamers gedood.”

[*Misschien was **Etty Hillesum** ene van deze 105 vrouwen. In Memoriam vermeld de 30ste november 1943 als het administratieve datum van haar dood.]

14-09-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**1005 personen naar Auschwitz**” en “**305 personen naar Theresienstadt**”

14-09-1943 “Op 14 september 1943 moest echter een groep van hen naar Polen vertrekken. Het was een bittere dag. De Palestina-lijst was zoals dat heette geplaatst. Zeventig jongens en meisjes werden in een der goederenwagens geladen. De deur werd dichtgeschoven. Maar in de gesloten wagon klonk het Lied der hoop, het volkslied van Israël. En zij die achterbleven waren aan het prikkeldraad gekomen en zongen mee.” **Herzberg**, Kroniek [...], p. 229

14-09-1943 Op 14 september stond Philip Mechanicus op de transportlijst, maar vrienden wisten hem ervoor te beschermen, dat hij wordt meegezonden naar Auschwitz. **Mechanicus**, In Dépôt (159)

16-09-1943 [D. Czech, p. 608]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1005 Joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 119 kinderen, alsook 302 mannen en 330 vrouwen tot de leeftijd van 50 jaar en 245 oudere mensen. Na de selectie worden 233 mannen, die de nummers 150 605 tot 150 837 krijgen, en 194 vrouwen, die met de nummers 62 367 tot 62 560 worden gekenmerkt, als gevangene in het kamp geplaatst.* De overige 578 mensen worden in de gaskamers gedood. [...]”

*Enige dagen later worden er uit het vrouwenkamp in Birkenau 40 en daarna nog eens 100 vrouwelijke gevangene uit dit transport op de proefstation van Prof. Dr. Clauberg in blok 10 van het stamkamp verlegd. (APMO, Dpr. - Hd/6, Bl. 94)”

18-09-1943 “ZATERDAG 18 SEPTEMBER Vannacht zijn uit Amsterdam driehondertvijftig Joden aangebracht, waaronder hondertvierentwintig ondergedokenen, die in de Strafbarak zijn gehuisvest, en vijftig zieken, die uit de Joodse Invalide zijn gehaald.” **Mechanicus**, p. 165

21-09-1943 “DINSDAG 21 SEPTEMBER [...] Wederom een transport van duizend mensen: daar onder zieke oude mannen uit de Joodse Invalide, <en> ongeveer driehondert mannen, <die> eerst gister nacht vrijwel zonder kleren uit Vught <zijn> gekomen.” **Mechanicus**, p. 168

21-09-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “**979 personen naar Auschwitz**”

23-09-1943 [D. Czech, p. 612]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 979 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen.; het zijn 60 kinderen, 384

mannen en 394 vrouwen tot een leeftijd van 50 jaar als ook 141 mensen over de vijftig. Na de selectie worden 303 mannen, die met de nummers 151852 tot en met 152154 worden gekenmerkt, en 288 vrouwen, die de nummers 62984 tot en met 63271 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 388 mensen worden in de gaskamers gedood.”

29-09-1943 “Laatste grote razzia op joden in Amsterdam.” **Dam**, p. 146

29-09-1943 ”In de nacht - het was vooravond van het Joodse Nieuwjaarsfeest en zonder twijfel deswege uitgekozen - zijn drieduizend Joden uit hun huizen gehaald, onder wie de beide voorzitters van de Joodse Raad en de leiding der Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge. Op dezelfde dag werden elders de nog resterende zeventenduizend Joden gevangen genomen en werden ook de bijden kampen in Barneveld opgeheven en de inwoners naar Westerbork vervoerd.”

Herzberg, Kroniek der Jodenvervolging (155)

29-09-1943 ”Op 29 september 1943 werd de hele Barneveld-groep, waaronder mijn vader, moeder, broer, zuster en ik naar Westerbork gestuurd.” **Alie Tromp**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhooop’, p. 129

“WOENSDAG 29 SEPTEMBER ... Het eerste deel van het transport is om half twee binnengekomen: in gewone derdeklasse-wagons, bepakt en bezakt zoals gewoonlijk. Het was deze keer een edel-transport: Asscher, Sluzker, Eitje, Van der Laan waren erbij. Prof. Cohen ontbrak nog.”

Mechanicus, In Dépôt (173)

30-09-1943 “DONDERDAG 30 SEPTEMBER Professor Cohen is gearriveerd. [...] Gisteren zijn in totaal drie transporten binnengekomen, twee uit Amsterdam, een uit Barneveld, met in totaal achtentwintighonderd mensen. [...] De Duitse autoriteiten hadden zich voorgesteld, en ook bekend gemaakt, dat Amsterdam de 15de juli Judenrein zou zijn. Het is nu 1 oktober en Amsterdam is toch nog niet helemaal Judenrein.” **Mechanicus**, In Dépôt (174)

09-10-1943 “ZATERDAG 9 OKTOBER ... Vannacht is een transport van driehonderd Joden uit Amsterdam aangekomen, voor het merendeel strafgevangenen. Gisternacht zijn uit Arnhem twintig Joden aangekomen, de leden van de Joodse Raad. Eergisternacht de leden van de Joodse Raad uit Groningen.” **Mechanicus**, In Dépôt (180, 181)

14-10-1943 “Op 14 oktober 1943 brak in Sobibor een georganiseerde opstand uit.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (285)

365 mensen hebben een vluchtpoging gedaan, van 47 is bekend geworden, dat zij de oorlog hebben overleefd, waaronder Sara Engel-Wijnberg, Chaim Engel en Ursula Stern-Safran.

Schelvis, Sobibor (200) en **Moei**, Joodse kinderen in het kamp Vught (92)

19-10-1943 ► **Lindwer**, p. 256: “1007 personen naar Auschwitz”

19-10-1943 “DINSDAG 19 OKTOBER Het transport is vertrokken, duizend man, gestraften, een groep, die vannacht kersvers uit Vught is gekomen, zonder winterkleden, ongestempelden (grotendeels houders van Sonder-Ausweisen, afgewezen sollicitanten voor de Calmeyerlijst,

houders van Puttkammerstempels). Deze keer werd de trein wegens het besmettingsgevaar van kinderverlamming, diphterie en geelzucht hermetisch met loodjes gesloten.” **Mechanicus**, In Dépôt (185)

19-10-1943 Het Centraal Israëlitisch Ziekenhuis aan de Jacob Obrechtstraat wordt gesloten. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (155)

21-10-1943 [D. Czech, p. 634]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1007 Joden - 87 kinderen, 407 mannen en 306 vrouwen in de leeftijd tot 50 jaar alsook 207 oudere mensen - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 347 mannen, die met de nummers 157 889 tot 158 235 worden gekenmerkt, en 170 vrouwen, die de nummers 65 493 tot 65 662 krijgen, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

22-10-1943 [D. Czech, p. 635]: “Het aantal van vrouwelijke gevangenen in Auschwitz-Birkenau met inbegrip van de gevangenen in de bijkampen, het stafgebouw en op de proefstation van Prof. Dr. Clauberg, bedraagt 33 649 gevangenen. Na een selectie, die op deze dag wordt uitgevoerd, vermindert het aantal om 1260 vrouwelijke gedetineerden; daaronder bevinden zich 394 vrouwen uit de ziekenbouw van de gevangenen.* De geselecteerden vrouwelijke gevangenen worden op dezelfde dag in de gaskamers gedood.”

APMO, D-Aul-3a/370/6/377, Monatliche Arbeitseinsatzliste; Gerald Reitlinger, a. a. O., S. 131

*De dag daarop worden 32 389 vrouwelijke gevangenen geregistreerd; ervan zijn 6210 vrouwen ziek of arbeidsongeschikt. (APMO, D-Aul-3a/370/6/377)”

22-10-194 “De Joodse vereniging voor verpleging en verzorging, die in 1942 op last der Duitsers was opgericht als centrale voor de Joodse ziekenhuizen en dergelijke instellingen, werd op 22 oktober 1943 tegelijk met de Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge opgeheven.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (155/156)

15-11-1943 “Vught is op 15 november 1943 nagenoeg geheel ontruimt. Een transport van 1044 Joden vertrok, als gewoonlijk in goederenwagens.” **Herzberg**, Kroniek [...], p. 158 en 277

16-11-1943 ► **Lindwer**, p. 256: „995 personen naar Auschwitz“

16-11-1943 “DINSDAG 16 NOVEMBER Transport van ruim duizend mensen: gestraften, ongestempelden, afgewezen optanten voor Palestina, waaronder vele jonge mannen, ziekenhuispersoneel, zieken. ... Overigens een ‘normaal’ transport, dat onder gezang van de jonge mannen en vrouwen onder de ballingen de reis aanvaardde.” **Mechanicus**, In Dépôt (202)

17-11-1943 [D. Czech, p. 656 / **Janneke de Moi**, p. 106]: 559 mannen van dit transport, die vanuit Vught op 15-11-1943 rechtstreeks naar Auschwitz gaat, worden op 17-11-1943 in Auschwitz met de nummers 163 201 tot en met 163759 gekenmerkt. 589 vrouwen krijgen de nummers 68 090 tot en met 68 678.

(Het aantal van de gedeporteerden personen van dit transport is niet precies bekend: Janneke de Moi, p. 106: 1152 ?; gedenkboek van het **Deutsche Bundesarchiv**: 1149; Danuta Czech, p. 656: 559 + 589 = 1148.)

17-11-1943 [D. Czech, p. 656]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 995 Joden uit het kamp Westerbork aangekomen. In dit transport bevinden zich 166 kinderen, 281 mannen en 291 vrouwen in de leeftijd tot 50 jaar alsook 257 mensen ouder dan 50 jaar. Na de selectie worden 275 mannen, die met de nummers 163798 tot 164072 worden gekenmerkt, en 189 vrouwen, die de nummers 68724 tot 68912 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 531 mensen worden in de gaskamers gedood.”

19-11-1943 [D. Czech, p. 658]: “In het vrouwenkamp in Birkenau vindt een selectie plaats, waarbij 394 Joodse gevangene worden uitgezocht. Terwijl zij met voertuigen naar de gaskamers worden gereden, worden de vrouwelijke gevangenen Bina Braun (nr. 62390) en Rosa Thieberger (nr. 66462), die te vluchten hebben gepogd, doodgeschoten. [...] De lijst van de 394 geselecteerden vrouwelijke gevangenen ondertekent de kampleiter, SS-Untersturmführer Hössler. Een doorslag van de met de machine geschreven lijst, die in het vrouwenkamp wordt onttrokken en aan een cel van de verzetsorganisatie van de gevangenen in het Stamkamp wordt doorgegeven, stuurt Stanislaw Klodziński op 21 november 1943 naar Krakau, ter verwerking en doorzending van het origineel naar Londen.”

23-11-1943 “We zullen met Kerstmis extra bonnen krijgen voor olie, suikerwerk en stroop. Geen thee als verleden jaar. Thee is nergens meer. Wat is er wèl?!” **Boudier-Bakker**, p. 139

25-11-1943 „DONDERDAG 25 NOVEMBER ...

„ANORDNUNG

Auf Befehl der Lagerkommandantur haben - zwecks Überprüfung - sämtliche Lager-Insassen sofort alle Pässe, Ausweispapiere, Legitimationen, sämtliche offiziellen Briefe und andere Belege, die mit der Staatsangehörigkeit zu tun haben, oder zur Erteilung einer solchen führen können, auf der der Antrag-Stelle einzuliefern; hierunter fallen auch sämtliche Kopien und Fotokopien.

Es handelt sich hierbei um sämtliche Staatsangehörigkeiten, inkl. der holländischen, also um alle europäischen und außer-europäischen Nationalitäten.

Es wird gemäß Anordnung darauf aufmerksam gemacht, dass gegen jeden, der solche Papiere nicht sofort einliefert, Schutzhaft-Befehl erlassen wird.

Lager Westerbork, 25-11-43

DB II - Verwaltung

Antragsstelle‘

Totdusverre heeft iedereen in dit kamp alle documenten, die hij meebracht, mogen behouden. Wie weigerachtig blijkt en de gevraagde documenten niet inlevert wordt bedreigd met Schutzhaft, wat neerkomt op concentratiekamp. Wat erachter steekt, is niet bekend, maar men vermoedt dat de maatregel eenvoudig de bedoeling heeft, de Joden hun identiteitsbewijzen te ontfutselen en te volstaan met de Lagerkaart, waarop slechts naam en geboortedatum

voorkomen en geen nationaliteit. Is het de bedoeling de Joden hier feitelijk reeds staatenloos te maken, in afwachting van hun expeditie naar het Oosten? De Joden gevoelen er natuurlijk niets voor, hun passen of andere indentificatiebewijzen uit handen te geven en zich aldus met huid en haar over te leveren aan hun onderdrukkers." **Mechanicus**, In Dépôt (214 en 215)

27-11-1943 "ZATERDAG 27 NOVEMBER [...] Een transport van veertien man uit het concentratiekamp van Amersfoort aangekomen, slechts in pyama en zonder kousen, sterk ondervoed. Zij hebben vijf tot zes maanden in Amersfoort gezeten. Volgens hun verklaringen verblijven er nog een aantal Joden, die op het ogenblik onvervoerbaar zijn. Vijf zijn er in hun tijd 'overleden'. Uit de gevangenis te Scheveningen en uit Den Haag in totaal een man of zestig aangekomen." **Mechanicus**, In Dépôt (216)

01 tot 30 november 1943 [D. Czech, p. 666]: "In het vrouwenkamp van het concentratiekamp Auschwitz-Birkenau zijn 1603 registreerde vrouwelijke gevangenen om het leven gekomen; 394 vrouwelijke gevangenen zijn in de gaskamers gedood. APMO, Mat. RO., Bd. VII, S. 486; Bd. IV, S. 267 - 271"

December [1943] "Een begin gemaakt met het oproepen van gemengd-gehuwde joden voor werkkampen." **Dam**, Jodenvervolging in de Stad Utrecht (146)

01-12-1943 "WOENSDAG 1 DECEMBER [...] Order van de Obersturmführer, die de kampingezetenen de plicht oplegt te baden, d. w. z. regelmatig van de gelegenheid tot douchen gebruik te maken. [...] Een harde slag heeft ons getroffen: de commandant heeft bepaald, dat vrijstaande mannen en vrouwen met ingang van 15 december nog slechts een keer in de zes weken een pakket levensmiddelen van niet meer dan twee kg. mogen ontvangen, gezinnen met niet meer dan twee kinderen een pakket per vier weken, gezinnen met meer dan twee kinderen een pakket in de veertien dagen, en dan alleen nog slechts van Joodse familieleden of van gemengd-gehuwde familieleden. [...] Gisteravond transport uit Amsterdam: vierenvijftig gezonden, bijna allen ondergedokenen, en veertien krankzinnigen uit Den Dolder, negen mannen en vijf vrouwen." **Mechanicus**, In Dépôt (219, 220 en 221)

"Onze zeep raakt op. Dat is erg." **Boudier-Bakker**, p. 141

05-12-1943 "Henri en ik gaven elkaar voor het eerst niets." **Boudier-Bakker**, p. 141

06-12-1943 "Difterie neemt nog altijd over ons hele land toe. En véél zijn de doodadvertenties in de kranten van jonge kinderen en jonge mensen." **Boudier-Bakker**, p. 142

09-12-1943 "DONDERDAG 9 DECEMBER ... Transport van zestig man uit Scheveningen, twintig man uit Rotterdam, laatste leden van de Joodse Raad." **Mechanicus**, In Dépôt (224)

09-12-1943 "12 Kisleiw / 9 Dec. [...] De Duitsers hebben verkondigd, dat Berlijn na de oorlog glorieus herbouwd zal worden - waarop de Engelsen verklaard moeten hebben, dat zij dan wel zouden zorgen voor de 'platte' grond." **Italie, Het Oorlogsdagboek** (431)

10-12-1943 “VRIJDAG 10 DECEMBER [...] De transporten zijn voorlopig opgeschort tot midden januari. [...] Verbod van de commandant, tijdens het werk bidstonden te houden.” **Mechanicus**, In Dépôt (224, 225)

12-12-1943 “ZONDAG 12 DECEMBER [...] Klein transport uit Den Bosch, ondergedokenen, s-gevallen. Een aantal hunner had vijf maanden in <de> gevangenis gezeten.” **Mechanicus**, In Dépôt (228)

21-12-1943 “DINSDAG 21 DECEMBER [...] 1. Ik verbied alle feestelijkheden ter gelegenheid van deze dagen plaatsvindende Joodse en Christelijke feestdagen (resp. Chanoeka en Kerstfeest. Schr.). Overtredingen zal ik met de strengste maatregelen straffen.
2. Op de in het tijdvak van 22 december tot 3 januari vallende feestdagen wordt als op werkdagen gewerkt, [...]” **Mechanicus**, In Dépôt (238)

25-12-1943 “Ik heb gehoord, dat nu de Amsterdamse Straatweg zal ontruimd moeten worden. Ten behoeve van verschillende bedrijven uit Den Haag die hier komen, onder andere de Landsdrukkerij. Bezuidenhout moet nu ontruimd - de mensen daar hebben dit als kerstgroet gekregen. [...] Ik heb geen kerstboompje gemaakt dit jaar, had er geen lust in - al die kerstbomen van de Duitsers stuiten me te veel.” **Boudier-Bakker**, p. 145

29-12-1943 „De difterie neemt nog toe.“ **Boudier-Bakker**, p. 145

30-12-1943 “DONDERDAG 30 DECEMBER [...] Transport van tachtig man uit Amsterdam, bijna uitsluitend ondergedokenen. De strafbarak zit weer stikvol, om-en-de-bij zeshonderdvijftig mannen en vrouwen.” **Mechanicus**, In Dépôt (242)

31-12-1943 “Zo doods en stil en donker de straten nu naar twalf uur. Anders de vrolijke saluutschoten van het Nieuwe Jaar.” **Boudier-Bakker**, p. 146“

31-12-1943 34 655 G[evangene] in T[heresienstadt], davon ca. 15 000 P[rotektorat], 13 000 Deutschland, 5 500 Österreich, 250 Holland, 460 Dänemark“ **Adler, Theresienstadt** (698)

06-01-1944 “Zullen we het volgend jaar weer driekoningenbrood hebben?” **Boudier-Bakker**, p. 147

08-01-1944 “Het is vreemd, dat in de Maliebaan van de huizen der Duitsers geen enkele vlag meer waait deze dagen zoals anders altijd behalve zondag. Zou dat een teken zijn van depressie?” **Boudier-Bakker**, p. 147

09-01-1944 [D. Czech, p. 704]: De gebeurtenissen van 9 januari 1944 ontbreken in het Kalendarium Auschwitz - op 8. Januar volgt meteen 10. Januar.

11-01-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “1037 personen naar Bergen-Belsen”

11-01-1944 Een transport met 1037 personen vertrok uit Westerborg naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (290)

11-01-1944 ”DINSDAG 11 JANUARI [...] Om één uur begon vandaag de uittocht van het Austausch-

Transport direct na aankomst van de personentrein. Voor de eerste keer een transport midden op de dag, waarvoor de mannen en vrouwen niet in de lugubere vroegte van de ochtend uit hun ledikant waren getrommeld.” **Mechanicus**, In Dépôt (248)

12-01-1944 “WOENSDAG 12 JANUARI ... volledige post en pakketsperre tot en met 15 maart ‘44 [...]

12-01-1944 Transport uit Amsterdam en uit Arnhem. Totaal honderdtwintig man., <voor een> groot deel s-gevallen. Uit Arnhem een aantal kinderen van een tot negen jaar. De strafbarak ligt stikvol, ongeveer achthonderd man.” **Mechanicus**, In Dépôt (249)

13-01-1944 “Ze geven nu voor een pond thee 112 gulden. ... Er begint bij iedereen zo’n gebrek aan huishoudgoed en kleren te komen.” **Boudier-Bakker**, p. 148

15-01-1944 ”Roodvonk en difterie nemen over ‘t hele land toe.” **Boudier-Bakker**, p. 148

16-08-1944 tot 11-09-1944 ■ **Berkley, Theresienstadt**, p. 196: “De belangstelling om Theresienstadt te filmen herleefde in 1944, toen griezelverhalen over de verdelingskampen zich verbreidden, en het verloop van de oorlog er meer nazi’s van overtuigde dat ze hun daden misschien spoedig zouden moeten verantwoorden. Zoals eerder opgemerkt, hadden camera’s de aankomst van het eerste grote transport Nederlandse joden in januari vastgelegd. Hoewel deze scènes vermoedelijk alleen voor filmjournaalbeelden waren bedoeld, hoorde een inwoner van Theresienstadt [Scharführer] Haindl tijdens de verfraaiing tegen een andere SS-offizier zeggen: ‘We zouden Theresienstadt moeten filmen, zodat de joden later niet zullen zeggen dat we hen mishandelden.’”

18-01-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “**870 personen naar Theresienstadt**”

18-01-1944 “DINSdag 18 JANUARI Met de regelmaat van de klok is de trein vanmorgen weer vertrokken, maar het was deze keer natuulijk heel anders dan bij de transporten naar Auschwitz, doch ook anders dan bij de uittocht der Austausch-Joden de week tevoren. [...] Deze keer ook een trein van derde klasse-wagens met bagagewagens voor de zieken, beestenwagens voor het proviant. [...] Voor de eerste keer sedert de transporten naar het Oosten was geen Sperre voor de barakken tijdens het transport afgekondigd, zodat achterblijvenden hun vrienden tot achter het cordon konden brengen en daar, als op een perron, het vertrek gadeslaan en, ongehinderd, het gewuif van de vertrekkenden op dezelfde wijze beantwoorden. Een soort Hopla-trein naar Theresienstadt.” **Mechanicus**, In Dépôt (253)

19-01-1944 “WOENSDAG 19 JANUARI [...] Het regiem is er opnieuw verscherpt: niemand mag meer op bezoek, met uitzondering van de naaste familieleden, niemand mag aan de poort meer iets persoonlijks aan de s-mannen en -vrouwen afgeven of zich daar zelfs ophouden. [...] Een groot deel van de stoelen in de foliënplukkerij is vandaag vervangen door synagoge-banken.” **Mechanicus**, In Dépôt (255)

25-01-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “**949 personen naar Auschwitz**”

25-01-1944 “DINSDAG 25 JANUARI [...] Bij vliegende storm en gutsende regen is een transport van duizend man naar Auschwitz vertrokken. Weer in beestenwagens. Het hoofdaandeel heeft de s-barak geleverd: vijfhonderdnegentig man. De rest, de jonge mannen van de Alijah, oude mannen uit het ziekenhuis, en eenendertig kleine naamloze kinderen, die in het weeshuis lagen en wier ouders òf onder water zijn òf reeds naar Polen zijn doorgezonden. ... Nog altijd weet men niet, wat er met de gedeporteerde Joden in Polen gebeurt.” **Mechanicus**, In Dépôt (260)

26-01-1944 “Met Henri tussen twaalf en één naar Tivoli voor nieuwe distributiekaarten. Dit is om de onderduikers te fnuiken - het wordt voor die jongens al moeilijker om aan eten te komen, en ook om nog een onderkomen te vinden.” **Boudier-Bakker**, p. 148

27-01-1944 “VRIJDAG 28 JANUARI Gisteravond een transport van honderdtachtig mensen, waarvan ongeveer tachtig voor de s-barak. Onder de honderd anderen waren de ‘gesperden’ van kapitein Sommer: 120.000-stempels. [...] Het zijn zowat de laatste ‘gesperden’, die nog in Amsterdam waren.” **Mechanicus**, In Dépôt (262)

27-01-1944 [D. Czech, p. 715]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 948 joden – 391 mannen, 435 vrouwen en 122 kinderen - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 190 mannen, die de nummers 172 860 tot en met 173 049 krijgen, en 69 vrouwen, die met de nummers 74 902 tot en met 74 970 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 689 mensen worden in de gaskamers gedood.”

01-02-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “908 personen naar Bergen-Belsen” [excl. 27 Hongaren]

01-02-1944 Een transport met 935 personen “(incl. 27 Hongaren)” vertrok uit Westerbork naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (290)

01-02-1944 “DINSDAG 1 FEBRUARI ... Duizend man op transport naar Zelle.” **Mechanicus**, In Dépôt (264)

01-02-1944 “WOENSDAG 2 FEBRUARI ... Gisteren een transportje van dertig ondergedokenen uit Rotterdam, ook Argentijnen.” **Mechanicus**, In Dépôt (267)

02-02-1944 “De Portugese Joden gingen op 2 februari 1944 naar Westerbork.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (186)

02-02-1944 [D. Czech, p. 719] “In het vrouwenkamp van Birkenau wordt een selectie uitgevoerd, waarbij 800 vrouwelijke gevangenen worden uitgezocht. Onder hen zijn oudere en jonge vrouwen, zieke en gezonde. Zij worden op dezelfde dag in de gaskamers gedood. APMO, Mat. RO., Bd. II, Bl. 66”

05-02-1944 “Men beweert, dat de Duitsers de dijken zullen doorsteken in geval van Engelse invasie. [...] Waarschijnlijk raken we 15 februari allemaal onze telefonen kwijt, behalve dokters en enkele bedrijven.” **Boudier-Bakker**, p. 149

08-02-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “1015 personen naar Auschwitz”

08-02-1944 “DINSDAG 8 FEBRUARI De amputatie is weer geschied: de schurftige slang is

vanmorgen weer weggeschuifeld met zijn volle pens. Tweehonderdzevenenzeventig zieken met hun familieleden, de rest ontsperde Weinrebs, vervallenverklaarde stempels van de Zentralstelle, nietigverklaarde Calmeyers, strafgevallenen, weeskinderen.” **Mechanicus**, In Dépôt (273)

08-02-1944 “WOENSDAG 9 FEBRUARI Het transport van de zieken van de ziekenbarakken naar de trein gisteren tart elke beschrijving. Om twee uur in de nacht zijn de verplegers begonnen met het aankleden van de voor transport aangewezenen. OD-ers, die met paard en open wagen voorreden, hebben de zieken op bedden naast en op elkaar op de wagen geschoven, zoals men lijkkasten in een lijkwagen schuift. Terwijl natte sneeuw uit de donkere hemel droop en alles met een klam, klef wit waas bedekte, in het donker van een wintermorgen. Zo zijn ze ook naar de beestentrein gereden, hobbelen en hotsend, waar zij ook onder de blote hemel stonden, wachtend op hun inlading, zoals men lijken schuift in een lijkwagen.

Kinderen met roodvonk en diphterie zijn huilend naar de slang gedragen. Ouderloze kinderen uit het Weeshuis. Misschien wel het beestachtigste transport van alle transporten, die er zijn gegaan. Men raakt door de veelheid, de grootheid, de beestachtigheid het zicht erop kwijt, maar dit transport spande toch wel de kroon wat betreft gebrek aan consideratie voor de zieken. Nog voor het transport vertrokken was, was er reeds een zieke overleden. Een lege wagen gaat met de trein mee, gereserveerd voor hen, die onderweg sneuvelen.” **Mechanicus**, In Dépôt (276)

10-02-1944 [D. Czech, p. 721]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1015 joden – 340 mannen, 454 vrouwen en 221 kinderen – aangekomen. Na de selectie worden 142 mannen, die de nummers 173 509 tot en met 173 650 krijgen, en 73 vrouwen, die met de nummers 75 216 tot en met 75 288 worden gekenmerkt, als gedetineerde in het kamp geplaatst. De overige 800 mensen worden in de gaskamers gedood. [...]

De nummer 75 289 krijgt een gedetineerde die uit Den Haag is overgedragen.”

11-02-1944 “VRIJDAG 11 FEBRUARI Grote verrassing: de Sperre op de pakketjes en de post is met ingang van 16 februari opgeheven. [...] Het kamp is niet langer Durchgangslager of Arbeitslager, maar officieel ‘Zerlegungslager’.” **Mechanicus**, In Dépôt (279)

11-02-1944 “Wij hebben sinds onze laatste kaas op is, heel weinig bij de boterham.” **Boudier-Bakker**, p. 150

14-02-1944 “MAANDAG 14 FEBRUARI De lijst is weer uit: duizend man gaan naar Zelle. De oorspronkelijke bedoeling is geweest: zeshonderd.” **Mechanicus**, In Dépôt (284)

15-02-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “773 personen naar Bergen-Belsen”

15-02-1944 Een transport met 773 personen vertrok uit Westerborg naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (290)

”Ik wist ook niet goed wat Bergen-Belsen inhield en vroeg dit aan de eerste dienstleider Schlesinger. Hij zei mij: ‘Auschwitz daar is weinig kans om er uit te komen, maar Bergen-Belsen kun je nog wel overleven.’ Hij wist blijkbaar wat de bedoeling van de transporten was!” **Jehoshua H. (Otto) Birnbaum**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en

16-02-1944 "Rabbin Schuster werd met zijn vrouw en zoontje op 11 februari 1944 [*] naar Bergen-Belsen gedeporteerd. Ze werden in april 1945 door de Russen in een trein bij Tröbitz bevrijd." **Rabbin Aron Schuster**, een van de getuigen van Westerbork in 'Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop', p. 186

*) **Eberhard Kolb**, Bergen-Belsen 1943-1945, S. 71: " 'Aufenthaltslager' Eintreffende Transporte 02/44 16. Westerbork 773 (Al) " Volgens Kolb is deze transport met 773 personen op 16 februari 1944 in Bergen-Belsen aangekomen.

16-02-1944 "We hebben onze telefoon nog." **Boudier-Bakker**, p. 150

21-02-1944 "Een kilo thee kost zeshonderd gulden. Een half pond boter veertien gulden." **Boudier-Bakker**, p. 151

23-02-1944 "Geregeld worden distributiebureau's in verschillende plaatsen overweldigd, de bonnen en stempels gestolen. Alles natuurlijk om de onderduikers te helpen." **Boudier-Bakker**, p. 152

25-02-1944 „Een heel ander groep waren de Nederlanders, die tussen februari en september 1944 in een hoeveelheid van 4600 personen kwamen. Deze Joden hadden al kampervaring in Westerbork opgedaan, waar zich, op soortgelijke wijze als in Theresienstadt, een typische gezelschap had gevormd [...] Deze kring was halverwege zeker voor deportatie - de leden ervan heten 'gesperrt' en stonden op tien beschermende lijsten. [...] Westerbork werd wel meer volgens een kamp geleid dan Theresienstadt, maar een en ander leek daar schappelijker dan hier. Ook daar zouden ziekte, werk in de 'productie' voor deportatie behoeden, maar ten slotte werden toch haast allen naar Auschwitz of Sobibor weggevoerd, en slechts bevoorrechte kwamen naar Bergen-Belsen of Theresienstadt. In Westerbork konden slechts 918, eronder meestal Duitse Joden, tot de bevrijding blijven.

25-02-1944 Voor de aankomst van de Nederlandse transporten moest de vrouwenkazerne worden geruimd, [...]. Zo werd C III tot de 'Nederlandse' kazerne. De nieuwelingen uit Westerbork pasten zich meestal niet goed aan en vormden de ongelijksoortigste groep, die naar Theresienstadt is gekomen. Gold zij ook als bevoorrecht, zo zijn toch meer dan de helft van hier verder naar Auschwitz gedeporteerd." **Adler**, [...], p. 164 en 165

25-02-1944 ► **Lindwer**, p. 256: "811 personen naar Theresienstadt"

25-02-1944 "VRIJDAG 25 FEBRUARI [...] Intussen is vanmorgen het uitgesteld transport naar Theresienstadt vertrokken: achthonderd mannen, vrouwen en kinderen." **Mechanicus**, In Dépôt (299)

28-02-1944 "Onze Koningin is ternauwernood aan de dood ontsnapt. Bij een bomaanval viel een bom vlak bij de Koningin, en twee leden van 't gevolg werden gedood." **Boudier-Bakker**, p. 153

28-02-1944 Op "MAANDAG 28 FEBRUARI" eindigd het dagboek, dat Philip Mechanikus in Westerbork geschreven heeft. **Mechanicus**, In Dépôt (301) [Op 9 maart 1944 werd Philip

Mechanicus op transport gesteld naar Bergen-Belsen en vandaar op 9 oktober 1944 verder naar Auschwitz.]

"Op 15 maart 1944 voerde men hem [Philip Mechanikus] naar het kamp Bergen-Belsen en op 9 oktober met een van 120 personen uit dit zogenaamde VORZUGSLAGER naar Auschwitz-Birkenau. Uit een tweetal verklaringen van overlevenden valt op te maken, dat hij drie dagen later, dus op 12 oktober 1944, aldaar met zijn hele groep is doodgeschoten." J. **Presser** in het woord vooraf van *Mechanicus*, In Dépôt (11)

"Hoe graag zou ik in Blaricum in een kroeg zitten en Charles vertellen van Mechanikus: deze twee waren vrienden." **Loden Vogel**, Dagboek (155)

03-03-1944 "Het spek is eindelijk gekomen. Vijf pond 106 gulden. Een half pond boter dertien gulden." **Boudier-Bakker**, p. 153

03-03-1944 ► **Lindwer**, p. 256: "732 personen naar Auschwitz"

05-03-1944 [**D. Czech**, p. 733]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 732 Joden uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 179 mannen, die met de nummers 174 684 tot 174 862 worden gekenmerkt, en 73 vrouwen, die de nummers 75 816 tot 75 891 krijgen, als gevangenen in het kamp geplaatst. De overige 477 mensen worden in de gaskamers gedood."

14-03-1944 "Zeventig zieken in de Joodse Invalide [Amsterdam]: zij gaan op 14 maart 1944 weg naar Westerbork." **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (156)

"Gisteren een pond boter voor achtentwintig gulden. [...] Ook wordt hoe langer hoe meer de burgerbevolking geprest voor graven, spitten, dijken opwerpen, herstellingswerk verrichten. [...] Vanmiddag hier een man, die kam vragen hoeveel evacués we konden herbergen. We hebben gezegd: een echtpaar." **Boudier-Bakker**, p. 156

In maart 1944 "Verliezen leed het Kindercomité toen Frits Jordens bij pilotenhulp in maart 1944 te Hasselt werd neergeschoten. Hij was een centrale figuur uit het USC [Utrechts Studentencorps]-verzet, zijn huis Neude 3 bis diende als een van de eerste vergaderplaatsen van het Kindercomité." **Buitelaar**, p. 82

15-03-1944 De Joodse verpleegden in niet-Joodse zenuwinrichtingen moesten naar Westerbork. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (156)

15-03-1944 ► **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, bladzijde 256: "15 maart 1944 - 210 personen naar Bergen-Belsen."

15-03-1944 Een transport met 210 personen vertrok uit Westerbork naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (290)

Philip Mechanikus, **Renata Laqueur** en haar man **Paul** bevinden zich in dit transport. **Laqueur**, Bergen-Belsen, pagina 7; J. **Presser** in het woord vooraf van *Mechanicus*, In Dépôt (11)

23-03-1944 "Totdat er op de tweeëntwintigste maart een vent vluchtte. En toen werd als

repressalie die Gruppe Bauer in zijn totaliteit op transport gesteld. Wij waren met ongeveer vijftig mensen.” **Louis de Wijze**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop’, p. 166

23-03-1944 ► Lindwer, p. 256: „599 personen naar Auschwitz“

25-03-1944 [Danuta Czech, p. 744]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 599 Joden - 387 mannen, 169 vrouwen en 43 kinderen - uit Westerbork aangekomen. Als gevangenen worden na de selectie in het kamp geplaatst 304 mannen, die de nummers 175 323 tot 175 626 krijgen, en 56 vrouwen, die met de nummers 76 076 tot 76 131 worden gekenmerkt. De overige gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

31-03-1944 [D. Czech, p. 746 en 747]: Op dit datum is geen transport in Auschwitz aangekomen. Ook is er geen bericht van het overlijden van gevangenen vermeld.

31-03-1944 Czech, Kalendarium Auschwitz, p. 747: „Uit de kantoren van de politieke afdeling van het concentratiekamp Auschwitz I worden de akten van de gedoodden gevangenen, die met de afkorting SB voor Sonderbehandlung en G.U. voor bijzondere onderbrenging zijn gekentekend, naar het crematorium van Auschwitz II vervoerd en daar in een hiertoe bepaalde oven verbrand.” APMO, Dpr.-Hd/4, Bl. 85, Aussage des ehemaligen Häftlings Wilibald Pajqk“

31-03-1944 “Er zijn veel zieken. Veel griep. En difterie en roodvonk. De ondervoeding en het ongewoon koude weer. Mensen die een kleine operatie ondergingen, kunnen ook haast niet op krachten komen.” **Boudier-Bakker**, p. 158

05-04-1944 ► Lindwer, p. 256: “289 personen naar Theresienstadt”

05-04-1944 ► Lindwer, p. 256: “240 personen naar Auschwitz”

05-04-1944 ► Lindwer, p. 256: “101 personen naar Bergen-Belsen”

05-04-1944 Een transport met 101 personen vertrok uit Westerbork naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (290)

07-04-1944 [D. Czech, p. 751]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 240 Joden - 106 mannen, 112 vrouwen en 22 kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 62 mannen, die de nummers 179 648 tot 179 709 krijgen, en 67 vrouwen, die met de nummers 76 534 tot 76 600 worden gekenmerkt, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 111 mensen worden in de gaskamers gedood.”

12-04-1944 “Met Pasen gingen weer beestenwagens volgepakt met ongelukkige Joden. Als ze een wit vlaggetje uitstaken om wat te drinken, smeten de ellendigen ze met keistenen. Wat een vreselijke Pasen. En overal in het land het Water.” **Boudier-Bakker**, p. 159

19-04-1944 “Tussen Amsterdam en Utrecht is ‘t water. Te denken aan al het vruchtbare land, de groenten, de oogst, die allemaal verwoest worden.” **Boudier-Bakker**, p. 160

22-04-1944 ■ Adler, Theresienstadt, p. 696: Op 22-04-1944 komt de eerste Transport uit Nederland in Theresienstadt aan.

04-05-1944 “Niemand heeft meer brandstoff en alles zit te verkleumen. Wij zijn nog gelukkig, dat we Pegus hebben!” **Boudier-Bakker**, p. 162

15-05-1944 [Adler, Theresienstadt, p. 699]: "Tr[ansport] 2503 personen, 119 overlevende"

16-05-1944 [D. Czech, p. 776]: “Met een transport van het RSHA zijn 2503 Joden uit het Ghetto Theresienstadt aangekomen. Met dit transport arriveren 707 mannen en jongens, die met de nummers A-76 tot A-842 worden gekenmerkt, en 1736 vrouwen en meisjes, die met de nummers A-15 tot A-999 en A-2000 tot 2750 worden gekenmerkt. Alle aankomelingen worden in het familiecamp BIIb in Birkenau ondergebracht.

APMO, D-RF-3/96, 96a, Bl. 1-110, Transport aus Theresienstadt, Dz vom 15. Mai 1944, Namenliste“

17-05-1944 “Op 17 mei 1944 gingen de Joodse diamantbewerkers die nog in de fabriek van Asscher werkten, tweeënvertig in getal.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (156)

18-05-1944 [H.G. Adler, Theresienstadt 1941-1945, p. 699]: “18.5.[1944] Tr[ansport] 2500 Mann [personen], 261 overlevenden - Samenstelling van deze tr[ansporten][meegerekend zijn twee transporten van 15-5-1944 met 2503 personen, 119 overlevenden, en van 16-5-1944 met 2500 personen, waarvan slechts 5 overleefd hebben]:

[Samenstelling naar leeftijdsklasse]:511 kinderen tot en met 14 jaar, 3601 vanaf 15 tot en met 60 jaar, 3391 meer dan 61 jaar;

[Samenstelling naar land van herkomst]:

3125 Duitsland, 2543 P[rotectorat](Bohemen en Moravië), 1276 Oostenrijk, 559 Nederland.”

Deze drie transporten uit Theresienstadt met personen uit Duitsland, Tsjeco-Slowakije, Oostenrijk en Nederland zijn op 16, 17 en 19 mei in Auschwitz aangekomen. **Czech**, Kalendarium Auschwitz (778)

19-05-1944 ► Lindwer, p. 256: “**453 personen naar Auschwitz**”

19-05-1944 ► Lindwer, p. 256: “**238 personen naar Bergen-Belsen**”

19-05-1944 “Een transport met 238 personen vertrok uit Westerborg naar Zelle [Bergen-Belsen].” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (290)

19-05-1944 [D. Czech, p. 778]: “Met een transport van het RSHA uit het Getto Theresienstadt zijn 2499 joden aangekomen. Met dit transport arriveren 1062 mannen en jongens, die met de nummers A-1445 tot en met A-2506 worden gekenmerkt, en 1437 vrouwen en meisjes, die de nummers A-3642 tot en met A-5078 krijgen. Men plaatst zij in het familiecamp BIIb in Birkenau.*

21-05-1944 [D. Czech, p. 779]: “Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 453 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 250 mannen, die met de nummers A-2846 tot A-3095 worden gekentekend, en 100 vrouwen, die de nummers A-5242 tot A-5341 krijgen, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 103

gedeporteerden worden in de gaskamers gedood.”

22-05-1944 “Er zijn 1916 gevangenen uit Nederland op 22 mei 1944 in Theresienstadt, 991 vrouwen en 925 mannen. Het zijn 126 meisjes en 135 jongens tussen 0 en 15 jaar; 673 vrouwen en 612 mannen tussen 16 en 60 jaar; 71 vrouwen en 75 mannen tussen 61 en 65 jaar; 121 vrouwen en 103 mannen boven de 65 jaar.” **Adler**, Theresienstadt (316)

[Het volgend citaat geldt voor de hele tijd dat er Nederlanders in Theresienstadt opgesloten waren.] „Toch werkelijk waardevolle pakketten bleven zelden. Het best waren de Denen aan toe, die het Deense en Zweedse RK verzorgde. Er volgden de bewoner van het 'Protectoraat', dan op verre afstand de Oostenrijkers en Rijksduitsers, terwijl de Nederlanders zeer weinig ontvingen.” **Adler**, Theresienstadt (367)

02-06-1944 “Op 2 juni 1944 bracht een trein de Philipsgroep - 496 Personen - van Vught naar Auschwitz.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (277 en 278)

03-06-1944 ► Lindwer, p. 256: “496 personen naar Auschwitz”

23-06-1944 “In Haarlem, hoorde ik, was het zó erg; daar werden alle vervoermiddelen gevorderd - paarden en wagens en vrachtauto's - zelfs werden van begrafenistoeten de paarden uitgespannen midden op de weg en meegenomen!” **Boudier-Bakker**, p. 170

00-07-1944 “Een van de angstaanjagendste dingen in Bergen-Belsen was onze maandelijkse gang naar de douches. Tegen die tijd, in de zomer van 1944, waren de gaskamers in Auschwitz al tweeënhalf jaar in bedrijf. Er gingen geruchten dat een gaskamer in het vernietigingskamp er bijna net zo uitzag als een gewone openbare doucheruimte.” **Blumenthal Lazan**, Vier gelijke stenen, p. 56

29-06-1944 “Het Utrechts Nieuwsblad moet 1 juli ophouden te bestaan, omdat de hoofdred. zich in afkeurende zin heeft uitgesproken tegen de Stormvlag, die propageert, dat de kinderen tegen de ouders moeten opstaan vóór de NSB ‘Beter duizend gezinnen vernield, dan heel Nederland.’ Hiertegen, en vóór het behoud van het gezinsleven, trok het Utrechts Nieuwsblad dapper te velde. [...]

29-06-1944 Men vertelt dat de vierduizend rijke en oude Joden, die, door f 150.000 te storten, heetten in Theresienstadt [...] vrij van vervolging zullen zijn, daar allen gefusilleerd zijn.” **Boudier-Bakker**, p. 171

31-07-1944 ► Lindwer, p. 256: “213 personen naar Theresienstadt”

31-07-1944 Een transport met 178 personen vertrok uit Westerborg naar Zelle [Bergen-Belsen]. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolging (290)

31-07-1944 “Alle dokters die nog met benzine rijden, moeten hun auto's inleveren.” **Boudier-Bakker**, p. 175

03-08-1944 “In kampbevel nummer 86 van 3 augustus 1944 hief Gemmeker het toneel en orkest op. De toneelspelers en orkestleden werden een maand erna, 4 september 1944, naar Theresienstadt gedeporteerd vanwaar een aantal naar Auschwitz verder werd gestuurd en omkwam.

Jetty Cantor overleefde Auschwitz op miraculeuze wijze en continueerde na de oorlog haar artiestenloopbaan.” **Willy Lindwer**, *Kamp van Hoop en Wanhoop, Getuigen van Westerbork*, in het gedeelte over **Jetty Cantor**, p. 206 en 207

07-08-1944 “7 Aug. [...] Er worden op terrein, dat nog binnen de afrastering van het kamp [in Bergen-Belsen, H. M.] valt, grote tenten gebouwd; [...]” **Loden Vogel**, *Dagboek* (74)

09-08-1944 “Dat met de aardappelen-ellende, loopt op hongersnood uit als de oorlog niet gauw uit is. [...] Nu de telefonen weg zijn, wordt het aantal telegrammen hoe langer hoe groter. [...] en maandag de hele morgen werkten ze nog aan de overgebleven telegrammen van zaterdag.” **Boudier-Bakker**, p. 177

15-08-1944 “Door het bombardement op Soesterberg is de waterleiding geraakt, en zaten we ineens in Utrecht zonder water.” **Boudier-Bakker**, p. 179

17-08-1944 “Maar wat je hier van de groenteman krijgt, is afval. [...] als je de kanalen kent en je kan de idiote prijzen betalen, dan kan je behoorlijk voedsel krijgen.” **Boudier-B.**, p. 179

26-08-1944 “Een pond rijst kost nu zestig gulden.” **Boudier-Bakker**, p. 181

31-08-1944 “Zal dit eindelijk de laatste 31 augustus zonder koningin zijn - zonder onze afhankelijkheid - zonder vrede - zonder Duitsers in ‘t land?” **Boudier-Bakker**, p. 182

03-09-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “1019 personen naar Auschwitz”

03-09-1944 “’s Middags een nieuwe aanval op Soesterberg - een geweldige slag: metéén geen druppel water meer in huis.” **Boudier-Bakker**, p. 183

04-09-1944 ► **Lindwer**, p. 256: “2087 personen naar Theresienstadt”

04-09-1944 “De hele Barneveld-groep ging op 4 september 1944 naar Theresienstadt waar we tot februari 1945 zijn gebleven. Hans Shlomo Cohn is vrijwillig met ons meegegaan.” **Alie Tromp**, een v. de getuigen v. Westerbork in ‘**Lindwer**, *Kamp v. Hoop e. Wanhoop*’, p. 131

■ **Hans Margules**, een van de getuigen van Westerbork in ‘**Lindwer**, *Kamp van Hoop en Wanhoop*’, p. 144: “Nog stets nam men aan dat de andere kampen op Westerbork leken of zelfs op Theresienstadt. Theresienstadt was iets erger dan Westerbork. De mensen hadden geen idee waar ze terechtkwamen, dat de meesten van hen daar zouden worden vernietigd.”

04-09-1944 “We zijn de dag begonnen zonder water. [...] Maar om 8 uur stond Linschoten, de schilder uit de Geertestraat, voor de deur met een kan water uit de pomp op ‘t Geertekerkhof [...]

Verder haalt Jo voor de toiletten water uit de gracht. [...] De 'grijze muizen' verlaten het land.”
[Hans **Edinga**: "Duitse, in grijze uniformengeklede vrouwen en meisjes, die een functie hadden bij leger of overheid."] **Boudier-Bakker**, p. 183

05-09-1944 [**D. Czech**, p. 868]: "Met een transport van het RSHA uit Nederland zijn 1019 Joden - 498 mannen, 442 vrouwen en 79 kinderen - uit het kamp Westerbork aangekomen. Na de selectie worden 258 mannen, die de nummers B-9108 tot B-9365 krijgen, en 212 vrouwen, die met de nummers A-25 060 tot A-25 271 worden gekenmerkt, als gevangene in het kamp geplaatst. De overige 549 mensen worden in de gaskamers gedood. Met dit transport komen Anne Frank (schrijfster van de bekende dagboeken), haar moeder Edith, haar vader Otto en haar zus Margot in het kamp Birkenau aan. Otto Frank, die in het KL Auschwitz het nr. B-9174 krijgt, wordt op 27 januari 1945 uit het kamp bevrijd. De moeder beleeft de bevrijding niet meer en sterft in januari 1945 in het KL Auschwitz. Margot en Anne Frank worden van Auschwitz naar Bergen-Belsen getransporteerd. Daar sterft het eerst Margot en op 31 maart 1945 Anne Frank."

05-09-1944 "Na 'Dolle Dinsdag', op 5 september 1944, kwam een aantal NSB'ers in het kamp [Westerbork]. Zij veroorzaakten een enorme verwarring. Het was onzeker wat er met hen ging gebeuren. Na een toespraak door hun leider Van Geelkerken vertrokken de NSB'ers na enige tijd in het kamp geweest te zijn richting Duitsland waarbij ze nog kans zagen het kamp flink te bestelen." **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 45

05-09-1944 "De hele dag, gisteren ook, trekt langs de Catharijnesingel, Tolsteegsingel, Maliebaan en over de Biltstraat een eindeloze reeks auto's, karren, wagens, volgeladen met alles van het terugtrekkend Duitse leger." **Boudier-Bakker**, p. 184

06-09-1944 "De Israëls' beschrijving van de toestanden in Westerbork en T[heresienstadt] is correct. De reis naar T[heresienstadt], waar hij met de Barnevelders op 06-09-1944 aankwam, duurde 35 uur (vanuit Bauschowitz werd de trein met 2081 gedeporteerden in delen naar T[heresienstadt] rangeerd)." **Adler**, Theresienstadt (754) over "Israel S.: Het leven en verblijf in de joodse kampen Barneveld, Westerbork en Theresienstadt gevolgd door internering in Zwitserland."

06-09-1944 Op 6 september werd een "onbekend aantal personen" uit Vught naar Ravensbrück vervoerd. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (277 en 278)

06-09-1944 "De grote uittocht der NSB-ers is begonnen! Aan de perrons staan de treinen naar het oosten volgepakt. Maar de Engelsen schieten voortdurend op de treinen, zelfs binnen de kap. Eén trein vol NSB-ers had eenendertig doden en over honderd gewonden. Nu ondervinden ze, die in doodsangst voor de Engelsen en ondergrondse vluchten, wat die ongelukkige Joden hebben geleden." **Boudier-Bakker**, p. 184

07-09-1944 "Ik hoorde, ze betalen nu f 75 voor één pond boter!" **Boudier-Bakker**, p. 185

09-09-1944 "Grote beperking in gas en elektriciteit." **Boudier-Bakker**, p. 185

11-09-1944 "Het heet dat Den Haag nog maar voor vier dagen meel heeft." **Boudier-B.**, p. 186

September 1944 "Utrecht telde september 1944 ongeveer 80 LKP'ers: '40% zou de oorlog niet overleven' [...], zoals LKP-voorman Herman Bens Chop die op 8 maart 1945 door de Sipo geëxecuteerd werd in Fort De Bilt." **Buitelaar**, p. 96, **LKP** Landelijke Knokploegen, **Sipo** Sicherheitspolizei

13-09-1944 ► **Lindwer**, p. 256: "**279 personen naar Bergen-Belsen**"

13-09-1944 Een transport met 279 personen vertrok uit Westerborg naar Zelle [Bergen-Belsen]. Met 8 transporten tussen 11 januari en 13 september 1944 zijn te zamen 3751 personen naar Bergen-Belsen vervoerd. **Herzberg**, *Kroniek der Jodenvervolging* (290).

13-09-1944 "Hier in Utrecht is alle busverkeer gestaakt. Alleen de Zeistertram rijdt nog door de stad. Het is zeldzaam stil op straat. Er wordt haast niet gereden, nog met paard, nog met fiets, uit vrees dat beide gevorderd worden." **Boudier-Bakker**, p. 187

14-09-1944 "De Prinses is in Engeland bij de Koningin!" **Boudier-Bakker**, p. 187

17-09-1944 "Alle Duitse militairen hebben vandaag de stad pardoes verlaten en zijn opgetrokken naar de vijand." **Boudier-Bakker**, p. 188

23.09.1944 "Op 23 september 1944 kondigde [...] Eppstein [de transporten] in een toespraak op de binnenplaats van de ,nederlandse' kazerne C III aan. [...]"

Niet ingedeeld bij di transport zouden: [...]"

3. van de transporten uit Nederland de personen, die op de Barnefeld lijst staan [...] "**Adler**, *Theresienstadt* (188 en 189)

23.09.1944 "Nu hebben we alleen gas van zes tot zeven en van elf tot één. En water alleen 's avonds en 's morgens vroeg." **Boudier-Bakker**, p. 190

25-09-1944 "We hebben gelukkig weer de hele dag overal water." **Boudier-Bakker**, p. 191

28-09-1944 [**Adler**, *Theresienstadt*, p. 699]: "28.9. Tr[ansport] 2500 Mann, 371 Überlebende (P)[rotektorat]"

29-09-1944 [**Danuta Czech**, p. 889 en 890]: "Met een transport van het RSHA zijn 2499 joden uit het Getto Theresienstadt aangekomen. Tijdens de selectie plaatst SS-kamparts Mengele drie mannelijke tweeling in het kamp. [...] Van de overige deporteerden worden ongeveer een vierde in het doorgangskamp in Birkenau geplaatst en de resterenden in de gaskamers gedood.*"

29-09-1944 [**Adler**, *Theresienstadt*, p. 700]: "29.9. Tr[ansport] 1500 Mann, 76 Überlebende (P)[rotektorat]"

30-09-1944 "De gasregeling is wéér veranderd: twaalf tot één en vijf tot zeven." **Boudier-Bakker**, p. 191

30-09-1944 [D. Czech, p. 890]: “Van de 1437 joden, die met een transport uit het werkkamp Annaberg zijn binnengebracht, worden na een selectie 411 mannen als gedetineerde in het kamp geplaatst en met de nummers B-10 607 tot en met B-11 017 gekenmerkt. Zij worden op 2 oktober in het quarantainekamp BIIa ondergebracht. De overige 1026 mannen worden in de gaskamers gedood. [...]

Met een transport van het RSHA worden 1500 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het kamp van het getto Theresienstadt binnengebracht. Na de selectie worden de jongen en gezonden in het doorgangskamp geplaatst en de overige mensen in de gaskamers gedood.”

02-10-1944 [D. Czech, p. 891]: “De nummers B-11105 tot en met B-11402 krijgen 298 Joden uit Theresienstadt, die op 30 september na de selectie in het doorgangskamp zijn geplaatst. 949 Joden, die waarschijnlijk met transporten van het RSHA uit de getto's in Lodz en Theresienstadt aangekomen zijn en in het doorgangskamp als zogenaamde ‘Depot-Häftlinge’ werden vastgehouden, krijgen de nummers B-11403 tot en met B-12351. Uit de genoemde transporten worden 297 gevangenen voor het bijkamp Golleschau uitgezocht, daaronder 295 uit Theresienstadt en twee uit Lodz. SS-kamparts Mengele geeft aan, dat de gedetineerden ontluisd, maar niet aan de voorgeschreven quarantaine zijn onderworpen, hoewel in het kamp infectieziekten als mazelen, roodvonk en tyfus heersen. Andere gevangenen worden in het bijkamp Gleiwitz geplaatst. Onder hen bevindt zich de uit Theresienstadt ingeleverde František Kraus (nr. 11632).”

[p. 892] “De nummers B-12352 tot en met B-1212656 krijgen 305 Joden uit een transport van het RSHA uit Theresienstadt, die op 30 september na de selectie in het doorgangskamp zijn geplaatst. Een week later worden zij naar het bijkamp Tschelowitz-Vacuum overdragen.”

03-10-1944 [D. Czech, p. 894]: “1500 Joodse mannen, vrouwen en kinderen worden uit het kamp van het Ghetto Theresienstadt met een transport van het RSHA binnengebracht. Na de selectie worden de jongen en gezonden in het doorgangskamp geplaatst en de overige mensen in de gaskamers gedood.”

05-10-1944 [D. Czech, p. 896]: “Uit het KL Auschwitz II worden 160 Joodse gedetineerde naar het bijkamp Golleschau overgedragen. Zij zijn van de groep van 297 gevangenen, die 2 oktober voor het bijkamp Golleschau waren bestemd.

APMO, D-AuIII-Golleschau/12, Bl. 95“

05-10-1944 “Elektriciteit hebben we nu óók niet meer de hele dag. Alleen van zeven tot tien, en 's avonds van zes tot half negen - net zóveel, dat men zich kan oriënteren, dus zo iets als een nachtpitje.” **Boudier-Bakker**, p. 193

06-10-1944 “Aangeplakt is nu, dat volgende week huis voor huis de elektriciteit wordt afgesloten. De Duitsers houden natuurlijk licht.” **Boudier-Bakker**, p. 193

06-10-1944 [D. Czech, p. 896]: “Van de 297 voor het bijkamp Golleschau bestemde gevangenen worden de resterende 137 gedetineerden overgedragen. In z'n geheel zijn van de overdragenen 295 Joden uit Theresienstadt en twee uit Lodz. Zij krijgen de nummers B-11105 tot en met B-

11404.”

06-10-1944 Op 6-10-1944 worden in Theresienstadt 1550 personen op transport na Auschwitz gesteld - volgens Adler hebben 76 personen van dit transport de oorlog overleefd. **Adler**, Theresienstadt, P. 700 ■ **Czech, Kalendarium Auschwitz**, p. 901: Dit transport komt op 9 okt 1944 in Auschwitz aan. 191 vrouwen en enkele dozijnen mannen worden er voor werk uitgezocht. De overige mensen worden in de gaskamers van het crematorium II gedood.

06-10-1944 [**D. Czech**, p. 897]: “Van de met een transport van het RSHA uit het Getto Theresienstadt binnengebrachte 1500 Joodse mannen, vrouwen en kinderen worden na de selectie meerdere honderd jongen en gezonden in het doorgangskamp geplaatst, eronder 271 vrouwen. De overige mensen worden in de gaskamers gedood.

APMO, D-AuII-3a/55a, FL Stärkemeldung [...]

In de gaskamer van het crematorium II worden 2000 Joodse gevangenen gedood, die in het kamp zijn geselecteerd.

APMO, Wsp. -148, Bd. 38a, Notizbuch eines Mitglieds des Sonderkommandos“

07-10-1944 Deze dag werd ‘slavenzaterdag’ in de volksmond genoemd. “Met het oog op het oprukken van de geallieerden waren er mannen nodig voor graaf- en spitwerkzaamheden. Speciale oppakcommando’s - het Duitse geweldspectrum van de Malibaan en omgeving - van Wehrmacht, Feldgendarmarie, Ordnungspolizei, aangevuld met SS, Sipo, WA, en Landmacht, doorzoeken” Utrecht. [...] Daarbij werd in de Zeeheldenbuurt “de horlogemaker Wessel de Gussinklo, die woonde aan de Buys Ballotstraat 13, in een tuin neergeschoten. Zijn lichaam werd als afschrikwekkend voorbeeld op de stoep gelegd.

Het Vredenburg werd als verzamelcentrum gebruikt:

‘Mannen werden zo van straat opgepikt, bakkers en melkboeren zo achter hun wagens vandaan met de bonnen nog in hun tassen. [...]’” **Buitelaar**, p. 20

07-10-1944 “Om negen uur zag Jo al biljetten aangeplakt, en in andere delen van de stad werd het met loudspeakers omgeroepen, dat niemand het huis uit mocht na tien uur ‘s morgens en dat alle mannen van 17 - 50 jaar zich moesten gaan melden op ‘t Vreeburg. [...] Als te weinig zich meldden, zou de burgerij dit voelen.” **Boudier-Bakker**, p. 194

08-10-1944 “8 Oct. [...] en heel deprimeerd ben ik, Mechanicus gaat, [...] Het afscheid van Mechanicus: hij hield een verward, dement betoog over de dominees, die de kern van ons volk waren. Een afgebrokkeld, bouwvallig huis van edel marmer: zelfs afgetakeld is hij me veel liever dan vele anderen.” **Loden Vogel**, Dagboek (94 en 95)

09-10-1944 ”’t Hele leven in de stad is door die razzia’s lam gelegd. ...

De Koningin heeft in ‘t Engels voor de radio gesproken en haar bezorgdheid uitgedrukt, dat er nog maar drie weken voedsel in Nederland was.

Hier in Utrecht werkt nu niets. De banken zijn gesloten, de sociëteiten, de scholen, de wasserijen, kortom alle bedrijven, waar mannen van 17 - 50 jaar werkzaam zijn. Er zijn op straat alleen maar vrouwen en oude mannen. En alles is ondergedoken en komt zijn schuilplaats niet uit. Droevig en

afschuwelijk deze mensenjacht.” **Boudier-B.**, p. 195 en 196

09-10-1944 [D. Czech, p. 901]: "Met een transport van het RSHA zijn 1550 Joden uit het Ghetto in Theresienstadt aangekomen. Na de selectie worden 191 vrouwen en merdere dozijn mannen [...] in het doorgangskamp geplaatst.

APMO, D-Aull-3a/58a, FL Stärkemeldung"

"In de gaskamers van crematorium II worden 2000 Joodse mannen, vrouwen en kinderen gedood. Ze zijn met de transporten van het RSHA uit Theresienstadt en uit Triest gekomen.

APMO, Wsp./148, Bd. 38a, Notizbuch eines Mitglieds des Sonderkommandos"

12-10-1944 [D. Czech, p. 904]: "Van de met een transport van het RSHA uit het Ghetto Theresienstadt binnengebrachte 1600 Joden worden na de selectie merdere honderd jonge en gezonde mensen in het doorgangskamp geplaatst; daaronder bevinden zich 181 vrouwen. De overige mensen worden in de gaskamers gedood."

14-10-1944 [D. Czech, p. 906]: "Tijdens een selectie worden in het doorgangskamp 477 Jodinnen uitgezocht en in de gaskamers gedood." [...]

"Met een transport van het RSHA worden uit het Ghetto Theresienstadt 1500 Joodse mannen, vrouwen en kinderen binnengebracht. Jonge en gezonde mannen en vrouwen worden in het doorgangskamp geplaatst en de overige mensen worden in de gaskamers gedood. Onder de in het kamp geplaatste gevangenen bevinden zich drie mannen, die de nummers 199785, B-13300 en B-13301 krijgen en op de volgende dag aan het mannen-quarantainekamp BIIa worden overgedragen. 242 vrouwelijke gedetineerden worden in het doorgangskamp geplaatst. Met dit transport komt H.-G. Adler in het concentratiekamp Auschwitz aan. Hij wordt in het doorgangskamp BIIc geplaatst. Daarentegen worden zijn moeder en vrouw op de dag van aankomst in de gaskamers gedood. [...]

In de gaskamer van crematorium III worden 3000 Joodse mannen, vrouwen en kinderen gedood. Onder de gedoden bevinden zich Joden uit Theresienstadt, die op het laadperron zijn geselecteerd.

APMO, Wsp./148, Bd. 38a, Notizen eines Mitglieds des Sonderkommandos"

15-10-1944 [Danuta Czech, p. 907]: "In de gaskamer van het crematorium II worden 3000 Jodinnen gedood, die in kamp BIIc zijn geselecteerd, zonder in de personeelssterkte van het kamp opgenomen te worden.

APMO, Wsp./148, Bd. 38a, Notizen eines Mitglieds des Sonderkommandos"

18-10-1944 [D. Czech, p. 910 en 911]: "Met een transport van het RSHA worden uit het ghetto Theresienstadt 1500 Joodse mannen, vrouwen en kinderen binnengebracht. Na de selectie worden de jongen en gezonden in het doorgangskamp geplaatst, daaronder 157 vrouwen.* De overige mensen worden in de gaskamer van het crematorium III gedood.

APMO, Wsp./148, Bd. 38a, notitieboekje van een lid van het 'Sonderkommando'"

*Volgens de gegevens van H.-G. Adler in Theresienstadt, p. 694, overleefden 110 mensen het

kamp."

20-10-1944 "Een volle munitietrein stond bij 't station Maliebaan, en vele bewoners van de straten trokken met bedden en dekens weg om ergens anders te slapen uit angst voor Engels bombardement.

Er gaat vanmorgen hier opeens het gerucht, dat ze de mannen tot 60 jaar ophalen. ... Deze week 102 gulden uitgegeven aan boter en kaas. Boter achtentwintig gulden 't pond." **Boudier-Bakker**, p. 198

20-10-1944 [D. Czech, p. 912]: "Met een transport van het RSHA worden 1500 Joodse mannen, vrouwen en kinderen uit het Ghetto Theresienstadt binnengebracht. Na de selectie worden 169 vrouwen in het doorgangskamp ... en 173 mannen als gevangenen in het kamp geplaatst. De mannen krijgen de nummers B-13307 tot B-13479. De overige 1158 mensen worden in de gaskamer van het crematorium III gedood."

25-10-1944 "Vandaag houdt ons gas op te branden. Licht hebben we nog, maar 't zou niet lang meer duren. ... Volgende week zullen we zeseneenhalf ons minder brood hebben." **Boudier-Bakker**, p. 199

25-10-1944 [D. Czech, p. 915]: "Van de 1715 Joodse mannen, vrouwen en kinderen, die met een RSHA-transport vanuit het Ghetto Theresienstadt zijn binnengebracht, worden na de selectie 219 mannen in de bijkampen van het concentratiekamp Auschwitz geplaatst en, waarschijnlijk, met de nummers B-13 490 tot B-13 709 gekentekend; 215 vrouwen worden in het doorgangskamp BIIc geplaatst."

26-10-1944 "Donderdag 26. [...] Louise van Jean is erg bang in het donker, zoals bleek toen weer het licht om half 8 uitging, net toen ze van haar werk kwam (de schoenen werken tegenwoordig tot half 8). Dit komt doordat ze tot de 72 vrouwen heeft behoord, die destijds in Vught 48 uur in een 4 persoons cel gezeten hebben. 12 waren gestikt of doodgetrapt, anderen krankzinnig." **Loden Vogel**, Dagboek (102)

30-10-1944 [D. Czech, p. 920]: "Met een transport van het RSHA uit het Ghetto in Theresienstadt worden 2038 Joden - 949 mannen en jongens en 1089 vrouwen en meisjes - binnengebracht. Na de selectie worden 217 mannen als gevangenen in het kamp geplaatst en met de nummers B-13754 tot B-13970 gekenmerkt. 132 vrouwen worden in het doorgangskamp ondergebracht. De overige 1689 mensen worden in de gaskamers gedood.

APMO, D-Aull-3/1, Bl. 8, Quarantäneliste; D-Aull-3a/FL Arbeitseinsatzlisten; H.-G. Adler, a. a. O., S. 694"

31-10-1944 "Donderdag aanstaande mag niemand meer fietsen; iedere fiets is voor de weermacht." **Boudier-Bakker**, p. 200

01-11-1944 “Vanavond - ‘t is half negen - zitten wij voor het eerst samen bij een kaars. Het licht is afgesloten.” **Boudier-Bakker**, p. 201

02-11-1944 Himmler bevelt de vergassingen stop te zetten. De sporen van de massamoord dienen uitgewist te worden. **Lindwer**, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 45

02-11-1944 [**Czech**, p. 924]: „Aus dem KL Dachau werden 207 Häftlinge in das KL Auschwitz II überstellt. Es handelt sich um 17 Deutsche, acht Belgier, 158 Franzosen, einen Italiener, fünf Luxemburger und 18 Holländer. Sie erhalten wahrscheinlich die Nummern 200 001 bis 200 207. APMO, D-Da3/2/2, Transportlisten zum KL Auschwitz“

07-11-1944 “De vergassingen in Auschwitz werden gestaakt.” **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (282)

08-11-1944 “We hebben haast geen hout meer om te stoken [...]” **Boudier-Bakker**, p. 202

12-11-1944 “Zoëven Jo uit de kerk met het ontstellend bericht, dat de Duitsers onverwacht weer overall mannen ophalen.” **Boudier-Bakker**, p. 204

14-11-1944 “Eén liter petroleum wordt nu al betaald met vijftig gulden - het is er haast niet. Een mud anthraciet zestig gulden, maar ook die zijn haast niet meer te krijgen.” **Boudier-Bakker**, p. 205

15-11-1944 “Alle rantsoenbonnen niet meer geldig.” **Boudier-Bakker**, p. 205

18-11-1944 „Transporten naar Theresienstadt.

In november 1944 kwam in vrezelijke toestand een transport van 70 kleine kinderen van Nederlandse afkomst (2-8 jaar), weeskinderen, enkelen zonder naam, uit het kamp Celle (Bergen-Belsen) [51 kinderen, aankomst 20-11-1944]. [...]” **Adler**, Theresienstadt (564)
[Volgens E. Kolb is op **17 november 1944** uit het algemene of “sterrenlager” van Bergen-Belsen een transport met 61 personen naar Theresienstadt gegaan. **Kolb**, Bergen-Belsen (72)]

“[...] Frankenhuis M.: Dagboek. Deel IV, Theresienstadt. Ms. T 1944/45.

Dat buitengewoon uitgebreide dagboek van de autor, die op 6-9-1944 uit Westerbork naar T[heresienstadt] is gekomen, verschaft rijke inzichten in het dagelijkse leven van het kamp tijdens de periode van verval. [...]

20 november. Transport van Nederlandse kinderen uit Bergen-Belsen met twee vrouwen na een driedaagse reis angekommen, allen ziek, schamel bekleed, zonder bagage; moesten meteen in de desinfectie.” **Adler**, Theresienstadt (731 und 733)

20-11-1944 In Auschwitz worden op last van Himmler gaskamers en crematoria opgeblazen.

Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop, p. 45

26-11-1944 “[...] twee liter petroleum, die we voor veertig gulden kochten, hebben we nu tenminste voor zondags beter licht ‘s avonds.

Anderhalf pond boter - een pond goede, en een pond boerenboter - voor f 52 alweer.” **Boudier-Bakker**, p. 206

12-12-1944 “Er is vandaag geen brood ion de stad.” **Boudier-Bakker**, p. 209

18-12-1944 “Gisteren twee jongens om aardappelschillen. ‘Voor onze koe,’ zeiden ze. (In Utrecht!) Maar ‘t zal wel voor henzelf zijn geweest.” **Boudier-Bakker**, p. 211

01-01-1945 Er zijn 11 465 gevangenen in Theresienstadt, daarvan ca. 3 500 uit het Protektoraat, 4000 uit Duitsland, 1500 uit Oostenrijk, 1700 uit Nederland, 400 uit Denemarken en 400 uit de Slowakije. **Adler**, Theresienstadt (700)

Vanaf 20-1-1944 werden in het hele jaar 1944 vanuit Westerbork en Bergen-Belsen 4597 Nederlanders naar Theresienstadt deporteerde. **Adler**, Theresienstadt (40)

01-01-1945 “De doktoren hebben nu ook geen van allen telefoon meer.” **Boudier-B.**, p. 213

06-01-1945 “Van 5 tot 8 januari moeten zich nu alle mannen van 16 tot 40 melden voor de arbeid voor de Duitsers. Dus in Duitsland. [...] Langs onze mooie gracht vallen nu ook gaandeweg de prachtige bomen.” **Boudier-Bakker**, p. 214

10-01-1945 “Jo zegt, de hele weg van hier naar Zwolle gaat een file mensen aan weerskanten, te voet, te fiets, met bakfiets, met handwagen, alles in de hoop wat voedsel te bemachtigen.” **Boudier-Bakker**, p. 215

17-01-1945 Op 17 januari 1945 werd die evacuatie van het kamp Auschwitz afgesloten. **W. Laqueur** in het voorwoord van **Czech, Kalendarium Auschwitz**, p. 17

17-01-1945 “Henri die vanmorgen uit was om brood te kopen - de bakker is natuurlijk ondergedoken vanwege de melding voor Duitsland - kwam thuis met het bericht, dat ze ergens in de stad weer mannen tot zestig jaar ophaalden, en ergens anders vrouwen tot dertig. Er is ook geen zout meer. Er wordt acht gulden voor 1 pond betaald.” **Boudier-B.**, p. 216

17-01-1945 [**Czech**, p. 967]: “Er waren in de bijkampen, die tot het concentratiekamp Monowitz (vroeger Auschwitz III) behoorden: [...]

Eintrachthütte (Swietochlowice) 1 297 Gedetineerde [...]

APMO, Mat. RO., Bd. III, Bl. 208; Dpr.-Hd/6, Bl. 83-84, Aussage des ehemaligen Häftlings Dr. Otto Wolken”

17-01-1945 [**D. Czech**, p. 966 en 967] “In verband met de beslissing, de gevangenen uit het KL Auschwitz weg te brengen, zoekt de commandant in Auschwitz en SS-garnizoensoudste [Standortältester] Richard Baer zelf de evacuatiecolonnenleider uit de rijen van de manschappen van de wacht uit en geeft hun de aanwijzing, meedogenloos alle gedetineerden te liquideren, die

tijdens de evacuatie verzoeken te vluchten of onderweg terug te blijven.”

18-01-1945 [D. Czech, p. 972]: “De gevangenen krijgen toen zij het kamp [Gleiwitz I] verlaten elk een groot brood. Menige zijn gedwongen, handkarren met de bagage en de wapen van de SS-mannen te trekken. Zwakke gedetineerde worden tijdens de mars in bospercelen neergeschoten. Na drie marsdagen en twee nachten, die de gevangenen moeten doorbrengen in vrezeilijk gedrang in schuren, die zij onderweg aantreffen, komen zij aan in het bijkamp Blechhammer. ... Op 21 januari worden de overige gedetineerden van het bijkamp Gleiwitz I onder SS-bewaking uit het bijkamp Blechhammer in het KL Größ-Rosen gevoerd, waar zij begin februari aankomen. Van daar worden zij na enkele dagen goederenwagens in de concentratiekampen Buchenwald, Nordhausen en Sachsenhausen verder vervoerd.”

[p. 974] “Om 19 uur verlaten ongeveer 450 gevangenen het bijkamp Tschechowitz. Zij worden van zwaarbewapende SS-mannen bewaakt. Op 20 januari komen de gedetineerden over Dziedzice, Goczalkowice, Pszczyna naar Wodzislaw in Silezië. Zij die het snelle marstempo niet kunnen bijhouden worden doodgeschoten. Op het station in Wodzislaw stuiten zij op duizende andere gevangenen uit Auschwitz, die uit het hoofdkamp en de bijkampen naar hier toe zijn gedreven. Zij rijden in open goederenwagens vol van sneeuw naar het concentratiekamp Buchenwald. Van de ongeveer 450 gedetineerden, die het bijkamp Tschechowitz-Vacuum hebben verlaten, overleven bij benadering 300 de verplaatsing.” [...]

[p. 974 en 975] “’s Avonds begint de merdere honderd gevangenen tellende colonne aan de uittocht uit het bijkamp Golleschau. Een tweede evenzo grote colonne verlaat op de volgende dag het bijkamp. De gedetineerden van beide colonnen gaan te voet naar Wodzislaw in Silezië. In open goederenwagens, die eigenlijk voor het transport van kolen gebruikt worden, bereiken zij van daar de concentratiekampen Sachsenhausen en Flossenbürg. Haast de helft van de gevangenen stierft onderweg aan honger, aan uitputting tengevolge van de lange mars en aan bevrozingen.”

19-01-1945 [D. Czech, p. 975] “Om 1 uur ‘s nachts verlaat de laatste grote transport van 2500 gedetineerde onder leiding van SS-Obersturmführer Wilhelm Reischenbeck het hoofdkamp Auschwitz. In de buurt van Rajsko sluit zich de laatste colonne van 1000 gevangenen uit Birkenau aan. Achter de plaats Brzeszcze verbindt zich de stoet met een colonne van 1948 gedetineerden uit het bijkamp Jawischowitz. [...] De marsroute van deze laatste zo talrijke gevangenen colonne gaat via de plaatsen: Rajsko, Góra, Miedźna, Ćwiklice, Pszczyna, Poremba, Brzeźce, Studzionka, Bzie, Pawlowice, Jastrebie, Mszana, Wilchwy naar Wodzislaw in Silezië. [...] Op de weg en in de greppels langs de weg liggen de lijken van de neergeschoten gedetineerden van de colonnen, die er eerder de weg zijn langs getrokken. [...] Na de aankomst in Wodzislaw worden de gevangenen in goederenwagens verladen in het concentratiekamp Mauthausen gebracht. De Transport komt daar op 26 januari aan.”

[p. 978] “’s- Avonds stoppen de gedetineerden van de laatste colonne uit het KL Auschwitz-Birkenau en Jawischowitz in de plaatsen Poremba en Brzeźcie, en er wordt nachtkwartier gemaakt. Slechts weinigen vinden onderkomen in schuurtjes of schuren, de overigen moeten bij 20 graden onder nul in de open lucht overnachten. Op deze dag blijven op de Weg van Auschwitz naar Miedźna 71 lijken van neergeschoten en overledenen gedetineerden terug.”

20-01-1945 [D. Czech, p. 779]: “Om 6 uur ‘s morgens verlaten de colonnen van de gevangenen Poremba en Brzezcie. De SS-mannen doorzoeken de stroo- en hooioppers in de schuurtjes en schuren. Zij schieten enkele gevangenen dood, die verzoekt hebben zich te verschuilen. Toch slagen in Poremba 36 gedetineerden erin te vluchten.”

21-01-1945 [D. Czech, p. 982]: “De oplossing van het bijkamp Blechhammer begint. De gedetineerden krijgen 800 gram brood, een portie margarine en kunsthoning voor de mars. Ongeveer 4000 gevangenen uit Blechhammer verlaten het bijkamp, maar ook gedetineerde uit de bijkampen Neu-Dachs, Gleiwitz I, Gleiwitz III en Gleiwitz IV, die op hun weg in dat bijkamp Blechhammer zijn gebracht. Op hun voettocht doorkruisen de gevangenen de plaatsen: Kole, Neustadt, Glucholazy, Neisse, Otmuchów, Zabkowice Slaskie, Schweidnitz en Strzegom en bereiken op 2 februari 1945 het KL Groß-Rosen. Tijdens de mars vermoorden de SS-mannen ongeveer 800 gedetineerde. [...] De terugtocht leidt SS-Untersturmführer Kurt Klipp. Na een verblijf van vijf dagen worden de gevangenen in een trein verladen en naar het concentratiekamp Buchenwald gebracht. Onderweg geraakt de trein meerdere keren in luchtaanvallen, waarbij velen om het leven komen.”

[p. 985] “De evacuatie van het bijkamp Golleschau wordt afgesloten. De laatste groep met 96 zieke en uitgeputte gedetineerden en de lijken van vier gevangenen, die tijdens het transport stierven, wordt in een plombeerde goederenwagen naar het bijkamp Freudenthal in Tsjecho-Slowakije gebracht. Op de vrachtbrief zijn de zegel van volgende stations te zien: Golleschau 21 januari; Teschen 21 januari; Oderberg 22 januari; Schönbr. 22 januari; Freudenthal 25 januari; Zwittau, Brüssen-Brünnlitz 29 januari. Op 29 januari 1945 brengt de stationschef van Zwittau de directeur van de munitiefabriek, Oskar Schindler, op de hoogte, dat er een wagon met Joodse gedetineerden op het station van Zwittau is aangekomen. Schindler verordent, deze wagon naar Brüssen-Brünnlitz verder te leiden. Daar bevindt zich een bijkamp, dat toebehoort aan het concentratiekamp Groß-Rosen. Omdat de scharnieren en sloten zijn vastgevroren, wordt de wagon met geweld geopend. In de wagon is de helft van de gevangenen bevroren of verhongerd. De lijken bevinden zich in de verschillendste, hurkende, knielende of staande posities. De overige gedetineerden zijn niet in staat, zonder hulp de wagon te verlaten. Meer dan een dozijn stierft na enkele dagen in het kamp.”

23-01-1945 [Czech, p. 988]: “Uit het bijkamp Eintrachthütte worden meer dan 1200 gedetineerde naar buiten gevoerd. Zij wachten de hele nacht aan de spoorweglaadperron in Schwientochlowitz erop dat een trein beschikbaar wordt gesteld. Tegen morgen worden ze in beestenwagons geladen. De bodems van de wagons zijn dik besmeerd met dierlijke uitwerpselen. Tijdens het transport overlijden meer dan twalf gedetineerden. De tocht in het concentratiekamp Mauthausen duurt meerdere dagen. Op 30 januari 1945 neemt de personeelssterkte van het concentratiekamp Mauthausen toe met 1234 gedetineerden. **In het bijkamp Eintrachthütte blijven meerdere dozijnen van zieke gedetineerde terug. Zij worden na de bevrijding naar de ziekenhuizen van Schwientochlowitz en Kattowitz gebracht.**” [Vetdruk van H.M., omdat deze zin misschien betrekking op **Philip Caspar Cohen** heeft, die na de bevrijding in Kattowitz

overleden is.]

21-01-1945 “Het heet, dat elfduizend Joden uit Theresienstadt zijn overgebracht naar Zweden.” **Boudier-Bakker**, p. 218

24-01-1945 “Dokter Koster was bij ons en vertelde dat hij zijn eerste patient aan verhogering had verloren. Zonder ziekte, een man alleen, eenvoudig aan verzwakking door ondervoeding bezweken.” **Boudier-Bakker**, p. 219 en 220

25-01-1945 “De Ijsselbrug is nu gesloten, alleen aardappels mogen erover, verder wordt alles afgenomen.” **Boudier-Bakker**, p. 220

26-01-1945 “De SS-moordbeesten van Auschwitz, die na de evacuatie van het concentratiecamp aldaar en het opblazen van de gaskamers begin 1945 naar Buchenwald kwamen, konden zich in de roes van hun schanddaden niet genoeg erop beroemen. Zij waren rijkelijk uitgerust van waardevolle voorwerpen en verlangden druk terug naar het ‘dolle leven [tolle Leben]’ met zijn ‘sterke belevenissen [starken Erlebnissen]’ en het alcoholgebruik, dat hun daar altijd was aangeboden.” **Kogon**, p. 186

27-01-1945 “Vandaag zo ontzettend koud en onze waterkraan in de keuken en de WC beneden en de slaapkamerkranen bevroren, ‘t is vreselijk.” **Boudier-Bakker**, p. 220

Begin 1945 “Wat is dat voor een leven geworden hier. En de Gealliëerden willen helpen en alles sturen, maar de Duitsers laten niets door.” **Boudier-Bakker**, p. 221

06-02-1945 “In Amsterdam zijn geen kisten meer te krijgen om te begraven en Mary schrijft iets wat ik niet begrijp, van een kartonnen kist. De lijken staan veertien dagen boven aarde, zoveel begrafenissen zijn er. Meestal worden ze zolang bewaard in de Zuiderkerk.” **Boudier-Bakker**, p. 223

07-02-1945 “Woensdag 7 Februari. [...] Alles is in doorlopende beweging: steeds komen er nieuwe transporten aan; velen hebben dagenlang gelopen. De selectie-verhalen uit Auschwitz kende ik al: ik vind vergassen minder wreed dan het uithongeren van hier [Bergen-Belsen].” **Loden Vogel**, Dagboek (122 en 123)

08-02-1945 “We hebben geen brood vóór zaterdag. Een schip met graan dat hier is aangekomen gisteren, is door de Duitsers buitgemaakt. Het is een systematische uithongering die zij toepassen. Vorige week zijn hier zestig mensen van honger omgekomen.” **Boudier-Bakker**, p. 223

10-02-1945 “Nog geen brood. Morgen van acht tot tien uur.” **Boudier-Bakker**, p. 223

11-02-1945 “Zoveel mensen sterven van uitputting op de lijdensweg naar Zwolle, waarheen ze met hun zwakke krachten trekken om te trachten voedsel te krijgen.” **Boudier-B.**, p. 224

12-02-1945 “Jo voor de derde keer naar Zwolle.” **Boudier-Bakker**, p. 224

18-02-1945 “Donderdagavond om half negen kwam Jo terug. Niet zo vermoeid als de vorige keren. Matig geslaagd. De Ysselbrug, schrikbeeld van alle fourageurs, kwam ze gelukkig over zonder contrôle, doordat er juist luchtalarm was. Ze bracht mee acht pond bruine bonen, een fles melk, drie grote tarwebroden en een roggebrood van tien pond, vijfendertig pond rogge, tien kilo aardappelen en een half pond boerenboter. Tesamen kostte het ons ongeveer 130 gulden.” **Boudier-Bakker**, p. 226

24-02-1945 “Eén gekookte aardappel kost in Amsterdam f 1.20. Eén mud aardappelen zwart: 450 gulden. Is dit geen waanzin?” **Boudier-Bakker**, p. 227

26-02-1945 “Jo is vanmorgen voor de vierde keer naar Zwolle, Olst en Almelo, of hoe ver ze komt, om te fourageren.” **Boudier-Bakker**, p. 228

01-03-1945 “Jo terug donderdagavond.” **Boudier-Bakker**, p. 228

03-03-1945 “Een clandestien brood van achthonderd gram kost twintig gulden.” **Boudier-Bakker**, p. 229

14-03-1945 “Jo heeft dinsdag weer wortelen gehaald uit Elburg.” **Boudier-Bakker**, p. 233

20-03-1945 “Voor een slecht, clandestien regeringsbrood (800 gram) wordt nu vijftwintig gulden betaald. [...] Hier zijn ook weer aanhoudend razzia's op jongens en mannen.” **Boudier-Bakker**, p. 233

24-03-1945 “750 gulden voor een mud aardappelen in Amsterdam, schrijft Mary.” **Boudier-Bakker**, p. 234

29-03-1945 “Kitty zou vandaag hier uit Driebergen komen koffiedrinken. Maar ze is niet gekomen. Vermoedelijk doordat door de Duitsers alle fietsen, ook van meisjes en vrouwen, geroofd worden.” **Boudier-Bakker**, p. 235

07-04-1945 Op 7 April 1945 eindigt het dagboek, dat **Loden Vogel in Bergen-Belsen** heeft geschreven: “7 April. [...] Laatste bericht: het transport vertrok met 24 personen- en 22 goederenwagens. [...] II u. Sanitäter zei, dat we vanavond weggaan. Dr. Z. komt net binnen. De SS is besloten Lager liquideren, algemeen ontslag, ieder moet zien hoe hij wegkomt, alles zou opgegeten worden, vandaag. Doorbraken links en rechts van ons. Het is te hopen dat we hier kunnen blijven, maar het is niet zeker.” **Loden Vogel**, Dagboek (169)

07-04-1945 “Ons rantsoen brood van 800 gram is verminderd tot 600 gram, èn zes cent opgeslagen.” **Boudier-Bakker**, p. 238

09 en 10-04-1945 “Het Sternlager [in het concentratiekamp Bergen-Belsen] is op 9 en 10 april 1945 door nazi’s ontruimd. De zieken en stervenden zijn achtergelaten.” Wie nog lopen kon werd in twee treinen op transport gesteld. Een trein werd bij Magdeburg door de Engelse troepen en de andere bij Tröbitz door het Russische leger opgevangen. **Herzberg**, Kroniek der Jodenvervolgung (309 en 310)

11-04-1945 “Het is een zegen, dat Jo lekker brood van onze eigen tarwe kan bakken, gewoon in een pan.” **Boudier-Bakker**, p. 239

12-04-1945 “Der erste Zug verließ die Station in Belsen am Sonntag, dem 8. April 1945, der zweite (das war der unsrige) ging in der Dienstagnacht, den 10. April, gegen 24 Uhr.” **Laqueur**, Bergen-Belsen, Seite 100

12-04-1945 “Op 12 april 1945 werd kamp Westerbork met ruim duizend gevangenen door de Canadezen bevrijd.” **Buitelaar**, p. 59

11-04-1945 “Het is een zegen, dat Jo lekker brood van onze eigen tarwe kan bakken, gewoon in een pan.” **Boudier-Bakker**, p. 239

13-04-1945 “We hebben haast geen brood. De bakkers zeggen: nog veertien dagen, dan is alles op.” **Boudier-Bakker**, p. 239

15-04-1945 Op 15-04-1945 tegen 15.30 uur bereiken Engelse troepen het kamp Bergen-Belsen. De overgave volgt zonder gevechtshandelingen. Peter **Wiebke** [vertaler] in **Laqueur**, Bergen-Belsen, pagina 141.

15-04-1945 “Ik ben vandaag zeventig jaar.” **Boudier-Bakker**, p. 240

21-04-1945 Er zijn 17 539 gevangenen in Theresienstadt, daarvan ca. 7 000 uit het Protektoraat, 5 500 uit Duitsland, 1250 uit Oostenrijk, 1250 uit Nederland, 1400 uit de Slowakije en 1000 uit Hongarije. **Adler**, Theresienstadt (701)

22-04-1945 “Deze morgen en ook gisteravond geen leidingwater, [...]” **Boudier-B.**, p. 241

23-04-1945 “Indien de toestand niet spoedig verbetert, zullen in Amsterdam 5 mei alle voorraden zijn uitgeput. De distributie zal op die datum staken, omdat er dan werkelijk niets meer te distribueren valt. Zo zullen ongetwijfeld andere steden volgen.

Intussen breiden zich de inundaties hoe langer hoe meer uit. Tot Amersfoort staat van Utrecht uit alles blank. [...] Hier in Utrecht zijn de mannen door de Duitsers verzocht te gaan werken aan de verdedigingswerken om de stad. Niemand heeft zich aangemeld. Gevolg: razzia’s op grote schaal. Slachtoffers naar Tivoli gebracht. Daar zijn ook de gevangenen uit Amersfoort overgebracht. Churchill heeft in het Lagerhuis meegedeeld, dat de verschrikkingen der Duitse concentratiekampen alle voorstellingsbegrip te boven gaan.” **Boudier-Bakker**, p. 242

23-04-1945 De trein die op 10-4-1945 Belsen verliet werd op 23-04-1945 in de buurt van het dorp Tröbitz door Russische soldaten bevrijd. **Laqueur**, Bergen-Belsen, p. 129 en 130

24-04-1945 “Vannacht en vanmorgen nog geen water.” **Boudier-Bakker**, p. 244

24-04-1945 “Nadat het merendeel van de toenmalige gevangenen in Tröbitz en Schilda waren ondergebracht, werd de trein op 24 april 1945 met de ernstig zieken, die nog in de wagons zijn, naar de blokpost van de groeve ‘Hansa’ gerangeerd. Hier moesten naast de sporen verdere 26 personen in een massagraf ter aarde worden besteld.

In de dodentrein bevonden zich nog rond 300 ernstig zieke mensen. Zij sleepten zich voort naar het ‘Nordfeld’. Daar waren barakken van een kamp dat intussen ontruimd was, er waren oorspronkelijk krijgsgevangenen en later dwangarbeiders uit de Oekraïne ondergebracht. Ook hier overleden dagelijks de gewezen gedetineerden van het concentratiekamp Bergen-Belsen.

Misschien 20 of 30 meter ver van de grote houten barak, werd een grote groeve uitgegraven. Erin werden de doden gehuld in dekens gelegd, een laag op de andere. ... Het aantal doden van het massagraf Nordfeld wordt gecijferd op 134.

Aan de massagraven op het Nordfeld en bij de blokpost herinneren vandaag gedenkstenen die in 1988 naar aanleiding van de 50^e herdenkingsdag van de rijkskristalnacht werden geplaatst.” **Erika Arlt, Die jüdischen Gedenkstätten, Tröbitz, [...]**, p. 11.

24-04-1945 “De Duitsers hebben maar raak en zonder kennis van zaken dijken doorgestoken, sluizen opengezet; nu ondervinden ze er zelf grote last van in hun stellingen en moeten er weer Hollanders opgepikt worden om de boel dicht te maken. Waarvoor zich niemand meldt, wat weer tot gevolg heeft razzia’s, zelfs van vrouwen. Dat is gebeurd bij Nieuwersluis, Breukelen. Men zegt, dat ook de sluis bij Ymuiden is opengezet; wat dat voor rampen zal geven als dat waar is, het is te erg om te bevatten. Ik heb er niet van kunnen slapen.” **Boudier-Bakker**, p. 244

05-05-1945 “Mussert vertrok op 5 mei 1945 uit Utrecht naar de Korte Vijverberg 3 om zich daar officieel over te geven. Dat gebeurde, samen met zijn lijfwacht en staf, op 7 mei 1945 aan een speciaal arrestatieteam van de BS [...]:

’Om zeven uur ‘s avonds begon de uittocht uit het Groen van Prinstererhuis. (...) Langzaam reed de stoet, omringd door een grote menigte naar het gebouw aan de Heerengracht waar de inzittenden als arrestanten konden worden ingeschreven. (...) Mussert was gevangene nummer 48. Een rumoerige mensenmassa voor het gebouw joelde: ‘We willen Toontje zien.’” **Buitelaar**, p. 119; BS = Binnenlandse Strijdkrachten

07-05-1945 “Op 7 mei 1945 werd de Domstad bevrijd door de Canadezen die werden voorafgegaan door een Engelse verkenningseenheid: **The Polar Bears**. Ze kwamen via de Biltstraat Utrecht binnen.” **Buitelaar**, p. 111

10-05-1945 “Joodse overlevenden konden in Utrecht op 10 mei 1945 weer naar hun synagoge aan de Springweg 164, maar kregen soms ook te horen: ‘De goede Joden zijn dood, de slechte zijn teruggekomen.’” **Buitelaar**, p. 113

16-05-1945 “We hebben deze hele week met ons drieën maar één half broodje op onze bonnen toegewezen gekregen. En we kunnen van onze eigen tarwe nog vijf broden bakken, iedere week één, dan hopen we dat we bevrijd zijn. Iedere dag wegen we af twee kilo aardappelen, dat is voor zeventien dagen.” **Boudier-Bakker**, p. 246

06-06-1945 “Uit Praag wordt gemeldt, dat de 850 Nederlanders die zich nog in ‘t kamp bij Theresienstadt bevonden, zo spoedig mogelijk zullen repatriëren. Er worden mannen-onder-en-bovenkleding gevraagd voor de losgekomen gevangenen uit Amersfoort, die in het NV-huis zullen worden opgenomen, en letterlijk geen kleren meer aan hun lijf hebben.
[...] Gisteren kwam hier de jongste dochter van familie Creveld - ondergedoken met een kindje van acht maanden, haar man doodgeschoten in Duitsland. Ze was sinds ‘42 niet meer buiten geweest - het kind nooit.” **Boudier-Bakker**, p. 262

07-06-1945 “[...] Frankenhuis M.: Dagboek. Deel IV, Theresienstadt. Ms. T 1944/45.
Dat buitengewoon uitgebreide dagboek van de autor, die op 6-9-1944 uit Westerbork naar T[heresienstadt] is gekomen, verschaft rijke inzichten in het dagelijkse leven van het kamp tijdens de periode van verval. [...]
6 juni Nederlanders met auto's naar Pilsen gebracht. 16 juni. Voortzetting van de autoreis naar Bamberg, waar het gerucht de kop opsteekt, Murrenstein zou ter dood zijn veroordeeld.
18 tot 21 juni. Treinreis van Bamberg naar Nederland.” **Adler**, Theresienstadt (735)

21-06-1945 „[...] Dormitzer E.: [Drie berichten over T]. Ms. WL. London 1945/46/55.
Autorin, sedert 22-04-1943 in T[heresienstadt], beschrijft de toestanden. Zij kwam met het eerste transport uit Nederland. [...]
De Nederlanders met inbegrip de emigranten uit Duitsland - in z'n geheel rond 1650 personen - werden ten dele op 7 juni 1945 uit T[heresienstadt] met auto's vervoerd en kwamen na twee onderbrekingen nog in Bohemen op 18 juni 1945 in Bamberg aan. Daags daarna ging de reis verder in beestenvoertuigen, die waren 's nachts op slot en onverlicht. Voorzorgmaatregelen voor de behoeften had men niet getroffen. Op 21 juni aankomst in Maastricht.” **Adler**, Theresienstadt (726)

01-07-1945 „[...] Dormitzer E.: [Drie berichten over T]. Ms. WL. London 1945/46/55.
Autorin, sedert 22-04-1943 in T[heresienstadt], beschrijft de toestanden. Zij kwam met het eerste transport uit Nederland. [...]
Op 21 juni aankomst in Maastricht, het betrekken van het quarantainekamp (Sittard - Klooster Eynbroek), waar men de Nederlanders liet gaan, de emigranten bleven onder Nederlandse militaire bewaking internerd en werden eerst na Engelse interventie in de loop van de juli vrijgelaten. Meteen na de bevrijding keerden zich in T[heresienstadt] de Nederlandse Joden vijandig gezind tegen de emigranten, op hen gooiden ze de schuld van hun eigen ongeluk. Aan dit gedrag maakten zich ook de leidende Nederlandse functionarissen van het zelfbestuur schuldig.
[...]” **Adler**, Theresienstadt (726)

13-07-1945 “In Rotterdam werd nog vijfenveertig gulden voor een brood (800 gram) betaald. In Den Haag zestig gulden.” **Boudier-Bakker**, p. 262

Eerste helft van juli 1945 [Er staat geen precies datum bij, maar het staat na 1 juli en voor 14 juli.] “De Joden krijgen de huizen met àlles erin torgewezen van de gevangen genomen NSB-ers. Onze goede burens Herschel zijn helaas niet bij de teruggekeerde Joden. Wel de broers van het jonge vrouwtje. Het kleine kind Phili is in leven alleen. Arm klein ding, dat zo vrolijk speelde voor de deur. Vergast en verbrand zijn duizenden kleine onschuldige Jodenkinderen. Onze zolder is nu weer leeg van Jodenbezit. [...] Er zijn weer massa-graven van Joodse kinderen in Duitsland ontdekt.” **Boudier-Bakker**, p. 266

Na de oorlog “In totaal werden in deze periode [15 juli 1942 tot en met 13 september 1944] ongeveer 107.000 personen weggevoerd, waarvan er na de oorlog 5000 à 6000 terugkeerden, waarvan een honderdtal uit Utrecht. Van de kinderen die via Kindjeshaven en het Kindercomité gered zijn, kwam 90 procent van de ouders niet terug.” **Buitelaar**, p. 60

Geraadpleegde literatuur en bronnen

Literatuur

- Albert Boer, Het kamp Schoorl, Schoorl 1994, tweede druk**
Boon, Lettinck e. a., Joodse inwoners van de stad Groningen ... 1870-1945, deel IIc, Groningen 2006
Saskia Bottinga, De Willem ArntszStichting tijdens de Tweede Wereldoorlog, Utrecht 1983
Dr E.A.Cohen, De negentien treinen naar Sobibor, Amsterdam 1979
Danuta Czech, Kalendarium der Ereignisse im Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau 1939-1945, Rowohlt, Reinbek, 1989
DRS. C. VAN DAM, Jodenvervolgung in de stad Utrecht, Stichtse historische reeks 10, (De Walburg Pers 1985)
Henny E. Dominicus, Mauthausen, Een Gedenkboek, Amsterdam (juni 1999, tweede druk)
Endlich, Goldenbogen, Herlemann, Kahl, Scheer, Gedenkstätten für die Opfer des Nationalsozialismus, Eine Dokumentation, Band II, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, Berlin, Redaktionsschluss Herbst 1997/1998
Hage, Joodse Gemeenschap Veendam-Wildervank, Muntendam en Meeden, Groningen 1985
Mr Abel J. Herzberg, Tweestromenland, Dagboek uit Bergen-Belsen, Arnhem 1950
Het Joodsche Weekblad, Den Haag 1979
Etty Hillesum, Het denkende hart van de Barak, Brieven van Etty Hillesum, 4^e druk, Haarlem 1982
In Memoriam, Den Haag 1995
Dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 8, Amsterdam 1978
Eberhard Kolb, Bergen-Belsen 1943-1945, Göttingen, 2002
Willy Lindwer, Kamp van Hoop en Wanhoop, Amsterdam 1990
Loden Vogel, Dagboek uit een kamp, Amsterdam 1965
Philip Mechanicus, In Dépôt, Dagboek uit Westerbork, Amsterdam 1985
Janneke de Moei, Joodse kinderen in het kamp Vught, Vught 1999
T.J. Rinsema, Joden in Meppel 1940 – 1945, Zutphen 2004
Dr. Jules Schelvis, De geschiedenis van een transport, Tricht 1986
Dr. Jules Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, vierde druk, Amsterdam 1997
J. Schelvis, Vernietigingskamp Sobibor, De transportlijsten
Schut e. a., Joodse Inwoners Groningen, I, 1549-1870, Groningen 2001
Stichting Lezikaron, Index van de grafstenen op de joodse begraafplaats aan het Zandpad te Utrecht, Utrecht 2003
Totenbücher/Sterbebücher von Auschwitz
Marja van der Wees, Wijk C, het verleden verteld, Utrecht 1998
A. van Wersch, Oranjepark en Wijk C, een rijk verleden
Wijk C, het hart klopt door, Utrecht 1983
Wijk C-Komitee, Wijk C en de pomp, Utrecht 1987
Van der Zouw, Toon de Klompenneus

Bronnen

- AKEVOTH, Ashkenazi marriages Database (Noach)**
auschwitz-muzeum.oswiecim.pl
<http://www.cq-link.sr/personal/debye/lo-tisjkach.htm>

<http://cunhaclaudioquerido.blogspot.com/search?q=Sara+Medisijn>
<http://www.maxvandam.info/humo-gen/gezin/humo9 /F13223/I34837/>
<http://dutchjewry.org/search/search.htm>
GeneaNet
Genlias.nl
<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com>
http://www.genealogieonline.nl/stamboom_coster/I8080.php
<http://home.hccnet.nl>
<http://home.hccnet.nl/r.bobbe/fuente/fuente.htm>
<http://www.joodse-voorouders.eu>
<http://home.kpn.nl/coste026/Coster%20tak%20utrecht%20benjamin%20coster.pdf>
<http://home.kpn.nl/mayerhirsch/moscowa.html>
joodsmonument.nl
http://www.levie-kanes.com/new-website/famtree/f_7c7.htm#1
<http://members.home.nl/w.brasse/jodasit/jodasit-0014.htm>
<http://88.159.165.240/wwwpondes/inddetail.php?inum=800154730>
<http://www.ruitenbeekgenealogie.nl>
<http://www.rvanhetg.dds.nl/praag/eiframe2.htm>
<http://www.xs4all.nl>

Instellingen

Germania Judaica, Keulse bibliotheek van de geschiedenis van het duitse jodendom
Herinneringscentrum Westerbork
HUA Het Utrechts Archief
Gedenkboek in het Museum Flehite te Amersfoort